

Margarita Confessum

165

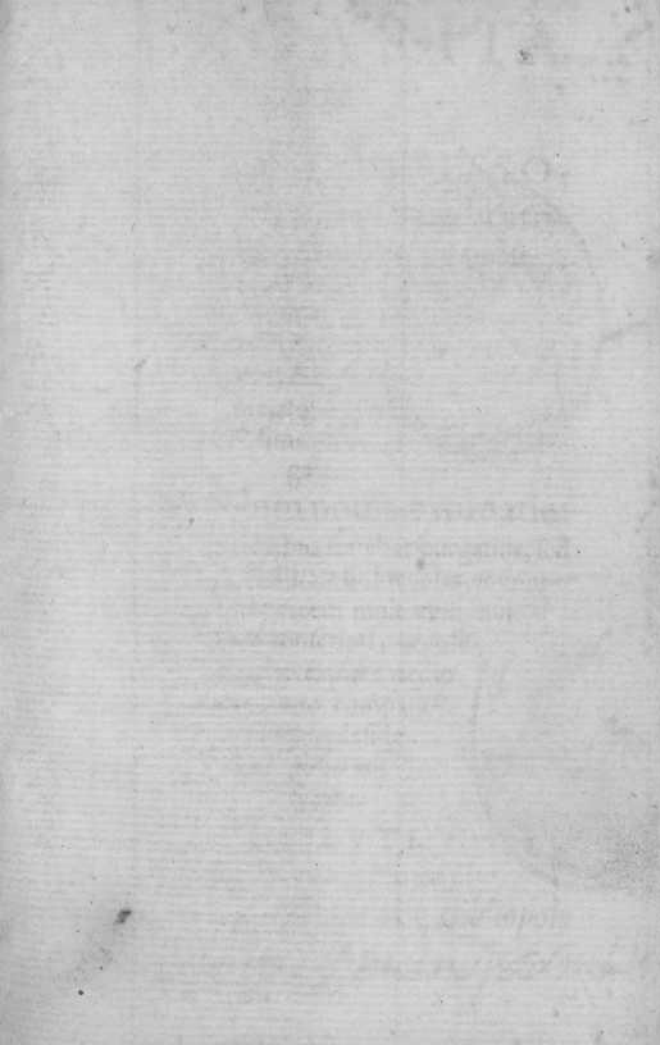

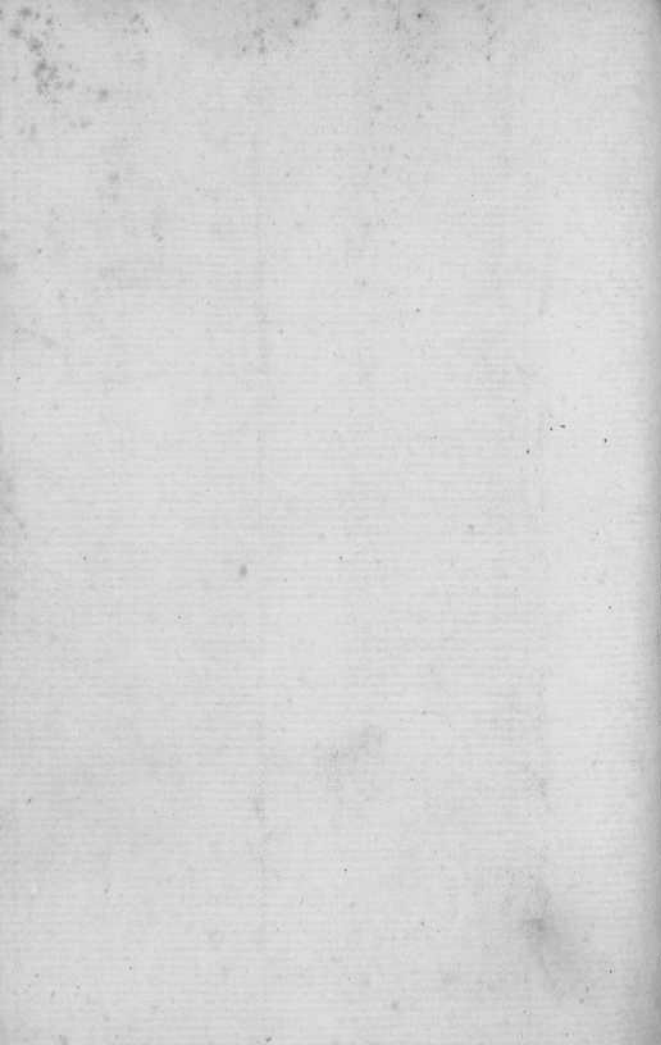
BIBLIOTECA
CENTRAL
DE LA RIOJA

EX-LIBRIS

MARGARITA
SEV

SVMMA CONFESSIO-
rum olim ab monacho prædicato-
rum ordinis Hispalensis cœnobij compo-
sita, nunc denuo & diligentius excussa,
& aucta copiosius, ac per eiusdẽ
ordinis doctissimos viros
expensa diligentissi-
me, atq; exactis-
sime castigata.

Prodit nō solum nouis exornation
typis, & à mendis, quibus scatebat purgator, sed
multiplici etiam vtilitate sic locuples, vt vnus
hic solum liber vicem multorum, qui
his de rebus conscripti circumscribuntur, possit explere, nemo
que hoc vno comparato reliquos desiderare possit aut
debeat. . .

COMPLVTI.

Ex officina Ioannis Brocarij.

Impēsis Ludowici Guttierrez Bibliopole

des ba chiller p^o m^o n^o j^o del m^o b^o w

TRVM CONFES-
sor teneatur facere interroga-
tiones poenitenti. Hæc q̄stio
infra plenius discutitur, sed
hic breuiter dicitur q̄ tene-
tur interrogare quādo putat
aut rationabiliter dubitat o-

mittere aliquid necessario confitendum & in tali casu
non interrogādo mortaliter peccat, quia iudex te-
netur discernere omnia discernēda ante sententiā
absolutionis, alioquin iudicis officio abutitur, &
cū abusus sacramentalis iudicij sit graue sacrilegiū,
nolle interrogare de necessarijs cuiusmodi sunt
peccata mortalia alias nō confessa est mortale. Vn-
de in ca. omnis de poe. & re. præcipitur confessori
vt inquirat diligēter peccatoris & peccati circun-
stantias. Ex quo patet q̄ iure naturæ & iure positi-
uo sacerdos interrogare tenetur, vbi vero cōfessor
bona fide putat non esse opus interrogatione nō
peccat, quia cum sit præceptum affirmatiuum nō
obligat nisi pro loco & tēpore & secundum alias
prudētiae circunstantias. Et vt facilius possit inter-
rogare summarie casus in quibus cōmuniter mor-
taliter peccatur, hic præmittam.

Circa primum præceptum interroga si dilexit
Deū toto corde, si proximū sicut seipsum, si
agit gratias deo pro susceptis beneficijs, si cō-
format se diuinę volūtati in omnib⁹, si habet mo-
tus in-

Summa præceptorum.

tus infidelitatis cū cōplacētia, si in aduersis conq̃-
ritur de Deo vel credit ipsum iniuste agere vel nō
habere prouidentia de omnibus, si vellet nunquā
mori, si mallet fuisse bestia vel nō fuisse, si curauit
scire futura per superstitiones vel alio modo illicito,
si cum orat credit q̃ non impetrabit nisi faciat
cū certis candelis & cerimonijs, si desperauit de
diuina misericordia, si hæreticauit seu fauit vel de
fendit hæreticos, si credit q̃ quilibet bene morali
ter viuēs seruans suam legē saluabitur, si discredit
alicui articulo fidei vel determinationi Ecclesie, si
disputat de rebus fidei corā simplicibus faciēs eos
dubitare, si vsus est superstitionibus diuinatiuis vt
si intēdit necromātiæ quæ dicitur à necron quod
est mortuū & mātia diuinatio, quia per eā q̃ritur
occultorū noticia per allocutiones mortuorū vir-
tute dæmonum, si intēdit geomantiæ in qua per
figuras & signa in corpore terrestri, puta in ferro
vngue vel lapide polito dēmones prænūciant fu-
tura, & dicitur à gi quod est terra & mātia, si hy-
dromantiæ in qua in aqua fit diuinatio, si aeremā-
tiæ in qua fit per aerē diuinatio, si pyromātiæ quæ
fit per ignē, si chiromantiæ per quā ex lineamētis
manus fit diuinatio, chiri enim græce manus di-
citur, si nimis vacat augurijs quæ fiunt per cantus
auū & per similia, si obseruat dies timēs contra-
here matrimoniū vel aliam societate, vel incipere
iter & huiusmodi in aliquo die, si murmurat de fa-
ctis

Summa præceptorum. Fo. 3.

Etis Dei vt si nimis pluit vel est pestis & huiusmodi, si nimis attēdit somnia, si nimis præsumpsit de Dei misericordia credēs q̄ saluabitur etiā si perseueret in peccatis, si voluit addiscere artes prohibitas vt necromātiā & huiusmodi, si habet pactū cum dæmonibus vel eorū auxilio est vsus, vel voluit scire futura, si fecit vel fieri fecit veneficia, vel incātauit animalia, si portat breuia quæ Hispane nominas dicūtur cū nominibus ignotis vel characteribus alijs à signo crucis, si fecit votum ob malum finem vel fregit votum vel non impleuit debito tempore, si impediuit vel disuasit ingressum religionis, si fecit votum de re illicita, vel q̄ non intrabit religionem.

CIrca. 2. interroga, si est nimis assuetus pro quibuscunq; leuib; & sine causa iurare, quāuis iurare de se nō sit peccatū, immo vt dicit. ps. laudabuntur omnes qui iurāt in eo, tamē ratione cōtēptus quia talis videtur paruifacere Deū, in testem eum passim adducendo, & ratione periculi, quia frequēter sine causa iurans verū aliquando iurabit falsum, vnde dicit scriptura, iurationi nō assuescat os tuū, nā multi casus in ea, & alibi vir multū iurās replebitur iniquitate & non recedet plaga de domo eius, si iurauit falsum vel quod credebat incertū, si iurauit vel pmissit nō intēdēs implere, si iurauit facere malum sub ratione vindictæ, si iurauit nō facere bonū, si incitauit aliquē vt sibi re-

Summa præceptorum.

uelaret quod acceperat sub iuramento vel sub secreto, si iuramentum licitum fregit, si ratione officij studij vel cõfraternitatis fecit iuramentum quod non seruat, si iurat opprobriose ut ribaldi faciunt, si aperuit litteras alteri⁹ vel falsificauit scripturam aliquam, si blasphemauit Deum vel sanctos, si iurauit in iudicio cautelose non ad intentionem iudicis vel prælati in his in quibus tenebatur respondere ad eius intentionem, si iurauit in alterius præiudicium, si fecit iurare quem credebatur falsum iuraturum, si fuit causa quod alius deiceretur vel blasphemaret, si sine causa petiuit relaxationem iuramenti.

Circa. 3. interroga, si non audit missam diebus dominicis vel festis, si laborat per maiorem partem diei omissa missa sine magna causa, si est causa alicui quod his diebus sic faciat, si in missa quam audit de præcepto recitat horas ad quas tenetur tempore quo aliquid alte dicitur a sacerdote, si loquitur ita quod est causa quod alij notabiliter non attendat officio, si his diebus emit vel vendit cum magna distractione & sine magna necessitate & cum omissione diuinorum, si non audit missam integram sed omittit maiorem partem, prædicta sunt mortalia communiter, si in Ecclesia non est ita reuerens & attentus sicut oporteret, & ibi loquitur, si non vacat orationi & cõtemplationi, nec audit sermones in festis, si non facit differentiam horum dierum ab alijs, si non orat cum surgit à lecto vel cubat, ista de se sunt venialia.

Circa

Circa. 4. interroga si non obediuit parentibus carnalibus vel spiritualibus tutoribus vel alijs qui habent ipsius curā in his in quibus tene-
tur, si valde irreuerēter & aspere loquitur eis, si nō curat q̄ filij, famuli & omnes domestici sui audiāt missam in festis, cōfiteantur, & cōmunicent, si in eorū infirmitatibus nō facit eos curari, si nō sub-
uenit parētibus valde inopibus cum possit, si quia nō corrigit vel eius incuria subditi offendūt Deū, si habet subditos blasphemos cōcubinarios vel in alio mortali manifeste viuētes, vel si dat eis fauorē ad malū, si est valde negligēs in maritādis filiabus & instruēdis filijs in aliqua arte secundū suum sta-
tum, si vxorē valde dehonestat & male trāctat, si non impleuit testamenta suæ curæ cōmissa, si fuit causa q̄ aliqui cōtraherēt clādestine vel tali matri-
monio interfuit, si nimis irreuerenter se habet ad Ecclesiā & ad res diuinas, & personas Ecclesiasti-
cas, maxime ad praelatos & religiosos, si est causa q̄ a parentibus ex animo maledicatur.

Circa. 5. interroga si occidit aliquē, mutilauit, lēsit vel vulnerauit, si dixit verbū cōtumelio-
sum si desiderauit p̄dicta facere ex vindicta & animo iniuriādi, si fuit causa discordiæ, si iudex nō seruato ordine iuris afflixit aliquē, si dedit fauorē vt quis iniuriaret aliquē, si fuit pręgnanti causa abortus vel ad hoc dedit cōsilium, si habet inimi-
citas vel rancorē cum aliquo, vel optat ei malum.

Summa præceptorum.

si ei à quo iniuriatus est petēti veniā & satisfaciēti nō parcit nec vult loqui vnde sequitur scandalū si peccando publice fui causa q̃ alij peccarēt, si exposuit infāntē cum periculo ad ianuā Ecclesiæ vel alibi, si ex dilatione baptizādi aliquē fuit in culpa q̃ moreretur sine baptismo, si extraxit malefactorē ab Ecclesia vel ad hoc fuit in casu nō permisso, si potuit cōponere inter aliquos & pacificare et nō fecit, si fecit vel acceptauit duellū vel lacesiuit aliquē, si agitauit tauros vel fuit causa q̃ agitarētur cū periculo euidēti, vel fecit vel cōsuluīt fieri ludū periculosum, si intrauit mare vel exposuit se periculo mortis probabili nō præmissa confessione.

CIrca. 6. interroga, si fornicatus est cum soluta, corrupta vel coniugata vel cū virgine seu religiosa persona, vel cū ordinata in sacris, vel cōsanguinea vel affīne, si osculatus est aliquam personā de prædictis vel tetigit aliquā partē corporis eius ex libidine si voluit hæc facere, si trāsit per vicos vel vadit ad Ecclesiā vt aliquā videat, si in Ecclesia nimis figit oculos in aliquam vel facit nūrus, si misit vel detulit nunciū super his, si cōsuluīt hæc, si scrip sit litteras, si dedit musicā, si loquitur vel audit turpia cū periculo casus, si habet morosas cogitationes de turpibus, si peccata præterita rememorat cū delectatione, si ex his in somnis pollutus est, si fecit aliquid contra naturam vel cū bestijs, si ornavit se vel poluit se in fenestris vel alibi

Summa praeceptorum. Fo. 5.

alibi vt concupisceretur, vel ad hoc voluit habere diuitias vel esse elegātis formę, si ad excitandā sui concupiscentiā ostendit pectus vel verēda sui corporis, si tāgit pudēda alterius, si legit libros de turpibus aduertēs de periculo casus, si exponit se periculo consentiēdi malo intrando locū meretricū vel domū alicuius, si cōmedit vt esset potētior ad peccādū, si laudauit se vel aliū de aliquo peccato, si defert odorifera, vel veller habere grās vt cōplaceret ī malā partē, si sine magna causa vxorati sibi inuicē negant debitū, vnde sunt causa q̄ extra matrimoniu fiat aliqua corruptio, si extra vas mittit semen ne sequatur gñatio, si cognouit mēstruatā.

Circa. 7. si furatus est, si decepit emēdo vel vēdendo, si dānificauit fata venationi vacādo vel cū proprijs bestijs vel alio quocunq; modo, si dat ad vsurā vel habet contractū vsurarium, si emit vilius ratione praeuentionis solutionis vel vēdit carius ratione dilationis, si habet societatem illicitā, si sine causa accipit sub vsura ab eo qui nō est paratus sic dare, si vēdendo occultat notabile defectū rei, si est nimis assuetus ludere in magna summa & cum blasphematoribus, si lucratus est cum falsis chartis vel per fraudē vel ab eo qui non potest alienare, vel ab eo quē per vim traxit ad ludum si non soluit debita cū possit, si detinet mercedē suorum ipsis inuitis, si dedit sententiam iniustam, si fauit liti iniuste, si habet litē iniustam, si re
a v perit

Summa præceptorum.

perit rem a missam & non reddit, si emit rē furatā & non reddit vero dño, vel si petit ab eo precium quod dedit furi, si in domo receptat fures, si vedit panē vel vinum vel aliam rē vitiosam, si artifex in suo artificio fecit defectum vel dolum.

Circa. 8. interroga, si dixit falsum testimoniū, si mētī⁹ est in præiudiciū alterius, si murmurat de alijs taliter q̄ infamātur, si sine sufficiētibz indicijs iudicat ad malū facta aliorū, si inquit vitas proximorū ad diffamandū eos, si dixit aliquid contra aliū animo infamandi, si laudat mala vel vituperat bona, si curauit scire quod alius acceperat sub secreto vel iuramēto, si gaudet quod alijs infamentur vel vituperentur.

Circa. 9. si vult habere aliena quocūq; modo etiā contra iustitiā, vel cupit habere diuitias ad malū, si cupit inordinate habere bona tēporalia, vel nimis afficitur illis & pro eis acquirendis & cōseruādis est nimis sollicitus omīssis spiritalibus necessarijs ad salutē, si nimis p̄fert tēporalia spiritualibus & ea quæ sunt corporis his quæ sunt animę. De decimo visum est in. 6.

De superbia interroga, si nimis p̄sumit de se, contēnendo Deū vel in præiudiciū proximi, si est nimis gloriosus faciendo bonum principaliter vt ab hominibus laudetur, si se vel alium laudat de peccatis, si proximū errantem despicit magnificando se, si fuit inobediens suis maioribus.

De aua-

Summa præceptorum. Fo. 6.

De auaritia, vide circa. 9. præceptū. De luxuria circa. 6. De ira circa. 5. si cum ira offert res diabolo vel maledicit ex animo, mortale est de se.

Circa inuidiam interroga si letatur de aduersitate proximi & gaudet de eius infortunio, si nollit q̄ alius sciret aliquā artem vel officiū, sed ipse esset singularis, si dolet ex eo quod aliqui virtuose viuunt, si defectus aliorum notabiles detegit vt vilipendantur, mortalia sunt de se.

De gula interroga, si ex sola gula comedit quæ sibi nocitura credebat notabiliter, si comedit carnes vel oua in diebus prohibitis, si est causa q̄ aliquis inebrietur, si fregit ieiunium ad quod tenetur vel fecit quod alius frangeret.

De accidia, si ex accidia omisit ea ad quæ tenetur vt missam vel horas vel ea quæ vult.

De operibus misericordiæ corporalibus, si vidit aliquē in extrema necessitate famis, potus, hospitij vel vestis & huiusmodi & non subuenit, si nimis abundat in bonis: ita q̄ habet superflua multa statui suo & vidit alios valde egere, si dimisit aliquem insepultum, vel sepeliuit in Ecclesia paganum hereticum excommunicatum vel alium quem constat in mortali obijisse.

De spiritualibus, si nō fert patiēter aduersa sed ex impatientia vult desperare vel prorūpit in verba blasphemiae, si dimisit corrigere fraterne quādo sciebat posse prodesse, si male consuluit.

Summa præceptorum.

Si. 5. sensus nō habet mortificatos, sed vsum eorū non refert in Deū sed ad peccatum, vt si vadit videre fœminas & videt ad concupiscendū & tangit aliquem libidinosè, defert odores ad malū, audit murmurantes in infamiam alterius, gustat prohibita vel tempore prohibito & huiusmodi.

De præceptis Ecclesiæ, si non audit missam in diebus de præcepto vel recitat tēpore quo aliquid alte dicitur, secundū aliquos hoc est mortale, si in eis laborāt sine causa & cū omissione diuinorum vsq; ad vltimā defatigationē, si non confitetur semel in anno et cōmunicat in paschate, si nō soluit decimas nec euitat excōmunicatos, si incurrit excōmunicationē, si non ieiunat ieiunia Ecclesiæ.

De quibus clerici, dñi, vxorati & pueri sint interrogādi specialiter, vide infra. fol. 119. Prædicta omnia super re notabili et deliberata ratione cōmissa sunt mortalia peccata. de his infra latius agitur.

Gratiæ notabiles ordinum mendicantiū quæ habentur Hispali auctenticæ.

EVgenius. 4. Confessores nostri quādo sunt in itinere vel alibi ita qd non possunt cōmōde petere casus Episcopales, eo casu possunt vti plenarie autoritate Episcopali.

Alexāder. 4. Fratres nostri possunt cōcedere suis auditoribus in sermonib⁹ indulgētiā. 40. dierū. Itē recipientes nos ad hospitium, vel faciētes nobis eleemosynas, habēt indulgētiā. 40. annorū.

Grego

Gregorius. 9. Audiētes sermones nostros habent. 15. annos indulgentiæ.

Calixtus. 3. Fratres nostri laici possunt tangere calices & lauare corporalia.

Innocentius. 8. Sacerdotes nostri celebrantes in diebus dominicis & in festis domini nostri Iesu Christi, vel in festis beatę virginis, vel sanctorū ordinis, vel communicantes in his diebus habent indulgentiam plenariam.

Sixtus. 4. Moniales ordinis possunt lauare corporalia dū modo sint prius lota a fratribus. Itē in receptione cuiuslibet habit⁹ ordinis & in die obitus habēt religiosi nostri indulgentiam plenariam. Item omnes sacerdotis nostri possunt benedicere omnia indumenta ad missam, & solus prouintialis vel vicarius generalis possunt benedicere corporalia. Item q̄ priores conuentuales possunt absoluerē fratres suos & alios ad se venientes a quacūq; excommunicatione, & dispēfare super irregularitate, nisi esset talis casus propter quā sedes apostolica esset consulēda. Casus autē propter quos sedes apostolica est cōsulēda, sunt, hæresis relapsus, schisma, falsificatio litterarū apostolicarū, & delatio prohibitorū ad infideles, & ab his q̄tter in āno possum⁹ absolui per cōfessores deputatos à prelatis vt videbitur infra. Itē priores conuētuales prouintię Hispanię, Lōbardię & bethicę, ordinis prædicatorū possunt absoluerē fratres suos ab omnibus à

Summa praeceptorum.

bus à quibus pōt magister ordinis in toto ordine.

Iulius. 2. Sacerdotibus ordinis licet ministrare eucharistiā quibuscūq; excepto die resurrectionis.

Leo decimus. Dicentes quinquies pater noster cum aue Maria in Ecclesijs nostris habemus omnem indulgentiam & gratiam factam cuicunque loco vel Ecclesiæ.

Itē q̄ in forma obseruationis cessationis à diuinis nulla sit iter nos differentia inter cessationē a diuinis & interdictū quodcūq; ita q̄ liceat in cōmuni & priuate dicere horas & celebrare, vt patet in 3. compilatione priuilegiorum. fol. 59. concess. 165.

Item q̄ liceat nobis quatter in anno absolui per confessores deputatos a quacūq; transgressione regulę & praeceptorum quoruncūq; tanta plenitudine quanta posset summus pontifex & restitui innocentie baptismali & q̄ qui sub spe huius peccauerit in nullo sibi suffragetur.

Item q̄ indulgentiæ quas habemus pro uiuis, possimus applicare defunctis per modū suffragij.

Item osculantes habitum ordinis consequuntur quinq; annos & totidem quadragenas de iniunctis pœnitentijs.

Item q̄ liceat nobis alienare bona immobilia de licētia prouintialis & assensu maioris partis cōuentus dummodo precium expendatur ad emendum bona utiliora eisdem monasterijs.

Item q̄ tempore interdicti non teneamur curare la-

rare laborantes in domibus nostris etiã si non sint familiares nostri & eis detur salarium.

Item q̃ tempore interdicti liceat ministrare sacramenta omnia nostris seruatoribus & sepelire eos & tam ipsi quam procuratores nostri & operarij qui personaliter insistant nostris operibus & continuo, possint audire diuina in locis nostris.

Item licet nobis dicere solum mentaliter aut legendo intra nos per librum ea quæ iubentur dici secrete tam in horis quam in missa, & idem quando quis per se recitat.

Item q̃ generalis seu prouintialis vel vicarij possint determinare (& si res magni p̃oderis sit) cum consilio aliquorum patrum in quibuscũq; dubijs & scrupulis tangẽtibus conscientias subditorum autoritate apostolica & subditi eorum determinationi stare debeant.

Item quod facientes violẽtiam in locis nostris possint absolui à prælatis nostris.

Item q̃ possit prouintialis instituere de cõsilio diffinitorum duos vel tres fratres qui possint instituere calendariũ pro toto anno cũ regulis necessarijs, & q̃ omnes de prouintia faciant officiũ sicut ipsi ordinauerint, siue de sancto siue de feria.

Item q̃ nõ tenemur dare decimas de terris nostris etiã si non colantur per nos sed per colonos.

Item quod liceat audire confessiones quaruncq; personarum.

Item

Summa praeceptorum.

Item quòd liceat sepelire fratres nostros in Ecclesijs nostris decedentes tēpore interdicti ordinaria autoritate appositi pulsatis campanis & cū missa, ac si non esset interdictum.

Item quòd liceat accipere Ecclesias & loca de nouo sine licentia ordinarij.

Item q̄ dicēdo sex, pater noster cū totidem aue Maria, & in fine cuiuslibet, gloria patri, consequamur omnes indulgētijs q̄ sunt Romę & in Hierusalē, & apud sanctū Iacobum in cōpostella quacūq; hora diei vel noctis, & quocunq; loco dicātur.

Et nota q̄ inter magnas indulgentias quæ sunt Hierosolymis in Ecclesia sancti sepulchri est quotidie indulgētia liberationis vnius animæ à purgatorio. Ideo caue ne omittas quotidie dicere prædicta sex pater noster & aue Maria.

Item non tenemur euitare excommunicatos etiam nominatim, nisi quando communiter euitantur a clero & populo.

Item omittentes aliquid de diuino officio & qualitercunq; illud dicentes dum modo non fiat ex malicia satisfaciant & pro supplemento omissi dicant aliquem psalmum.

Vbius quidam sanctus homo, ad quid, post tot institutos ordines in Ecclesia, nouus ordo prædicatorum à beato Dominico adinueniretur, præmissa oratione comisit se Deo: ut aperto Missali, quod sibi occurreret, tanquam oraculum sui dubij acciperent. Quo facto coniectis oculis ad primum capitulum, occurrit primo illud, quod in Præfatione Virginis canitur: Laudare, benedicere, et prædicare. Et statim sedatus animo, veniens ad beatum Dominicum, quod sibi acciderat reuelauit, gratias agens Deo. Et vere ad hoc Prædicatorum ordo adinuentus est: Vnde in vanum accipit habitum, & mentitur in caput suum militas sub hoc ordine, si toto conamine non curat: laudare, benedicere, & prædicare Deum suum: Et ut multis modis hoc apud cunctos fiat: varias, ac multiformes adinventiones excogitet. Et, ne in hac damnatione esset quidam eiusdem Ordinis immeritus professor conuentus sancti Pauli Hispalensis, ex sententijs doctorum tractatulum hunc confecit. In cuius prima parte tria per ordinem sunt expedienda. Prima agatur de bonitate, autoritate, & scientia confessorum. Secundo de partibus pœnitentiæ: specialiter de confessione. Tertio de modo obseruando in exercitio confessionis: interrogando, & pœnitentias iniungendo. In secunda vero parte quæstiones morales cum de-

b   termi-

Prologus.

terminationibus adiungentur. Sed, ante quàm rem
aggrediamur, aduertendū, p̄ duplex est modus præ-
dicandi, scilicet publicus, & secretus, seu priuatus.
Publicus modus prædicandi periculosior est, prædicā-
ti: si in timore Domini & humilitate ad Dei gloriam
p̄cise prædicando se conseruare non studeat: quia
nulla est tanta humilitas quæ dulcedine gloriæ non
tangatur. & tamen minus est periculosus audienti-
bus: quia si falsa aut male sonantia proferat, habet
multos obuiantes: & error, cui statim resistitur, pa-
rum nocet. Ex prædicatione autem in priuato, maxi-
me ad aurem in confessione, si bonitate vitæ, & sciē-
tia, non sit confessor ornatus, innumerabiles contin-
gunt defectus, vel alliciēdo pœnitentem ad malum,
vel absoluendo, quem non Deus absoluit. Ideo pru-
dentes Christiani bonum quærunt confessorē, & do-
ctum. Et sine comparatione confessor huiusmodi ma-
iorem in Ecclesia facit fructum, & apud Deum di-
gnior est doctorali laureola, quàm qui publice & gra-
tiose prædicat: quia, & labor magnus, & fructus cer-
tior. Vt igitur sine multo labore, confessionum audie-
tia dediti, securius intendant salutem animarum,
cōpilata sunt in hoc libello, quæ diffuse tradita sunt
à doctoribus: quæ ad hoc valent ad laudem, & glo-
riam Domini nostri & Christiferae Mariæ meritiissi-
mæ matris eius.

Incipit Summa seu Margarita con-
fessorum edita à quodam reli-
gioso cōuentus sancti Pau-
li Hispalensis Ordinis
predicatorum.

VOAD PRIMVM DI-
cit beatus Augustinus: Sacer-
dos, ante quem statuitur om-
nis lāgor, in nullo illorum sit
iudicandus, quæ in alio iudi-
care est promptus. Alias aliū
iudicando seipsum condem-
nat. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod vi-
det alios sibi offerre: proijciat a se, quod in alijs cul-
pabile reperit. Animaduertat dictū Domini: Qui
fine peccato est vestrum. &c. Et secūdum beatum
Tho. audiens confessiones cū conscientia peccati
mortalis, mortaliter peccat. ¶ Duo debet habere
confessor scilicet, timorē sui, vnde fiat circumspe-
ctus: & zelum animarum, ideo oportet ipsum esse
sollicitum in audiendo. Consideret, q̄ ipse est vt
mare æneum in templo domini: vbi lauabantur
animalia offerenda in sacrificium: ex quorum im-
mundicijs efficiebatur immundum. Vnde Grego-
rius: Fit plerumq; vt animus pastoris audita tenta
b ij tione

tione ouis, & ipse tentetur: sed hæc nequaquam ti-
 menda sunt pastori: quia Deo cuncta pēsante subti-
 liter, tanto facilius liberatur quis à sua, quanto ma-
 gis tentatione fatigatur aliena. Ideo cum tremore
 debet audire confessiones, & non cum risibus, &
 leuitate. Exo. 38. iussit dominus fieri labium æneū
 de speculis mulierum in quo lauarētur sacerdotes
 Sancta sanctorum ingressuri. quod significat sacrā
 scripturam. vbi sunt exempla sanctorū, quam in-
 spiciendo videbit maculas suas sacerdos, & intelli-
 get insidias diaboli. De secundo dicit ergo. Nullū
 sacrificium est ita Deo acceptum, sicut zelus ani-
 marum. vnde post promulgationem confessionis
 subdit Iaco: Qui conuerti fecerit peccatorem ab
 errore viæ suæ animam suam saluabit: & Charitas
 operit multitudinem peccatorū. Et quia moder-
 no tempore non minus trahuntur ad Deū homi-
 nes (experientia teste) per confessionem, quando
 diligenter fit, quā per prædicationem: ideo, qui vo-
 catur ad huiusmodi, non debet differre. Quantun-
 cunq; tamen sacerdos sit malus, effectum confert
 sacramenti cum sacramento, si non sit præcisus ab
 Ecclesia, nec suspensus. Et quod dicitur. i. q. i. cap.
 remissio-
 nem. ~~dictum est.~~ Remissionem peccatorum non confe-
 rūt auari, intelligitur de præcisus. vel si loquatur de
 alijs intelligitur, q̄ non dant ex merito vitæ: ita vt
 sit sensus: non dant. i. non sunt digni dare. ¶ De au-
 toritate confessoris, nota, q̄ non sacerdos, & si pos-
 sit au-

CONFESSORVM. Fo. II.

fit audire confessiones in periculo mortis, non tamen potest absolueret: nisi deprecative. si enim absolueret indicative, incurreret secundum quosdam irregularitatem, sicut si celebraret. Sed ut patet ex capitulo: Is qui. De sententia excommunicationis. lib. 6. ubi habetur, quod nullus incurrit irregularitatem, propter quodcumque delictum, nisi sit iure expressum: non videtur irregularis: quia non est iure expressum: sicut de celebrante. Et confessus non sacerdoti tenetur iterum confiteri. Quia solis sacerdotibus dictum est: Cui remiseritis peccata, remittuntur eis. Ioan. 20. Dicit autem Scotus in. 4. dist. 17. q. 1. arti. 3. quod vir discretus in nullo casu debet confiteri laico. Alij autem qui in articulo necessitatis laico confitentur, ex simplicitate excusantur. Quia forum confessio nis est secretissimum ex natura sua: & nullus tenetur ad illud ut aliquo modo fiat publicus. Vnde nec laico, nec per interpretem debet quis confiteri: nam confessor & interpretes, si vellent malignari, possent esse testes contra ipsos confessum. & ita ex natura sua hac accusatio potest venire in publicum, nec est poenitentialis. & eadem ratione pluribus sacerdotibus simul non est confitendum, nec per scriptum. Sed in his casibus confiteatur Deo soli cum proposito confitendi homini data opportunitate: & interim ex impossibilitate homini idoneo confitendi, excusatur. Sed Magister, & plures alij post beatum Augustinum consulunt, quod confiteatur

laico. vnde dicit Augu, Tanta est vis confessionis, vt si deest sacerdos, cōfiteatur proximo. Immo videtur sanctus Tho. sentire, quando deest sacerdos in casu necessitatis, necessarium esse laico cōfiteri. Dicit enim quod in sacramēto pœnitētiæ aliquid est ex parte sacerdotis, scilicet, absolutio, & satisfactio iniunctio: aliquid ex parte pœnitentis, qđ est de essentia sacramenti, scilicet, contritio, & cōfessio. Et ad plenitudinem sacramēti vtrūq; debet concurrere, quando est pōssibile: sed si necessitas imminet debet pœnitens facere quod est ex parte sua, scilicet, conteri & confiteri cui potest: qui licet nō debeat absoluerē, defectum tñ absolutionis supplet sūmus sacerdos: & confessio sic facta laico aliquo modo est sacramētalī. Sed qđ dicit Sāctus doctor, quod in necessitate debet peccator facere quod est ex parte sua, intelligitur de debito honestatis & de congruo, quia ex humilitate illa multū merebitur, & ex verecundia aliquid satisfaciet: nō autē loquitur de debito necessitatis. Et, quāuis in superficie Doctor subtilis videatur dissonare à beato Augu. & à Sancto doctore & ab alijs docto. cōmuniter asserētibz qđ laico in necessitate est cōfiteandū, sine dubio nō sic est. Vnde mens Scoti est, quod quando ex confessione facta laico vel per interpretem, vel per scriptum, vel pluribz sacerdotibus simul, timetur sequi aliquod inconueniens, vel reuelationis, vel scandalitunc non debet fieri.

Sed

Sed his cessantibus fieri potest. Et de hoc in sequentibus latior sermo erit.

De ministro pœnitentiæ.

Notandum, q̃ quilibet sacerdos potest quemlibet hominem absolueret, & à quolibet, secundum Durandū. circumscribendo omnē ordinationem Ecclesiæ. Nā concurrētibus q̃ sunt de necessitate sacramenti & debita dispositione suscipientis, est sacramentū & suscipitur omnis effectus sacramenti. sed circūscripta omni ordinatione Ecclesiæ, sacerdos quilibet est debitus minister sacramenti pœnitentiæ: & confessio peccatorū debita materia: forma autem debita est: Absoluo te. Confitens autem, si sit pœnitens est sufficienter dispositus ad suscipiendum sacramentum & rom sacramenti. Ergo, si dicatur, q̃ nō quilibet sacerdos est debitus minister, nec quilibet peccator pœnitens est sufficienter dispositus ad suscipiendū sacramentum à quolibet sacerdote, quia pœnitentia est sacramentum iudiciale, & ideo requirit q̃ eius minister sit sacerdos iurisdictionem habens, & q̃ iudicandus sit ei subditus (quod non inuenitur in quolibet sacerdote respectu cuiuslibet peccatoris) hoc non cogit, quia & si pœnitentia sit sacramentum iudiciale, tamen est voluntariū: & sacerdos qui est iudex in pœnitentia, magis est arbitrarius de voluntate partiū assumptus: quā habēs iurisdictionem.

S V M M A

risdictionē de se super partes eis inuitis. Cū enim
 iudicium pœnitentię agatur inter Deum, & homi-
 nes: cōstat, q̃ ex parte Dei sacerdotes est iudex vo-
 luntariē assumptus, qui fecit sacerdotes mediatores
 & arbitros inter se & homines. Idem etiam est ex
 parte hominum. quia, quātuncūq; sacerdos sciret
 peccatum pœnitentis: nisi ipsemet illud exprime-
 ret, & subderet se iudicio sacerdotis, non posset sa-
 cerdos iudicialiter agere cū eo. sed, si peccator vo-
 luntariē se subdat iurisdictioni sacerdotis, assumēs
 illum, tanquā arbitrum, quem Deus prius assum-
 pfit: ex hoc videtur, q̃ ille sit verus iudex, & pecca-
 tor subditus in tali iudicio. Argumentum ad hoc
 est, q̃ in casu necessitatis, vbi nullū statutū Ecce-
 się ligat, sed omne cessat, quilibet sacerdos potest
 quemlibet de quolibet peccato absolueret: nec pos-
 set statui cōtrarium. Et Papa qui nulli statuto sub-
 dicitur, à quolibet sacerdote de quolibet potest ab-
 solui. Sed dicendū, q̃ cessante omni statuto Ecce-
 się, non quilibet sacerdos, sed solū sacerdos habēs
 iurisdictionem super pœnitentem est debitus mi-
 nister sacramenti pœnitentię. Vnde à principio
 Ecclesię dominus p̃fecit Petrum curatum di-
 cens: *Pasce oues meas: & tibi dabo clauēs.* &c. Et,
 sicut modo sine licentia curati non licet alteri con-
 fiteri: sic nec tunc sine licentia Petri et sicut modo
 nō licet Cardinalibus sine licētia Papę confiteri:
 sic nec tunc Apostolis sine licentia Petri de iure
 com-

communi: postquam fuit necessaria cōfessio: licet
 libertas spiritus scilicet, nō habeat legem. Et quā-
 uis omnes Apostoli fuerint immediate à Christo
 sacerdotes ordinati in die cœnæ. quādo dixit: Hoc
 facite in meam cōmēorationem: non tamen in
 Episcopos, nisi Petrum cui soli dictum est: Pasce
 oues meas. Vnde beatus Iacobus ab Apostolis cō-
 secratus est primus Hierosolymorum Episcopus.
 Et dato quod omnes Apostoli essent à Christo fa-
 cti Episcopi: tamen ab eo Petrus vocatus est Ce-
 phas, quod interpretatur Petrus, & caput. Inde est
 quod in Euangelio alijs semper præfertur: & pri-
 mus Apostolorum dicitur: quia voluit Christus
 vnum habere vicarium, & Ecclesiam vnū caput,
 à quo ceteri tenerent quidquid haberent. Credi-
 bile tamen est, q̃ tota autoritas Petri de gratia spe-
 ciali delegata est cuilibet discipulorum, siue à do-
 mino, siue ab ipso Petro: sicut modo bonis & secu-
 ris subditis, de quibus speratur q̃ non abutentur,
 solent prælati concedere plenam suam autoritatē
 eligendi confessorē, & alia faciendi, quæ alias mā-
 datum exigunt speciale & licentiam. Et volūtas
 Christi erat & Petri: qui non quærebant, nisi salu-
 tem animarum: quod omnes boni, quales sciebat
 illos esse qui tunc erant, ita possent absolvere sicut
 ipse. Nouerat enim Paulum ita bene vsurum, sicut
 se: & similiter alios bonos. Ad motium Durandi
dicendum, q̃ in re sua quilibet est moderator &

SUMMA

arbitrari: & de suo quilibet potest facere quod vult. Vnde quia de contractibus vel questionibus non compelluntur homines litigare coram iudice nisi velint, possunt in talibus eligere arbitros, vel inter se componere, & submittere se cuiusque iudici, quo facto tenebit sententia, quasi a suo iudice in subditos lata: sicut iudices nullum habentes subditum, iudicant volentes se eis subdere.

Quis sit dicendus proprius sacerdos.

Si autem sit aliquid de quo teneatur quis respondere coram certo iudice, sicut de delicto, de quo accusatus coram alio iudice remittitur ad iudicium loci delicti: de talibus non possunt actor & reus in extraneum iudicem consentire, nisi de licentia iudicis, cui in hoc sunt subditi. Et propter hoc clerici non possunt renunciare privilegio fori, & submittere se alieno iudici: nisi de licentia Episcopi cui subiecti sunt. Cum ergo ex ordinatione Christi omnis anima subdita sit Petro, de his in quibus ei subdita est, alij se subdere non potest, nisi de eius licentia. Ex quo autem post passionem Domini, homo mortaliter peccavit: & post baptismum suum, tenetur ad arbitrium Petri satisfacere, cui claves coeli datae sunt. Vnde sine licentia Petri explicita vel implicita de peccato mortali non licuit alteri confiteri. Simili-

ter li-

ter ligatus maiori, vel minori excommunicatione non potest se ipsum soluere: sed a Petro debet solui, cui commissa est autoritas soluendi: & in his non potest se alteri subdere. Sed de peccato veniali potest homo per seipsum sine Petro, & quocunque sacerdote soluere seipsum: similiter de mortali, de quo semel est absolutus. Vnde, nisi ordinatio Ecclesiæ sit in contrarium, potest secundum doctores quilibet sacerdos absoluere quemlibet sibi volentem confiteri de omni veniali & etiam a mortali de quo est semel absolutus. quia in his nulli est obligatus homini. ideo de his potest se submittere cui vult, etiam simplici sacerdoti non curato, nisi quod si sunt religiosi, sine assensu prælati nihil tale debent agere: sed, si agant, absolutio tenet: quia concurrunt essentialia sacramenti. Similiter si velit quis confiteri alieno sacerdoti cum intentione nihilominus confitendi proprio sacerdoti, & satisfaciendi eius arbitrio: tunc posset alius eum absoluere: quia sic non præiudicat iuri eius: maxime, quia secundum Raymundum, potest alienus sacerdos absolvere, ponendo spem in rati habitatione proprii sacerdotis. Ex dictis patet, quod confessio facta alieno sacerdoti non tenet: quia sententia lata a non suo iudice nulla est. & similiter si a suo de casibus reseruat: quia in illis est non suus. ¶ De iure ergo diuino est, quod quis confiteatur proprio sacerdoti, non alieno, præsentem (quia, si sit absens, non tenetur

netur necessario confiteri laico nec per scriptum, quāvis si velit, possit) bene intelligenti eum: quia si sit alterius linguae potest confiteri per interpretē sed non tenetur: non reuelatori confessionis, nec ad malum sollicitanti. Et de his infra. ¶ Sciendū, q̄ confessio sacramentalis, siue de mortalibus, siue de venialibus, non debet fieri regulariter, nisi proprio sacerdoti. quia regula iuris est, q̄, qui condēnare non potest, absolvere nō potest: & nemo potest ligare, nisi sibi subditum. Et ita oportet cōfessorem habere iurisdictionem super confitentem. Vnde dicitur. De poeni. & remi. ca. Omnis, q̄ qui libet cōfiteatur omnia peccata semel in anno proprio sacerdoti. & sicut non potest Papa facere, q̄ non sacerdos absoluat in foro poenitentiali: sicut nec, q̄ conficiat: quia hoc esset mutare naturam sacramenti. ita non potest facere, q̄ sacerdos nō proprius absoluat. quia implicat contradictionem, q̄ quis absoluat, vel liget non subditum (sicut in naturalibus, q̄ agens agat in passum) super quod nō habet dominium. potest tamen facere de non proprio proprium dando iurisdictionem non habenti: & de proprio non proprium auferendo iurisdictionem habenti: quia quantum ad clauēs iurisdictionis ipse habet plenitudinē potestatis. Sed nota q̄ aliquis dicitur proprius sacerdos dupliciter. Vno modo stricte: & sic dicitur proprius sacerdos quicunq; iure ordinario siue per electionem, siue quouis

quouis alio modo habet curam animarū. Alio modo dicitur large proprius sacerdos quicūq; habet potestatem absoluendi ordinariam vel delegatā. Qui potest audire confessions primo modo, potest hoc ipsum alteri committere. Non autem qui audit secūdo modo solum ex cōmissione. ¶ Ad videndum quis sit proprius sacerdos in speciali, sciendum q̄ Papa qui nullum habet superiorem, habet proprium sacerdotem, quem duxerit eligendum: qui autoritate Christi potest eum absolvere, & ligare in foro pœnitentiali: quia cū possit ligari vinculo peccati sicut & alij indiget remedio. Et Christus non reliquit eum sine remedio: non potest tamen ligari in foro exteriori, sicut nec potest excommunicari. Et, si excommunicatus eligatur in Papā, antequam consentiat habet superiorem à quo potest absolui: si vero prius assentiat, postea non pōt absolui nec indiget: quia nulli legi positivē subest. Nec talem electionē impedit excommunicatio: nec lex positiva prohibens excommunicatum à perceptione sacramentorū. quia & si Papa possit statuere q̄ excommunicatus non sit eligibilis in Papā: sic vt statuit q̄ debet habere duas partes & q̄ electores eius includantur. De electio. capi. Vbi periculum. li. 6. Et de imperatore, q̄ non potest eligi periurus, et excommunicatus: non tamen hoc statuit. ¶ Qui sunt de familia Papę habent summum pœnitētiarium cum Papa pro proprio sacerdote: qui

quia nulli alij subfunt. Capellani autē eius per mū
dū difperfi, nō funt propter hoc ab alijs exempti.
Cardinales, fi funt Epifcopi, vel legati, eligere poſ
funt confeſſorē, quem velint. Simples autē Car
dinales, etiā fi funt preſbyteri, cum non funt præla
ti, ſed coadiutores ſummi prælati, non poſſunt eli
gere confeſſorē ſine licentia Papæ, vel ſummi pœ
nitentarij: eorum verò commenſalis familia de li
centia ipſorum pōt ſibi eligere confeſſorē. Et tam
horum, quā omniū manſionariorū in curia, Papa
eſt, quaſi Epifcopus proprius, & ſummus pœnitē
tarius quaſi curatus. Patriarchæ & alij prælati ha
bent pro proprio ſacerdote ſuos immediate ſupe
riores. Vt Epifcopus Archiepiſcopū: ille Primatē:
ille Patriarchā: ille verò Papā, niſi ſint exempti. Et
nihilominus omnes iſti poſſunt eligere cōfeſſorē
qui poteſt eos abſolvere ab omni peccato, & vin
culo excōmunicationis à quo pōt Epifcopus ab
ſolvere inferiorē, & cōmutare vota, relaxare iura
menta, & diſpenſare in oībus, in quibus ipſi poſ
ſunt cū inferioribus, De pœni. & remi. ca. vlti. nec
perdit hoc priuilegiū per hoc q̄ eſt in curia Papæ.
Sed ſi deſinat eſſe Epifcopus: vt quia cedit loco &
dignitati de licentia Papæ amittit priuilegiū: quia
non habet iā Epifcopi dignitatē: licet habeat veri
tatem. Si verò loco cedit, nō dignitati habet, ſicut
prius. Aliqui tamen dicūt q̄ Epifcopus excōmuni
catus non poteſt abſolui ab excommunicatione à

confessore per ipsum electo: quia non habet potestatem, nisi ex electione Episcopi: quod tunc nulla est. sed dic, quod iste confessor non habet auctoritatem ab eligente: sed à iure committente: sicut qui eligitur ab eo, qui per bullam potest eligere confessorum habet auctoritatem non ab ipsis eligentibus, sed à concedente bullam. Et possibile est, quod quando elegit eum in confessorum neuter erat ligatus aliquo vinculo: & dato quod tempore electionis ambo essent ligati maiori excommunicatione, adhuc potest ab eo absolui: dum modo quando absoluit non sit ligatus maiori. Et generaliter omnes prelati exempti, ut sunt priores mendicantium & Guardiani habent idem privilegium. Abbatis vero, etiam si sit exempta & iura Episcopalia exerceat ponendo officialem, non potest eligere confessorum, quia non est prelata, cum non habeat claves iurisdictionis: & si eius officialis excommunicat: quod non potest ipsa per se, non est ipsius auctoritate sed Papæ. Similiter quicumque preest quibuscunque ex commissione alterius, & est delegatus, non potest dici prelatus, ut Supprior in religione, & Prior non conventualis: aut Prior conventualis sub Abbate non per electionem, sed ab ipso Abbate de consilio seniorum institutus: nisi quando mortuo vel amoto Abbate vel Priore ipsi fiunt quasi ordinarii: quia tunc actio subrogata habet privilegium eius in cuius loco subrogatur. Curatorum vero proprius sacerdos est Episcopus: &

alio.

aliorum inferiorum praelatorum non exemptorū,
 & cæterorum simplicium clericorū. ¶ Imperator
 & alij principes habēt pro proprio sacerdote Epi
 scopum ciuitatis, in qua est sedes regni vbi solet
 inungi & coronari. Domini inferiores, si habent
 sub se plures ciuitates: à sede principali ducatus
 vel comitatus domicilium sortiuntur: & si vna nō
 est alia principalior, ab vtroq; Episcopo debet li
 centiam petere. Et qui habet dominium in diuer
 sis diœcesibus, petet licentiam ab Episcopo in cui
 us diœcesi habet dominium principalius: vel ab
 vtroq;, si æquale habet vtrobiq;. Omnes alij laici
 curatis subsunt, in quorum parrochijs degunt. Et
 dominus Eugenius. 4. cōcessit, q̄ quando quis se
 reperit tēpore Paschæ in aliena diœcesi, intelliga
 tur adeptum ibi incolatum, vt possit ibi confiteri,
 & communicare, quātuncūq; paruo tempore ibi
 steterit. Et contra prædicta nemo valet alteri con
 fiteri. quia vt dicitur. De peni. & remi. capi. 2. li. 6.
 Nulla consuetudine introduci potest. vt sine pro
 prij sacerdotis licentiā quis possit eligere confessio
 rem: nisi dissimulatio Papę sit tanta, q̄ videatur li
 centiatio. ¶ Nota q̄ quilibet homo habet plu
 res proprios sacerdotes, quibus potest cōfiteri. Pri
 mo habet Papam. Secūdo habet summum pœni
 tētarium. Tertio habet Episcopum sue diœcesis.
 Quarto habet Archiepiscopū suæ prouinciæ quā
 do actu visitat prouinciā, & non alias: quia sub
 diti

dicti Archiepiscopo, nisi quando visitat: vel ratione notorietatis delicti, etiam si tunc non actu visitat. ca. Romana. De cen. li. 6. Quinto habet vicarium Episcopi, qui dicitur Prouisor. Sexto habet curatum suæ Parrochiæ. Septimo habet legatum in terminis suæ legationis si hoc habet in mandatis. Octauo vicariū sui curati. Nono fratres quatuor deputatos à prouintiali in quolibet monasterio mendicantium. Decimo religiosos præsentatos Episcopis & generaliter quemcunq; habentem facultatem audiendi confessiones à superiori, siue per bullam, siue alio modo. Omnes prædicti possunt dici proprii sacerdotes ordinarie vel ex commissione.

Quando potest quis confiteri alieno sacerdoti.

Notandum q̄ in his casibus potest quis confiteri alieno sacerdoti sine licentia proprii. Primo propter quācunq; iustam causam non confitendi proprio sacerdoti ex culpa sua: vt quia est sollicitator ad malum vel reuelator confessionis. seu quia timet aliud graue damnum, & de his habet probabilem certitudinem: vt quia est expertus vel à fide dignis audiuit vel habet vehementia indicia q̄ hæc facit. Et idem quando est notabiliter indiscretus. Peter tamen licentiam ab eo vel à superiori

c riori

riori si cōmode potest facere: quia culpa vnus nō debet alteri nocere. & sicut mortuo seu excommunicato curato: non licet eo ipso ad alium ire, sed oportet ad Episcopū recurrere: ita & hic. sed si superior cōmode non potest adiri: vel si potest est æque defectuosus: vel probabiliter creditur q̄ super hoc non prouidebit sufficienter & sicut oportet: tū quia ad Papā nō est facilis recursus, eo ipso licet ad extraneum ire. Igitur quādo oīs proprius sacerdos quē adire potest pro tunc: est indiscretus & indignus audire propter prædicta. petita licētia ab eo licet nō obtenta, licet ad aliū ire: quia et si nō possit audire, potest tamen & debet cōmittere. Secundo qñ mutat domiciliū, quia tunc desinit esse parochianus primi: & incipit esse parochianus illius ad cuius parochiā se transfert. Et qui habet duplex maneriū, vnū hyemale & aliud æstiuale in diuersis parochijs: in vtraq; sortitur forū non simul sed successiue secundū q̄ habitat hic & ibi & sacramenta recipiet hic qñ hic habitat, alias alibi. Tertio si est vagabundus non habēs certū domiciliū potest cōfiteri cui vult. Peregrini autē si sine licētia curati vel Episcopi profecti sunt: olim nihil priuilegij super hoc habebāt. Sed iā indultū est q̄ quando tpe Paschæ quis se reperit extra propriā parochiā sortiatur ibi domiciliū quo ad recipienda sacramēta etiā si paruo tēpore ibi maneat: si autē de licētia eorū iter arripuerunt: eo ipso habēt in

terpre-

interpretatiuā licentiā confitēdi cū sine confessione
 digne peregrinari nequeāt & similiter cōmunicā
 di, & de casu Episcopali absolui quia Ep̄s licētian-
 do peregrinos secundū doctores, nō retinēdo sibi
 auctoritatē ex hoc ipso videtur eis dare licētiā cō-
 fitendi de casibus Ep̄alibus: sicut curatus de parro-
 chialibus: & idē dic. de religiosis cū licētia iter agē-
 tibus: qui ex incuria nō petierūt licentiā confitēdi
 cui velint in via: dum tñ maliciose id nō omittāt,
 qui autē habent certū domiciliū, sed ad illud non
 declināt, nisi ad horā vt sunt mercatores & fami-
 lia dñorum & familia laica Ep̄orū quia nō sic ha-
 bent ius in ea sicut Cardinalis, nisi esset super hoc
 cōsuetudo diu & apud plures obtēta vagabūdi re-
 putātur. Quarto ratione delicti cui est annexa ex-
 cōmunicatio. sicut qui furatus est in aliena diocē-
 si in qua lata est sentētia cōtra tale quid furātes ab-
 solui nō possunt nisi à ferente sentētiā. Propter
 alia autē delicta interiora seu exteriora nō videtur
 q̄ quis sortiatur forum pœnitētiāle in aliena parro-
 chia seu diocēsi: quāuis Petrus de Palu. videatur
 sic opinari. Quinto ratione necessitatis. quia in ar-
 ticulo mortis omnis sacerdos ab Ecclesia nō prae-
 cisus fit proprius sacerdos auctoritate iuris. de off.
 ordi. cap. Pastoralis. Et potest ab omni culpa &
 à censura absolvere, sicut posset Papa. Ita tamen
 quod si conualescat præsenter se illi à quo erat de
 iure absoluendus & eius pareat mandatis. Dico

autem non p̄cisus: quia melius est non confite-
 ri, quā h̄eretico confiteri: quando timetur de per-
 uersione. sicut sanctius est mori sine cōmunionē
 quā de manu h̄eretici communicare: sicut de bea-
 to Hermigildo rege Hispaniæ narrat Grego. Et
 habetur in decretis. 24. q. 1. cap. cœpit. q̄ martyri-
 zatus est à Leonigildo parente sabbato Paschæ: eo
 q̄ de manu Episcopi Arriani Hispali, noluit com-
 municare. Vbi aduerte q̄ iste beatus martyr in iu-
 re appellatur rex, quāuis viueret pater rex & actu
 nullam ipse exerceret iurisdictionem. Ex quo tra-
 hitur q̄ princeps & legitimus futurus successor:
 potest appellari rex vel dux: & alio quocunq; titu-
 lo cui succedet. Sexto propter rati habitiōē pro-
 prii sacerdotis secundum aliquos doctores. Sed
 quia de essentia absolutionis est potestas iurisdic-
 tionis, & q̄ absoluendus sit subditus absoluentis.
 Non videtur q̄ alienus sacerdos ponens spem in
 proprio sacerdote possit absolvere: quia nulla rati
 habitio confirmat sacramentum quod nullū fuit.
 Sicut si non Episcopus ordinaret: rati habitio Pa-
 pæ non posset facere quòd talis ordinatio tene-
 ret. & regula iuris est, quòd rati habitio retro trahi-
 tur & mandato comparatur: quando res à princi-
 pio solo mādato agi potest, non alias. Vnde in nō
 sacramentis rati habitio Papæ valet: quia ipse solē
 nitatem mutare potest: sicut Ecclesia per nō Epi-
 scopum dedicata sola rati habitiōe Papæ dedica-
 ta re-

CONFESSORVM. Fo. 19.

ta reputatur. De consec. Eccle. cap. aqua. Quando
 verò essentia sacramenti deficit, non habet hoc lo-
 cum & totum est iterandum: potest tamen dici q̃
 duplex est rati habitio. vna de præsentī. Puta quā-
 do quis habet probabilitatem q̃ si proprius sacer-
 dos tunc adesset: gauderet q̃ tali cōfiteretur & da-
 ret licentiam: quia alias hoc est expertus. Et ponen-
 do spem in tali rati habitatione absolui potest. Et in
 veritate tunc non deest iurisdicctio & ex tali rati ha-
 bitione quæ valet licentiæ implicite absoluendus
 fit subditus absoluentis pro tunc. Alia est rati habi-
 tio, de futuro vel de præterito. Puta quia credit q̃
 si prælatus tunc adesset & licentia ad hoc petere-
 tur: non daret. post factum tamen dissimularet &
 diceret, trāseat. Et cum per talem rati habitationem
 non fiat subditus absoluentis pro tempore quo ab-
 soluitur. non est sacramentum. Clerici parrochia-
 les suis prælatis tenentur confiteri vel de eorum li-
 centia & non aliter. Sæpe tamē in synodis Episco-
 pi concedunt vt omnes Clerici adinuicem confi-
 teantur. Sicut Ecclesia cathedralis est Ecclesia cō-
 munit omnibus de diœcesi: ita & adhuc fortius
 Roma, vbi est sedes Papæ est patria communis:
 vnde omnis homo mundi ibi potest cōfiteri sum-
 mo pœnitentiario sicut proprio curato: & pœnitē-
 tiarijs simplicibus sicut vicarijs sui curati. Nota ta-
 men q̃ quando potestas iurisdictionis est vna a-
 pud plures, & non apud quemlibet in solidū: non

potest quilibet per se illam committere, sine con-
 sensu aliorum. Sed quod omnes tangit ab omni-
 bus debet approbari. Sicut sede vacante totum ca-
 pitulum de consensu maioris partis potest ponere
 officialem: & nullus de capitulo, hoc potest etiam
 decanus. Quando verò potestas iurisdictionis per-
 fecte & in solidum residet apud quemlibet: ita q̃
 vnus sine alio potest per se ipsum de causa cognos-
 cere: tunc potest vnus sine alio cui vult committe-
 re: etiam minor sine maiori & multo magis econ-
 uerso. Quia omnis sacerdos qui iure ordinario po-
 test audire cōfessiones, potest hoc ipsum alteri cō-
 mittere. qui autē audit solum ex cōmissione non
 potest audientiam alteri subdelegare nisi habeat
 specialiter in mandatis q̃ possit subdelegare: vel
 nisi super hoc sit consuetudo diu obtenta quæ dat
 iurisdictionem sciente & tollerante superiore. Vnde
 de Clerici vel Capellani mercenarij conducti ad
 officianda beneficia curata, ad certū tempus quā-
 uis non audiant confessiones iure ordinario pos-
 sunt committere audientiam: quando super hoc
 est consuetudo modo supradicto. Nullus præla-
 tus debet dare licentiam subdito vt confiteatur
 ad libitum cui velit, nisi sit talis quòd constet non
 electurum nisi bonum & discretum confessorem:
 alias sibi imputatur qui permittit ouem errare li-
 bere, si præcipit eum elegit. Et idem si concessit
 quando petit indiscretum vel minus bonum, vel
 si talem.

si talem ipse Vicarium instituit. Si ergo subditus
 petit licentiam alteri cōfiteudi indeterminate nō
 det: nisi sit verisimile quōd nō eliget, nisi æque bo-
 num vel meliorem. Si autē nominet sibi aliquem
 de quo verisimile est q̄ sit æque bonus non neget:
 quia forte habet peccatum quod erubescit confi-
 teri & prius moreretur sine confessione: si autem
 apparet q̄ non sit æque bonus vel per famam, aut
 per cōuersionem personarum sibi cōfitentium,
 quæ minus religiose cōuersantur. Tunc simplici-
 ter neget innotescēdo quōd ille est ineptus, & q̄
 paratus est ipse audire vel dare alium idoneū. Et si
 ille petitus habet potestatem superioris nō est sim-
 pliciter prohibendum: quia iudex malus ordina-
 rius vel delegatus nō perdit iurisdictionem, sed
 dicat petēti: nō expedit tibi quōd vadas ad illum
 nec ibis de voluntate mea & hoc modo soluitur
 illud dictum. Nō potest esse pastoris excusatio, si
 lupus oues comedit & pastor nescit. Verū est quā-
 do pastor scire debet & potest. Et quāuis homo
 debeat reputare alios meliores se simpliciter: non
 tamē quo ad omnia, puta quātū ad officiū hoc vel
 illud. Et suspensiones habere licet nō ad iudicādum
 proximum: sed ad cauendum nobis sicut si video
 pauperem, non iudicabo furem: tamē ne forte sit
 fur custodiam rem meā ab ipso, sic in proposito.
 Tamen nisi cōtrarium appareat plus debet quis
 præsumere de his quos Papa vel Episcopus per-

S V M M A

totam dicecesim præficit : quã de se qui ad vnam
 parvam parrochiam deputatur. Et nota q̃ secun-
 dum beatum Tho. in. 4. distin. 17. q. 3. artic. 3. q. 4.
 ad. 5. Prælatus debet esse facilis ad licentiandum
 subditum aliquoties alteri confitendi : quia multi
 sunt adeo infirmi q̃ potius morerentur sine con-
 fessione, quã ei confiteri : & qui nimis solliciti sunt
 scire conscientias subditorum per confessionem :
 multis laqueum damnationis inijciūt, & per con-
 sequens sibi ipsis. Et tenetur curatus dare euchi-
 stiam & alia sacramenta dicenti se cōfessum ei qui
 potuit eum absolvere si sit persona fide digna nec
 est notorius peccator, nec est excommunicatus : in
 his casibus curatus nō tenetur credere subdito di-
 centi se confessum : vt declaratum est in extrauagã
 ti benedicti, inter cunctas. Et dicere q̃ de licentia
 Papæ vel aliorum superiorum non licet subditis
 cōfiteri religiosis, & alijs inuitis inferioribus esset
 hæreticum : ex quo per Ecclesiam iam est declara-
 tum sicut de notionibus diuinis. Vnde æque vel
 tutius potest cōmunicare confessum sine sua li-
 centia habenti licentiam à superiori, sicut confes-
 sum sibi vel suo vicario : quia magis præsumitur de
 idoneitate eius quem superior præficit quã quem
 inferior. vnde. Lex iulia. ambitus. cessat in vrbe : in
 qua omnes præbendas vacantes cōfert Petrus, qui
 pecuniam Simonis abiecit : sed Giezi don petijt,
 quod magister repulit. Et sicut si confitendo dicat
 subdi-

subditus domine non habeo q̄ ego sciam mortalia, nec placet mihi de venialibus cōfiteri, peto eucharistiam: potest & tenetur cum tuta conscientia dare eucharistiam. Ita similiter quando dicit domine non habeo mortale de quo non sim confessus potenti absolvere. Et si dicatur q̄ licentia data à superiori non potest subditus vti sine assensu inferioris. Cōtra hoc est quod dicitur. de priuile. ca. in his quæ. vbi Papa arguit interpretantes q̄ fratres non possent vti priuilegio concessio à Papa de celebrando vbicunq; sine assensu prælatorū: tunc enim indulgentia Papæ nihil eis valeret cum sine ea solo assensu prælatorum id possent. Ideo vt aliquid eis valeat indulgentia declarat Papa q̄ sine prælatorum licentia id possint fratres vt ex dicta indulgentia aliquā gratiam videantur consequi. Ita in proposito: sed contra, quia in cap. pastoralis de priuile. Dicitur q̄ religiosi quibus est à Papa concessum Ecclesias suas conuertere in alios vsus decedentibus personis earum, nisi plus exprimat: non possunt intrare possessionem inconsulto Episcopo: quia per talem indulgentiam non vult Papa iuri Episcopali derogare. Similiter in proposito per concessionem factam à superiori audiendi confessiones non est derogatum inferiori immo eo inconsulto non debet suus subditus audiri. Dicendum q̄ non est simile, nam ibi indulgentia Papæ habet effectū quo ad proprietatem. Licet non

debeat accipi possessio sine Episcopi assensu. Per
videm patet ad id quod habetur. de Iudeis ca. quā
fit laudabile. vbi Papa cōcedit Episcopo eunti ad
prædicādū paganis q̄ quicūq; clerici vel religiosi
si sibi adherere voluerint possint cum eo prædica
re. requisita & habita suorum prælatorum licētia.
Sine autoritate enim Papæ licētia prælatorum nō
sufficiebat ad prædicandum paganis extra eorum
diocēsim: sed requiritur autoritas Papę cuius dice
cesis est tota terra. Potest etiā dici q̄ licētia prædi
cādi data à Papa inferiori: nō eximit eum à suo su
periori, sine cuius licētia nō debet peregrinari. Et
est bonū argumentū q̄ religiosus nō debet audire
cōfessiones nec prædicare sine licētia prælati: quā
tuncunq; habeat potestātē à Papa eligendi cōfes
sorē, si tamen audiat tenebit absolutio: quāuis ipse
religiosus grauiter peccet si audiat sine assensu prę
lati explicito vel implicito. quia sine eo non habet
religiosus velle nec nolle. Patet hoc per simile de
electione. cap. si religiosus. vbi dicitur q̄ electioni
de se factę nō potest nec debet assentire sine pręla
ti licentia: & nota q̄ qñ religiosus sub generalitate
incerta accipit autoritatē à Papa requiritur assen
sus prælati quia cū Papa merita nō cognoscat co
exigit assensum prælatorū. Sed qñ Papa nomina
tim eligit religiosum ad aliquod officiū p̄sumitur
nosse industriā personę vnde nō requiritur alia li
cētia. Sciendū q̄ qui audit cōfessiones nō iure suo
sed ex

sed ex cōmissione perdit potestātē suā delegātē mortuo vel amoto: nisi in confessione iā inchoata in qua audit ex tunc quasi iure suo: sicut etiam perdit potestatem illo reuocante quia soluitur iudiciū vetante eo, qui iudicare iussit. Et morte mandatoris expirat mādātū: non autem expirat potestas delegati delegante suspenso vel excōmunicato, quia tunc retinet delegans iurisdictionē licet nō vsum. Ad hoc autem q̄ delegatus vtatur sua potestate requiritur q̄ delegans in delegando habeat iurisdictionem & vsum eius. quia delegare est vsum iurisdictionis: sed postquam delegauit non requiritur vsum quia tunc nihil facit. Sciendum q̄ in clement. dudū. de sepul. sic dicitur. Statuimus quod in singulis diocesibus vbi loca fratrum prædicatorum & minorum fuerint, Generales seu Prouinciales vel eorum Vicarij dictorum ordinum ad Episcopos locorum se conferant per se vel per fratres idoneos: humiliter petaturi vt fratres ab eis electi audiant confessiones suorum subditorum: numerus autem assumendorum ad tam salubre officiū: erit prout diuersitas cleri & populi multitudo exigit. Studeant tamen prædicti prælati fratrum eligere ad tam salubre ministerium personas discretas vita & scientia probatas ac modestas. Quam licentiam si prælati concesserint recipiant cū gratiarum actione. Quam si negauerint nos ex nunc eis concedimus vt confessiones sibi cōfiteri volētium

tium libere audire valeant tanta autoritate & non ampliori, quāta curatis à iure est concessa: nisi praelati Ecclesiarū vberiore gratiam duxerint faciendam. Super quo dicunt doctores. q̄ Priores conuentuales vel Guardiani hoc non possunt petere. Et si aspere petatur non videtur satisfactum: ideo iterum est petenda propter omissionem forme. Si praelati non recusant expresse: sed nec dant nec negant. post trinam requisitionem locum habet hoc priuilegium. per cap. i. de suple. neg. praela. Similiter si recusassent aliquos admittere iusta de causa puta, quia nō sunt apti & tales quales supra describuntur tenet recusatio, & sibi imputer qui malum elegit: sed si sine causa hoc facit, succedit licentia Papæ. Si tamen vellet Episcopus, posset acceptare fratres ad audiendas confessiones comittendo eis suam iurisdictionem sine prædicta solennitate præsentationis. Habēt etiam dicti fratres priuilegium q̄ Episcopo mortuo à quo habent autoritatem: possunt illa vti quousque sit prouisum Ecclesiæ de pastore.

Casus Episcopis reseruati.

Q Via à casibus Episcopis reseruatis nec curati, nec dicti fratres possunt absoluerē: nisi quantum fuerit eis à diocesanis concessum: notandum q̄ casus reseruati Episcopis vt habetur in extrauagan. in-

gan. inter cunctas. quæ est benedicti. n. sunt. 4. de iure. quorum prior est. Peccatum clerici, propter quod incurrisset irregularitatem. Secundus de incendiarijs quorūcunq; locorum si dolo & malo animo fiat. 23. q. 6. pessimā. Tertius peccatū propter quod indicēda esset solēnis pœnitētia. Quartus excommunicatus maiori excommunicatione. De approbata autem cōsuetudine sunt alij quinq; casus Episcopis reseruati, scilicet, peccatum homicidij voluntarij. Peccatum falsariorum. Peccatum violantium Ecclesiasticam libertatem. Peccatum violantium Ecclesiæ immunitatem. Peccatū sortilegorum, diuinatorum & incantatorum. Et præter hos potest Episcopus in sua diœcesi alios sibi reseruare prout sibi videbitur expedire. Ioan. and. addit prædictis, oppressionem puerorū. incestū. corruptionem monialiū, coitum cum brutis: matrimonium clandestine contractum, periurium, falsum testimonium, blasphemiam Dei et sanctorum. Hostiensis verò addit omne peccatum contra naturam. Et quolibet enorme quod particularis vel generalis consuetudo reseruat Episcopis. Tot casus reseruare non est aliud quā ponere laqueos in via salutis & sacerdotum potestatem restringere quæ eis à Christo plenarie est concessa. Possunt igitur curati in foro pœnitentiali omnia quæ in iure non sunt specialiter reseruata Episcopis nec de consuetudine. Verum est q̄ vbiunque occur

occurrerit aliquod graue delictum & enorme, superioris iudicium est requirendum. Sicut etiā Episcopi aliquando remittunt peccatores ad sedē apostolicā propter enormitatem criminū & ad terrorem aliorum quāuis ab eo possint absoluerē: quia nullum peccatum adeo est enorme à quo Episcopus nō possit subditū absoluerē: dum tamen nullā habeat annexā sententiam ex cōmunicationis. Secundū Ioan. de lig. fratres præsētati pro audiētia confessionū possunt absoluerē ab omnibus exceptis his præcise quæ de iure Episcopis reseruātur. Pro quo facit prædicta clemen. dudum. quæ solum excipit casus de iure reseruatos. Vnde possent absoluerē à casibus reseruatis Episcopis de cōsuetudine: vel ex suo beneplacito vel per constitutiones suas synodales vel prouintiales: etiam si Episcopi dictos casus non concedāt: quia Papa vnum negando, aliud tacendo concessit. distin. 25. capit. qualis. Nec possunt Episcopi dictam concessiōnem reuocare indirecte per retētiōem multorū casuum: quia fieret in fraudem legis quod fieri nō licet. De concess. capit. constitutus. Sileat ergo Ioā. mō. qui tenet quod si potest Episcopus arētare potestatem ordinariam curatorū, potest multo magis arētare potestatem extra ordinariam fratrum. Quia quod per superiorem est concessum: per inferiorem arētari vel reuocari non potest. distin. 21. cap. inferior. Tutior tamen via est q̄ fratres seiant
ab Epi-

ab Episcopo quos casus sibi vult referuari & de illis non se intromittant. Et intelligitur reservatio dictorum casuum: de actibus exterioribus cum effectu. nam si quis quæsiuit alium occidere, istud homicidium non est reservatum Episcopo. Similiter secundum Palu. in. 4. distin. 33. quæstione. 2. Incestus commissus à pueris non habetibus vsum rationis nō est reservatus Episcopis: quia per hoc non tollitur virginitas nec causatur affinitas. Sciendum quod absolvens à casu à quo non potest, graviter peccat, si scienter vel ex ignorantia crassa facit: non tamen incurrit aliquam censuram sed tenetur illum quem sic absoluit auisare de errore si cognoscit illum vel potest inuenire. Excusatur tamen ille quo ad deum dum hoc ignorat. In cōcilio basiliensi. Quidam multū periti habita super hoc collatione: dixerūt q̄ quando quis absoluit à casu à quo nō potuit, si fieri potest sine scādalo notabili vocet illum quem absoluerat: & per aliquem coopertū modum interroget de aliquibus quæ sibi est confessus: quasi volēs se melius informari ac si plene nō intellexisset: & si qua alia peccata commisit, & sic ab omnibus iterum absoluat. Petita prius à superiori autoritate ab illo casu absolventi. Vel si credit illum perseverasse ab vltima confessione in gratia absoluat absentem. Si vero timeret notabile scādalum ex hoc oriri, committat Christo summo sacerdoti præsertim qñ multitudo

*vide xil
b. strum
in p. 60. c.
sus. q. 9
et q. 3. in
fine. //*

est sic

est si neglecta vel multum distat à loco ubi est cōfessor. Et si religiosus absoluat à sententia ex cōmunicationis suspensionis vel interdicti in iure posita: incidit in ex cōmunicationem à qua non potest absolui citra sedem apostolicam. Nō autem si absoluat à sententia hominis. In clemen. religiosi. de priuileg. seculares autem clerici absoluendo à sententia iuris male faciunt, non tamen aliquam censuram incurrunt. Notandum q̄ quando superior dat vicarium generalem & in mādato aliquid expressit de his quæ requirunt speciale mandatum secuta generali clausula. Et omnia alia quæ per nōs possumus etiam si mandatū exigant speciale: quātum est de virtute verborum & in foro cōtentionoso talis potest omnia specialia. Sed in foro cōsciētiæ quando constat de intentione conferentis auctoritatem, q̄ intendit hoc etiam si non exprimat aliquid in speciali quibuscūq; verbis vtatur generalibus seu specialibus, in generali cōcessione intelliguntur specialia. 22. q. 5. cap. humane. Vnde quādo Episcopus, dicit do tibi auctoritatem meam in confessione. Per hoc non intelligitur cōcessisse casus suos, nisi constaret quod sic intendebat: sed dicendo istum & illum & omnes alios casus meos, tunc intelligitur totum dedisse. Et nota q̄ cum sacramentalis absolutio præexigat cōfessionem: cōfessio autem importat reuelationem quæ non potest esse sine relatione cōfitentis & perceptione cōfessoris

confessoris quando alterum deest non fit legitima confessio nec potest impendi absolutio. Ideo quando confessor non intelligit poenitentem aut ex imperitia linguæ siue ex dormitione vel ex distractione mentis ad alia applicatæ vel ex alia causa. Tenetur illi dicere q̄ iteret confessionem: quod si non facit & confessus hoc non perpendit absolutus est coram Deo: nec tenetur iterare quousque sciat illum nō intellexisse. & hæc vera sunt de mortalibus quæ sunt de necessitate confitenda: non autem de venialibus, maximæ quando confessor aliàs cognoscit personam.

Quæ scientia requiritur in confessione.

Sciendum q̄ clavis ordinis duplex est, scilicet, clavis scientiæ & clavis potentia. Vnde dominus dixit Petro, tibi dabo claves regni. Clavis potentia est facultas ligandi & soluendi in foro conscientia diffiniendo & determinando causam iudicialiter. Clavis scientia est autoritas discernendi & examinandi ac cognoscendi audita in confessione. Quæ duæ claves in essentia vnâ sunt: & propter duos effectus ad quos principaliter se extendunt, scilicet, ad cognoscenda seu examinanda peccata & ad sententiandum super ipsis. Duæ dicuntur. Scientia acquisita non est clavis licet iuuat vti

d clauis

clauē. ¶ Vbi nota q̄ triplex est clauis, scilicet, clauis
 autoritatis. Clauis excellentiæ, & clauis ministerij.
 Quia cum clauis regni cœlorum sit potestas ape-
 riendi cœlum, Deus trinitas qui solus potest prin-
 cipaliter peccata remittere, quibus cœlum claudi-
 tur, & dare gratiam qua aperitur. Habet clauē au-
 toritatis. Secundo Christus secūdm q̄ homo qui
 merito suæ passionis cœlum aperuit tollens impe-
 dimentum naturæ: quod purus homo tollere non
 potuit, habet clauem excellentiæ. Sed sacerdotes
 qui ministerialiter & dispensatiue agunt ad amo-
 tionem obstaculi idest peccati, & ad collationem
 gratiæ habent clauem ministerij. Quelibet autem
 harum dicitur clauis regni cœlorum & non infer-
 ni, quia finaliter sunt ad aperiendum cœlum: quā-
 uis via naturæ per prius sint ad claudēdum infer-
 num: quia à fine denominatur res & à digniori: si-
 cut Augustinus librum suum, de ciuitate dei vo-
 cavit: quamuis agat de ciuitate diaboli tanquam à
 digniori. Notādum q̄ triplex datur distinctio cla-
 uis. Prima est quod est clauis autoritatis. Clauis ex-
 cellentiæ, & clauis ministerij. Secunda distinctio
 est quod est clauis ordinis & clauis iurisdictionis,
 quæ differunt realiter. Quia quamuis clauis iuri-
 sditionis non sit aliquid reale. Tamen clauis ordi-
 nis est aliquid reale & indelebile. Clauem ordinis
 habet omnis sacerdos, siue habeat subditum siue
 non. Si autem non habet subditum: tunc est cla-

uis ordinis sine clauē iurisdictionis, quia relatiue dicitur dominus ad seruum. Vnde non est potestas iurisdictionis, nisi sit obedientia subiectionis. Et econuerso. Non sacerdos curatus & officialis Episcopi habent clauē iurisdictionis & nō ordinis. Tertia distinctio est, clauis ordinis est duplex, scilicet clauis scientiæ & potentiæ. Omnis sacerdos habet clauē scientiæ & potentiæ: licet multi nō habeāt scientiā debitā: & ecōtra multi nō sacerdotes habēt scientiā qui nō habent autoritatē discernēdi & sententiādi quod est clauis scientiæ & potentiæ. Secūdi quidē sine peccato, sed primi cū peccato suo si procurarūt sed si inuicti, excusantur: si proposuerūt impedimētū nec sunt auditi. mun⁹ enim iudicādi necessariū est in Ecclesia et pōt homo cōpelli ad offitiū iudicandi & ad prēlationē, & tunc nō peccat. Et qđ dicit Grego. qđ si indignus est nō debet obedire, & dignus vix debet obedire. Intellegēdū est de illo qui habet defectū qui est iuris vt irregularitas et talis nō debet obedire nisi amoueat^r ab eo qui pōt, alias tenetur obedire. Alioquin quilibet bonus qui se reputat indignū refugeret: et sic soli indigni promouerentur. Qui ergo nō coactus spōte accipit potestatem nō habēs sufficientem scientiam peccat. Sed innictus & coactus qui nō accipit sed suscipit non peccat. Ab incio ergo suscipi pōt, sed accipi nō potest. Nota qđ vis claurū extēdit se ad remissionē culpę & pœnę: & ad infusionem

sionem gratiæ vel augmentū instrumentaliter ex
 opere operato. Nā absolutio sacerdotis delet ma-
 culam animæ, quæ non est aliud quā priuatio gra-
 tiæ: sicut remissio & delectio maculæ non est nisi
 restitutio gratiæ per pœnitentiā. Sicut macula lu-
 nę est priuatio lucis suæ & eius illuminatio est eius
 pulchrificatio. Et cuicumq; remittit Deus culpam
 mortalem, remittit & pœnam æternam. Quia ve-
 rus amicus non vult mortē amici, nec patitur eius
 absentiam in perpetuum: cum amicorum sit con-
 uiuere & conuersari adinuicem, sed non oportet
 q̄ omne aliud remittat. Vnde Deus remittēdo cul-
 pam, commutat pœnam æternam in temporale.
 Sicut ergo omnis actus virtutis disponit ad virtu-
 tē si absit: vel auget si adsit, sic & absolutio. Quia
 omne sacramentū nouæ legis agit vel auget, quod
 signat. Valet etiam absolutio ad remissionem pœ-
 nę tēporalis secundū maiore & minorem dolore
 confitentis, erubescētiam & huiusmodi quia actus
 actiuorum sunt in patiēte disposito, & tā frequens
 potest esse cōfessio q̄ vis clauium debeat omnem
 pœnam debitam, & tunc non fiet nisi augmentum
 gratiæ: sicut quando per multos actus temperatiæ
 remittitur habitus intemperatiæ si prius inerat &
 tandem ex toto corrūpitur: ex tūc autem illi actus
 boni licet non possint minuere id quod, totaliter
 est corruptum: possunt tamen augere habitū tem-
 perantiæ, sic in proposito. Sciendum q̄ auditurus
 confes-

CONFESSORVM. Fo.27.

confessiones tenetur tantam habere peritiam & scientiam q̄ sciat discernere in peccatis communibus: quod est mortale & quod veniale ex genere. Et ad quid se extēdit sua autoritas, quia alia poenitentia est imponenda pro mortali alia pro veniali: & qui hæc nescit audit confessiones in periculum sui & sibi confitentium, Et plus peccat qui talem instituit: aut permittit institutum ministrare & vterq; peccat mortaliter. Scire autem discernere inter perplexitates peccatorum & diffinire in casibus valde intricatis: quod vix sciri potest ad huc scientia acquisita per magnum & longum studium non est necessarium sed de bene esse. In quibus confessor sequi debet & consulere viam securiorem. Sufficit ergo secundum beatum Tho. & Albertum confessori scire in communi quæ sunt mortalia ex genere & quæ venialia dum modo in perplexis casibus sciat talia esse difficilia: & caute in eis procedendum consultis doctoribus nec in talibus præcipitandam sententiam. Durandus autē ordinis minorum tenet q̄ confessor tenetur scire vtrum dicta à poenitēte sint peccata an nō: & vtrum contractus quos facit sint liciti an illiciti, & quādo restituere tenetur & quādo non. Et vtrum debeat illum absolvere an non: quia si iudicat licitū quod est illicitum vterq; in foueam cadit, nisi eum excuset probabilis ignorātia puta quia habet aliquem doctorem autenticum & famosum cuius opinio-

ni innititur. Vnde si nō est expertus in casibus cō-
scientiæ: ita q̃ nec per se scit iudicare, nec dubita-
re nouit, cum periculo animæ suæ audit cōfessio-
nes. Quod dictum & si rigurosū videatur: verif-
simum credo in eo qui volūtariē audit confessio-
nes se ingerēs ad hoc, & talis secundum doctores
quoties se ingerit ad confessiones: toties se offert
ad respōdendum de quolibet etiā de casibus ino-
pinatis & inauditis. In eo autem qui coactus audit
& ex obedientia, sufficit minor scientia. Nec opor-
tet q̃ ad omnem cōfessionem audiēdam accedat
ex mādato superioris: sed sufficit q̃ à principio ex
obedientia ipso non procurante expositus est ad
hoc. Et quando se offert aliqua persona: de qua ve-
rissimiliter credit q̃ habeat casus difficiles excusat
se & pandit suā insufficiētiam & cum tremore ex
sola charitate accedit. Ex dictis eliciō duas regu-
las. Prima est, si exponendus ex obedientia certus
sit: probabili certitudine se esse idoneum secure
audit. Si verō scit se esse ineptum peccat audiēdo,
maxime si videt exponentem moueri passione a-
moris vel cupiditatis & huiusmodi. Si autem hoc
non scit sed dubitat etiam secure audit, quia regu-
lariter secundum doctores in dubijs subditus o-
bedire tenetur. Secunda regula est si prælatus vi-
det exponendum tātam habere grammaticam vt
lecta intelligat. Et vidisse, defecerunt, aut similem
librum & non esse sic stolidum, quin dubitet vbi
est du-

est dubitandum. Nec temerarium nec præsumptuosum in suo iudicio, & diligētem videt & sollicitum in moralibus & studiosum, secure exponit: alia nō facit pro dictis: quia iudex qui quæsiuit officium cum alius diligentior fuisset, tenetur de leui culpa. Si autem officium non quæsiuit sed assumpsit à superiori impositum solum tenetur de dolo & lata culpa. Sicut & custos rei qui se inuitat ad custodiam eius & accipit pro custodia mercedem tenetur secundum doctores de leuissima culpa: sic in proposito curati & alij superiores prælati qui se ingesserunt: & quærūt curam animarū sine dubio tenentur etiam de leuissima culpa: cum habeāt decimas & oblationes quasi pro stipendio laboris & se offerant ad custodiā animarum. Notandum q̄ regulariter loquēdo confessor nō tenetur audito quolibet peccato iudicare vtrum sit mortale: quia vix reperiretur in toto orbe vnus confessor idoneus: sed sufficit si iudicet de communibus & de his quæ scire tenetur: de alijs autem difficilibus potest suspendere iudicium modo oportunū apponat remediū ne iterentur si dubitat ea esse mortalia. Sed quid faciet confessor si occurrat casus dubius. Dicendum q̄ optimum est in confessore scire dubitare de ignotis. Quia cautius incedit, vnde nisi legerit decisionem casus vel habeat rationes euidentes: non diffiniat antequā consulat peritos aut ipsemet rem nouiter videat, si tempus patitur:

dicendo pœnitenti se velle melius rem cribare: q̃
 si temporis angustia non patitur & est periculum
 in mora: absoluat pœnitentem, quantum sua se ex
 tendit autoritas: imponens ei vt super re dubia cō
 sulat talem aut talem peritum, vel peritos in gene
 re & pareat eis. q̃ si nec hoc potest, exigit a pœni
 tēte q̃ sit paratus facere omne quod tenetur & cō
 sulat ei quod tutius est: & q̃ querat quātum potest
 scire veritatem, & in dubio quādo pœnitēs sic est
 paratus facere non neget absolutionem. Quia ta
 lis est contritus, & nihil habet absolutioni repu
 gnans. Quādo verò confessor probabiliter tenet
 vnam opinionem: & pœnitens vel alius dubitat
 propter rationes vel opiniones contrarias docto
 rum: non est facilius præcipitanda sentētia & de
 neganda absolutio, sed tutior via est cōsulenda &
 terror incutiendus ex periculo. q̃ si pœnitens ex
 aliqua ratione probabili adheret dicto alicuius do
 ctoris notabilis & nō vult acquiesceret: relinquere
 potest confessor onus super conscientiam eius &
 ipsum absolueret. Et nota q̃ quādo est dubium an
 aliquid sit peccatum an non: omnino abstinendū
 est nisi adsit aliqua valde probabilis ratio probans
 q̃ nō sit peccatum: quia in his tutior pars est elige
 da, ne discrimini se exponat. Si verò dubium non
 sit principaliter super peccato: sed vtrum quis te
 neatur ad aliquid dandum vel faciendum, vel pœ
 nam subeundam. Semper eligatur benignior opi
 nio. Vn-

CONFESSORVM. Fo. 29.

nio. Vnde in cap. fina. de transa. dicitur. In his super quibus ius non inuenitur expressum. Proce-
das seruata semper æquitate in humaniorem par-
tem declinando secundum quod personas causas loca
& tempora videris postulare: & in dubio regula-
riter danda est sententia pro reo nisi in causa ma-
trimonij, dotis, libertatis & testamenti. de regu. iu-
ris. lib. 6. cum sunt. & odia. c. ff. deleg. l. benignus.
Nisi forte esset quid tale quod faciliter potest expe-
diri, vt cum quis absoluitur ad cautelam. Notan-
dum quod confessor qui se ingerit, si delinquat in cō-
fessione ex ignorantia tenetur de omni exacta di-
ligentia. Arg. ff. de pos. l. prima. §. sæpe. vbi dicitur
quod qui se obtulit deposito, tenetur etiam de leuissi-
ma culpa: vbi alias non tenetur nisi de dolo & lata
culpa, qui autem se non ingerit. sed requisitus aut
compulsus exercet ex charitate fraterna non tene-
tur nisi in quantum scit & commode scire potest,
cum impossibile non sit obligatio. Præsertim
quia hic agitur ad meram alterius vtilitatem, sicut
in deposito. Et quia de culpa lata sæpe fit mentio.
nota quod loquendo iuridice. quintuplex est culpa, sci-
licet, latissima: latior. lata. leuis & leuissima. Lata
culpa est deuiatio in circumspecta ab ea diligentia:
quã habent communiter homines eiusdem pro-
fessionis. Vnde ignorare quod cōmuniter scitur
est lata culpa. Notanter dicitur incircumspecta. Ad
differētiam doli qui est insidiosa machinatio. Vn-

de si deuiatio esset seriosa iam ibi esset dolus. Nam dolus, culpa & negligētia differunt. quia dolus est cum volūtate nocendi. Culpa cum sciētia sine volūtate nisi per accidens. Negligētia sine vtroq; verum est q̄ lata culpa est dolus præsumptus, ita q̄ vbi quis tenetur de dolo, venit etiā lata culpa. Et in consciētia vbi cessat præsumptio lata culpa nō habetur pro dolo. Exemplum latæ culpæ. Si librū commodatū dimisisti extra domū super banco, & sublatus est. Lata culpa est. Quia homines tuæ professionis hoc non fecissent scientes periculose ibi dimitti. Si tamē esset error in eo quod nō sciūt communiter homines vnius artis, sed solum excellentissimi: non esset lata culpa, sicut si pecuniā deposui apud illum qui communiter habebatur bonę conditionis & non erat. Leuis culpa est deuiatio inconsiderata à diligentia: quā communiter habēt homines diligentes illius professionis. Vnde leuis culpa est omittere, quod homo diligēs nō omisisset vel facere quod diligens non fecisset. Sicut si scēnator non excussit vestes pignoras eo tempore quo diligens excussisset. Leuissima culpa est deuiatio inconsiderata à diligentia quam diligentissimi facerent. Vnde leuissima culpa est, non præuidere quod diligentissimus præuidisset. Vel omittere quod diligentissimus nō omisisset: sicut si commodatarius rem commodatā in camera & in arca locauit, sed nō ferrauit claue & sublata est.

Latif-

CONFESSORVM. Fo.30.

Latissima culpa est verus & manifestus dolus. Latior est dolus præsumptus. Sed striete & proprie loquendo dolus re & nomine differt à culpa. Quia dolus est à proposito, non aut culpa. Vnde omnis culpa arbitrio boni viri proprie ad latam vel leuē seu leuissimam reduci debet. & non est assignanda latissima culpa. Sciendum q̄ quādo confessor videt pœnitentem nolle subire pœnitentiam, aut nō explecturum eam. Talem debet sua prudentia moderari pœnitentiam, quā velit sponte & sine murmure ferre & non aliam propter periculum: & cōcedat posse redimi impōsita ieiunia nec debet exigere iuramētum, aut promissionē de abstinēdo in posterum ab aliquo peccato. Vel de faciendo aliquo iniuncto, sed absoluat simpliciter, nisi in casibus expressis in iure de quibus statim dicetur. Pro testetur tamen q̄ si non restituat vel faciat debitū suum q̄ fructum confessionis euacuabit. Cautius tamē esset quādo adest facultas inducere eū prius ad satisfactionem. Quod si non potest commodè sufficit si satisfacere disponat quā primum poterit. Nunquā tamē permittat peccatōrē desperatū abire. Siue absoluat eum siue nō. Et caueat absolvere incapacem absolutionis quantuncunq; moleste ferat. Dicitur autem incapax absolutionis qui non vult abstinere à peccato, vel qui non vult facere id ad quod de necessitate tenetur: vel qui nō vult relinquere societate vel domū vel familiaritatem

SVMMA

tem cum quibus habet dispositionem propinquā ad recidiuandum in peccatum. Forsam nō essent tot inimicitiae nec litigia, nec concubinarij tot putrissent in stercoribus suis: si prudens cōfessor vinum misceret oleo & lenitatem charitatis rigore temperaret. Quia facilitas veniæ incentiuum prebet delinquendi. Ideo vtilissimum est assidue recidiuantibus per aliquot dies differre absolutionem vt interim toto conamine resistent diabolo & praeue consuetudini. Vt igitur quis capax sit absolutionis oportet q̃d à peccato recedat animo & loco: maxime in peccatis carnalibus & in peccatis irae mortalis: nec sufficit carnaliter affectis proponere separationem voluntatis & consensus. Quia morari cum foeminis quibus carnaliter afficitur & nō cadere cum illis saltem voluntate maius est quā suscitare mortuos. secundum Ber. Et qui minus nō potest, nec maius poterit. Et similiter non sufficit separatio secundum locum, quando non fit separatio voluntatum in illicitis. Vnde vbicunq; quis habeat concubinam tanquā suam: censetur perseuerare in mortali & tam absoluēs indignum, quā ipse indignus qui absoluitur nouum sacrilegij incurrunt crimen. Audiēda est nihilominus talium confessio & iniungendum est aliquod bonum, & exhortandi sunt ad veram poenitentiam: & consulendum vt frequenter reuelent peccata sua cōfessori etiam si non sint absoluendi: quia ex illa humilitate,

litate, oratione & consilio sacerdotis citius exiet à peccato. Vt patet, in capitulo. quod quidā de pœnitentiis & remissionibus. Notandum, q̄ in his casibus ante absolutionem exigēda est aliqua promissio, vel satisfactio. Primo antequam excommunicatus absoluator exigendū est iuramētum quod parebit mandatis Ecclesiæ. Vt in capit. ex tenore. de sen. exco. Non tamē est hoc necessariū. vt cap. nuper. patet. Requiritur etiam satisfactio si est excommunicatus pro notoria offensa. de senten. ex. solet. in mutilantibus requiritur satisfactio. 23. q. 8. si quis membrorum. In incēdiarijs iniustis & mādātibus & consulētibus similiter. 23. q. 8. pessimā. In manifestis raptoribus & violatoribus Ecclesiarum similiter. de rap. in litteris. In manifesto vsurario similiter. de vsur. quanquā libro. 6. In sacrilego qui aliquid de loco sacro iniuste tulit: vel personis Ecclesiasticis fecit injuriā similiter. 17. q. 4. si quis inuētus. Nisi prædicti de restituendo cautionem idoneā dederint. quod restitutioni equipollet, absoluedi nō sunt ante satisfactionem. Est autem cautio idonea iudicāda, ad arbitrium boni viri vel ad beneplacitum partis lesæ. Notandum q̄ curatus si habeat subditos mutos surdos vel furiosos & huiusmodi, debet eos nutibus & signis & orationibus suis & populi quātum possibile est ad pœnitentiā inducere: vt ei nō imputetur cum nihil de contingentibus omiserit. Si verò talis casus

ex sua

ex sua negligentia euenit, accuratius ei succurrat.
 Et si antequam ista cōtingerent pœnitētiā petijt:
 debet quidquid humanitatis potest eis impēdere.
 Absoluendo, scilicet, eū generaliter & eucharistiā
 præbēdo si periculū non timetur. Notandū q̄ pœ
 nitētia habet tria genera partiū. Primo habet par
 tes quasi potestatiuas: quarū vna continet aliam &
 plus sicut in figuris, sicut dicimus animā diuidi in
 vegetatiuā & sensitiuā. &c. Sicut totū potentiale
 in suas partes. Et hoc modo vna pœnitētia est ante
 baptismum. Alia est post baptismum de veniali-
 bus. Alia post baptismū de mortalibus. Prima re-
 quirat solū contritionem. Secūda contritiōē &
 satisfactionem. Tertia contritionem, cōfessionem
 & satisfactionem. Secundo habet partes subiecti-
 uas & sic diuiditur in pœnitentiam priuatam, pu-
 blicam & solennem. Tertio habet partes integra-
 les essentielles in quantum est sacramentum. Quæ
 sunt contritio, confessio, absolutio & satisfactio.
 Sumendo contritiōē pro aliquali dolore de pec-
 catis qui sit saltem attritio, & prout ad extra per
 verba sensibiliter manifestatur. Nam contritio vt
 est actus interior voluntatis secundum se non po-
 test dici sacramenti pars de cuius ratione est q̄ sit
 materiale elementum. Hoc est aliquid sensibile.
 Sed vt sic potius dici debet effectus sacramenti.
 Aduerte quòd pœnitentia est totum integrale nō
 permanes sed successiuum cuius partes non sunt
 simul.

simul. Vnde prædictas partes non oportet esse simul in actu exercito quamuis in proposito sint simul. Nec est contra hoc quod aliquando est tanta contritio quæ nõ requiritur alia satisfactio. Quia sæpe effectus sacramenti habetur ex solo proposito sacramenti: sicut patet in baptismo fluminis sine baptismo fluminis.

De contritione.

Contritio multipliciter diffinitur primo ab Aug. Cōtritio est dolor remittēs peccatū. supple dispositiue nõ effectiue nisi forte veniale de quo videtur quod effectiue sit eius remissio ab homine. Cū nihil ad ei⁹ remissionē requiratur quod non subsit homini. Quia nec nouæ gratiæ infusio, nec augmētū sed solū displicentia volūtatis & solutio pœnæ debite ex gratia quā homo iam habet. vt sicut homo efficit suū meritū sic & remissio nē peccati venialis. Secūda est Greg. Cōtritio est humilitas spiritus: annihilās peccatum inter spē & timorem, ne sit præsumptio aut desperatio. Et annihilat quo ad culpā & tanta potest esse quod etiā quo ad pœnam & inter vtramq; medicina. Tertia est Isido. Contritio est humilitas mentis & compunctio cum lachrymis veniens de recordatione peccati & timore iudicij. Quarta est magistralis. Contritio est dolor voluntarie assumptus pro pecca

peccatis puniens quod commisit: cum proposito
 confitēdi & satisfaciēdi quo ad mortale: quia quo
 ad veniale non requiritur propositum cōfitendi,
 nec forte satisfaciendi: quia potest remitti vbi nō
 est satisfactio vt in purgatorio, sed nō sic de morta-
 li. Vnde non videtur esse in statu salutis qui pro
 mortali non vult hic satisfacere sed tantū in pur-
 gatorio: quamuis Scotus in. 4. distin. 17. q. 1. arti. 2.
 videatur oppositum sentire. Differt autem contri-
 tio ab attritione, quia dolor pro peccatis imperfe-
 ctus est attritio. Dolor verò perfectus dicitur cōtri-
 tio: cuius perfectio plus attēditur ex parte gratiæ
 qua informatur, quā ex parte doloris: nam dolor
 desperationis maior est dolore contritionis aliquo
 modo: qui tamen non est cōtritio quia caret gra-
 tia. quando dicūt docto q̄ attritio fit contritio: nō
 intelligitur de eodem actu numerice, quia contri-
 tio est actus à gratia elicited: nō autem attritio, vn-
 de non potest idem actus esse attritio & cōtritio.
 Sed intelligitur de eodem actu secundū speciem,
 vel ordinabiliter. Sicut dicitur q̄ ex mane fit me-
 ridies: ita q̄ vnus fit post alium actum & vnus est
 dispositio ad aliū. Sicut in naturalibus natura pro-
 cedit de imperfecto, ad perfectum sic quod actus
 imperfectus cedit, & perfectus succedit.

Definitio contritionis.

Notā-

Notandum qđ cōtritiō est solum de malo culpæ non naturę nec pænæ: quia solum agit in peccatum sicut in proprium obiectū ad destruendum ipsum. Et non de malo culpæ originali sed actuali: pro mortali est necessaria in præsenti, de veniali autem hic vel alibi. Nec est de peccato alieno sed de proprio & præterito. Nam de futuro peccato timor & cautela esse potest: de præterito aut & de præsenti est dolor. Licet à futuro teneatur homo proponere cauere. Et debet esse de quolibet mortali in speciali. quod tamen nō oportet de veniali: quia sicut leues infirmitates licet multę vna medicina curantur: sed graues speciales medicinas requirunt sic & hic. Pœnitentia ante baptismum non requirit sic specialem dolorem: quia sicut in generatione actione vnica naturali, omnia contraria expelluntur: sed in sanatione diuersa remedia adhibentur, sic in proposito: specialiter quia plus homo tenetur ad contritionem habendam, quā ad confessionem quia nulla necessitas excusat à contritione: si enim peccato cōmisso homo moritur ante contritionem, etiam si nō potuit conteri vt quia peccando moritur damnatur. Sed qui voluit confiteri & nō potuit excusatur. Et velle conteri est conteri, velle autem confiteri non est confiteri. Et tamen tenetur homo confiteri de mortali in speciali. Ergo similiter tenetur conteri in speciali: si autem non habet memoriam nec in

generali nec in speciali excusatur. Si vero in gene-
 rali & nō in speciali discutiat consciētiam debito
 modo: & Deus reducet ad memoriā, & remittet.
 Quia si nos metipsos diiudicaremus, a dño non
 iudicemur. Prima cō. 2. Et debet de ipsa negli-
 gentia conteri: ne forte per culpam elapsus sit ali-
 quod peccatum à memoria. Habita verò speciali
 contritione de singulis securum est aliquod sensi-
 bile signum rōsionis pectoris seu suspirij vel aliud
 adhibere ad certitudinem conscientię. Quamuis
 hoc non sit necessarium, quo facto de omnibus in
 generali cōteratur: vt sic omnibus specialiter enu-
 meratis sequatur generalis clausula: quæ omnia cō-
 prehendat quia illū modum debet homo gerere
 interius per cōtritionem, quem foris præcedit per
 confessionem. Non autē oportet qđ absolutio si-
 gilatim fiat de singulis: sed sufficit qđ generaliter
 fiat de omnibus, nec turbetur quis timens singula
 rē dolorem nō habuisse de singulis: quia vere pœ-
 nitens quāuis hoc non perpendat sine dubio, ita
 facit formaliter vel virtualiter. Quia licet discursus
 rationis ad hoc sit necessarius: ille tamē fieri po-
 test in imperceptibili tēpore. Vnde nec pœnitens
 qui vere deserit peccata & cōuertitur ad Deū, nec
 confessor de hoc debent sollicitari. Cōtritio tripli-
 citer potest cōsiderari. Primo secūdum genus suū
 quod est dolor et sic est in dānatis. Secundo quātū
 ad eius formam quæ est gratia & sic est in purga-
 torio.

torio. Tertio quantum ad eius efficaciam quia est meritorius, & sic solum est in hac vita. Causa principalis contritionis Deus est sed causæ dispositivæ ex parte nostri sunt sex, scilicet. Recogitatio peccati. Recogitatio pudoris. Detestatio vilitatis peccati. Timor iudicii & inferni. Consideratio amissionis patriæ & offensæ tanti patris. Spēs veniæ consequendæ. Gratiæ recuperandæ. Gloriæ expectandæ. Et tantum potest intendi ex parte charitatis & doloris intellectualis & sensibilis q̃ tota poena remittatur. Non tamen est omittenda poenitentia iniuncta propter hoc: & ppter incertitudinē talis remissionis & quia est præcepta à confessore. Contritio proprie dicta non durat nisi in hac vita. Quia cū sit dolor non est in Paradiso, nec in Limbo patrū, nec puerorū in quibus nō est poena sensus. Nec est in Inferno cū sit actus gratia informatus, nec est in Purgatorio: quia est actus satisfactorius, & voluntarius simpliciter. In Purgatorio autem nō sic est vbi est tātum poenæ solutio, nō meritum quod includit satisfactio. Est autē tota vita hæc tēpus cōtritio nis qui ad habitū. Sic, scilicet, q̃ homo semper debet esse prōptus ad dolendum de omni mortali: si ipsum cōmitteret, nisi alias doluisset: imo Ricard. & Alex. de ales videntur sentire, q̃ quoties recolit de mortali tenetur dolere, sed cōtra quia præceptū affirmatiuum non obligat ad semper: vnde licet semper teneatur nō cōplacere sibi in peccato: nō

tamen tenetur actu odire peccatum, sicut non tenetur diligere Deum actu quoties de Deo recollit: alioquin nullus posset cogitare de Deo speculative quin peccaret mortaliter: quia non potest diligere Deum, nisi cogitet de Deo practice. Dicendum ergo, quod loquuntur de debito congruitatis non necessitatis. Et si intelligatur de debito necessitatis verum est quando occurrit practice ut principium operandi & non speculative. Si enim practice Deus menti occurrat ut diligendus, tenetur homo iudicare Deum diligendum & diligere. Similiter si occurrat peccatum commissum practice ut materia delectationis vel detestationis ut prosequibile vel fugibile tenetur homo iudicare detestandum & detestari. Sciendum quod dolor sensitivus contritionis, nec potest nec debet esse maximus. Non potest. Non quia Deus non possit infundere maximum: & aliquando infundit de gratia speciali, sed quia non est in potestate hominis plus dolere de hoc quam de damno sensibili. Debet tamen plus optare lachrymas et dolorem sensus pro delicto: quam pro quocumque temporali damno. Unde Augu. Non sunt in te christiane viscera pietatis si plangis corpus à quo recessit anima: & non plangis animam à qua recessit Deus. Nec debet esse maximus. Quia destrueret corpus & oculos quod esset contra rationem: nam si præter intentionem & negligentiam sequeretur mors aut cecitas

citas imputaretur ad martyrium nō ad peccatum.
 Nihilominus quando aduertit ex fletu se lēdi de-
 bet temperare secūdum rationem. Dolor verò in-
 tellectiuus debet esse maximus. Non quidem re-
 spectu doloris alterius vitæ, quia hoc est impossi-
 bile. Cum nec mors Christi quæ omnem dolorē
 huius vitæ excessit attigerit ad minimū dolorem
 inferni aut purgatorij. Nec etiam respectu doloris
 inordinati: quia maior est dolor Iudæ desperantis
 quā Petri pœnitentis, quia nullo gaudio tempera-
 tur. Sed respectu mali naturæ vel pœnæ: hic dolor
 debet esse maximus, quia est de maiori malo &
 de amissione maioris boni. Non debet autem ho-
 mo se tentare super his: nec confessor pœnitētem
 tentare ad sumendum experimentum: nec in ser-
 monibus debet tendere laqueos tentationis sim-
 plicibus: dicendo q̄ plus debet homo velle exco-
 rari & huiusmodi quæ sensus horret. Hoc solum
 à pœnitente requirendum est. An pœniteat, & si
 dolor eius est insufficiens an vellet habere dolorē
 sufficientē: & si non habet hoc sibi displicet, &
 sufficit. Sed contra. Quia secūdum iudicium re-
 ctę rationis Magdalena plus doluit de morte Chri-
 sti, quā de peccatis suis: & mater domini de mor-
 te filij, quā quicunq; peccator in cōtritione. Quia
 si de peccato est dolendū pro eo q̄ est cōtra Deū.
 Illud peccatū quo Deus occisus est magis fuit cō-
 tra Deum quā quodcunq; aliud: & illud factum

S V M M A

veraciter et realiter nocuit Deo in natura cōiuncta
& assumpta. alia autem peccata nihil nocēt Deo,
nec in deitate nec in humanitate. Ergo de illo fa-
cto est magis dolendum homini. Item licet nemo
debeat cōmittere veniale, ne alius cōmittat morta-
le: tamē plus videtur q̄ sibi debeat displicere mor-
tale alterius quā veniale propriū: quia quod peius
est magis est detestandū, & tamē dolor quē habet
de suo veniali est cōtritio: nō autem quē habet de
alieno, ergo alius dolor est maior dolore cōtritio-
nis. Dicendum quod sicut homo nō magis diligit
maius bonum loquēdo de bonis creatis, sed quod
est magis bonū sibi sic debet odire nō maius ma-
lum sed maius malum sibi: est autem veniale pro-
priū peius homini, quā mortale alienū & per con-
sequens magis dolendū: similiter Magdalene ma-
ius malum fuit peccatum proprium, quā peccatū
crucifigentium: ideo magis dolēdum, & quia plus
debuit diligere Christum, in quantū Deus quā in
quantum homo plus debuit dolere de hoc q̄ per
peccata propria offendit eius deitatē, quā de hoc
quod crucifixio offendeat eius humanitatē. Ma-
tri etiā Christi plus displicebat malū culpæ iudeo-
rum, quā malum pœnæ in morte filij secūdum ra-
tionem licet non secūdum sensum.

Notandum q̄ peccatum quantūcūq; veniale
quādiu manet peccatum nō licet facere pro quō-
cūq; malo naturæ vitādo: quia hoc esset de duo-
bus

bus malis eligere peius, cum minimū malum culpæ sit peius maximo malo naturæ. Nec ut alius videtur maximum malū culpæ: quia peius est isti veniale proprium, quā mortale alienum. Vnde si nō potest aliū impedire ab homicidio: nisi mentiendo, non licet ei mentiri. Nec pro vitando in se maiori malo culpæ. Quia nunquā arctatur homo sic quod faciat alterū de duobus peccatis. Cum iam nō esset peccatū ex quo necessariū. Et implicat casus cōtradictionem scilicet, quod manens peccatum sit licitū: cū ex hoc quod est peccatū sit illicitū. Sed contra. quod Grego. ut habetur distin. 13. cap. nervi. dicit quod licet homo nō debeat committere minus peccatum, ne alius cōmittat maius. Tamen ne ipse committat maius, potest committere minus. Dicendum quod Grego. intelligit. Quando illud dīfinit esse peccatum. Sicut non est homini furandum ne interficiatur, quandiu furtum est furtum: sed si sit in extrema necessitate ipse vel alius, licet sibi auferre panem: ne alius sit homicida sui vel alterius non pascendo, sed illud non est tunc furtum. Malum igitur quodcunque naturæ & pœnæ eligendum est pro vitando quocūque malo culpæ. Si quæras an sit praeligendum non esse quā peccare, dicendum quod casus est impossibilis. Non enim potest quod homo necessitetur peccare vel annihilari seu damnari. quia nec hoc Deus potest facere: cum non possit inducere ad peccādum. Nec crea-

S V M M A

tura quæ nō potest annihilare. Et dato quo demō
 posset annihilare animam nollentis peccare. Ad
 huc non habet ipse necessario alterum eligere: sed
 haberet necesse vel vnum eligere, vel alterum pa-
 ti inuitus. sicut aliquis torquetur inuitus, quia non
 vult facere eius voluntatem & ita posito casu per
 impossibile: non debet hoc vel illud eligere, sed
 peccatum respuere & annulationem seu damna-
 tionem inuitus sustinere: quia malum naturæ non
 licet eligere nisi pro necessitate vel vtilitate virtu-
 tis, quorum neutrum est hic. Potest etiam dici, q̄
 quando annihilatur quia peccare non vult. Hoc
 agit propter Deum qui potens est annullatum re-
 parare vel damnatum saluare: & propter actum
 virtutis patientiæ, & ita licite eligere potest anni-
 hilationem.

Confessio multipliciter diffinitur. Nam secun-
 dum Augu. Cōfessio est per quam latens morbus
 aperitur sub spe veniē sicut & medicus quādo scit
 infirmum habere aliquem letalem morbū: quem
 ignorat vel vult occultare quia timet secari, debet
 illum mouere, dicens. Si medicantis opus expe-
 ctas, oportet q̄ vulnus detegas. Sic etiam si cōfes-
 sor scit vel probabiliter credit: q̄ pœnitens nō re-
 colit aliquod peccatum, quia insufficienter discuf-
 sit conscientiam: vel si recolit, nō credit illud esse
 mortale. Debet illud sibi ad memoriā reducere
 vel conscientiam ei de illo facere, alioquin sciēter
 solue-

solueret indignum: sed si dubitat an illud sit mortale & pœnitens dicit de consilio peritorum facere: de quibus ex vita & sciētia probabile est q̄ non consulerent nisi bene: potest se illorum iudicio cōformare, secus si esset certus de opposito. Secunda diffinitio est Grego. Confessio est peccatorum declaratio: detestatio & vulneris ruptio. Declarare debet quo ad numerum numeratum, si differunt specie. Non enim sufficit dicere numerum numerantem puta feci tria peccata: sed oportet specificare ea, quando verò peccata solo numero differunt: sufficit dicere numerum numerantem puta feci tria furta. Tertia diffinitio. Confessio est legitima coram sacerdote peccatorum declaratio, corā dicitur. Quia quandiu per se ipsum dicere potest, in præsentia & nō in absentia, nec per nunciū nec per litteras confiteri debet. Quando scribit peccata benefacit, sed nihilominus debet ea ore proprio exprimere, nec sufficit tradere legenda. quod si non potest ire nec accersire sacerdotem, non tenetur scribere et mittere peccata: quāuis si velit sibi hoc sit licitum & sacerdos poterit sibi rescribere & remā dare absolutionem, & valet obolutio. Qui verò habet sacerdotem præsentem sed alterius linguæ vel est mutus: potest per interpretem confiteri, sicut & matrimonium contrahere: quāuis Scotus in dist. 17. q. 1. quarti. teneat oppositum. Non tamen tenetur sic cōfiteri, quia soli sacerdoti

c v homo

homo tenetur confiteri cuiusmodi non est interpres. Quarta diffinitio. confessio est delinquentis accusatio ex erubescētia: & per clauēs Ecclesiæ satisfactoria obligās ad iniunctā pœnitentiā peragendam. Delinquentis dicitur quia se & non alios debet accusare: nisi quando aliter nō potest suū peccatum manifestare, nā circumstātiā mutātem in mortale, propter nullius famam debet celare: quia plus sibi tenetur quā alij & suæ cōscientiæ quā alterius famæ: quærat tamen confessorē qui per cōfessionem non veniat in notitiā personę: quem si habere non potest cōfiteatur vt oportet cum dolore. quando verò circumstātia agrauat sed nō mutat speciem: melius est subticere, quādo timeretur scandalum sui vel confessoris vel tertij. Obligās dicitur quia aliqua breuis oratio quā statim expleat vel aliud simile debet iniungi per modum præcepti à cōfessore: & aliud magis longum postea explendum per modum consilij.

An confessio sit de iure diuino.

NOtandum q̄ confessio nō est introducta lege naturali. Quia iura naturalia vbiq; & semper manēt: nō autē semper fuit q̄ homo peccatum suū secretum teneretur alteri propalare. Itē non est inducta lege Moysi eo modo quo nūc est. Nec lege positua, quia & si posset præcipi vt quis confiteatur

CONFESSORVM. Fo.38.

confiteretur de actu exteriori: non tamen de actu interiori qui nō subiaceret humano praecepto directe & per se: de exteriori posset sicut & clandestina matrimonia prohibentur & adhibetur poena contra agentes & peccant & poenam incurrunt, licet probari nō possit, vide de his infra. Similiter si Papa praeceperet confiteri de actu exteriori quātuncunq; occultissimo: teneretur quis & excommunicationem incurreret si omitteret, & lata esset cōtra omittentes. Omnem igitur actum exteriorem potest lex humana: & prohibere & praecepere q̄ si non potest aliquādo transgressorem punire nō est ex defectu iuris sed probationis. Actus verò interior subterfugit legē humanā: ita q̄ si homo fateretur se consensisse in quodcunq; crimen: sed nihil exterius egisse, cogitationis poenam à lege humana non acciperet. Restat ergo q̄ confessio sit de iure diuino. Patet, quia pater omne iudicium dedit filio: vnde quādo erat Deus tātum, soli Deo sufficiebat confiteri, cui dicit propheta. Tibi soli peccavi, postquā autem factus est homo & pro nobis mortuus: datum est sibi iudiciū de peccatis & sibi est confessio faciēda: qui loco sui Vicariū dereliquit, cui etiam est confessio faciēda. Verum est quòd aliquo modo fuit cōfessio exterior necessaria in omni lege. In lege naturæ per indeterminatū modū. Tūc enim quilibet secundū q̄ sibi veniebat in cor modum poenitēdi sibi determinabat: &

hunc

S V M M A

hunc modum exquisiuit Deus ab Adam quando post peccatum dixit, Adam, ubi es super quo glosa. vox est increpantis & confessionem inquiringis, & idem de Cain.

Sed in lege veteri modus exterior pœnitendi erat magis determinatus vnde pro determinatis quibusdam delictis fiebant certę & determinatę oblationes vt patet Leuiti. 4. & 5. in confuso tamē manifestabatur per illam cōfessionem peccatum, & non multum explicite. In lege verò Christi, in speciali oportet peccata confiteri. Dicit Bonauen. q̃ confessio à Christo fuit insinuata. Ab apostolis instituta & postea ab eis promulgata. Sed hoc cōmuniter non tenetur, quia solus Christus per potestatem excellentiæ potuit instituere sacramenta, & non alius quicumque.

Quando instituta fuerit confessio.

DE institutione confessionis, magna difficultas est. aliqui tenēt q̃ est instituta ab Ecclesia. Vnde glosator decreti recitatis opinionibus. de pœnitē. distin. 5. in principio subdit. Melius dicitur eam institutam à quadam vniuersali Ecclesię traditione: quā ex no. testa. vel veter. auctoritate. Sed salua gratia irrationabiliter loquitur. Turpe enim esset theologo, dicere aliquid esse in biblia, & nescire ubi illud inueniretur: similiter cano-

canonistæ turpe est dicere aliquid esse extraditio-
 nē Ecclesiæ, & non inuenire in canone: vbi suffi-
 cienter continentur vniuersales traditiones Eccle-
 siæ. Præsertim cum ista esset de principalioribus.
 Si dicatur illud esse capitulum omnis vtriusq; de
 poen. & remi. nō valet: nam illud cōdidit Inno. 3.
 in concilio latera. & ante illum fuit Augu. Plusquā
 per. 800. annos qui prædicat confessionē esse val-
 de necessariam, vt patet in suo lib. de vera & falsa
 poenitentia. Et certe Ecclesia non attentasset tam
 arduum præceptum imponere omnibus christia-
 nis, nisi esset præceptum diuinum. Tenendum est
 igitur qd confiteri vocaliter est de iure diuino, sed
 tunc oportet videre. Vbi hoc præceptum sit latum:
 aliqui tenent qd fundatur hoc præceptum in ver-
 bis Iaco. cap. 2. confitemini alterutrū peccata. Sed
 non videtur qd Iacobus habuerit auctoritatem obli-
 gandi totam Ecclesiam: cum esset tantum Episco-
 pus Ecclesiæ hierosolymitanæ, nec videtur quod
 præceptum à Christo promulgauit. Quia aposto-
 li publicantes præcepta domini: in scripturis suis
 utebantur modo loquendi per quem clarum erat
 qd loquebātur vt præcones Christi. vt patet prima
 Corin. 7. vbi ait apostolus. Præcipio his qui sunt
 matrimonio iuncti, non ego sed Dominus. Maxi-
 me quia in verbis præmissis: non magis dicit con-
 fessionem esse faciendam sacerdoti, quā alij: vn-
 de & subdit, orate adinuicem vt saluemini. Beatus

Tho.

Tho. tenet quod confessio instituta est à Christo
quātum ad eius vtilitatē Math. 3. vbi ait. Pceniten-
tiam agite: appropinquabit enim regnū cœlorū,
quātum ad eius necessitatē. Lu. 13. vbi dicitur. Ni-
si pœnitētiam egeritis omnes simul peribitis, quā-
tum verò ad potestatem clauī. Math. 16. vbi dixit
Petro. Quodcunq; ligaueris super terram. &c. &
Ioan. 20. vbi dixit omnibus. Quorum remiseritis
peccata. Nec oportet adducere illud. Math. 16. Ti-
bi dabo claues regni cœlorū, quia non est nisi pro-
missio de datione futura. Ex prædictis locis probo
quod confessio vocalis sit de iure diuino. Nā apo-
stolis data est potestas & in eis omnibus sacerdo-
tibus remittendi peccata non principaliter: quia
hoc est solius Dei sed ministrallyter & arbitratie,
sed nemo potest arbitrari in causa ignota. Ergo
eis est manifestāda causa in qua debent arbitrari.
Hæc manifestatio est confessio. Ergo ex ista colla-
tione potestatis arbitrariæ sacerdotibus in causa
peccati obligatur peccator ad accusandum se eis
tanquā arbitris. Itē nulli cōmittitur potestas iudi-
ciaria & arbitraria in causa peccati: nisi alicui im-
ponatur necessitas submittendi se sibi, sed sacer-
dori committitur hoc. Ergo alicui vt reo impo-
nitur necessitas submittendi se eius arbitrio. Item
quilibet reus debet iudicari, & nemo debet esse
Iudex in causa propria. Ergo reus debet iudicari
per alium: sed non potest hoc fieri nisi accusetur

illi:

illi: nec potest accusari nisi à se ipso si peccatum suum est occultum. Ergo debet se ipsum accusare quod est confiteri. Item qui amisit gratiam tenetur sub præcepto illo, diliges dominum Deum tuum, & virtute illius præcepti, diliges te ipsum, agere in quantum in se est ad eius recuperationem. Sed peccans mortaliter amisit gratiam, & potest eam recuperare per confessionem quæ est instituta vt remedium efficax ad recipiendâ gratiam: vt patet ex illo quorum remisistis peccata, &c. ergo. Præsertim cum nulla alia via sit ita facilis & certa. Nihil enim aliud requiritur vt per confessionem infundatur gratia: nisi non ponere obicem ad gratiam, quod est simpliciter in potestate hominis. Ergo vbi est via faciliior & certior ad recuperandam gratiam quilibet tenetur ad illam. Et qui omissa illa attentat aliam difficiliorem & magis incertam: exponit salutem suam periculo & videtur contemptor propriæ salutis. Potest etiam dici quod confessio vocalis est de iure diuino promulgata à Christo apostolis, & per apostolos Ecclesiæ sine scriptura: sicut multa alia tenet Ecclesia ore tenus per apostolos sibi promulgata sine scriptura, vt patet de formis eucharistiæ & aliorum sacramentorum quæ in toto canone non reperiuntur. Cuius fundamētum est illud. Ioā. vi. Multa quidē et alia signa fecit Iesus, &c. Et illud apostoli. Cetera cum venero disponā. Sed cōtra prædicta sūt multæ

multę autoritates sanctorũ. Nam beatus Ambro-
ait, fleuit Petrus non inuenio quid dixerit, inue-
nio quod fleuerit. Lachrimas eius lego non satisfa-
ctionẽ sed quod deffendi non potest, abluı potest:
lauant lachrymę delictũ quod voce pudor est cõ-
fiteri. Ad hoc dicitur quod Christus per potestatẽ
excellentię dimittebat peccata & conferebat effe-
ctum sacramenti sine sacramento, & sic creditur
fecisse cum Petro. Et quod sequitur. Lauat lachry-
mæ. &c. Ad hunc sensum dicitur. tanta est virtus
lachrymarum: quod lauant peccatum quantun-
cunq; sit foetidum & verecũdum. Et quodcunque
simile dictum sic est interpretandũ vel modo quo
statim dicitur. Item Chrysosto. nõ dico tibi vt te
prodas in publicũ: nec apud alios accuses, sed obe-
dire te volo prophete dicenti. Reuela domino viã
tuam. Ergo peccata tua confitere apud verum iu-
dicem: cum oratione delicta tua prænuntia nõ lin-
gua sed conscientię tuę memoria. Idem, pecca-
ta tua dicito vt deleas illa, sed si confunderis alicui
dicere: dicito ea quotidie in anima tua non dico
vt confitearis ea cõseruo tuo, vt tibi exprobet: di-
cito Deo qui curat ea: nec enim si nõ dixeris igno-
rat ea, cum faciebas pręsto erat. Peccare non eru-
buiſti & confiteri erubescis? Dicito ea in hac vita,
vt in alia requiem habeas: dicito ingemiscens & la-
chrymans, in codice scripta sunt, spongia pecca-
torum tuorum lachrymæ tuę sunt. Item prosper.

Faci-

Facilius sibi Deum placabunt qui aut proprijs confessionibus crimen produnt: aut nescientibus alijs ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferunt. Sed iste autoritates intelliguntur in casu in quo non est copia idonei confessoris, vt quia est reuelator confessionis & huiusmodi, quod innuitur per id quod dicitur. Vt tibi exprobet. Potest etiam dici q̃ mens istorum doctorum est per suadere peccatoribus q̃ si nollunt sæpe cōfiteri sacerdoti: quod saltem coram Deo quotidie confiteantur dolētes de commissis & offerentes emendationem vitæ in futurum. Maxime quia de iure diuino nō tenemur cōfiteri vocaliter nisi semel in vita ante mortem. Intendunt etiā illis verbis persuadere peccatoribus quod non confitentur cōseruis, quando narrant peccata in cōfessione sed Deo cuius vices gerit sacerdos. Aliter adhuc dicitur q̃ antiquitus circa hoc licebat opinari vnde magister sententiarum in distin. 17. 4. Et Gratianus de pœni. dist. 5. indeterminatā relinquunt hanc quæstionē arbitrio lectoris, sed sanctus Tho. ibi in exposit. litte. dicit q̃ iam est determinatum per Ecclesiam. in capitulo omnis de pœniten. q̃ confessio vocalis est necessaria, vnde nunc aliter sentire est hæresis. Et circa annum domini. 5480. In Hispania compluti habita est solennis disputatio præsidente domino Alfonso Carrillo Toletanæ vr̃bis Episcopo & autoritate apostolica decretū est con-

f   fessio-

fessionem vocalem esse de iure diuino: & opposi-
 tum damnatum est, tanquam hæreticum. Et q̄ ad
 confessionem vocalem teneamur, tenent Auguſt.
 lib. 3. de bap. cōtra Donatiſtas cap. 17. 18. Ambro.
 Hiero. Eccle. 10. Cyprian⁹ ſer. 5. de lapſis. Ambro.
 lib. 1. de pœnitē. cap. 2. Et alij antiqui ſancti. Vt pa-
 tet eſt geſtis eorū & ex vitis patrum. Et in decretis
 titulo de pœnitētia per totū. vnde Auguſt. Veniale
 fit per confessionē, quod erat criminale operatio-
 ne: multum ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcētiæ
 dominans nihil eorum quę cōmiſit Vicario Dei
 denegauit. Et rurfus: Quid times homo confiteri,
 quod per cōfeſſionē ſcio, minus ſcio, quā id quod
 omnino neſcio, cur erubeſcis confiteri, peccator
 ſum ſicut tu, homo ſum. Nihil humanū à me alie-
 num: cōfiteri homo homini, peccator peccatori:
 ſi non cōfeſſus lateſ inconfeſſus dānaberis.

Cōfeſſio dicitur quaſi ſimul & de omnibus faſ-
 ſio & locutio, & arguendo per locum ab interpre-
 tatione nominis valet. Iſte non dicit omnia pec-
 cata, ergo non confitetur. Quia ſi re priueris nec
 nomen habere mereris. Eſt autem duplex confeſ-
 ſio ſacramentalis. ſcilicet ſpecialis, qua quis in ſpe-
 cie peccata fatetur: alia generalis, qua quis poſtquā
 manuſtauit omnia memoriæ occurrētia ſubdit.
 De om̄ibus alijs qualitercūq; & quotieſcūq; Deū
 meū offendi dico meā culpā: quæ valet ad remiſ-
 ſionem obliuorū etiam ſi non eſſet quis contritus
 ſed ſo-

sed solum attritus, quia sacramēta gratiæ habēt virtutem faciendi de attrito cōtritum: est autē super omnia vtilissima cōfessio, vnde & frequēter esset confitēdum. Valer enim apud Deum multū plena cōfessio peccatorū. ex. 4. Primo ex cōtritione confitentis. Secūdo ex humilitate cōfessionis. Non est enim actus maioris humilitatis, quā confiteri & in quo quis magis se ostēdat Christianum. Tertio ex oratione confessoris. Quia secundum beatū Tho. Maxima familiaritas contrahitur inter confessorē & poenitentem vnde ad inuicem obligantur orare. Quarto ex virtute clauū. Infalibiler nāq; ex opere operato quoties quis confitetur accipit gratiam vel augmentum eius: & secūdum sanctos quando sacerdos impedit beneficium absolutio- nis: imaginandum est qd ex latere Christi dormiē- tis in Cruce exit impetus riui sanguinis inundans poenitentem. Quia sacramenta sunt quasi canalis per quem virtus passionis domini ad nos deriuatur & communicatur.

Quando obligat præceptum confessionis sub mortali.

NOtandum quod confessio cum sit præceptū affirmatiuum: non obligat ad statim confitēdum, nisi in his casibus. Primo propter sacramentū, scilicet, quando habet recipere vel mi-

ministrare aliquod sacramentum, quia tunc debet prius confiteri de mortali: nec sufficit secundum Palude conteri nisi quando necessitas vrget, & potens absolueret abest. Quia sicut baptismus est ianua omnium sacramentorum: sic secunda tabula post naufragium est ianua ad alia, peccati post baptismum. Vnde de conse. distin. 5. cap. vt ieiuni. Dicitur q̄ adulti confirmādi moneantur prius facere confessionem peccatorum. Et est eadem ratio de alijs sacramētis. Similiter qui alijs habet ministrare sacramenta non debet habere defectū sacramenti: & qui absolutione eget non prius eam alijs nec alia sacramēta debet ministrare, quā ipse sacramentum recipiat quo indiget. De mēte beati Tho. videtur q̄ ad recipiendam eucharistiam & ordinem sacrum p̄cise teneatur quis confiteri: in alijs sufficit contritio & summa purificatio quę est per confessionem requiritur solum in summo sacramento eucharistię: in quo nō solum gratia sed fons & autor gratię suscipitur Christus. Ricardus dicit q̄ qui de propinquo expectat alium cui deuotius & securius confiteatur, potest cum sola contritione accedere ad eucharistiam. Quod sanctus Tho. vt dicit Silue. non approbaret: in hoc casu salua melius sententiū sententia mihi duo videntur. Primum est quod cum nemo sciat se esse contritū accedere ad hoc sacramentum post commissum crimen sine confessione: non est vsq; quaq; tutum & per

& per cōsequens nec fiendum nec consulendum.

Innocen. in cap. omnis. de pœnitē. tenet q̄ homo
tenetur statim confiteri post peccatum, siue illud

sit occultum siue publicū: quem sequitur Archid.

Glo. autem de pœni. dist. 5. in summa limitat qua-

do peccatum est publicum. Sanctus Bonauen. te-

net q̄ religiosi statim tenentur, quia totum tēpus

est eis pœnitentię. De clericis idem asserit sub du-

bio. De laicis dicit quod ad statim tenentur quan-

do adest talis cōmoditas: qua rationabiliter nō ex-

pectatur maior quo ad tempus & sacerdotē, quod

quia communiter accidit in quadragesima: ratio-

nabiliter possunt id tempus expectare, supplemen-

tum tenet q̄ laici statim etiā teneantur. Sed nullus

istorum probat efficaciter suum dictum & cōmu-

nis doctrina est in contrarium. Quia confessionis
præceptum est affirmatiuū quod non obligat nisi
pro loco & tempore quod dupliciter cōtingit. Pri-

mo per accidens quando aliquid imminet facien-

dum quod sine peccato facere non potest nō con-

fessus. Sicut si debet cōmunicare, inde venit obli-

gatio confitendi semel in anno, quia in Paschate

communicandum Ecclesia statuit. Secūdo per se

& sic non tenetur homo ad statim, sicut nec ad ba-

bisimum qui est maioris necessitatis: nisi quando

imminet periculum mortis, quia homo per se te-

netur ea quæ sunt necessitatis in hac vita implere.

Periculosum est tamē non confiteri statim com-

missio mortali: religiosi etiam non tenentur ad alia
quā alij homines, nisi ad quæ ex voto se obligarūt.
Summa angeli. & supplemē. opi. sancti Bonauen.
sectantur. Et licet sit tutius statim cōfiteri, quā dif-
ferre: nō tamē est tutius asserere q̄ sic obligamur:
quia viri timorati haberent maximas occasiones
peccādi: cum aliquādo in mēsa vel in foro possent
recordari de peccato & habere copiā confessoris.

Secundo tenetur quis statim cōfiteri ratione pe-
riculi mortis. Quia saltē semel in vita sacramentū
necessitatis est suscipiendum: cum autem nihil sit
certius morte, & nihil incertius hora mortis, peri-
clitatur omni hora: sed non sic accipitur hic, nisi
quando homo sic est in periculo q̄ vt frequenter
homines in illo moriuntur. Sicut in bello, naufragio,
seu acuta & multum graui infirmitate, vel cō-
tinua febre. Vnde & medici tenentur infirmos an-
te omnia monere: vt medicos aduocent animarū.
De poeni. & remi. cum infirmitas. Non autē quan-
do intrat mare taliter q̄ probabiliter mors non ti-
metur. Et in tali periculo communiter tenetur q̄
quilibet sacerdos potest absolvere à quolibet de
officio. ordi. cap. pastoralis in glo. Tercio ratione
scrupuli, quando consciētia dictat & est illius opi-
nionis q̄ statim tenetur. Quia omne quod est cō-
tra consciētiā edificat ad gehēnā. Si dicter neces-
sario id faciendum. 18. q. 1. §. ex his. Quarto quan-
do probabiliter videt q̄ illo anno copiam idonei
confes-

CONFESSORVM. Fo. 44.

cōfessoris nō habebit. Quinto ratione statuti quia ad minus semel in anno statutum est confiteri, unde qui tempore Paschæ peccat: tenetur statim cōfiteri, si illo anno non est cōfessus. Si quis haberet solum peccata cordis: videtur q̄ possit differre cōfessionem vsq; ad mortis periculum, cum de illis Papa nihil habeat iudicare. Tamen quia semel in anno est præceptum communicare: quod digne fieri non potest sine confessione etiam de peccato interiori, tenetur talis infra annum confiteri. Item quia confessio non potest diuidi, si cū peccato interiori habet exterius de quo potest Ecclesia præcipere: tenetur indirecte cum illo de interiori confiteri. Sexto quādo timet q̄ nisi statim cōfiteatur obliuiscetur peccatū: sed dicit Sylue. hoc nihil esse, quia obliuisci mortale peccatū nō est mortale, nec tenetur laborare ne obliuiscatur: sed sufficit q̄ velit recordari & proponat confiteri quādo alia vice tenebitur. Sed certe si quis esset tam labilis memorię: q̄ probabiliter timet non posse illud peccatum confiteri ex obliuione, si statim non confiteatur: tenetur vel statim confiteri, vel facere memoriam in libro vel cum certo signo, ne à memoria excidat. Quia si secundum omnes tenetur statim confiteri: qui timet copiam confessoris non habere illo anno. A fortiori in isto casu & quamuis obliuisci mortale non sit mortale: velle tamen obliuisci vel exponere se probabili periculo obliuisci

scendi ex electione sicut est in proposito videtur mortale. Ideo tutius est vel confiteri, vel facere memoriam. Nec oportet propter hoc secum deferre instrumenta ad scribendum peccata.

An Papa possit dispensare in præcepto de confitendo.

Notandum q̄ Papa non potest dispensare in confessione in eo quod est pure diuinum, quia seruus legem domini tollere non potest: & si possit dispēare in præceptis canonis alicuius apostoli: puta in bigamia et huiusmodi quia par in parem non habet imperium tamen in sacramentis à Christo institutis nō potest: quia sicut ars supponit naturam & natura materiam, sic Ecclesia fundamēta sua quæ sunt sacramēta. Vnde sicut Papa dispensare non potest q̄ puer sine baptismo saluetur: sic nec quod post baptismum mortaliter peccans sine confessione saluetur. Dispensare tamē potest in eo quod est de iure humano: puta q̄ nō teneatur semel infra annū confiteri: nisi occurrat mortis periculum, vel debeat communicare. Et aduerte quod quamuis confessor possit licentiarē ex causa quod pœnitens per aliquot dies post Pascha sine peccato differat communionem tamen hoc non potest toto anno, sicut in lege: qui non poterat Pascha facere primo mense faciebat se-

bat secundo, nec propter hoc excusabatur toto anno.

Conditiones verę confessionis.

Notandum q̃ confessio legitima sedecim debet habere conditiones in his versis. cōtētas. Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis: atque frequēs, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra secreta lachrymabilis, accelerata. Fortis, & accusans, & sit parere parata. Quorū expositio hæc est. Simplex idest, sine mixtura historiarum, et sine hac cōditione videtur sentire sanctus Tho. q̃ non valeat confessio. Quod verum est quando tot miscentur historie, q̃ cōfessor non potest perpendere gravitatem specificam peccati. Humilis, scilicet interius, vt quis se miserum ac infirmū cognoscat & fateatur etiam exterius ex congruo, vt flexis genibus, discooperto capite, veste lugubri & huiusmodi. Pura idest, recta intentione. Fidelis idest, sine falsitate. Frequens, vt crebro confiteatur tam peccata iam confessa quā non confessa. Nuda idest, ita clara vt confessor peccata perpēdat, in peccatis carnis tamē verba sint sobria & rara, quātum possibile est Discreta vt maiora cum maiori pondere dicantur & vt sciat discretum querere cōfessorem. Libens, idest, ne quis cōfiteatur coactus humana verecundia, aut timore expulsionis ab

Ecclesia. Verecūda, ne recitet peccata iactando se sed erubescat. Quia hoc est satisfactorium poenae. De poeni. dist. 6. cap. 1. Integra, vt nullum mortale, vel quod dubitat mortale celet. Secreta ex parte confessoris: quia in nullo casu debet reuelare scita in confessione, & ex parte poenitentis ne detegat verēda patris sui velut can. nisi vbi expediret. Accelerata vt statim post lapsum cōfiteatur & nō differat. Fortis vt nihil omittat propter timorem satisfactionis vel ex verecundia. De festinatione iam proxime visum est an statim teneatur homo confiteri quo ad frequentiam.

Notandum q̄ peccata semel rite confessa bonū est s̄pe reconfiteri. De poeni. dist. 1. quē poenitet. Quia hoc cōfert remissionē poenę ratione verecūdiæ & actus de se boni. Et augmentū dat gratiæ virtute clauium. Non tamē est necessariū, nec tenetur quis obedire praelato pręcipiēti vt recōfiteatur, nec posset Papa condere legē quæ hoc pręciperet. Fallit hoc in multis casibus in quibus iteranda est confessio. Primo si tacet scienter mortale, vel circumstantiam necessariam vel quod credit seu dubitat probabiliter esse mortale ex verecūdia vel alia iniusta causa: mortaliter peccat, propter irreuerentiam sacramēti & fictionem & reiterare tenetur. Et idem si omisit ex ignorantia quę ex propria culpa notabili processit: vt quia noluit de suis peccatis cogitare: vel si omisit ex crassa obliuio-

CONFESSORVM. Fo. 46.

bliuione secundum Richardum. Si tamen cōfite-
 retur eidem memori peccatorū priorum vel pœ-
 nitētiæ impositæ. Vel si memor est cōfessor quali-
 tatis pœnitentis, ita vt sciat quam oporteat adhibe-
 re medelam, vt quia memor est q̄ est carnalis: per
 iurus & huiusmodi, sufficit prius confessa recon-
 fiteri in generali. Dicendo de his quæ vobis prius
 dixi. Dico meam culpam, ac si nulla fuisset abso-
 lutio, quæ differri potest per plures dies: etiam si
 confessor oblitus esset peccatorum in particula-
 ri: dum tamen pœnitentia taxasset, vel habeat in
 mente qualitatem cōscientiæ pœnitentis: quod si
 non esset oporteret ad memoriam reducere vt fiat
 iusta moderatio. Si autem aliquid horum ex iusta
 causa omittit: puta quia dubitat probabiliter con-
 fessorē sollicitare ad malū vel reuelaturum confes-
 sionē vel cogniturū peccatum quod cōfitens audi-
 uit in confessione, excusatur. Similiter qui omittit
 ex obliuione vel ignorātia probabili facta debita
 diligētia, quam communi lege permittit humana
 fragilitas. Quæ tunc est secundum Scotum. Quā-
 do quis tātam adhibuit ad memorandum: quan-
 tam apponeret in re ardua, & quæ sibi multū esset
 cordi. Similiter qui ex nescientia puta, quia non
 credit esse peccatū excusatur: quia licet aliquando
 nō excuset, quin peccet qui hæc agit cōtra legem
 Dei aut naturę: excusat tamen ne peccet nō confi-
 tēdo specialiter sed solū generaliter cōfitēdo non
 cogni-

cognita & oblita: vnde pueri & puellę nouiter cognoscentes esse mortale quod alias scienter omiserunt confiteri ex ignorantia, non tenentur iterare confessionem: & secundum angelū etiam si tali peccato esset annexa excommunicatio. Sed hoc nō videtur verum, quia omnis excommunicatus est priuatus participatione passiuā sacramentorum. Et per consequens nulla est absolutio excommunicati à peccatis, si prius nō absoluator ab excommunicatione.

Secundo tenetur iterare secundum. s. Th. & Richar. & alios, quando ex contēptu vel negligentia non impleuit pœnitentiam iniūctā ad quam ex præcepto tenetur: nec implere potest, quia eius est oblitus. Si verò memor est & vult perficere, nō tenetur iterare: præcipue si non fuit præfixum tempus. Similiter nō tenetur iterare si eam omisit ex impossibilitate vel maxima difficultate, puta infirmitate & huiusmodi. Nec similiter si nō acceptauit illam: nec si alius confessor mutauit etiam non cognito peccato pro quo fuit imposita. Sed certe si à principio fuit legitime confessus cū iam peccata ipsius sint remissa & illa fuit plena confessio: nō video quare iste iterum teneatur confiteri peccata prius confessa, cum eius negligentia post eius absolutionem contingens, non possit facere q̄ illud sacramentum non fuerit sacramētum quia ad præteritum nulla est potētia. Propterea iste casus iterandi

randi confessionem potius est de congruo, quā ex debito necessitatis. Et ita sufficiet accusare se de incuria implendi poenitentiam.

Tertio iteranda est confessio quando confessor est adeo ignarus q̄ ne scit discernere inter mortale & veniale ex genere: & præsertim si poenitens habet casus intricatos: nisi ipse poenitēs esset peritus & instrueret confessorem, vel nisi in articulo esset mortis, & alium nō posset habere cōfessorē: habita tamen oportunitate iterare teneretur. Similiter reconfiteri tenetur qui scienter confitetur non intelligenti, vel quia dormiebat vel propter obscuritatem verborum & huiusmodi, quia nō est cōfessio sine vno referente & alio percipente. Et similiter quando confessor non potuit absolvere.

Quarto iteranda est confessio quando poenitēs erat excommunicatus etiā minori & à confessore absolui non potuit ab excommunicatione vel nō fuit absolutus, quia excommunicatus absolui non potest à peccatis, non obstante probabili ignorantia, quæ excusat à peccato & poena irregularitatis: sed non facit non esse excōmunicatum, & si tunc eligeretur ad aliquod beneficium: ignorantia non faceret acquiri ei aliquod ius vt in capitulo apostolico. De cleri. ex. in glo. Et multo minus est capax sacramentorum à quibus directe excluditur vnde absolutio est nulla: quāuis angelus supplemen. & Caietanus oppositum oppinentur.

Quin-

Quinto secundum Innocen. in cap. omnis. de
pœni. & remi. reciduians tenetur iterare cōfessio-
nem ratione ingratitude: sed secūdum Ray. &
summam cōfe. Sufficit in tali casu confiteri priora
peccata in generali: exprimendo ingratitude
sub proprio nomine vel circumlocatione. Sed hoc
verum est quando ingratitude est circumstātia ta-
lis quam teneatur confiteri, puta quia trahit ad par-
ticularem speciem peccati: quod tunc est quando
quis committat aliquod peccatum in contemptū
Dei & suscepti beneficii, non autē quando est cir-
cumstantia generalis cōsequens omne peccatum.
Tenetur etiam reciduians iterare cōfessionem de
peccatis ratione imponēde satisfactionis pro prę-
sentibus peccatis non directe sed indirecte: vt scia-
tur quæ satisfactio sit iniungenda: vt & qui frequē-
ter passus est lapsum carnis ex aliqua occasione,
illa abscindatur per satisfactionē & idem in alijs
peccatis: ad quod videtur sufficere generalis con-
fessio dimissorum descendendo quandoq; ad spe-
cialia prout videbitur expedire. Si primus con-
fessor habet auctoritatem absoluendi ab omni ex-
communicatione & casu & sic intendit absolue-
re: secundus confessor absolvere poterit ab omni-
bus illis casibus reservatis, etiam si pœnitens ex
obliuione vel ignorantia non sit ea confessus: nec
est amplius excommunicatio, nec casus reserva-
tus sed simplex peccatum. Vnde bene faciunt eli-
gentes

gentes confessorem autoritate apostolica: si faciāt se absolui, quantum extenditur eorum autoritas.

Quia si postea recordetur, nō tenetur Papam adire, licet confiteri teneatur. Religiosi etiam qui in suis capitulis vel visitationibus absoluūtur à censuris: cum aliquid de ante actis venerit ad memoriā vel notitiam non tenētur nisi solum confiteri illa tanquam peccatū simplex. Similiter si Prælati dār licentiam alteri confitendi de omnibus: iam non sunt amplius ei reseruata, secundum Angelum habens casum superiori reseruatum si confiteatur ei à quo de hoc absolui non potest, non peccat mortaliter si ne scandalizet illum: tacet reseruata intendens illa integre confiteri superiori, & quamuis hoc sit verisimile: securior tamen est opinio sancti Thomæ quòd, scilicet, tenetur iste totum confiteri inferiori, & pro reseruatis ibit ad superiorem.

An mentiri in confessione sit mortale.

Confessio debet esse pura, vnde qui confite-
tur principaliter propter inanem gloriā: vel
ne notetur in populo, vel propter aliū ma-
lum finem: peccat grauiter propter iniuriā quam
facit sacramento, peruertendo eius finem qui est
spes veniæ. Mentiri in confessione est peccatum
morta-

mortale, primo quando illud mendacium est per
 nitiosum notabiliter sibi vel proximo: vnde accu-
 sans se de peccato quod non fecit in speciali & in
 casu certo mortaliter peccat quia se infamat. Nec
 obstat cap. ad eius dis. 5. vbi dicitur, bonarum mē-
 tium est culpam agnoscere vbi culpa non est: quia
 intelligitur de cognitione dubitativa & formi-
 dolosa. Non autem esse mortale se accusare pec-
 catorem magnum in genere. Nec se accusare de
 mortali in specie in casu dubio ad consulendum
 consciētiae: dum modo non asserat certe sed sub
 dubio etiam si plus iusto se agraueat ad tutamen cō-
 scientiae: quia illa præponenda est famæ, secundo
 est mortale circa ea quæ sunt de necessitate cōfes-
 sionis: cuiusmodi sunt mortalia peccata & morta-
 les circumstantiæ non rite confessæ habita copia
 idonei cōfessoris. quia hoc est inuadare sacramē-
 tum & irridere. Circa alia verò non necessaria, vt
 sunt peccata venialia & mortalia alias confessæ: &
 alia respectu quorum non habetur confessor ido-
 neus nō est mortale mentiri secundum Sylues. quia
 nec sacramentum inuadatur nec cōfessionis in-
 tegrilas minuitur. Vnde cōfitens scienter veniale
 quod non fecit secundum ipsum nō peccat morta-
 liter, sed contra. Non minor reuerentia debetur
 Deo in quantū iudex noster est, quā in quantum
 testis operum nostrorum: sed iurās falsum peccat
 mortaliter quantuncūque illud super quo iurat sit
 leue.

leue. Quia Deum inuocat in testem falsitatis. Ergo mentiens in confessione, etiam super leuibus peccabit mortaliter. Quia quantum in se est irridet Deum & frustratur eius sententiam, & dato q̃ quis confiteretur venialia solum quæ non fecit. Et sacerdos audita confessione eius proferat sententiam absoluendo ipsum. Quis dubitet hanc esse maximam irreuerentiam & sacrilegium fori poenitentialis. Videtur ergo, q̃ cōfitens venialia quæ non fecit scienter mortaliter peccet. Qui verò in confessione à casu dicit mendatium non vt materiam confessionis sicut si quæretur de quo genere sit? & respondeat aliter quam sit male facit sed non est mortale, idem est de alijs quæ per accidens se habent ad confessionem, & non sunt de necessitate confitenda.

De circumstantijs peccatorum an sint necessario confitendę.

AD nuditatem confessionis requiritur confiteri omnes circumstantias peccatorum, circumstantiæ tamen alleuiantes non sunt confitendę nisi tacendo eas crederetur à cōfessore esse mortale, quod quis confitetur vt veniale. Vt si dicat non ieiunasse in die de præcepto, & taceat de infirmitate. Circumstantias igitur alleuiantes confiteri est imperfectionis: nisi fiat ad satisfaciendum

alienę inquisitioni aut scandalo. Circumstantias vero mutantem speciem & agrauantes in infinitum necesse est confiteri. De agrauantibus in eadem specie sunt opiniones: sed opinio beati Bonauen. & sancti Tho. est cōmunior q̃ non est necesse eas confiteri sed tantum laudabile, & aliquando laudabile est eas omittere: vt in carnalibus quādo vel confessorem vel pœnitentem allicerent. Si tamen infinite agrauant, necessario sunt confitendę: quia gratia data in sacramento pœnitentię restaurat si qua inde inclinatio ad peccatum in sacerdote vel pœnitente proueniat. Si tamen pœnitens videat confessorem preliuē petat licentiam confitendi alteri. Opinio verò Antisiodo. quòd necessario sunt confitendę sicut ei qui furatus est mille aureos, non sufficit dicere se furtum cōmisisse: non est vera regulariter nisi in casu, scilicet, quando eis non scitis sacerdos nescit quid sit acturus, vel ratione iurisdictionis. Sicut iniuria illata in clericū si sit enor- mis est casus Papalis: si levis, est Episcopalis. de sen. exco. cum illorum. Vel ratione damni dati vt sciatur modus imponendę restitutionis & an talis quantitas sit Episcopo reseruata qui aliquando circa hæc disponit: vnde indirec̃te tenetur homo has circumstantias dicere: in quantum sine eis non potest aliquando bene sciri debitus modus satisfactionis: ideoque dupliciter potest esse in hoc periculum de mortale. Primo si sacerdos interroget
 confi-

confitentem & neget vel taceat ex causa iniusta. Secundo si ipse scit quantitatem sui delicti & iniuste diffitetur aut tacet: quia exponit se periculo non recipiendi congruam medelam, seu ponendi obicem sue iustificationi.

Dubium est inter docto, an circumstantia sacri temporis & loci sit necessario confitenda. Quantum ad locum dico quod necessario est confitenda: quantum ad sacrilegium rerum, locorum, & personarum: non solum si perueniatur ad actum, sed etiam quo ad ipsas oculorum fixationes & cogitationes de luxuria, furto & homicidio: quia eadem per se grauitatem habent cogitationes & operationes, & ad eandem pertinet speciem, ut patet. Prima secundę. quęstio. 72. Maxime si tales cogitationes non solum sunt in Ecclesia: sed etiam sint de scelere perpetrato, vel perpetrando in Ecclesia: quantum verò ad alios actus puta detractio nes vel alias cogitationes, ut de superbia non est necesse confiteri circumstantia loci sacri: quia licet ista trahant ad speciem sacrilegij tanquam habentia specialem repugnantiam ad rationem ratione irreuerentię ad diuina: tamen ista species est venialis, quia de hoc nulla est præceptorialis prohibitio à Deo vel hominibus. Quantum verò ad circumstantiam festi. Nicolaus de Lyra. Florēti. Ange. rose. & nider. tenent quod est necessario confitenda, sed communior & probabilior via est q

non: quia præceptū de sanctificatione sabbati literaliter intellectum, non prohibet opus seruile spirituale puta peccatum secundum sanctum Tho. in 3. sen. distin. 37. Et à sensu spirituali & mystico: nō trahitur efficax argumentum. Quauis igitur peccans in festo magis faciat contra intentionem præcipientis quæ est vacare diuinis, quam seruilibus & mechanicis intēdens. Tamen ista intentio non cadit sub præcepto. Quia legis lator intendit obligare subditos ad substantiam alicuius operis sub præcepto, non autem ad finem à se intentum. Vt, scilicet, fiat illud opus propter finem quem ipse intendit. Ad hunc sensum dicit sanctus Tho. in. 2. 2. quæst. 122. arti. 4. ad. 3. Quia magis impeditur homo à rebus diuinis per peccatum quam per opus corporale: ideo magis contra hoc præceptum peccans in festo, quam faciens opus corporale: vnde Aug. Melius faceret Iudeus aliquid vtile in agro suo, quā si in theatro seditiosus existeret: melius facerent eorum die sabbati lanam facerent, quā quod tota die in neomenijs suis impudice saltarent, finis autem intentus à præcipiente nō cadit sub præcepto, vt patet. 1. 2. q. c. x. dicit etiam. s. Th. in. 4. dist. 32. ar. 5. q. 2. quod circumstantia tēporis festiui nō aggrauat infinite, nec trahit ad aliam speciem peccati.

Circumstantia quæ est quoties dupliciter summitur. Vno modo vt dicit frequentiam: puta si frequenter illud cōmittit, hoc modo secundum Scotum.

tum. Angel. & Rosel. Est circumstantia necessario
confitenda. Sed hoc non videtur verū. Quia cir-
cumstantia cōsuetudinis nullo speciale Dei vel ho-
minum præcepto prohibetur. Et secūdum peccat-
um non est circumstantia prioris, sed aliud ex toto
ab illo distinctum. Alio modo summitur vt dicit
quotam & numerum: & secundum Archid. & di-
rect. Videtur q̄ sufficiat dicere numerum indeter-
minatum puta multoties sum fornicatus vel per
annum in tali peccato fui & huiusmodi. Sed secū-
dum Floren. Angel. & Rose. Oportet dicere nu-
merum certum puta. 100. vel. 200. quē si quis non
habet in memoria, tenetur computare quoties in
die potuit peccasse, vel in septimana, cuius ratio
est secundum Rosel. Quia quilibet numerus adiū-
ctus alteri numero constituit aliam speciem. Sed
non cogit hæc ratio: quia vnitas addita variat spe-
ciem numeri sed non peccati. Sanctus Th. in opu.
12. ad lecto. bisuntinum dicit q̄ tenetur quis con-
fiteri numerum peccatorum sicut potest. Hoc est
sicut habet in memoria facta sufficienti præpara-
tione secūdum q̄ consuevit facere humana fragi-
litas, dicēdo. Hoc feci bis vel ter, eo modo quo te-
netur ad confessionis integritatem: & peccat mor-
taliter qui ex causa iniusta tacet aliquid de vero nu-
mero quem habet in memoria. Et qui ex lata cul-
pa nō recordatur numerum peccatorū: puta quia
nihil omnino cogitauit, forte non cōsequitur iusti

ficationē & peccat grauiter de nouo faciens irreuerentiam sacramento quod annullat. Exprimat ergo peccator numerū certum si nouit peccatorū, vel incertū si non nouit: vt dicēdo potui hoc facere toties circiter & doleat quia nescit certū: quod si non facit suppleat sacerdos, nisi vbi æque nōscit numerum sicut peccator: quia tūc numerus implicite est confessus. Qui quærit cōfessorem idoneū, quantū potest: excusatur, si erret in aliquo ad cōsiliū eius: & sua ignorātia est inuincibilis nisi hoc ipsum, q̄ eius assentit errori, veniat ex sua lata culpa: secus de eo qui talem nō querit. Itē idoneus nō exasperat, nec aggrauat peccata irrationabiliter, nec cōtra iura: vnde Iudas ideo desperauit qui pœnitentia ductus de peccato suo, non apostolos sed phariseos adiuit.

Ex vi sacramenti nō tenemur venialia confiteri: quamuis cōfitens sola venialia, vere recipiat sacramentum pœnitentiæ. Quia duplex est materia sacramenti pœnitentiæ: quædam necessaria vt peccatum mortale: alia non necessaria vt veniale. Primum patet, cum per venialia nō possimus naufragari: & pœnitentia sit secunda tabula post naufragium. Immo vigore statuti. omnis. de pœni. & remi. habens solum venialia, non tenetur ea confiteri: quia Papa non obligat habentes solum venialia sed mortalia, quæ solum distribuit, si omnia secundum Scotum & glo. Quia si distribueret venialia,

venialia, teneretur ea confiteri etiam habēs mortalia, quod nullus dicit. Et teneretur ad impossibile, immo secūdm Pet. de Palu. Papa nō posset obligare ad confessionem venialium: quia esset mutare materiam sacramēti pœnitentiæ faciēdo de venialibus materiam pœnitentiæ necessariam: vnde eo casu sufficit q̄ se præsētet sacerdoti dicens se non habere mortalia sed venialia: vt admitti possit ad communionem. Innocē. i. tenet q̄ habēs solum venialia teneretur ea cōfiteri, quem sequi videtur supple. Sed istę opiniones non sunt in veritate cōtrarię, quia vna intēdit q̄ non tenemur cōfiteri omnia venialia specialiter & numeraliter: alia vero intēdit quod ratione statuti teneamur ea cōfiteri in generali dicēdo, nos quidē immunes à mortali secūdm consciētiām nostram. In alijs tamen multis deliquisse & petere absolutionem, nec hoc est mutare materiam sacramēti: quia venialia sunt dispositio ad mortale, vnde ad hoc potest Ecclesia obligare vt per absolutionē, maiorem gratiā quis cōsequatur. Et q̄ ad venialia cōfitenda in speciali nō tenemur ratione statuti. Sāctus Thomas tenet licet videatur solum recitare.

Teneretur tamen quis venialia cōfiteri in multis casibus. Primo secūdm. s. Bonauē. in. 4. dist. 16. vt refert Ang. ratione periculi ad quod ducit: quia si homo periculū aduertat, teneretur pœnitere de veniali: sed nō dicit q̄ teneatur cōfiteri sed pœnitere.

Secundo ratione dubij quando dubitat an sit veniale. Tertio ratione professionis regulę ad hoc obligantis secundum Angel. & supplemē. quos capit Sylue. quia si Papa ad hoc non potest obligare per statutum: multo minus quicumq; alius & si sic esset religiosi tenerētur ad impossibile sed dici potest pro angelo: q̄ quāuis Papa non possit me obligare ad confitenda omnia venialia, & in speciali potest tamen me obligare ad aliqua, scilicet exteriora, vel ad omnia in generali & ita intendit Angelus. Potest secūdo dici q̄ sicut Papa non potest me obligare ad religionem, quod tamē ego possū si velim voto meo. Ita similiter possum ego vouere vel iurare confiteri aliqua venialia, ad quod Papa alias non posset me obligare. Et idem intrando ordinem vbi hoc vouetur. Communiter tamē religiosi non tenentur confiteri de venialibus, sed solum de mortalibus aut dubijs de mortali: vel periculosis ducentibus ad mortale, si ratione periculi transeant ad mortale. Dicit supplemen, se nescire quomodo quis se audeat existimare immunem à mortale infra vnum annum: & fatuum esse sacerdotem qui sic dicenti & non aliter confitenti eucharistiā ministraret. Sed doctor subtilis oppositum sentit in fine distin. 17. dicens. Non esse incredibile plures esse in Ecclesia qui per annum uiuant sine mortali. Immo ego credo per Dei gratiam multos maiori tempore sine mortali transire

magna

magna perfectionis opera quotidie exercentes, de quorum meritis thesaurus ecclesiæ congregatur. Est tamen super omnia proficuum frequenter venialia cōfiteri: quia in confessione si rite fiat gratia confertur vel augetur in fallibiliter ex opere operato. fomes peccati minuitur: facilius corriguntur per auxilium gratiæ, & propositum bonum renouatum: eorum pœna aboletur. habitus venialiū nō sic firmitur: & quia multa sunt mortalia, quæ ex cœcitate nostra venialia reputantur.

Modus quo fieri debet cōfessio.

Confessio prout est pars sacramētī habet determinatum actum sicut alia sacramenta habent determinatam materiam: & ille est proprium verbū quo cōsueuimus manifestare proprios conceptus, sicut in Baptismo: assumitur illud elementum cuius est in abluendo communior vsus, alij enim modi inducti sunt in supplementum. Igitur non habenti vsū linguæ, vt est mutus, vel qui est alterius linguæ sufficit cōfiteri per nutus: per scriptum aut interpretem, quia non exigitur ab homine plusquā possit. In absentia vero sacerdotis potest fieri laico, ideo non oportet quod fiat scripto. Quia plus pertinet ad confessionis necessitatem actus quā ille cui fit. Nec obstat quod baptisma nullus debet accipe-

re nisi in aqua: quia ipsum est omnino ab extra & nobis ab alio exhibetur: sed actus confessionis est à nobis ideoq; quando non possumus vno modo: debemus secundum quod possumus confiteri: quia de necessitate sacramenti est quod quis sua peccata manifestet, nec potest quis in hoc dispensare. Sed quod fiat verbo non est de necessitate sacramenti secundum beatum Tho. sed ex institutione Ecclesiæ non solum, vt peccator erubescat: sed vt accipiat id cuius vsus est conuenientior. Et quamuis confiteri clerico absenti per scriptum liceat & absolueret similiter Licet Duran. hoc neget: quando tamen timetur scandalum fieri non debet.

Circa hoc est aliqua oppositio inter beatum Tho. & Scotum nam sanct. Tho. tenet quod quando quis habet sacerdotem presentem tenetur confiteri ore vel per scriptum seu interpretem de iure diuino semel ante mortem. Quia deus precipit absolute confessionem vocalem: quæ fieri potest dictis modis: quantum est de necessitate sacramenti & consequenter quamdiu homo habet vnum de illis modis non absoluitur à precepto. An idem senserit de iure canonico quod scilicet semel in anno teneatur confiteri per interpretem qui non potest aliter, videtur quod non quia non inuenitur expressum in iure, & hoc preceptum est graue & efficeretur grauius: & consequenter

CONFESSOR VM. Fo. 54.

sequēter talis nō tenetur coramunicare in pascha
 nisi immineret periculum mortis. Tenetur tamē
 confiteri scripto aut nutu ex præcepto Ecclesiæ si
 aliter nō potest: quia ista non augent sed minuit
 difficultatem præcepti. Scotus vero post Ricar.
 quos sequitur Angel. & Rosel. tenent tria contra
 prædicta. Primo quod non tenetur quis per in-
 terpretem confiteri: qui cum sacerdote si vellet
 posset malignari contra confessum testificando:
 nec ad forum secretissimum tenetur quis, vt est
 aliquo modo publicus. Sed si ista ratio conclude-
 ret: sequeretur quod etiam sacerdoti non tenere-
 mur confiteri, quia si vellet malignari: posset te-
 stis esse contra confitentem & faceret semiple-
 nam probationem: vnde posset publicari & ex-
 poni torture: imo posset inuenire alium testem
 falsum & plene probare: sufficit ergo quod non
 possit venire in publicum licite & iuridice, vt in
 proposito. Quia sacerdos & interpretes celare te-
 tenentur. Secundo dicit. Contra rationem con-
 fessionis esse: quod fiat per scriptum. Quia om-
 nis scriptura ex natura sua est publica, & aufert
 verecundiam. Sed contra quia. 30. q. 5. capitulo.
 qualis dicitur, quod licet per scriptum confi-
 teri: nec in tali casu scriptura est publica nisi ra-
 ro & per accidens: sicut & voces confitentis au-
 diri possunt ab alio: nec obstat sublatio verecun-
 dia. Quia confessio facta sine verecundia tenet.

Et ex quo adest sacerdos & ipsi datur scriptura nō deest verecundia. Tertio dicit quōd nō licet absenti confiteri per literas. Contra quod est quōd sanctus Tho. cantuari. vt omnes testantur per literas est cōfessus: nemo tamē ad hoc tenetur. Quāuis confessor non debeat audire illam cum qua peccauit quia tollitur erubescencia quæ est magna pars satisfactionis: si tamē absoluat tenet absolutio. Et idem de omni peccato in quo sacerdos fuit cooperans & consentiens. Nec sufficit si quis peccata alicuius eo præsente referat sacerdoti: quia homo per se ipsum debet confiteri, satisfacit tamen qui sacerdoti interroganti ad quæstia respondet: quantum ad ea de quibus interrogatur nisi talis statuisset: potius tacere, quā ore proprio confiteri: quod est mortale. Ideo confessor prudens hoc aduertens faciat eum rectificare conscientiam & de hoc dolere & caute educere de ore eius peccata, quæ videt eum velle celare. Similiter si probabiliter credit aliqua obliuisci ex impræparatione: aut non existimare peccata, debet occurrere: alias scienter absolvere indignum.

An tenemur semper integre
confiteri.

Homo tenetur integre confiteri omnia peccata sua vni sacerdoti etiā si vt dicit. s. Tho. &

& Scotus, ille non possit ab omnibus absolueri,
 quod verum est. Primo si peccata sunt mortalia:
 quia venialia cum non habeant connexionem:
 quo ad contritionem: confessionem & absolu-
 tionem, eorum confessio diuidi potest. Secundo
 si sunt in memoria quia oblita licite tacentur: que
 si post confessionem ad mentem redeant ipsa so-
 la tenetur confiteri etiam si alteri confiteatur. Di-
 cit tamen Silues. quod alia tenetur reconfiteri in
 generali: dicendo quod ista confitendo est obli-
 tus: sed ista tentio non videtur necessitatis, sed
 congruitatis: nisi quando obliuio fuit ex sua cul-
 pa: & tunc sufficiet dicere accuso me, q̄ ex mea
 ignauia oblitus eram huius peccati & ideo in alia
 confessione non sum hoc confessus. Tertio non
 tenetur integre confiteri quando confessor non
 est idoneus ad omnia audienda, vt quia inde so-
 licitaretur ad malum, aut illud reuelaret & huius-
 modi: & non habetur alius sacerdos quando pœ-
 nitens habet casus reseruatos si prius accedat ad
 superiorē secundum Palu. Ecclesia Romana hūc
 habet vsum vt absoluatā maioribus remittēs pro
 minoribus absoluendum in quo facto supponi-
 tur quod ita fieri possit & talis confessio est vir-
 tualiter integra secundum Capreolum: propter
 intentionem confitentis: potest etiam absolueri
 ab omnibus si omnia velit audire non aliter. Ex
 quibus infero quod quando quis confitetur ge-
 neraliter

neraliter de omnibus culpis vitæ suæ, vel alias facit longam confessionem duran-tem per plures dies: posset in qualibet partiali confessione absolui. Quia non videtur maior ratio in casu superiori: quàm in hoc. Si vero prius accedit ad inferiorem, secundum. s. Tho. peccator debet totum dicere inferiori: qui absoluet a quibus potest ad superiorem in aliis remittens. Argu. 33. q. 2. latorem. & de poeni. & remi. significauit, & si de facto absoluit inferior ab omnibus: nō est absolutus: quia quo ad reseruata sententia est à nō suo iudice: sed quantum ad alia valet: quia vtile per inutile non vitiatur in his quæ capiunt diuisionem. Est tamē ipse excusatus per ignorantiam facti: sed non sacerdos cui ius ignorare non licet, quod hoc possit fieri sic persuadetur. Quod est in confessione quātū ad absolutionē ex parte dei non diuiditur: sed totum simul remittit in cōtrictione: quod vero est ex parte Ecclesiæ: diuidi potest. Quia ipsa duo facit absoluendo, & remittit partem satisfactionis, & reconciliat Ecclesiæ militanti, primū diuidi potest, vt si dicat sacerdos fac hoc per. 8. dies & regredere & iniūgam reliquum. Sed quia regulariter confessio debet esse integra: secundum beatum Tho. quando peccator prius vadit ad superiorem secundum herueū: quidquid senserit Palu. non absoluit proprie eum à peccatis nisi totum dicat: sed ab obligatione confitendi sibi:

vere prius vadit ad inferiorem absoluit eū à peccatis sed non ab obligatione confitendi superiori. Sed securus est quod non absoluat quousq; habeat commissionem à superiori. Dicit autem Palu. notabile verbum scilicet quod absolutus à re seruatis in articulo mortis non tenetur si euadat adire superiorem nisi fuisset excommunicatus. Et similiter absolutus extra casum necessitatis: à talibus ab eo qui poterat etiam si confessio fuisset ficta si iterum & pluries vult confiteri de eisdem absolui potest à quocunq;.

Confessio secreta.

Confessio debet fieri secrete, soli sacerdoti & ab vno solo poenitēte sic q̄ nec vnus audiat multos: nec multi simul audiant vnū. de peccatis. & remi. oīs in verbo solus & in verbo sacerdotis: vnde mortaliter peccant audiētes plures pueros doli capaces. In articulo tamē necessitatis quādo imminēte morte vn⁹ post aliū cōfiteri nō potest: licet plures simul audire. Similiter plures possunt vnū audire ipso cōsentiente vt saniori cōsilio regatur & tenet absolutio, secundū Palu. & Ricar. Cuius cōtrariū sentit Scotus dicēs. Confessio pluribus facta nō est sacramentalis: quia vnus est Christus quē sacerdos representat: sed primum est verius quia illi duo tenent locum vnus perfecti.

Peccato

Peccator tamen liber est secundum Ioan. And. ad confitendum publice: si facere velit ex feruore: non obstante li solus. quia positum est vt ad confessionem homo liberius accedat: quod secundū s. Tho. in. iij. dis. xviij. in exp. lit. verum est si peccatum est publicum: alias non licet: quia talis humilitas præiudicabit proximo: qui posset inde scandalizari. liber etiam est ad dicendum poenitentiam sibi impositam sicut & sua peccata: quando nec sibi nec confessori ex hoc præiudicat: secus vbi se sine causa infamaret, vel confessorem aut ei maliuolentia acquireret, vt si iniunxit mulieri abstinere a familiaritate alicuius viri & huiusmodi.

Confessio lachrymosa.

Confessio facienda est cum lachrymis nō exterioribus quia ille non sunt in nostra potestate: sed cum interioribus quæ sunt displicentia peccati præteriti cum proposito cauendi à futuris. Et sufficit quod velit quis habere à deo displicentiam & gratiam cauendi in posterum cum nulli placeat displicentia rei placite. Debet tamen hæc voluntas esse efficax. quæ si sit imperfecta in absolutione virtute clauium fit perfecta: nisi ponatur obex. quia sacramenta nostra de attrito faciunt contritum. Nota quod cum attritio non consistat

CONFESSORVM. Fo. 57.

sistat in indiuisibili sed habeat latitudinē & plu-
 res gradus (q̄a dabilis est perfectior & minus per-
 fecta) stat aliquem saluari sumptis sacramentis
 pœnitentiæ: Eucharistiæ & extreme vnctionis,
 qui damnaretur sumpto altero tantum vel duo-
 bus: quia vis clauium & virtus sacramenti iterato
 sacramento perficit: quod in primo de fuit. Secū-
 dum Scotum ad consequendam gratiam per hoc
 sacramentum sufficit non ponere obicem: quod
 est minus quàm attritio, quia secundum ipsum
 sufficit voluntas suscipiendi hoc sacramentum si-
 ne obice peccati mortalis actualiter sibi facto in
 vltimo instanti absolutionis in quo est vis sacra-
 mēti obex actualis dicitur. Si quis actu tūc cogita-
 ret aliquod mortale non relinquere. Et fere hæc
 est mens sancti Tho. cum dicit: quod confessio
 potest esse informis. Sed cōtra quia sicut matrimo-
 nium est nullum si quis velit contrahere ma-
 trimonium & tamen non vult consentire. Ita cō-
 fessio sine dolore nulla est: quia actus interior est
 pars essentialis huius sacramēti. Dicitur potest quod
 pars essentialis huius sacramenti non est contri-
 tio: sed aliquis dolor. Et si contritio dicatur eius
 pars intelligitur de contritione futura: sicut satisf-
 factio aliquando præcedit: nec est hoc inconue-
 niens: cum pœnitētia sit totum successuum. Sed
 aduerte quod aliud est velle cauere: & aliud crede-
 re quod à peccato cauebit. cum vnum sit rationis

aliud voluntatis: multi vellent cauere: qui credunt quod non cauebunt. Qui autem nullam habent de peccato displicentiam nec voluntatem cauendi. Sed actu vult non cauere: si confitetur & petit absolui mortaliter peccat propter irreuerentiam sacramenti & anullationem quantum in se est. Si autem velit suscipere sacramentum & doleat nec actu proponit redire ad peccata vel si sit aliquantulum delens non debet absolui: si tamen absoluitur non peccat sacerdos si non aduertit ad imperfectionem suæ displicentiæ sed credit illum perfecte dolere. Er recedente fictione valebit simpliciter illa confessio.

Ad sciendum vtrum confessio facta sine contritione valeat. Aduertendum: quod triplex est fictio. Prima est quæ siue sit confessa siue non: facit sacramentum nullum esse, vt si quis intendit suscipere sacramentum sed non dolet de peccato: aut illud cauere non vult & hoc actu considerat, & talis confessio nec tunc nec post valet. Secunda est quæ in puncto absolutionis desinit esse fictio & valet sacramentum etiam tempore quo suscipitur, vt cum quis insufficienter quidem dolet: sed non adeo: quin talis dolor perfici possit sacramento: & in veram contritionem conuerti: siue sit confessa siue non. Tertia est quam si quis confitetur absolui non debet & si de facto absoluitur dubium est vtrum valeat confessio recedente fictione:

ctione: si vero eā non cōfiteatur: q̄a nō occurrit:
verū est sacramētū & valet cōfessio nec est iterāda
sed sola fictio cōfiteāda, vt si ex ignorātia iuris diui
ni credit false se sufficienter discussisse cōsciētiam:
uel cū quis dolet de pręterito sed de futuro cauere
non vult vel econuerso. Dicit bona, hosti. olcot.
vincē. & plures alij q̄ dicta cōfessio non valet ad
remissionē culpę etiā recedēte fictione: & neces
sario est iterāda. Sed. f. Tho. Ricar. & cōis theolo
gorū schola: tenēt oppositū. Nā ad omnē formā
sufficienter disponentē ad aliquē effectū: sequitur
talis effect⁹ sublato impedimēto: sicut sublata co
lūna sustētate lapidē sequitur mot⁹ lapidis deor
sum: & remota fictione in baptismo: sequitur gra
tia à caractere: sed ornat⁹ sufficiēter disponit ad
gratiā alioquin pēnitētia insufficienter illā causa
ret: quæ illā nō aliter causat: quā disponēdo: ergo
sublato impedimēto fictionis sequitur inde gra
tia & valet cōfessio. loquēdo de fictione. 3. modo.

Tripliciter verificatur hæc opinio. Primo quā
do fictio est priuatiua tantū: vt cū habet dolorē:
sed ita imperfectū q̄ cū sacramēto nō sufficit ad
cōtritionē: nec tamē sciēter celat peccatum quod
habuit in examinādo cōsciētiam vt debuit: quod
dicitur fictio: & tamē credit se sufficiēter disposi
tū: qui error non tollit fictionem respectu vltimi
effectus sacramēti quia est iuris diuini: sed tamen
tollit fictionem excludentē essentiā sacramēti co

ipso, quòd est error. Secundo quando fictio est
positiua quam qui celaret faceret sacramentum
nullum, & qui confiteretur absolui non debe-
ret, vt si non dolet de præterito, & tamen hæc fi-
ctio actu non occurrit sibi vt confitenda & con-
sequenter perinde est ac si hoc peccatum fuisset
per negligentiam oblitum & est verum sacramē-
tum: non obstante ignorantia iuris diuini. Tertio
verificatur quando confitetur eidem cui prius:
quia sufficit absolueri ab omnibus & iniungere
pœnitentiam solum pro fictione: pro alijs autem
faciat prius iniunctam quia non oportet quod cō-
fessor recolat omnia peccata à principio vsq; ad
finem. Sed sufficit secundum Palu. quòd cogno-
scat modum & dispositionem pœnitentis vt con-
gruam moderetur pœnitentiam. fictus igitur ab-
solui non debet: quia sacerdos non debet absol-
uere: quem scit à deo ligari: si tamen absoluator
tenet absolutio & habebit effectum quando con-
teretur: vel ex pactione diuina. Si dicatur quod
ibi non est materia pœnitentiæ scilicet peccator
contritus. Dicendum quòd immo est materia sa-
cramenti sed immunda secundum Palu. & non
est confessio dimidiata: nisi fictio occurrat vt
confitenda.

In confessione debet homo quantū potest fa-
mam alterius custodire sed magis suam purgare
conscientiam: vnde si circumstantia ducēs in no-
ticiam

CONFESSORVM. Fo. 59.

ficiam alterius personæ sit de necessitate confessionis, vt si peccauit cum matre confitenda est, petet tamen licentiam vt possit confiteri non cognoscenti personam, credo tamen quod si ex nominatione personæ immineret grande periculū alicui & probabiliter non teneretur illam exprimere. Sicut nec teneretur confiteri alia peccata in tali casu: quia quod est institutum pro charitate: non debet contra charitatem militare. Sed si sit solum agrauians circumstantia non debet exprimere nisi talis expressio esset utilis pœnitenti, vt scilicet melius præseruetur à recidiuo, vel personæ nominate quia tunc exprimere debet. Aliàs si sine utilitate sua vel alterius exprimat: non euadet detractionem pœnitens & confessor si ad hoc consentit. Similiter non peccat sed meretur confessor sicut & ipse pœnitens reuelans: si interroget personam non ex curiositate: nec vt prodat sed vt profit pro ea orādo, vel fraterne corrigendo & secrete monēda de licētia pœnitētis & nō aliter.

Quomodo circumstantiæ sint confitendæ.

Septem sunt circumstantiæ hoc versu contentæ, quis, quid, vbi, quibus, auxilijs, cur, quomodo, quando. Quoties proprie non est circumstantia sed ab substantiam actus pertinet. Quia
h iij vbi

S V M M A

vbi aliquid fit bis: est substantia actus geminata
 & duplex peccatum etiam si obiectum sit vnum
 numero, vt si quis interpolatis temporibus bis
 eundem feriat: quando circumstantia addita indi-
 ferenter se habet ad rationem nec bonum nec
 malum importans: non mutat speciem peccati: si
 cut percutere hominem vestitum vel nudum fu-
 rari dextra vel sinistra. Similiter non mutat spe-
 ciem si habent repugnantiam ad rationem so-
 lum ex suppositione alicuius prioris: sicut accipe-
 re alienum in magna quantitate est eiusdem spe-
 cie cum accipere alienum. Quia magna quanti-
 tas non repugnat rationi: nisi ex suppositione hu-
 ius quod dico alienum: vnde non esset peccatum
 accipere in magna quantitate si esset proprium.
 Si vero importet aliquid repugnans rationi pri-
 mo & per se: dat speciem peccato: sicut alienum
 dat speciem huic quod dico accipere, ita quod si
 alienum superueniat ei quod est accipere consti-
 tuit furtum: sicut rationale adueniens animali cō-
 stituit hominem. Circumstantia non varians spe-
 ciem non agrauat infinite: alias infra eandem spe-
 ciem esset distantia infinita vnus ab alio. Quæ
 etiam mutat speciem non agrauat infinite quan-
 do ipsa est peccatum veniale de sui ratione: siue id
 cui additur sit veniale siue mortale: sicut ad actū
 gulæ qui est propere addit hæc circumstantia laute
 specialē deformitatem: quæ ex se faceret pecca-
 tum

tum & tamen non aggrauat infinitum semper.

Illā circumstantia aggrauat infinite: quæ repugnat rationi directe ex eo quod est contra speciale præceptum Dei vel Ecclesiæ, vel superiorum literaliter intellectum & non spiritualiter secundum sanctum. Tho. in. 3. distinct. 37. q. prima. primo ad secundum. Ex quo infero quod circumstantia temporis non trahit in aliam speciem nec aggrauat infinite vt dicit sanct. Tho. in. 4. distinct. 32. articulus. 5. q. 2. quamuis, Nicolaus Florenti, Angel. & Rosel. dicant oppositum. Infero secundo quod circumstantia personę similiter non aggrauat infinite: nisi in tribus casibus. Primo ratione voti in quo includitur præceptum, vt obseruet illud: vnde luxuriari cum religioso aggrauat infinite. Secundo ratione præcepti sibi facti, vnde contrahere cum ordinato in sacris aggrauat infinite.

Tertio ratione scandali casu quo scandalizare est mortale: & consequenter contra aliquod præceptum: sed aduerte quod circumstantia mutans speciem cum transeat in vim obiecti actus: non debet proprie dici circumstantia sed obiectum illius actus. Quia circumstantia proprie est accidens actus humani attingens illum extrinsece, vt dicit. s. Tho. prima secundæ. quæst. 7. Circumstantia sacri loci variat speciem etiam si addatur actui bono statibus statutis iuris humani, vt si iu-

dex iubeat suspendi furem in Ecclesia, aut si ibi vir reddat debitum uxori, nisi in casu: quia locum sacrum decet mundicia etiam corporalis. Nec est eadem ratio de circumstantia temporis: tum quia de violatione sacri loci est specialis prohibitio literaliter intellecta, ut patet de immunitate Ecclesie non autem de tempore: tum quia actio iniuriosa & indecens non ita maculare potest tempus sicut locum. Erit tamen circumstantia temporis aggrauans infinite si quis in despectum sacri temporis aliquid faceret, vel si super hoc fieret speciale præceptum.

Penitens secundum hostien, & Panor. in cap. significauit. de poeni. & remi. non tenetur acceptare omnem poenitentiam quam vult sacerdos iniungere. sed sufficit ei secundum Scotum propositum acceptandi à deo hic vel in purgatorio: si tamen acceptat implere tenetur. Quando vero illud quod iniungitur esset satisfactio aliqua proximo exhibenda: tenetur necessario obedire: immo si esset possibile deberet præcedere confessio- nem & similiter si illud esset iniunctum pro necessaria cautela contra reciduum. Potest enim sacerdos & debet interdicare familiaritates præiudicantes saluti poenitentis vel honori diuino & ille obedire tenetur. Similiter quando iniungit per modum declarate obligationis, ut quod abiciat ancillam cum qua esse nequit sine periculo recidui

CONFESSORVM. Fo. 61.

In alijs autem quæ imponit per modum exhortationis vt q̄ ieiunet, & in his quæ iniūgit pro speciali satisfactione peccatorum: non tenetur acceptare, sed certe nō videtur plene contritus: qui leuissimam pœnitentiam pro peccatis non vult hic acceptare, & vere talem ego non absoluerē. Quamuis Scotus. hostiē. Panor. & Sylues. dicāt oppositum. Si verō sacerdos pœnitētiā dat indiscretā recusa re potest pœnitēs & petere rationabilem.

Secundum monal. quem sequitur Sylues. secundus confessor non potest mutare pœnitētiā iniunctā à primo pro peccatis reseruatis vel quando superior sibi reseruat mutatione: nisi ex causa rationabili quādo vrget necessitas vel utilitas suadet, quia tunc pium est interpretari q̄ superior licentiam commutandi cōcessit: & similiter quando publica pœnitentia est iniuncta requiri debet qui iniunxit si commodè potest ne scandalizetur. Et secundum Ray. quia hoc fieri non debet nisi causa examinata propter quam est iniuncta requiritur confessio peccatorum pro quibus est imposita. In alijs vero mutare potest secundus confessor pœnitētiā datā à primo quia par in parem non habet imperium, maxime ex causa. Nota q̄ quia leuissima religio secundum. b. Tho. est grauior quacūq; pœnitentia taxata: in quantum homo abdicat propriam voluntatem qua nihil est carius: si sacerdos iniungat pœnitenti ingressum re-

ligionis nō tenetur obedire: & si qui canones hoc faciunt consilium potius est quam præceptum. In confessione tria concurrunt, scilicet confitentes, confellum, & confessor. Confessor debet esse sacerdos proprius ordinarie vel ex commissione. Confitens debet esse omnis homo doli capax ex vi sacramenti: sed secundum quod est præceptum Ecclesiæ ut semel in anno fiat tenentur omnes, & soli fideles etiam pueri cum ad annos discretionis venerint: quod est in septimo anno, ut notat glo. de delict. puer. cap. i. ut in pluribus, aliquando tamen sunt doli capaces, & possunt delinquere ante septennium ut docet sanctus Thomas in. 4. distin. 27. & tales obligantur ex tunc ad confessionem. Res confitenda necessario est mortale peccatum commissum post baptismum, & circumstantiæ infinite aggrauantes de peccato mortali ante baptismum, sufficit conteri vel atteri: nec oportet confiteri quāvis Angelus, & Rosel. teneant quod sic: sed oppositum communiter tenetur quia ianua sacramentorum omnium est baptismus. Immo videtur quod si confiteatur absolutio nulla sit: cum nemo sit capax sacramentorum nisi per baptismum. Contra, quia ad ea quæ sunt iuris diuini omnes tenentur. Dic quod verum est suo ordine: primo ad baptismum & post ipsum ad alia.

Quæ mortalia sint confitenda.

CONFESSORVM. Fo.62.

G Ratianus. de pœni. distin. 1. querit: vtrum ille qui post baptismum fecit aliquod mortale teneatur illud cōfiteri: an sufficiat dolere de illo cū proposito abstinendi, & nō confitendi. Et post multa lectoris arbitrio quid sit tenendum relinquit. Theodorus in vlti. cap. illius dis. dicit: grēcos tenere cōfessionem vocalem nō esse necessariam. S. Tho. in. 4. distin. 17. in expo. lit. dicit quōd pro opinione olim habebatur: nunc post determinationem Ecclesiæ sub Innocen. 3. factam de pœni. & remi. omnis, est hæresis: quia sequitur clauēs Ecclesiæ non esse ad salutem necessarias, sed de hoc supra latius verba fecimus: & quia sæpe dicitur quōd mortale certum, & quod dubitatur esse mortale probabiliter necessario sunt confitenda. Sciendū quōd aliud est scire, aliud opinari & dubitare, scire importat certitudinem sine hēsitatione de opposito: opinari habet assensum & credulitatem de aliquo cum formidine de opposito. Dubitare non dicit credulitatem nec assensum alicuius: sed proprie est quando quis nec credit nec discredet sed est in equilibrio rationis: non declinās magis ad vnā partem quam ad aliam saltem notabiliter, etiam si aliquāliter coniectet leuiter sine ratione probabili de altera earum. Qui ergo opinatur probabili ratione de aliquo quōd nō sit mortale, non tenetur illud confiteri. Dicitur probabilis ratio quæ videtur vera omnibus aut
maiori

S V M M A

maiori parti vel omnibus sapientibus aut maiori parti vel saltem præcipuis eorum, & credens aliquam rationem esse talem: potest se in ea fundare quia non tenetur exhibere discutienda prædictis. Cum hoc sit impossibile vel difficile nimis. Item peccata quæ scit sacerdos tenemur confiteri: quia non sunt ei manifesta in forma iudicij & in quantum est Vicarius dei.

De sigillo confessionis.

Celare audita in confessione est de iure nature: diuino & positiuo ratione charitatis fidelitatis & vtilitatis. Ad quod tenetur sacerdos qui audit & is cui ipse de licentia pœnitentis reuelat, vel sine licentia: & non sacerdos qui in necessitate audit & interpretes, & qui à proposito vel casu audit cōfitentem & generaliter omnis qui scit dicta in confessione licite vel illicite: cadunt autem sub hoc sigillo directe peccata etiam si ab illis peccator non sit absoluendus quia non vult abstinere. Et indirecte omnia per quæ peccator posset deprehendi. Igitur quidquid per se vel per accidens directe vel indirecte posset generare pœnitenti vere cundiam vel cōfusionem seu malam suspicionem vel aliud nocumentum: cadit sub sigillo confessionis, vt locus tempus & omnia ex quibus deueniri potest in notitiam peccati nō simpliciter sed relative

tūe ad personam quæ illud est cōfessā. Et nihilo-
minus alia quæ sciuntur in cōfessione summo stu-
dio celanda sunt: propter scandalum & prouitātē
quæ ex consuetudine posset accidere. Præter pœ-
nitentem nullus etiam Papa dispensare potest in
hoc & si præciperet sub pœna excommunicatio-
nis non esset obediendum nec incurret excommu-
nicationem: quia hoc sigillum est de iure diuino
sicut & cōfessio, & sacerdos in actu cōfessionis est
Vicarius specialis Dei secūdum Panor. Papa verò
generalis, specialis verò quo ad illam speciem ma-
ior est generali. De confitente autem tenet Ange-
lus post Duran. aureo. & Landul. q̄ de eius licētia
nō licet sacerdoti reuelare cōfessionem. Quia pœ-
nitens nō potest dispensare in lege diuina, sed cō-
munis doctrina tenet: q̄ licet de eius licētia reuela-
re ei qui est utilis ad perficiendū requisita ad illum
forum cauēdo tamen scādalum. Nec ex hoc cre-
detur reuelator cōfessionis, quia cum propter duo
teneatur sacerdos celare confessionem & propter
sacramētum: quia celatio cōsequitur hoc sacramē-
tum ex natura sua quasi propria eius passio & qua-
si de essentia eius, & propter scādalum. Primum
tollitur per licētiā confitētis: sed remanet secū-
dum, q̄ hoc possit pœnitēs patet, quia potest face-
re q̄ illud sciatur extra cōfessionem. Ad motiuum
dico q̄ ego possum dare licētiā cōtra ius natu-
re in his quæ sunt in fauorem meum: vt q̄ non te-
neatur

neatur mihi restituere, qui aliquid furatus est mihi: & nihil contra sacramentum quia poenitens dando dictam licentiā facit q̄ sacerdos sciat, vt homo quod prius sciebat vt Deus, & cōsequenter nō cadit sub sigillo sacramēti: consilium tamē doctorū est q̄ cum aliquid est reuelādum de auditis in confessione: poenitēs dicat extra cōfessionem de peccatis suis, quātum sibi placet reuelare cōfessori tāquam homini: quia sepe cū quibusdam circūstantijs dicūtur peccata in confessione cum quibus nō placeret poenitenti quod alteri reuelarentur.

Sigillum cōfessionis est ad eo strictum q̄ in nullo casu audita in confessione propter quodcunq; malum vitandum vel bonum promouēdum sunt reuelanda: quia talia reuelare est detestandum sacrilegium: etiam si totus infidelium grex vellet ad fidem conuerti, vel mille hominum mors posset vitari in reuelante cōfessionē, nullo pacto in hoc assentire deberem. Sed nota q̄ nō est confessio sacramentalis de qua loquimur: quando quis dicit accipiat hoc in confessione etiam si dicat. Confiteor Deo, vel præmittat. In nomine patris & filij. &c. sed tūc solū quādo reuelat sua peccata sub spe veniæ saltem reductiue dispositiue vel initiatiue: si cut quādo petit consilium & refert suas malas inclinationes, etiā si ipse nollit absolui: nō autem est confessio si quis referat malū suum propositum vt ipsum cōfessorem peruertat vel habeat fauorē ab

eo non petendo consiliū ad exeundum à peccato, nec cum aliquali displicētia referēdo, nec sub spe aliqua veniæ. Itaq; quando peccatum non dicitur cōfessori aliquo modo licet valde imperfecte sub spe veniæ non est cōfessio sed confessionis destru-ctio. Et poterit hoc cognosci applicando casibus contingentibus diffinitiones assignatas supra de confessione & arguendo per locum à diffinitio-ne. Scitum ergo in confessione vera perfecta vel imperfecta nullo casu est reuelandum, scitum ve-ro in confessione solo nomine quæ nihil de ra-tione confessionis vere habet non cadit sub hoc sigillo.

In his casibus scita in confessione manifestari possunt sine fractione dicti sigilli. Primo de licen-tia confitentis vt si sacerdos eger consilio circa peccatum auditum: vnde in cap. officij. de pœni. & remi. non reprehenditur legatus petens consi-lium de peccato quod se asserit in confessione ha-buisse in vniuersali: nec peccant mortaliter sacer-dotes si ad consiliū vel detestationem aut alio bo-no sine dicant in generali se tale quid sciuisse in confessione: licet hoc sit periculosum & plerun-que scandalosum. Graue tamen est si dicat sacer-dos in aliqua patria esse plures vsurarios vel cōn-cubenarios, quia ibi ipse audiuit confessiones: in-directe namq; per hoc detegitur peccator. Domi-nus Hispaleñ. in. 4. distin. 21. questi. 1. not. 2. tenet

q̄p dicens se tale peccatum scire ex cōfessione quā-
uis non reuelet peccatorem peccat mortaliter &
idem. Panor. & fundāt se: quia in capitulo. omnis.
imponitur pœnitētia reuelāti peccatum. & b. Th.
sæpe dicit quod peccatum non debet reuelari.

Sed cap. officij. de pœni. & remi. est ad oppositū.
Et communis sentētia doctorum. & tex. Et dicta.
f. Tho. intelliguntur de peccato relative ad perso-
nam, quādo per ipsum venit in notitiam pecca-
toris. Secūdo manifestare potest sine fractione si-
gilli, quādo illud scit per aliam viam siue ante siue
post. Peccauit tamē mortaliter si dicat se illud au-
diuisse in cōfessione, vel si aduertēter seu ex lata in
cōsideratione dicat plus vel aliter, quam sciat ex-
tra cōfessionem: puta si extra scit semiplene, & di-
cat plene vt nouit in cōfessione, vel si extra habet
dubie & reuelat certe. Tertio quādo id quod dici-
tur nō est peccatum nec circūstantia illius qui cō-
fitetur nisi esset tale q̄ faceret ad manifestationem
peccati. Extra hos casus scita in confessione, siue
sint peccata commissa siue committēda propter
quemcūq; respectum seu præceptum nō sunt de-
tegēda: & cōtra faciēs secūdum ius antiquum de-
ponēdus erat, & omni tempore vite suæ ignomi-
nīosus peregrinari. De pœni. dist. 6. sacerdos, sed
hodie, per cap. omnis. debet depositus in arctum
monasterium detrudi. Si verò sit laicus arbitrariæ
est puniēdus. Si quis dicat sacerdotē reuelasse cō-
fessio-

fessionem: & ille negat vel dato q̄ dixerit negat se
 illud per confessionem scire. Si certum est q̄ au-
 dit confessionem eius: p̄sumitur cōtra eum nisi
 sacerdos probet se aliunde illud habuisse, & sibi in-
 cumbit probatio Argu. 6. q. 2. placuit: non tamen
 punietur p̄na ordinaria sed arbitraria, quia non
 aperte cōuincitur. Qui dicit aliquem sibi confes-
 sum de peccatis suis nō reuelat aliquid occultum,
 quia cōfessio non est nisi de peccatis. Si verò dicat
 illum cōfessum de multis aut magnis peccatis re-
 uelator est cōfessionis Si Iudex exigat iuramētum
 à sacerdote vel à laico qui in defectu sacerdotis au-
 diuit cōfessionem. An per confessionem sciat ali-
 quid de tali facto iurare debet se nescire: nec de-
 bet tacere, nec tergiuersari quia sic indirecte pro-
 deret peccatorem: sed confidēter & inturbatus di-
 cat se nescire, quia nescit vt homo sed vt Deus; vel
 intelligat se nihil scire reuelandum illi, sicut Mar.
 13. Dominus dicit, se nihil scire de die iudicij, sci-
 licet, ad reuelandum generaliter. Dicit Angel, q̄
 melius sub intelligitur ad reuelādum: quā subintel-
 ligatur vt homo, quia negari non potest quin sciat
 vt homo. Sed utrūq; verē potest intelligi. vt patet.
 in cap. si sacerdos. de offi. ordi. vbi dicitur q̄ sacer-
 dos hoc scit vt Deus, ex quo sequitur q̄ nescit vt ho-
 mo. Dicit autem Durādus, q̄ qui se offert ad iurā-
 dum hoc modo, nō euadit periurium, sed hoc est
 cōtra communem doctrinā sanctorum.

Ex dictis habetur q̄ prælatus sciens impedimē-
 tum aliquorum ad matrimonium contrahendum
 vel contractum per cōfessionem: non debet illud
 reuelare nec ad aliud tenetur: quā ad corectionem
 fraternā & secretā. Secundo sequitur quod sciens
 aliquem indignum prælatione per ea que scit ex
 eius confessione: si non confirmando electum fa-
 ceret suspicionem de crimine, ^{ut} quia nihil aliud
 obicij potest: tenetur illū confirmare alias reuelat
 confessionem. Raro tamen continget talis casus:
 quia ex multis aliis quā ex peccato reditur quis in-
 dignus prælatione: ut ex defectu scientiæ: etatis: in-
 dustriæ & huiusmodi. nota quod si ego scio aliquē
 indignum prælatione ex confessione: non eligēdo
 ipsum: vel cassando vocem meā non reuelo cōtes-
 sionem immo peccarem eligendo. quia teneor eli-
 gere meliorem secundum estimationem meā nec
 est inditium sufficiens alijs ad suspicandum de cri-
 mine: non suffragari illi. Potero tamen post quā a
 maiori parte est electus cōformare me me corū ele-
 ctioni: quia ex hoc nō eligo illum. Tertio sequitur
 quod si scio ticiū peccasse cum platone per cō-
 fessionē: & ticius non cōfiteatur de hoc: si me inter-
 rogante de hoc oritur suspitio probabilis de con-
 fessione alterius nō licet mihi interrogare: alias li-
 cet etiam in specie. Quarto sequitur quod si sacer-
 dos habet aliquod mortale quod non potest con-
 fiteri nisi reuelando confessionem: hoc durāte nō
 tenetur

tenetur confiteri: quia fortius est sigilli vinculum quam confessionis. nam ad celandum teneor per legem naturæ: diuinam & ecclesiasticam. Quinto sequitur quod non teneor euitare quem scio excommunicatum per confessionem. Et capitulum cum non ab homine. de sen. excomu. quod videtur sonare contrarium intillegitur. quando aliter secreto scio quam per confessionem. Scotus tamen tenet quod debet vitare si potest sine proditione non aliter. quia magis tenemur ad celandum quam ad vitandum. Intellige de excommunicatis nominatim vel propter manifestam percussione personæ ecclesiasticæ: quia alios non tenemur euitare. per extrauagan. Ad euitanda scandala. Sexto sequitur quod si superior scit per confessionem suum subditum ex officio quod habet habere occasionem peccandi: potest sine lesione conscientie et debet tale peccatum in punitum relinquere: nec vllum tenetur adhibere remedium secundum bea. Tho. nisi eo modo quo defertur ad ipsum. scilicet in foro penitentie: monendo ut resignet officium: si tamen ex alia occasione potest ipsum ab officio absolvere ut quia sic moris est: licebit sibi. ita tamen secundum ritar. quod omnis suspicio confessionis vitetur: ita quod nec ipse nec alius credat eum propter confessionem fuisse absolutum: aliter ipse vel alius reddetur prior ad celanda peccata. Et sic tenet rose. & inuit angel. sed Silue. ex beato Thoma. in quoli. v. q. x.

Credit verum quo ad alium nō quo ad ipsum cō-
fitentem. Quia prælatus debet amouere subditū
ab officio periculoso: quādo potest hoc sine reue-
latione confessionis melius esset quòd ad celsio-
nem induceret. Nec obstat quòd efficeretur pro-
nior ad celanda peccata: quia melius est cauere ne
fiant peccata, quam ne facta celentur: quia si non
fiunt celātur, non ecōtra. Septimo sequitur quòd
si ex confessione scit Ecclesiam pollutam: non de-
bet reuelare, nisi cessante omni suspicionē crimi-
nis confessi. Arg. de adul. significasti. si est omni-
no occultum non oportet reuelare: quia nec recō-
ciliatione indiget.

Si duo statuerint occidere in sylua sacerdotem
euntem cum eis & vnus pœnitētia ductus hoc cō-
fitetur illi aliqui dicunt quòd nō debet retrocede
re aut declinare si non habet aliā occasionem vn-
de cōfessio nō innotescat alteri: & si occidatur erit
martyr. sed Scotus tenet: qđ nō tenetur intrare, nec
debet reuelator cōfessionis reputari, nisi faciat ali-
quid: quod ex sua natura prodat peccatum, cuius-
modi nō est à sylua diuertere. Nec est illicitū con-
fessori facere signum de se indifferēs ad signādum
tale peccatum esse cōfessum, vel non signādum: li-
cet aliquibus sit signum magis determinatum ex
aliquo præsupposito: dum tamē ex se non sit reue-
latiuum cōfessionis, quod verū est nisi cum signo
indifferēti adsit intētio ad reuelādum. Sigillum se-
creti

CONFESSORVM. Fo.67.

ereti & sigillum confessionis in hoc conueniūt q̄
habens aliquid sub eis celare tenetur: etiam si ille
qui dicit non exprimat quòd dicit sub sigillo se-
creti dū modo hoc intelligatur, vel si res de se est
talis q̄ merito celari debet, vt quia est in scandalū
alterius & huiusmodi. Et faciens cōtra hęc sigilla
mortaliter peccat: & crimen proditiōis incurrit,
nisi excuset inaduertētia in re parui ponderis. Sed
differūt quia sigillum cōfessionis obligat in omni
casu: sed sigillum secreti reuelari potest secundum
beatum Bonauē. in duobus casibus. Primo quādo
id exigit veritas charitatis: puta quia est in pericu-
lum aliorum. Secūdo si obedientia cogit, quod sic
intellige. Si cōstat secretum vergere in periculum
aliorum statim tenetur propalare. si verò non cō-
stant sed est dubium hoc potest si obediētia requi-
rat, quia in dubijs regulariter obediēdum est, si au-
tem constat secretum nulli præiudicare nullus te-
netur: etiam prælato præcipiente, secundum Hērrī.
de gan. quolibet. 9.

Quando confessor nō potest absolvere ab ex-
communicatione pœnitentem: potest absolvere à
peccatis si non stat per pœnitentem quin absolua-
tur ab excommunicatione: vt quia nō est in mora
petendę absolutionis, nec timetur quòd fiat negli-
gentior ad eam petendam, secundum Monal. &
Guillermum: quos secutus est Angelus & Rosel,
ac Caietanus, quod licet sit satis probabile cōmu-

nis tamen oppinio tenet quod dato quod in foro
 dei qui vere pœnitet absoluator: tamẽ quo ad ec-
 clesiam siue sit excommunicatus iuste siue iniuste:
 siue stet per eum absolui ab exco[m]municatione siue
 non: absolui non potest a peccatis manente exco[m]-
 municatione etiam si sit minor. capi. si celebrat.
 de cleri. exco. minis. & consuetudo optima legum
 interpret sic obseruat. quia excommunicatus est
 priuatus participatione passiuâ sacramentorũ nõ
 solum completiue sed etiam innitiatiue. Et dice-
 re vt sentit angel. quod est priuatus quis comple-
 tiue & non iniciatiue sacramento pœnitentiæ: &
 quod saluatur a peccatis videtur cõtradictio: quia
 pœnitentia ita completur in absolutione quod nu-
 lla eius pars deficit: nec absolutio ab excommuni-
 catione superueniẽs est sacramẽtum vel pars eius
 sed pertinent ad forum contentiosum & fieri põt
 per non sacerdotem: nisi quatenus habet annexã
 absolutionem a peccato.

Audita cõfessione & omnibus examinatis duo
 restât faciẽda. s. iniungere pœnitentiã: & absoluere.
 Quamuis pro quolibet mortali septẽnis pœnitentiã
 erat iniungenda secundum glo. in capit. sunt plu-
 res. de pœni. dis. iij. hodie tamẽ est arbitraria secun-
 dum docto. in cap. Deus qui. de pœni. & remi. Et
 quia opus iniũctum a sacerdote valet pœnitenti &
 ex natura operis & virtute clauium: plusquã si pro-
 pio arbitrio faceret. Sacerdos assignata breui ora-
 tione

CONFESSORVM. Fo. 68.

tione vel alio simili quod statim possit explere in
 gratia pœnitens: ad quod solum sub precepto de-
 claret illi ipsum velle obligare: det de cōsilio aliud
 faciendum per aliquot dies: vel eleemosynas: vel ie-
 iunia seu orationēs secundum quod videret expe-
 dire & tandem iniungat ei quid quid boni fecerit
 & mala que sustinebit. quia sic iniuncta accipiet
 maiorem virtutem ad expiationem præteritę cul-
 pę. Nec obstat quod in capi. falsas. de peni. dis. pri-
 ma. dicuntur falsę pœnitentię que nō imponuntur
 secundum auctoritatē sanctorum patrum. quia
 pœnitentię assignatę in decretis iam omnes sunt ar-
 bitrarię. vel potest dici quod confessor semper de-
 bet notificare & iniungere pœnitenti pœnitentiā quā
 debet de iure facere, & nō minuire illā nisi ex cau-
 sa rationabili: cuiusmodi est secundum florenti. in-
 dispositio pœnitentis. Vnde si pœnitentis egre fer-
 magnā pœnitentiam quam meretur: iniungat ei
 aliā parvam quam libenter suscipiat & si gaudere
 nō potest de omnimoda eius purgatione: saltem
 gaudeat quod liberatum a gehenna ad purgato-
 rium transmittit. Et nunquam permittat eum a
 se recedere desperatum siue absoluat siue non:
 qui etiā nō vult desistere ab odio: nec recedere ab
 aliqua familiaritate ex qua habet probabile pericu-
 lum peccandi mortaliter: nullo pacto est absolue-
 ndus: audienda tamen est eius confessio. de peni. &
 remi. quod quidam: & ei est aliquid iniungendū cū

declaratione q̄ non est absolutus licet satisfecerit
p̄cepto de cōfessione annuali; & si omnino vult
absolui allegans scandalum & desperationem; de-
claret ei q̄ ei absolutio erit ad maiorem dānatio-
nem & charitatiuis verbis consoletur.

Qualis pœnitentia sit iniungenda pœnitenti.

Talis pœnitentia iniungēda est quæ nō præiu-
dicet tertio notabiliter: puta seruo, peregrina-
tio, seu ieiunium magnum vel vxori non ha-
bēti propria magnæ eleemosynę, nec pro peccato
occulto pœnitentia manifesta vnde possit oriri su-
spicio de peccato commisso. Et potius declinan-
dum est in minus quā in plus, quia melius est red-
dere Deo rationem de nimia misericordia quam
de nimia (secundum Chrysol). Seueritate. 16. q. 7.
alligant. Et exemplo Christi nunquam imponē-
tis grauē pœnitentiam: sed dicentis, vade & am-
plius nolle peccare, imponenda est etiam per con-
trarium ad peccatum vt superbo iniungēda sunt
humilia: auaro eleemosynę negligēti ad verbum
Dei auditio aliquorum sermonum dū modo cre-
datur quod velit & possit facere. Secundum bea-
tum Tho. dolor & pœna mortis naturalis non va-
let ad dimissionem pœnę debite peccatis nisi se-
cundum quod quis eam acceptat voluntarie &
patien-

CONFESSORVM. Fo. 69.

patiēter: quia est pœna cōsequēs peccatū origina-
le & quasi in naturam conuersa: sed mors illata si
patienter feratur valet ad remissionem pœnæ se-
cundum quantitātē culpe patien. & contritionis.

Interroganda in confessione.

NOtandum quòd sacerdos debet facere in-
terrogationes in his quæ non plene intelle-
xit: aut pœnitens non plene dicit: & in his
quæ nec dicit: nec dicere nouit. Et aliquando ad
hoc tenetur sub præcepto & non faciendo pec-
cat mortaliter. Primo secundum angel. quando
sine causa rationabili omittit scienter facere inter-
rogationes necessarias: credēs probabiliter quòd
pœnitens ex obliuione vel ignorantia seu negli-
gentia omittit. Secus vbi credit quòd pœnitens
scit & aduertit: quia credere potest quòd talia nō
cōmissit vel de his aliàs est confessus. Secundo si
huiusmodi omittit ex negligentia: quia ex præce-
pto charitatis: tenetur facere cum pœnitente quæ
sibi veller rationabiliter fieri pertinētia ad neces-
sitatē salutis. Alias facit contra illud præceptū.
diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed dicit
Rosel. quòd si sacerdos non se ingessit: non tene-
tur plusquàm depositarius idest dolo & lata cul-
pa. Siluester dicit primum horum esse verū quā-
do sine magno tedio & de facili quis posset oc-

currere necessitari proximi & non aliter: quia cō-
 fitens: ex quo facta diligentia debita non aduer-
 tit de illa circumstantia excusatur: & sic non est in
 extrema necessitate, vt sit necessarium facere illi
 spiritualelem eleemosynam cōsulendo. Secundum
 verum est si negligentia sit lata quæ equiparetur
 dolo: secus si sit leuis & confessor non se ingessit:
 est etiam veniale si omittantur ex obliuione vel
 in aduertentia vel etiam nullum peccatum. Nec
 obstat præceptum illud: quia si rationabiliter de-
 sidero mihi non extreme sitiienti dari potum: nō
 propterea est mihi mortale si non tribuo eandem
 necessitatem patienti: vnde non tenemur sub præ-
 cepto omnia facere quæ nobis volumus rationa-
 biliter fieri: nec li. sicut dicit æqualitatem sed si-
 militudinem quæ in hoc attenditur vt proximum
 ad eundem finem diligamus nobiscum. In inter-
 rogationibus faciendis tria sunt attendenda. Pri-
 mo vt quilibet peccator interrogetur de pecca-
 tis quæ solent hominibus illius conditionis acci-
 dere. Secundo non fiat interrogatio explicita nisi
 de peccatis manifestis: de alijs autem adinten-
 tionibus ita de longinquo vt si commissit dicat:
 si non commissit non adiscat. Tertio vt in pecca-
 tis carnalibus non nimis descendat ad particula-
 res circumstantias: quia huiusmodi in particula-
 ri magis nata sunt concupiscentiam excitare, &
 posset inde vtriq; nocumentum contingere, &
 sepe

CONFESSORVM. Fo. 70.

sepe contingit quod interrogationes imprudenter factæ de turpibus per plateas recitentur. Et sicut confitenti non licet exprimere personam cū qua peccauit nisi aliter species sui peccati nō notificetur: ita nec sacerdoti interrogare.

Ad practicam descēdēdo. posito coram sacerdote pœnitente flexis genibus si commode potest fieri, & discooperto capite. quærat vnde sit vt sciat an sit suæ iurisdictionis: quis sit. Laicus an religiosus: vt aptas suo statui formet interrogationes. Quærat an sit excōmunicatus, à qua sententia si potest absolueret: absoluat statim vel differat in finem confessionis si melius videtur. Si aliter cum non cognoscit quærat de suo statu & arte, & si inuenerit in tali arte, vel officio quod sine mortali exercere non potest declaret, ei à principio quod non absoluet eum ne si audierit & postea non absoluerit, scandalizetur de illo. Admonebit tamen quod si vult confiteri libenter audiet illum: sed non absoluet nisi dimittat quod sine mortali exercere non potest, & quod licet non absoluat illa confessio valebit ei ad multa bona: puta vt deus illum illuminet, & satisfaciet præcepto Ecclesiæ. Interroget etiam à quo tempore non est confessus: si impleuit pœnitentiam. Si adhibuit diligentiam ad rememoranda peccata: nā si hoc omisit hortāndus est, vt vadat & conetur reducere ad memoriam

moriam sua peccata discurrendo per status & so-
 cietates quas habuit per officia quæ exercuit. per
 loca vbi habuit. De his August. de pœni. distin.
 6. cap. primo, diligens inquisitor & subtilis inue-
 stigator sapienter & quasi astute quærat à pecca-
 tore quod forsan ignorat vel præ verecundia oc-
 cultare velit. Prædictis factis inuento q̃ est dispo-
 situs ad digne confitendum dicat confiteor: vsq;
 mea culpa, & stet facie versa lateri confessoris nec
 permittat quòd aspiciat in faciem. Postea bonis
 verbis inducat vt ipse primo dicat peccata quæ
 meminit & si scit ordinate dicere non impediatur
 illum: sed suppleat vbi deficit. Si vero petit vt in-
 terrogetur: quærat sacerdos modo sequenti de his
 tantum quæ præsumitur commisisse vel ratione
 status exercitij aut conditionis personæ: & caueat
 ne exasperet propter aliquod enorme peccatum
 donec totam compleuerit confessionem ne for-
 te præ pudore vel timore non confiteatur inte-
 gre: sed completa confessione arguat prout vide-
 rit expedire.

Circa primo præceptum.

Circa primum præceptum decalogi, quod est
 non habebis Deos alienos. &c. Exo. 20. pro-
 hibetur nobis. Primo omnes pactiones cum
 demonibus, siue fiât per incantationes, siue per in-
 scriptiones

scriptiones characterum vel imaginum: siue per immolationem sacrificiorum, ad inuestiganda occulta vel scienda futura contingentia. Omnia ista prohibentur sub pena mortalis peccati & faciens cōtra, toties quoties mortaliter peccat, quia in his attribuitur creaturę quod est creatoris. Secundo prohibentur omnes falsę & superstitiosę inuēctiones errorum & obseruatiarum cōtra fidem & bonos mores cum subditur, nō facies tibi sculpsile. Vnde dubitans circa ea quę sunt fidei, vel dedita opera hesitando inuestigat quę sunt fidei, & supra omnem intellectum toties quoties mortaliter peccat. Secus si oblati intellectui talibus cogitationibus tēdet illum & resistit submittens se determinationi Ecclesię: quia tūc meretur. Similiter peccat mortaliter. Qui iudaizat, vel idolatrat & consulit demones & init pactum cum illis tacite vel expresse. Si adorauit aliquam creaturam, vel cum primo apparet luna vel alia stella facit ei aliquam orationem. Si adorauit diabolum: etiam si angelum lucis crederet: nisi actualiter interius vel exterius conditio exprimitur: quia ipsa nouitas rei insolite considerationem & attentionem actua-lem requirit. Sicut de beata virgine dicitur: cogitabat qualis esset illa salutatio. In adoratione vero hostię quia est consueta: sufficit habitualiter habere: si consecratio rite est facta.

Si vsus est fortibus expectans euentum earum
à celo

à cælo vel à dēmonē: cum actus humani non de-
pendeant à cælo necessario: mortale est. Si autem
à fortuna: sicut si non valentes aliquid concordi-
ter diuidere velint ad diuisionem sortibus vti: ex-
ponentes fortunæ, quisquam partem accipiat:
non videtur illicitum: si autem à deo expectetur
euentus: qui temperat sortes prouerbio. 16. vti sic
forte non videtur secundum se illicitum: pecca-
uit vero vtens sortibus. Primo si sine necessitate
spirituali vel tēporali p̄sonæ vel rerū quo ad ma-
gnū dānū vitādū vt fecit Dauid primo reg. 3. ad
fortes recurrat: quia videtur tentare deum. Se-
cundo si vtatur cum necessitate sed sine reueren-
tia Dei: vnde Beda. Si qui necessitate compulsi
Deum putant sortibus exemplo apostolorum cō-
sulendum: videant hoc apostolos non nisi colle-
cto fratrum cetū & præcibus ad Deum fufis egis-
se. Tertio si non ad damna vitanda sed ad tem-
poralia lucra eis vtatur secundum Augusti. Quar-
to si sortibus vtatur in electionibus ecclesiasticis,
vnde Beda. Mathias sorte quæritur ante Pente-
costem: quando non erat plenitudo spiritus scili-
licet effusa super Ecclesiam. 7. autem diaconi post
non sorte sed electione discipulorū sunt ordinati.
In electionibus vero temporalibus bene videtur
licere. Vnde licitum est diuinum iudicium reue-
renter in necessitate sortibus implorare. Sicut se-
cundum Augusti. de doctrina. Christiana. Si volen-
ti

ti facere eleemosynam occurrant multi æque indigentes & omnibus nequeat dare, vel tempore persecutionis vel pestis si ignoratur qui ministri manere & qui fugere debeant. Si habuit motus infidelitatis cum displicentia, & statim subdit se fidei orthodoxæ non est mortale. Si obuians alicui animali vel audiens cantum alicuius auis credidit prælagium futuri: vanitas magna est: esset tamen periculum mortalis: nimis intendere huiusmodi & determinate adhibere fidē: quia demones ad infamandas Dei creaturas has imaginationes & timores incutiunt. Et idem si obseruat aliquos dies ad nuptias: iter & alia negocia incipienda si attendit somnia.

Aduerte quòd causa somniorum aliquando est interior sicut cum phantasie dormientis occurrunt ea circa quæ eius cogitatio & affectio immorata in est vigilando & hoc nō est causa futurorū euentuū: & si aliquādo cōcurrāt est à casu. Secūdo ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia conueniens tali dispositioni: sicut abundanti humore frigido: in somnis occurrit qd sit in aqua. Ideo secundum medicos attendēda sunt somnia ad cognoscēdā interiōrē dispositionē. Tertia causa est corporalis in quantū imaginatio dormientis inmutatur vel ab aere vel ex impressione celestis corporis. Quarta causa

causa est spiritualis: aliquando enim deus ministerio angelorum aliquid hominibus reuelat in somnis: secundum illud numeri. 12. si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei vel per somnium loquar ei. Quandoq; etiam de modo dormientibus habentibus cum eo pactum futura reuelat. Si ergo quis attendat somnia ad præcognoscenda futura: secundum quòd somnia procedunt ex diuina reuelatione, vel ex causa naturali intrinseca seu extrinseca quantum potest se virtus talis causa extendere non est illicitum uti somnis, vnde cum ad ea quæ sunt subiecta libero arbitrio & ad casualia non se extendat causa naturalis: ex hac causa velle diuinare de casualibus puta inuentione thesauri vel si occidetur ab aliquo: non licet, sicut nec quando ista procedunt à demone. Indicium autem quòd somnia aliqua sunt à deo est quando contingunt præmissa oratione. Quod autem dicitur non esse adhibendam fidem somnis intelligitur contra prædicta & passim sine consilio peritorum.

Si vsus est ligaturis vel characteribus pro sanitate habenda: in his cauendum est. Primo ne quod scribitur pertineat ad inuocationem demonum, vel habeat ignota nomina: nec contineat falsitatem: quia sic eius effectus non posset à deo expectari qui non est testis falsitatis. Secundo ne cum verbis sacris misceantur aliqua vana: nec alij characteres

racteres præter signum crucis: nec spes habeatur
 in modo scribendi aut ligandi aut in alia huius-
 modi vanitate quæ ad dei reuerentiam non per-
 tineat vnde. 26. q. 6. dicitur. Non licet christia-
 no in collectione herbarum medicinalium ali-
 quam obseruationem seu incantationem atten-
 dere: nisi tantum cum symbolo aut dominica ora-
 tione, vt tantum creator & deus omnium hono-
 retur. ¶ Reliquias sanctorum an liceat ad collum
 portare. Angel. dicit q̄ non de cons. distin. 1. cap.
 corpora. & .l. si nec dum. c. de reli. & fum. & .l. vlti.
 licet ex magna causa poni super aliquo possint
 pro aliquo tempore & hoc inquit tene: quam-
 uis. Tho. teneat contrarium. secunda secundæ.
 q. 96. Sed non bene probat & allegata per ip-
 sum loquuntur de corporibus quorum proprie
 est sepultura & non de particulis. opinio sancti
 Tho. communiter practicatur à deuotis & san-
 ctis: & est Alber. Florenti. Rosel. Vnde verba di-
 uina & reliquias licet portare super se ex fiducia
 dei & sanctorum quorum sunt. Si incantauit anima-
 lia per verba diuina habendo respectum solum ad
 diuinam virtutem non est peccatum. Si obseruat ali-
 quas superstitiones vanas quæ ad dei reuerentiam
 non spectant & per quas tales incantationes for-
 tiuntur effectum: illicitum est. Si colligendo herbas
 seruat aliqua vana: peccatum est. Carminantes infir-
 mos vel pueros si tantum licitis adiurationibus virtu-

S V M M A

tur & precibus sicut per passionem & crucē non est illicitum. Sed quia communiter superstitiones immiscent: non debent permitti fieri nisi per sacerdotem, vel religiosum seu laicum excellentis vitæ. ¶ Si soluit maleficiū per sacras adiurationes & orationes non est peccatum. Si per aliud maleficiū: secundum Angel. non est peccatum quando maleficus est actū paratus ad faciendum maleficiū: quia licet malo alterius uti ad bonum suum ut dicit augu. de iura. infidelis iurantis in nomine Dei sui. Sed secundum sanctum. Tho. quem sequuntur Rosel. & docto. non licet immo est mortale: quia domino suo non est fidelis qui petit auxilium a suo hoste etiam parato auxiliari, & hoc pertinet: ad amicitiam cū diabolo: cum sit naturale amare benefactorem, est etiam contra legem Dei. Leu. 22. Anima quæ accesserit ad magos: ponam faciem meā contra eam & interficiā illam. Est etiam contra legem canonicam & Civilem. C. de male. l. nullus. Ad motiū eius dico, quòd licitum est uti malo alterius: quando actus ipse quo utimur de se non importat aliquid illicitū: secus si vsus ipse esset de se illicitus: sicut parato occidere hostem meū non licet mihi uti ad homicidiū: quod cedit in bonum meū: quia vsus ipse puta cōsensus meus in homicidium de se est illicitus & sic est in proposito: nec est simile de iuramento infidelis quia ego non consentio in aliquid

quid quod de se sit malum: sed in bonum puta q̃ ille dictum suum firmet iuramēto licet ille ex sua malitia non faciat sine peccato. Si voluit discere necromantiam seu aliam talē artem vel habet libros de his & de diuinationibus scienter ad malū mortale est. Si accepit ferrum candens vel acceptavit duelum pro manifestanda veritate: mortale est quia tentat, Deum. Si habet nimiam familiaritatem cum iudeis vel alijs infidelibus. Viris perfectis hoc licet. Simplicibus vero & imperfectis prohibitum est mortale.

Secundum præceptum.

Circa secundum præceptū. Non assumes nomen dei tui in vanum. Interroga si pro nihilo solitus est iurare: quia quamuis iurare de se non sit malum immo vt dicit. ps. Laudabuntur omnes qui iurant in eo. Est tamen malum ratione periculi quia assuetus iurare pro quolibet aliquando iurabit falsum. Et ratione contemptus quia videtur Deū paruipendere. Si iurauit quod sciebat falsum, vel dubitabat falsū: mortale est: si aduertebat de falsitate & quod iurabat alias non si non est assuetus sæpe iurare. Si autem est assuetus non videtur excusari quamuis non aduertat etiam in minimis. Si iurauit iniuriari alteri vel in damnum proximi notabile mortale est: nec
k ij   tenetur

tenetur implere: quia in malis promissis rescinde
fidem in turpi voto muta decretum, dicit Isido-
rus. Si iurauit non facere bonū vt nō dare eleemo-
synā vel non monachari, non tenet iuramentum
& peccauit. Si non seruauit iuramenta quæ fecit.
Si habet officiū cui est annexū iuramētum ad de-
bite exequēdū: peccat non seruādo: si induxit ad
iurādū quē credebat falsum iuraturū. Si iurauit
opprobriose per deū vel sanctos: mortale est. Iu-
ramētū vt sit obligatoriū debet habere hos co-
mites, scilicet veritatem iustitiā & iudiciū, vt pa-
tet hier. 4. & de iure iur. Et si christus veritas re-
quiritur, scilicet rei & conscientiæ, vt id quod iu-
ratur sit verum & verū esse credatur aliter iurans
est periurus. Iustitia requiritur: vt quod iuratur nō
sit illicitum. tertio requiritur iudicium vt non le-
uiter sed discrete & ex necessaria causa vel vtili iu-
retur & vbi non sunt hi tres committes nō iura-
mentum sed periurium dicitur in cap. animad-
uertendum. 22. q. 2. Quomodo sit interpretandū
iuramentum infra dicitur.

Si non iurauit secundum intētionem accipiē-
tis iuramētum. Quādo iudex exigit iuramentum
in casu licito & secūdum ordinem iuris, iurādum
est ad eius intētionem & scienter non iurans hoc
modo: mortaliter peccat, & est periurus & imple-
re tenetur sicut ille intellexit. Vnde dicitur. 22. q.
7. & q. 5. cap. humanę, quacūq; arte verborum
quis

CONFESSORVM. Fo. 75.

quis iuret: deus tamen qui consciētiæ testis est: ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Si vero exigens sit persona priuata tunc distinguo: aut iurans est in dolo & maliciose iurat, & exigēs in bona fide tunc interpretabitur secundum sanam intentionem recipientis & alius fuit periurus: sed si econuerso exigens est in dolo, & iurans in bona fide interpretabitur secundum intentionem iurantis. de iure iur. capitulo venientes. Vnde si vir exigat iuramentum ab vxore super adulterio: quia inique agit hoc exigens: potest iurare vxor quod est verum secundum suam intētionem: licet non sit verum secundum intellectum audientis: sicut & obstetrices secundum Ricar. non peccassent si non respondissent ad intentionem Pharaonis: quia non erat ei auctoritas agendi aliquid contra Deum & similiter quoties iuramentum exigitur ab aliquo: quod sine peccato præstare non potest cum iurat illud facere: potest habere intentionem faciendi: quantum sine peccato poterit argu. capit. literas de resti. spol. si vero vterque fuit in bona fide: sed vnus vno & alter alio modo intelligebat: in foro animæ interpretabitur secundum intentionem iurantis, in foro autem contētioso stabitur verbis secundum quod communiter accipi solent. de spons. ex literis, vide beatum Tho. in secunda secundæ. q. 89. 7. & in 3. dis. 39. q. prima. quæ omnia vera sunt principaliter de

k iij iuramento

iuramento promissorio, & etiam de iuramento
 assertorio. Adde q̄ si iuramentum non exigat vi
 priuatus: sed sponte offeratur: non est iurandum
 dolose: quia esset vti iuramento ad alium finem:
 quàm sit inuentum quia hoc est vti ad fallendum
 & est inuentum ad certificandum: si autem exi-
 gat sed non vis sed deprecative licitum est iurare
 cautelose non ad fallendum sed ad occultandum
 quæ reuelare non expedit: vnde tempore pestis
 religiosi iurantes dolose & sophistice ad portas
 ciuitatum deierant: quia quāuis illud iuramentū
 exigatur ab eo qui non est eorum superior & iu-
 dex: nō tamē exigitur violenter: nec coguntur iu-
 rare nisi ex suppositione: si volunt intrare: & lici-
 te illi hoc exigunt & ipsi tenentur iurare ad ipso-
 rum sanam intentionem propinquam vel remo-
 tam. Ideo si tales officiales credunt aliquem locū
 esse pestilentem: qui non est non peierabit iurans
 cautelose: quia iurat ad intentionem eorum re-
 motam: quæ est scire an fuerit in loco infecto, &
 idē si quis fuit in loco infecto: sed nō sic vt potue-
 rit infici vt quia trāsiuit celeriter, & idē est quo-
 tiens dicti officiales cōcederēt aut cōcedere de-
 berēt ingressum si scirēt veritatē. In omnibus ta-
 men prædictis casibus cauēdum est scandalum.
 Si fecit se absolui à iuramēto sine causa legitima.
 ¶ Vbi nota quòd in iuramento assertorio nullus
 potest dispensare: secundum beatum Tho. in se-
 cunda

cunda secundæ. q. 89. de promissorio vero dicit Rosel. quod si quis iure licite & honeste aliquid seruabile: nec subest causa: Papa illud mutare nō debet: si tamen aliquem absoluat: tenet absolutio quia ipse est supra ius positium & etiam contra ius diuinum dispensare potest dum tamen contra euangelium & articulos non dispenset: in quibus paucis verbis multa falsa videntur. Primo q̃ in iuramento licite & honeste seruabili: sine causa Papa dispensare possit. Secundo q̃ obseruatio talis iuramenti sit de iure positiuo. Tertio quod plus possit Papa dispēfare supra testamentū vetus quā super nouū. Quarto quod plus possit dispēfare circa sacramēta: quā circa articulos fidei: cōtra primum & secundū sic dicit beatus Tho. in secunda secundæ vbi supra: dispensatio in iuramento non se extendit ad hoc q̃ aliquid fiat cōtra iuramētum: quia hoc est impossibile: cū obseruatio iuramenti cadat sub præcepto diuino: quod est indispensabile: sed ad hoc, vt id quod sub iuramento cadebat: sub eo nō cadat: quasi non existens debita materia iuramenti: sicut & de voto: & idem tenet beatus Bonauē. & theologi omnes. & in cap. venientes de iure iurā. non dicitur quod in omni iuramento sit auctoritas superioris excepta: sed superioris ius ideo.

Quando iuramentum est licitum tam ex parte iurantis quā iuramentum recipientis, &

secūdu materia respōdet Panor. in cap. quāto. eo-
 ti. sic distinguendū est aut tale iuramētū est prae-
 stitum in materia spectante principaliter ad Pa-
 pam. vt si canonici iurarunt non recipere in ca-
 nonicum vltra talem numerum, & à tali iuramē-
 to Papa potest absoluere sine causa: quia in tali in-
 telligitur excepta auctoritas Papæ. aut est prae-
 stitum in materia concernente principaliter hono-
 rem Dei puta pro pauperibus, vel religionis in-
 gressu & tunc nullus sine causa potest absoluere
 nisi deus: quia Papa non potest remittere obliga-
 tionem deo quæsitam sine causa. 24. q. prima ma-
 net. & 23. q. 4. si is, & multo minus potest seip-
 sum absoluere. de iure Pa. per vestras. Si tamen
 absoluit aliquem præsumitur in dubio absolutus
 quo ad Ecclesiam militātem: si autem subest cau-
 sa potest absoluere sicut & commutare vota Pa-
 pa in toto orbe, & Episcopus in sua diœcesi & à
 fortiori interpretari. eod. titu. capitu. si vero. &
 cap. debitores. & capit. cum contingat. est autem
 legitima causa. vitare scandalum, vel quādo ma-
 ior vtilitas videtur in commutatione & omnis a-
 lia eorum arbitrio iudicanda. de quo. in cap. nos
 sanctorum. & cap. auctoritatem. 15. q. 6. si autem
 materia super quam est præstitum non pertinet
 ad Papā nec ad honorē dei: sed cōmodum homi-
 nis sic Papa nō potest sine causa remittere vt no-
 tānt docto. in. c. auctoritatem. 15. q. 6. sed ex causa
 potest

CONFESSORVM. Fo. 77.

poteſt. cap. quāto. eo. ti. & cap. ij. de vot.

Si ſimulauit ſanctitatem quam non hēbat. pro quo nota quod in hypocrifi duo ſūt. ſ. defectus ſanctitatis & eius oſtenſio. Si ad vtrūque referatur intentio hypocrite quia. ſ. vult ſanctitatem oſtēdere & nō habere ſic eſt mortale quia nullus ſanctitate priuatur niſi per mortale: ſi vero feratur ad oſtentionem ſanctitatis tantum: a qua deficit non ſemper eſt mortale ſed ſecundum finem intentum ſi ille ſit contra charitatē dei vel proximi: puta quia per hoc vult ſeminare hēreſim vel aſſequi dignitatem eccleſiaſticam indignus: aut bona temporalia in quibus finem cōſtituit alias eſt veniale, puta cū in ipſa ſiſtione delectatur. de quo iiij. Eth. dicitur quod magis eſt vanus quam malus. Similiter eſt mortale ſecundum guiller. & ſilues. ſi intendit vt per hoc ſibi aliquid detur, quia furatur quod debetur ſancto cum detur ei in nomine iuſti: iuxta illud Matthei. 23. Vē vobis phariſei qui comeditis domos viduarum: & idem ſi facit ex inſaciabili auaricia: ſecus ſi pro ſua neceſſitate ſimulat maiorem ſanctitatem quam habeat. Quia talis ſimulatio ſecundum Chryſoſ. eſt culpa diuitum potius quam pauperum.

Si adiurauit homines vel dēmones aut alias creaturas. Pro quo nota quod ſicut homo iuramento promiſſorio obligat ſe ad faciēdū aliquid ob diuini nominis reuerentiam: ita poteſt ad aliquid agē-

S V M M A

dum ordinare alios, superiores. scilicet deprecando: inferiores vero imperando: & vntrunque ordinatione per aliquid diuinum confirmare quod est adiurare: est tamen illicita adiuratio: si quis intendat non sibi subditum ordinare ad aliquid imponendo ei necessitatem & imperatiue: quia usurpat sibi in alium potestatem quam non habet. unde patet quod angelos licet adiurare deprecatiue sicut & homines superiores ut dicendo audiuro te michael per diuinam bonitatem ut me adiuues: quia cum sint cociues nostri licet nobis eorum suffragia petere aliquid diuinum interponendo ad mouendum sicut etiam licet adiurare Deum: non ad mouendum Deum immobilem: sed ad nos excitandum ut vehementius petamus & petendo expleamus: quod Deus ordinauit. Angelos autem adiurando excitamus commemorando ea propter quorum amorem & contemplationem libenter operantur. demones vero non licet adiurare deprecatiue: quia hoc pertinet ad amicitiam: qua non licet ad eos uti. Similiter illicitum est adiurare eos compulsiue ad sciendum aliquid ab eis vel impetrandum: tum quia hoc pertinet ad quandam familiaritatem & societatem cum ipsis. Tum quia cum sint mendaces unam veritatem inmiscerent multis falsitatibus. Tum etiam quia in cursu huius viæ eorum actus non subduntur nostre dispositioni ut eis velut subditis ad nostrum obsequium utamur nisi ex speciali instinctu spiritus. scilicet sicut iacobus fecit per eos hermogenem ad se duci.

CONFESSORVM. Fo. 78.

A diurare autē eos: imperatiue nō ad aliquid obtinēdū eos sed ad eorū nocumētū repellendū spirituale vel corporale licitū est secūdū potestātē nobis a Christo traditā. Lu. 10. dedi vobis potestātē super omnem virtutem inimici. Similiter adiurare creaturas irracionales secūdū se est vanū: quia nec imperiū nec obsecrationē intelligunt: & illicitū quia vane assumitur nomē dei. Si vero adiurentur relative ad aliū a quo mouentur est licitū respectu dei vel angeli deprecatiue quomodo sancti faciūt miracula: & respectu dēmonis compulsiue: ne eis tāquā instrumentis vtatur ad nocendum nobis sicut faciunt exorcistæ ecclesiæ.

Omnis adiuratio secūdum Ri. vt ei ascribit angel. illicita est mortale: quia est contra illud præceptum non assumes. Sed hoc non habetur in ricar. nec probat ratio: alioquin omnis iuratio illicita esset mortale: quod non est verum. vnde dicendū quod adiuratio est illicita: multis modis. Primo si fiat imperatiue ad non subditum. Secundo si fiat imperatiue ad subditū sed quod ad id in quo non est ei subditus. Tertio si fiat ad dēmones deprecatiue. Quarto si fiat ad dēmones imperatiue ad aliquid per eos adiscendū vel cōsequendū. Quinto si fiat ad eosdē imperatiue ex leuitate aut curiositate. Sexto si fiat ad irrationalia secūdū se. Septimo si fiat ad Deū vel ad homines seu angelos siue dēmones seu irrationalia leuiter sine necessitate & si

ne:

S V M M A

ne reuerētia diuini nominis primo, & secundo modo est peccatum mortale secundum Florenti. Quia est contra iustitiam & leditur ius cōmune ne vsurpādo iniuste in alium potestatem in re notabili. tertio & quarto modis similiter: quia repugnat diuinę amicitię habere amititiam cum suo aduersario incorrigibili. Quinto modo videtur veniale non ratione vsurpationis potestatis in demones: cum à Christo habeamus potestatem super omnem virtutē inimici: sed ratione male intentionis in vsu iuste potestatis: sicut iudex suspēdens latronem ex odio non facit contra iustitiam sed contra charitatē. Similiter. 6. modo & 7. est veniale sicut iuratio leuis.

Si vota licita fregit vel non impleuit cum posset suo tempore vel deliberauit non implere, toties quoties peccat mortaliter. Similiter si fecit votum super re quę est mortale peccatum vel de re bona sed propter malum finem: si impetrauit dispensationem voti sine causa legitima. Si assensit impedimento non implendi votum. Si vota facta sine determinatione temporis ex notabili incuria nimis tardauit implere. Si casu quo obligatur ad vota parentum non impleuit. Prædicta omnia sunt communiter mortalia. Nota q̄ in voto reali vt est edificare monasterium vel dare aliquid pro Deo hæres tenetur sicut & in alijs debitis: sed ad votum personale vt est ieiunare & similia

CONFESSORVM. Fo. 79.

similia non tenetur nisi se sponte obligauerit siue sit filius siue extraneus. de vot. cap. licet. Si vero sit simul reale & personale & vtrunq; expressum, vt fundare monasteriũ & intrare tenetur solum ad id quod est reale. Si vero personale est expressum principaliter; & reale est tacitum, & accessorium vt ire ad sanctum Iacobum non tenetur ad expensas quas fecisset eundo & redeundo & offerendo: sicut nec tenetur ire. Quia sublato principali: tollitur accessorium. Itaq; hères si vult esse hères tenetur implere omnia vota realia testatoris quantum patitur hæreditas per se vel per aliũ & si pro huiusmodi filius grauaretur in legitima: causam haberet impetrandi dispensationem. Si fecit votum sciens quod vouere nõ poterat videtur mortale. ¶ Pro intellectu horum nota quod votum est promissio facta deo præuia deliberatione & proposito de aliquo bono vel meliori. Vnde tria necessaria sunt ad votum & aliquo eorum deficiente non est votum scilicet deliberatio: videlicet qd consideret ad quid se obligat. Secundo requiritur propositum hoc est assensus voluntatis in id quod deliberatum est. Tertio requiritur promissio qua se voluntarie obligat. Ex dictis patet quod votum non potest esse de aliquo illicito: quod est contra Deum & sic vouere est mortale: nec de indifferenti quia nullum opus est Deo acceptũ nisi sit virtuosum; nec de necessario absolute: puta qd
quis

quis morietur: quia nō est hoc voluntariū, nec proprie de eo quod est necessarium ex suppositione finis, s. salutis æternæ puta q̃ quis nō fornicabitur: sed de his est votum large nō ratione necessitatis sed volūtarie adimpletionis: sed proprie est de bono meliori & super erogationis. Similiter votum nō est de re inutili et vana quę nō confert ad honorem dei & salutem vouentis vt votum de nō peccando caput in sabbato & de non comedendo capita in honorem baptistę: & similia quę potius sunt irridenda quam seruanda, & magis sunt sortilegia quam vota & reliquię idolatrię secūdū quā obseruabātur dies & mēses. Propter reuerentiam tamen superbis petatur dispensatio seu declaratio saltem a cōfessore. Votum etiam de re minus bona, quę nec pertinet ad præcepta nec ad cōsilia, sed est negatio consilij: vt si quis voueat nō intrare religionem, nō valet cum nō sit de bono meliori & generaliter quādo per votum directe excluditur bonum cōferens ad salutem, & nō includitur bonū quod per se possit esse materia voti nō obligat. vide infra de irritatione.

Secūdum Ricar. sicut promissio licita facta homini animo se obligandi obligat: si acceptetur, nō tantum ex præcepto legis diuinæ sed etiam naturalis, sic cum votum sit promissio & Deus cui fit illud acceptet est obligatoriū de vot. ca. licet. fallit hoc in his casibus. Primo si licitum fiat postea illicitum

citum. vt si fecit votū continentiae & postea contraxit: & consequenter non potest debitum negare. Secundo propter impotētiā implendi: vnde qui vouit ieiunium quod sine detrimento notabile salutis corporalis non potest implere: si deest facultas adeundi superiorem contra venire potest propria auctoritate secūdū beatum Tho. Tertio propter dispensationem legitimam. de voto. cap. magne. Quarto si votum est conditionatum propter defectum conditionis appositę. Quinto si votum legitime irritetur: & secūdū Tho. quid quid votū impediret si prius esset: aufert obligationē etiam voto facto. Nota q̄ religiosus filius familias seruus vxor et alij qui alterius potestati sunt subditi inquitū subditi: vouere nō possū. Omnis autē alius sane mētis & sui iuris quo ad id q̄ vouet vouere potest nec tamē secūdum sanctum Tho. peccat, qui vouet id quod nō est in sua potestate, quia in voto subintelligitur debita cōditio si superiori placuerit vel nō cōtradicat, qua cōditione extāte tenetur implere, si tamē nō præsumerent de voluntate superioris peccarent vouēdo quod nō possum. Si iurauit seu promissit aliquid pro alio facere: nō intendens illud facere videtur mortale.

Si blasphemauit Deum vel sanctas: peccatum mortale est ex suo genere: cū repugnet diuinę charitati ex eo quod derogat eius bonitati: vnde pro cainfligitur pēna mortis. Leui. 24. Fitaūt. sex modis.

dis. Primo affirmādo falsum de Deo vt, Deus est iniustus. Secundo negando verū de Deo. vt Deus nō prouidet cūctis, nō potest hoc facere, non potest mihi prohibere hoc. Tertio imprecādo mala Deo vt maledictus sit Deus, vel tēdeat Deū & huiusmodi, quasi Deus sit creatura subiectibilis his imprecationibus. Quarto affirmando seu negando vel detestādo in sanctis prædicto modo in quibus Deus cōtemnitur & honoratur. Quinto attribuēdo Deo verum sed in honestum cum magna irreuerentia sicut faciunt tribaldi iurantes periculum Dei vel per sexū foemineum sanctarū. Sexto quādo Deo vel sanctis attribuitur aliquod verum sed irreuerenter vt iurando ex cōsuetudine vel passione: sed isti modi vltimi nō sunt proprie blasphemia sed solum secundum modum, & de. 4. primis modis non est dubium de mortali etiam si fiat ex repentino motu passionis, nisi excuset subreptio tāta vt homo non aduertat quod cogitat aut loquitur esse blasphemiam: quia tunc est veniale aut nullum. Si verō aduertat illud esse blasphemiam considerans significationes terminorum tunc non excusatur a mortali sic vt nec occedens hominem subito ex ira. ¶ Sed aduerte quod ex duplici causa potest contingere quod homo nō consideret blasphemiam esset blasphemiam. Primo ex passione subita & sic est veniale vt dictum est. Secundo ex consuetudine & habitu: concomitante quodā proprie

prie salutis contemptu vel lata negligentia: qua homo non curat cauere peccata: & hoc modo Silue. dubitat esse mortale: suplemen. dicit esset mortale: si quis ignoret sua verba importare blasphemiam sed mouetur malo animo: quia ignorans ignorabitur: sed idem Silue. putat hoc esse contra sanctum Tho. qui vult quod passio cum ignorantia excuset quia blasphemans cum passione mouetur malo animo. Sed certe talis non videtur excusandus. Et licet malus animus sit in blasphemate ex passione & ex consuetudine: magis tamen proprie dicitur moueri malo animo qui ex mala consuetudine & habitu agit. Cum peccans ex habitu dicatur peccare ex malitia, & in de verita. q. 24. articulo. 12. videtur sanctus Tho. dicere quod habituatus ad blasphemandum non excusatur: si repente prorumpat in verba blasphemie.

Si ministravit vel recepit sacramenta Ecclesie in peccato mortali, mortale est: nisi baptizet in articulo necessitatis. Aduerte quod secundum beatum Tho. in. 3. p. q. 64. Baptizans cum solennitate ministrum Ecclesie se exhibens peccat mortaliter: quia ministri debent conformari suo domino: secundum illud Leui. 19. Sancti eritis quoniam ego sanctus sum. Qui autem baptizat in articulo necessitatis non quasi minister Ecclesie proprius & specialis illius sacramenti: sed sicut vetula baptizare posset: non peccat mortaliter. Alij dicunt quod

in

in nullo casu malus minister potest ministrare quin peccet. Sed Palu. concordat has opiniones dicens quod est vera secunda opinio quando sine solennitate baptizans aduertit de peccato & non enotetur: sed proponit in eo manere & tamen vult baptizare: sciens quod ista ab immundis non debet rãgi: etiã si baptizet intuitu necessitatis & nõ ex cõtemptu: quia nõ excusatur ab irreuerentia. Est vero prima opinio vera quando baptizat cum tremore dolens de peccato in generali & propoens postea cõtineri perfecte quia ei deest rēpus ad cogitandum de singulis peccatis propter vicirũ periculum baptizandi sed potest dici quod de mēte sancti Tho. dupliciter tenetur quis cõtineri de peccato vel quia occurrit memorię practice sub ratione peccati, & deplorãdi, vel quia sibi inminet aliqd faciendum quod nõ potest sine cõtritione, vt suscipere vel exhibere solenniter sacramēta. Baptizans autē in necessitate, nõ tenetur ad hoc ratione secũds nec ibi habet locũ rō sancti Tho. s. quod minister debet cõformari Domino. Et dato quod ibi sit aliqua irreuerētia: nõ tamē omnis irreuerētia est mortale peccatũ. Alioquin peccator signas se signo crucis aut adorans hostiam in missa peccaret semper mortaliter si non esset contritus, & cõsequenter si tenetur non est nisi rōne primi. Et per cõsequens si nõ recolit peccatum aut si recolit speculatiue tantum & non practice. i. sub ratione deflẽdi nõ peccat, maxime quia tũc baptizat sicut baptizare

baptizare posset hereticus vel paganus qui sunt in
mortali. de conse. distin. iij. constant. quod autē
fit permittente canone non est mortale vt in capi.
qui peccat. 23. q. 4. Vnde non tenetur conteri ex
hoc quod vult talē actū exercere: sed si tenetur aliū
de tenetur & si peccat aliunde peccat: puta quia
committit vel omittit contra aliud præceptum.

Tertium præceptum.

Circa tertiū præceptū. Sabbata sanctifices: sic
sunt formæ de interrogationes. Si in festis de
præcepto nō habuit attritionem de peccatis
de quibus aliās non fuit cotritus: mortale est secū
dum Angel. in eo qui se esse in peccato mortali
recognoscit: qui vero hoc non aduertit tenetur in
generali saltem in aliqua hora dolere & male cō
tentum esse de peccatis suis. Similiter secundum
eundē tenetur homo orare sub præcepto in aliqua
hora festi vnde si stat ad missam illud sufficit nisi
voluntarie alijs intendat: quia tunc non suffice
ret: sed dicendum quod ex vi huius præcepti so
lum tenetur ab operibus seruilibus proprie quæ
sunt opera mechanica abstinere & ad audiendā
missam sub præcepto: orare autem & compungi
non cadunt sub hoc præcepto: sed sunt finis hu
ius præcepti. Et in omni præcepto solū cadit sub
præcepto res illa quæ præcipitur: puta auditio mis
se vel datio eleemosynæ, & non intentio præci
pientis puta quod ex charitate & propter Deum
fiant.

vide silv
in x. 60. d.
ca. 9. 6.

fiant. Aliàs sequeretur quòd non orans in festo cū non magis teneatur orare in vna hora quàm in alia: infinities peccauit omittendo cum sint infinita instantia in festo: & per consequens infinities omitteret. Vnde sufficit astare sacerdoti. oranti in missa: quantum est ex vi huius præcepti. Licet teneatur conteri vel orare in festo si occurrat peccatum practice vel aliquis de casibus in quibus quis tenetur orare Pro quo.

Notandum quòd homo tenetur orare determinata oratione sub præcepto. Primo ad horas canonicas beneficiatus, & clericus in sacris, & religiosus professus: tenetur sub præcepto. Secundo ex impositione sacerdotis in poenitentia. Tercio ex præcepto cuiuscunq; prælati spiritualis.

Quarto ex voto proprio. Indeterminata autem oratione orare tenemur. Primo eo tempore quo tenemur procurare nobis spiritualia dona quæ non nisi petentibus communiter dantur: quod tempus videtur determinatum quantum ad instans quo quis incipit vti ratione, in quo tenetur se dirigere & ordinare in Deum eius auxiliū petendo. Secundo quando videt proximum in necessitate spirituali vel corporali extrema, vel quasi: puta quia videt eum in periculo peccati mortalis: aut mortis iniuste illatæ, vt cum duo pugnant ad mortem & vulnera: præsertim si aduertat se teneri ad hoc: nisi posset aliter melius quàm per orationem

tionem suffragari. Tertio quando videt se ipsum in graui tentatione & periculo animæ suæ. Quarto quando ex præcepto audit missam: quia tunc tenetur orare idest orantibus assistere vt eis mediantibus oret.

Si vacauit ludis aut choreis in festis: per maiorem partem diei aut propter hoc dimissit missam videtur mortale vbi nota quòd ludus qui fit ad recreationem sui vel aliorum vel causa virtutis experiendæ de se non est malus: sed potius est virtuosus pertinens ad materiam virtutis eutrapeliæ. vt paret secunda secundæ. q. 168. aliquando tamē est prohibitus: etiam sub præcepto ratione materiæ in qua fit, vt si est turpis vel nociua: aut ratione circumstantiæ, vnde est prohibitus. Primo quoties sibi, vel alij imminet ex ludo probabiliter periculum mortis corporalis aut mutilationis seu grauis debilitatis membri alicuius, vt in torneamento: vt habetur. eod. titu. cap. 1. & hoc est mortale quia est cōtra illud præceptum. Diliges proximum tuum, & te à fortiori: secus quando non immineret probabiliter licet aliquando raro accidat, vt in hastiludio & agitatione taurorum. Secundo est prohibitus ratione probabilis periculi animæ suæ vel alterius, vt crebro accidit in choreis. Tertio ratione circumstantiæ loci & erit mortale si fiat in ecclesia cum magna irreuerentia: quæ arte diffiniri non potest sed prudentis arbitrio.

De hoc sic dicit Angel. ludi qui de se nō sunt mā
 li nullo modo fieri debent in Ecclesia. de vit. &
 ho. cleri. cum decorem. & cap. decet. de immu.
 Ecclesiæ. lib. 6. vnde non excusarem à mortali:
 qui talem faceret in ecclesia, nisi foret quid me-
 dicum: cum videatur iure diuino prohibitus. ibi.
 Domus mea domus orationis vocabitur, sed quā
 uis multum sit cauendum ludere in loco sacro:
 non tamē videtur mortale: quia sequeretur quòd
 ludens in ecclesia ad scacos sine contemptu pec-
 cet mortaliter. & cap. cum decorem, loquitur de
 ludis theatralibus qui fiebant cū ludibrio & tur-
 pitudine. cap. autē. decet. non est præceptium:
 cum prohibeat in ecclesia fabulationes: de qui-
 bus nullus sapiēs diceret quòd sint mortalia. Nec
 est peccatum mortale omne quod est contra ius
 diuinum. Alioqui mortale esset omne mendaciū
 cum sit contra illud. Pacem & veritatem diligite.
 Zac. 8. dicendum ergo q̄ mortale est ibi corizare
 aut laruis representare vana & importantia irre-
 uerentiam magnam & similia. Non autem vni-
 uersaliter est mortale ibi ludere. Licet etiam re-
 presentare ibi deuota vt præsep̄ domini. Quar-
 to clericis & religiosis prohibitus est omnis lu-
 dus cum armis. cap. continebatur de ho. quia &
 arma portare est eis sub præcepto prohibitum cū
 inde excommunicentur. cap. clerici. arma. de vi-
 ra: & hon. nisi ex causa iusta. Similiter prohibe-
 tur

tur illis ludus histrionalis. dif. 86. ca. donare. & generaliter ratione honestatis clericalis omnis ludus in quo ex propria persona facerent ludum in publico vt saltatio. chorizatio. & similia. & eis esset mortale huiusmodi. arg. de conse. dif. ij. cap. pro dilectione in fine. secus si in secreto cum domesticis.

Similiter prohibitus est eis ludus larualis quia habitum mutare non possunt: nisi ex causa rationabili & similiter ludus scacorum secundum. la. de are. in. l. si quis cum sciret. ff. pro empti. quia à diuino officio cui debet insistere: non minus deuare facit: quàm ludus alearum qui ibi prohibetur. Et hoc sequitur Grabriel in. 4. Rosel. & Angel. Et quamuis ab hoc ludo ecclesiastici debeant abstinere: quia plus fatigat intellectum quam studium litterarum. vnde post ipsum non manet apti vacare diuinis non tamē videtur quod peccant mortaliter ad scacos ludētes: nisi propter ipsum omittant diuina officia ad quæ tenentur vel ratione scādali. Vel in honestatis clericalis: puta ludēdo publice vel cu secularibus. 2. q. 7. laic. & dist. 23. his igitur. Et idē de cātu seculari in citharis & huiusmodi. Quinto prohibitus est omnibus ecclesiasticis omnis ludus humanus ratione scandali. vt si clericus vel religiosus luderet in publico: vnde seculares scādaltzantur. Sexto ratione cupiditatis: quia ludus non est concessus nisi gratia recreationis sui vel

ſocij non tamen eſt ſemper mortale: niſi quando auaritia eſt mortale: de quo infra. Septimo ratione temporis quia ludens in paraceue ſecundum Silueſt. poſſet peccare mortaliter: propter magnitudinem irreuerentię. ſecundum Ricar. & Angel. ludens in feſto ad haſtiludium & ſimiles ludos in quibus requiritur multa ſeruitus, & labor peccat mortaliter: quia prohibetur opus ſeruile: ſecus in requirentibus modicam ſeruitutem: niſi in eis tota die occupetur omiſſis diuinis. Silueſter tenet contrarium: quod verius credo niſi intenderet his quaſi per totum diẽ. Verum eſt q̃ cum iſta ſunt de iure poſitiuo vbi Papa & prælati hoc ſcirent & tollerarent: non erit mortale.

Si fecit in feſtis opus manuale: pro cuius intellectu ſcito quòd præceptum de obſeruandis feſtis in noua lege: non eſt tam actum ſicut olim erat de obſeruando ſabbato: in quo non licebat decoctio ciborum & huiusmodi: quia non eſt modo iſta obſeruatio figuralis ſicut tunc: & facilius nunc diſpensatur in prohibitis quàm tunc: quia figura pertinet ad proteſtationem veritatis: quam nec in modico licet præterire. Opera autem ſecundum ſe conſiderata mutari poſſunt pro loco & tempore. Et ita Papa poteſt diſpensare in omni feſto ſine cauſa cum ſint de iure poſitiuo quantũ ad determinationem temporis. Episcop⁹ vero cũ ſubeſt cauſa rationabilis præſertim in ca-

CONFESSORVM. Fo.85.

su nouiter & in excogitato emergēte. Prohibetur autē in festis opus seruale vt agricultura, emptio, vēditio, scribere, ratiocinia facere, delatio onerū cū iumētis: iter cum magna fatigatione alias non: quia nō multum impedit vacare diuinis secundū Silues. & Francisc. de may. iudicium facere & similia, quæ qui faciunt peccant mortaliter nisi excusentur vt infra.

Secundum docto. nō prohibetur in festis opus spirituale vt docere verbo vel scripto: nec opus seruale factum ad seruitium Dei, nec opus corporale necessarium ad salutem corporis sui vel proximi: sicut Machabēi sabbato pugnarunt, primo Macha. 2. & licet die festo non liceat facere opus seruale pro lucro consequendo principaliter: licitum tamen est pro damno vitando animæ & corporis seu rerum & quo ad se & quo ad proximū, vt habetur Math. 12. de oue cadēte in foueam, quæ leuatur in sabbato. Peccat autem mortaliter faciens opus seruale in festo, nisi excuset vnum ex. 4. quorum primum est modicitas operis quæ non impedit spiritus libertatem, quæ arbitrio boni viri pensanda est. Secundum necessitas operis quæ præueniri aut differri non potest commode vel necessitas coactionis quæ fit a dominis. Tertium pietas cordis, scilicet, pro honore Dei vel pauperum suffragio. cap. conquestus. de fer. Quartum utilitas publica: vt pro pace, pro potestate & huiusmodi

adde quintum, idest, dispensationem praelatorum.
 Quæ autem necessitas excuset dic q̄ necessitas vi
 tæ sustentandæ & dāni vitandæ & etiā utilis acqui
 rendi secundum Ange. & Rose. quod alio tempo
 re acquiri non potest. de fer. cap. licet. sed hoc ter
 tium non est necessitas sed vtilitas. nec licet nisi ex
 dispensatione Episcopi si haberi potest: alias pro
 prij sacerdotis, sine dispensatione vero Angel. di
 cit non esse mortale. Sed verius videtur q̄ sit mor
 tale cum sit cōtra præceptum Dei & Ecclesiæ: nisi
 esset talis vtilitas q̄ credatur prælatus si adesset di
 spensaturus, quo casu locū haberet rati habitio. De
 lucro autem inde habito fiet portio pauperibus.
 vt in cap. licet. de fer. quod Angel. putat esse præ
 ceptum Siluester cōsiliū. ¶ Dicitur autem opus
 seruale tripliciter, scilicet, materialiter tantū vt scri
 bere ad edificationem animarū. Secundo forma
 liter tantū vt cogitare de opere exercēdo ad lucrū:
 puta aratione seu aduocatione. Tertio materiali
 ter formaliter & finaliter, vt opus corporale ordi
 natum ad lucrū: quorum primū in festo concedi
 tur. Secundum prohibetur de consilio non de præ
 cepto: nisi per hoc impediretur illa vacatio quā de
 necessitate debemus diuinis.

Sciendum q̄ in omni materia in qua fit sermo
 de peccato mortali duo præsupponuntur. Primo
 q̄ res sit alicuius importantiæ super quo nō potest
 dari certa regula, sed arbitrio boni viri statui. Se
 cundo

CONFESSORVM. Fo.86.

cundo q̄ exerceatur cum deliberatione expressa: ut cum quis deliberat aliquid facere seu cogitare etiā si facere nollit: vel saltē interpretatiua quæ est cum quis aliquid subito quidem facit aut cogitat: sed non adeo subito quin aduertat & deliberare possit. nec tamen deliberat allectus voluptate: quādo autem res est minima vel ratio nō aduertit nō est mortale. ¶ Ex dictis sequitur q̄ ponens aliqua puncta, scopans domū, vendens rem breui sermone, modicum itinerans & huiusmodi excusatur à mortali: quia ista modicitas vacationem ad diuina minuit quidem aliquantulum sed nō impedit, pro quo facit. capit. intelligentia. de verbo. fig. Similiter excusantur ratione necessitatis carnifices si tempore notabili in festis occupentur præparantes cibos, medici, minutores, aromatharij, ferratores equorum, vendentes panem, herbas, fructus & huiusmodi: etiam si talia conferrent ad gulositatem, contra Angel. quia quod vni est gulositas: alteri erit honesta recreatio: si principaliter faciant hæc ratione necessitatis licet inde habeant lucrum. Et idem de exigentibus debita à rusticis, vel cōducentibus operarios: quia alio die sine incommoditate inuenire non possunt. Idem de vectoribus mercium, alimentorum aut personarū & de cursoribus qui sine graui damno aliter facere nō possunt. Idem de rusticis, vxore & filijs familias qui iusto metu laborare cō-

pelluntur. Similiter excusantur ratione pietatis, laborantes pro Ecclesia, Monasterio, Hospitali, nō habentibus sufficientes redditus, aut pro pauperibus: modo nō fiat dominicis diebus vel festis solē nioribus secundum Siluef. nec dimittatur auditio missę: nec laboretur propter mercedem seu carnalem amorem, nec vsq; ad vltimam fatigationē: & in hoc omnes docto. cōsentiunt: excepto quōd monal. vult hęc posse fieri in dominicis & festis beatę virginis, & apostolorum, & in pasceue: nō tamen in diebus Paschę seu Pētechostes, nisi esset consuetudo approbata & ex dispēfatione Episcopi vel necessitate tanta quę arbitrio boni viri hoc exigeret. Similiter laborantes ad refectionem pōtium: viarum & huiusmodi non ad lucrū sed propter pietatem vel bonum publicum quod sub pietate clauditur. Et idem de aduocato faciente consilium vt expediat eum qui venit à longe: licet cōsequenter intendat lucrū, secus si ad lucrum principaliter quia erit mortale secundum Siluef. A fortiori excusantur laborantes pro sustentatione sui & familię: quādo aliter commodē sustentari non possunt: cautum tamen esset in his omnibus dispensationem habere ab Episcopo. Similiter excusantur facientes pertinētia ad defensionem imminente bello: & ad offensionē in defensionem ordinatam. Similiter operantes ad indemnitatē rerum suarum aut aliorum: ne ab hostibus rapiātur,
aut

aut tempestate vel alia causa ledantur: sicut lana leditur si ad solem non extendatur & fornax si ignis non nutriatur: & generaliter quidquid fit ad reparandum damnum imminēs in persona vel rebus suis aut aliorum est licitum: sicut iter agere existentibus in hospitio propter iacturam expēsarum: & multo magis ad vitandum animę damnum puta ociositatem vel aliud peccatum, vnde rationabiliter occupantur infestis hoc fine domicellę: post suas deuotiones non autem ad lucrum principaliter. Similiter excusantur ratione dispensationis euntes ad nundinas, de quibus Guiller. quem sequuntur. Pisa. Angel. & supple. dicit qđ peccant mortaliter si faciant consuetudinarie: aut cupiditate lucrandi sed in his casibus videtur solum qđ peccent mortaliter. Primo si missam omittant quādo hoc possunt sine magno dispendio rerum. Secundo si hoc prohibeatur à prælatis maxime sub pœna excommunicationis: quo casu inciderent etiam venientes ex alia dicecesi ratione delicti: audita autē missa & tollerante Episcopo non est mortale: quia Ecclesia quę filiis suis laqueum non ponit tollerādo excusat, nisi esset dies dominica vel maior: quia in his solius Papę dispensatio & non Episcopi excusaret, vel necessitas aut pietas: puta si quis alias multum damnificetur tunc non contrahendo: aut alia iusta causa. Similiter excusantur studentes ad illuminationem sui, vel aliorum etiā si ex consequenti

quenti veniat lucrum: siue sit studium theologie
siue iuris canonici, vel cæsarei: & idem si fiat ad vi
tandum ocium vel ad exercitium, & ad notandum
libros. Dicit tamen Panor. in cap. i. de fer. q. in his
diebus nō licet locare operas suas, nec scribere ad
longum, nisi scriberet ad spirituale finē, quia sic
licitum est etiam in magna quantitate. cap. cōque
stus. de fer. Similiter excusantur cithariste & alij so
natores & cantores: si id faciunt ad honorem Dei
principaliter, vel ad honestam recreationem: seu
ad solēnizandum matrimoniū vel ad alium pium
aut necessarium finem licet secundo propter lu
crum: ad quod si principaliter operentur non ex
cusantur, nisi aliqua ex superioribus causis adsit: &
qui ad lucrum regulariter pulsant & cum peri
culo peccati lasciuie iuuentuti multominus excu
santur, si autem id faciunt non ad lucrum sed cum
periculo peccati est mortale: si illud periculum in
tendunt, vel si ex signis probabiliter illud credūt
& non aliter.

Piscatio secundum supplemē. in maioribus fe
stis nullo modo licet: in dominicis vero & inferio
ribus non etiam licet nisi ex causa urgente & cum
licentia & portione pauperum & idem de aucu
patione: quia fit cum maiori occupatione: sed Ro
sel. tenet oppositum & est verum de ea quæ est ad
lucrum: secus quādo fit ad honestam recreationē
cum non sit opus seruile formaliter: nec obstat qd

omne

omne opus seruile prohibetur: et sic regula est prohibitiua & consequenter omne illud intelligitur prohibitum quod non est specialiter concessum, vt in cle. exiui. de verb. sig. quia hoc verum est de cadentibus sub regula cuiusmodi est opus seruile materialiter & formaliter quod, scilicet, & est opus mechanicū & fit principaliter ad lucrum non autem si sit seruile materialiter tantū. De venatione autem tenet idē & Angel. contra Rosel. q̄ non licet in festis, quia nō licet in diebus ieiuniorū secundum glo. in cap. qui venatoribus. dist. 85. Nec tamen ait Angel. est mortale: nisi causa lucri fiat principaliter vel omisis diuinis: sed dici potest q̄ est licita de se in festis si fiat à personis quibus decet tale exercitium: ad honestam recreationem, quia non est opus seruile formaliter: si autem sit ad lucrum principaliter, vel omisis diuinis est mortale nisi sit excusabile vt dictum est. Nec est simile de diebus ieiuniorum: qui debent esse afflictui, & de diebus festis qui licite aliquo modo sunt recreatiui.

Et colligitur ex glo. in cap. pronunciandum. de conse. distin. 3. diuersis horis dies festus incipit secundum diuersos respectus: nam quantū ad esum carnium & ieiunū incipit à media nocte diei præcedentis festum: quantū vero ad officium incipit in vesp̄is. Sed quo ad cessationem à seruilibus incipit à vespera vigiliæ in occasu solis: & termina-
tur in

tur in vespera sequenti. de fer. cap. omnes. Festorum tamen initium & finis iuxta eorum qualitatē & diuersarum regionum morem seruari debet. Secundum supplemen. nulla consuetudine excusari possunt laborantes sabbato post occasum solis & in vigilia festorum dominica maiorū quia in hoc fit contra ius diuinum. Sed non videtur hoc tenendum quia dies dominica & alia festa non sunt de iure diuino sed tātum de iure positiuo saltem quo ad determinationem temporis, quod per contrariam consuetudinem abrogari potest: maxime ex causa rationabili sciente & tollerante Papa. Quod Silues. & alij dicunt q̄ de iure diuino tenemur festiuare. 24. horis in hebdomada: nescio vbi fundetur cum in tota canonica scriptura hoc non habeatur: nec apostoli hoc seruauerunt post missum spiritum, scilicet, vnde optime dicit Angelus. post Panor. in cap. 1. de fer. q̄ dies festus quo ad cessationem à seruilibus incipit secundum consuetudinē patrie. & facit. cap. quoniam. eo. tit. & si mos sit q̄ à mane incipiatur laborando tota nocte dum modo cessent vsque ad aliud mane seruandus est: ita tamen q̄ mos talis ex causa iusta sit introductus & praelati tollerent, immo Deo esset acceptius statuere q̄ festa omnia non seruaretur nisi vsq; post missam solum: quia plus offenditur Deus in vno festo, quā in tota septimana teste experiētia: & quod dicit Rosel. q̄ talem morem non potest introducere

vna ars vel duę, sed maior pars populi vtens ea: secundum glo. in cap. si. de consue. dicendum quod non oportet maiorem partem populi vti actu inducente consuetudinem exequendo illum: sed sufficit si vtatur approbando.

Si non audiuit missam integram in festis vel saltem maiorem partem mortale est, nisi ex magna causa omiserit. Si existens in missa non fuit attentus, sed occupauit se in vanis vel recitando alia: aliquando est mortale, pro quorum intellectu nota quod in festis vacandum est Deo in psal. & canticis spiritualibus & hoc est finis huius pręcepti: de cōse. dist. 3. cap. ieiunia die dominica: nō tamen peccat mortaliter qui toto festo solaciatur & de ocio: sis fabulatur: modo audiat missam & abstineat ab operibus seruilibus: quia secundum. s. Tho. prima secundę. quęst. c. finis pręcepti non cadit sub pręcepto. Vacandum est etiam orationi & audientię precationis. de vit. & ho. cleri. cum decorem, & de stat. mona. cum ad monasterium: quod secundum supple. cadit sub pręcepto: quia in cap. sacerdote. de conse. distin. 1. dicitur. sacerdote verbum faciente in Ecclesia: qui egressus fuerit excommunicetur, & ibi cap. qui die solenni omisso Ecclesię conuentu, ad spectaculum vadit excommunicetur: excommunicatio autem nō infligitur nisi pro mortali. ii. q. 3. nemo Episcoporum. Sed ista iura loquuntur de contēptoribus: qui sine causa ligiti-

m omit-

omittunt prædicatione vilipendentes eam cū ta-
men sint ignorantes & nesciant necessaria sibi ad
salutem. Et similiter de egredientibus cum scāda-
lo notabili aliorum. Vnde ex vi huius præcepti nō
tenetur quis ad prædicationem, sed ex alio: puta
vnum cole Deum, quo præcipitur nobis notitia
credendorū & agendorū, & tanta posset esse ne-
cessitas addiscendi talia: q̄ omissio prædicationis
esset mortale, sed quādo sit hoc non potest sermo
ne determinari. Dicit Angel. in festo præcligendā
prædicationem missæ, sed non videtur verū: cum
missa sit in præcepto & non prædicatio, etiā si ta-
lis habeat ignorantiam necessariorū ad salutem:
quia alias poterit implere præceptū de addiscēdo,
non autem præceptum de audiēda missa illo die.
Nec cogit sua ratio, quia, scilicet, præcipitur audi-
tio missæ principaliter vt audiātur scripturæ quod
magis militat in prædicatione. Dico q̄ illa nō est
principalis ratio alioquin astantes missæ & nō au-
dientes scripturas non satisfacerent: nec tenemur
audire scripturas, nisi eo modo quo Ecclesia taxat,
scilicet, audiendo missam.

De conse. dist. i. cap. missas, præcipitur omni-
bus Christianis non excommunicatis nec interdi-
ctis, nec legitime impeditis (quia isti non tenentur)
audire missam integrā die dominico, per quē in-
telligitur omnis dies festus de præcepto: siue sint
serui siue liberi habentes vsum rationis: ita q̄ ante

bene-

*De liberis dicitur ante
missam*

benedictionem sacerdotis nullus præsumat egredi.
 di. Qui aliorum curam habent: vt domini & pa-
 rentes tenentur conari vt audiant serui & filij om-
 nes. Alijs diebus nullus etiã religiosus tenetur mis-
 sam audire. Quod dicitur de conse. distin. 1. capit.
 solet. q. in. 40. non dicitur ieiunare quis nisi audi-
 ta missa: consilium est & si loquitur de præcepto
 abrogatum est: dicitur integram, modico tamen
 pro nihilo reputato. de conse. distin. 2. re vera, vn-
 de præceptum non implet qui notabilem partem
 missæ perdit puta medietatem aut tertiam par-
 tem: secus qui modicam, seruitores etiam discur-
 rentes pro expedientibus missæ, intelliguntur a-
 desse missæ etiam pro tempore illo. Similiter qui
venit post Epistolam vel Euangelium si legat vel
faciat, sibi legi quod non audiuit videtur satisfa-
cere præcepto.

Secundum Richar. Angli. in quoli. quæ sequi-
 tur Angelus, omittens audire missam ex contēptu
 vero vel interpretatiuo qui est quādo quis assuescit
 transgressioni sine causa: mortaliter peccat si vero
 fiat sine contemptu ex passione vel pigricia etiam
 sine causa rationabili est veniale. Est autem nullū si
 fiat ex causa rationabili. Sed cōmuniter non tene-
 tur hoc, alias nullus peccaret ex passione sed om-
 ne peccatū esset ex malicia, & ad peccandū morta-
 liter requiritur cōtēptus: in his quæ sunt de cōsilio,
 in alijs aut quæ sunt in pcepto sufficit agere cōtra

illa sine causa rationabili vera vel estimata, vide
 Panor. in capi. 1. de vit. & hon. cleri. ex causa vero
 & necessitate rationabili agens contra excusatur:
 puta dato casu in quo si quis audiat missam: ipse
 vel alius ex hoc incurreret probabiliter graue dam-
 num anime vel corporis aut rerum vel honoris se-
 cundum suam estimationem, etiam si aliquando
 fallatur & ita non sit in re. Vnde excusantur infir-
 mi & eorum seruitores, & qui paruulos sine peri-
 culo dimittere non possunt, & qui audiendo im-
 pediretur ab arduo & iusto negotio: & qui ratio-
 ne officij prohibentur exire vt castellani & alij do-
 minis seruientes: & domini & consiliarij tempo-
 re missæ vrgentibus causis non patientibus dila-
 tionem occupati: & puellæ nobiles ignorâtes hoc
 præceptum vel facientes quod in se est vt audiât:
 & parentes qui eas ad hoc cogunt, vt ex honesta-
 te sint clausæ vel ex consuetudine regionis. arg. de
 cōsue. cap. fin. nisi eas ducant ad choreas vel per-
 mittant stare in fenestris, viduæ etiam post mor-
 tem mariti aliquo breui tempore puta per mēsem
 ex consuetudine: non autem si per menses vel an-
 num distin. 8. consuetudo, & coniugatæ quæ au-
 dire non possunt sine scandalo magno virorum
 puta quia familiæ bene præparare non possunt. 23.
 quæstio. 5. noluit: & iter agentes qui ob hoc per-
 derent societatem necessariam vel vtilem: & simi-
 liter pauperes mulieres vestibus seu velis priuatæ
 quæ si

quæ si Ecclesiam intrarent ab alijs irriderentur sic tenet Silues.

Angel. post Panor. in cap. quidam laicorum. de celeb. mis. tenet q̄ non audiens propriam missam secundum officium diei sed peculiarem non satisfacit præcepto de audienda missa: quia missa quæ præcipitur est missa de festo, excusantur tamen audientes ex ignorantia sed non celebrantes. Sed secundum florenti. di. cap. loquitur de congruitate & non de necessitate, quia in dicto cap. missas, indistincte missa percipitur: & non missa diei, nec possunt laici scire an missa sit propria & hoc semper interrogare nimis esset laboriosum. et. d. c. qui dam laicorū: sacerdotibus solū loquitur, vnde reprehensibile est eis & si non dānabile ad instantiā laicorū dimittere missas proprias propter peculiare: quia populus docēdus est secundū augu. nō sequendus. Cū ad propriā parrochiā legitimus sit accessus: in propria parrochia missa est audienda, & qui in aliena audit expelli debet & remitti ad propriā. cap. 2. de parro. & qui eū admittit furtum quodam modo cōmittit: nisi fiat ex causa iusta puta quia proprius sacerdos est notorius fornicator, vel ob maiore sui deuotionē: quia alibi deuotius celebratur, aut cum missa reportat sermonē & huiusmodi. Et circa hoc iā est rationabilis & præscripta cōsuetudo quæ dictū ea. abrogauit, dato q̄ cōtineret præceptū contra laicos ne alibi: quā in sua

m iij parro-

parrochia audirēt. Angel. limitat prædicta dum modo declinans propriam parrochiā non audiat missam in proprio oratorio, sed in publico facto autoritate Episcopi: & à fortiori in Ecclesijs mendicantium & edificatis autoritate Papæ, dici etiā potest q̄ vbiq; audiatur etiam in domo priuata est satisfactū præcepto ratione consuetudinis scite & tolleratę rationabilis & præscriptę: licet male faciat audiens in domo sine magna causa. Si Episcopus prohibeat audire missam in Ecclesijs mendicantium in festis: male facit tollendo pias consuetudines cum scādalo populorum: cum sanctus Greg. pertulerit sacerdotes confirmare ad tollendum scandalū. dist. 95. peruenit, est tamen obediendum illi secundum Florenti. arg. 11. q. 3. quid ergo. & cap. sententia. Sed vere non potest in hoc casu iubere: nec ei est obediendū secundū Silues. & doctores alios: quia cōsuetudo audiendi missam ibi: habet autoritatē à Papa, cum cōcedat indulgētias audientibus diuina in dictis domibus, & ipse instituerit mēdicantes ad supplendū defectum Episcoporum: qui iā non prædicant nec prædicatores sustētant, & sic est tanquā lex eius. Itē sicut Episcopus non potest arētare ius cōmune: ita nec tollere consuetudinē generalē totius orbis, vt in cap. in his. & c. catholica. dis. 11. & si hoc sub pœna ex cōmunionis iubeat sentētia est iniusta & nulla: quia sicut attentatū contra ius est ipso iure nullū. dist. 10. c. vi des. &

des. & l. non dubiū. c. de leg. ita attentatum cōtra
cōsuetudinem generalē. Præcipitur tamen religio
sis in virtute sanctæ obedientiæ ne in sermonibus
detrahāt prælatis Ecclesiarū. s. nominatim, aut cir
cū locutiue secundum glo. & ne retrahāt laicos ab
Ecclesiarū suarum frequentia in publico sermone
non in priuato. Clemen. religiosi. de priuileg.

Missā audienda est attente & deuote interius
& exterius, interior deuotio nō potest cadere per
se sub humano præcepto: exterior vero cadere po
test & cadit in proposito illa quæ est necessaria ad
auditionem missæ de præcepto: cum qua non stat
illa distractio qua aliqui pro notabili parte missæ
nugantur cū socio scandalizātes alios. Non tamē
est necesse audire distincte verba missæ: alioquin
non impleret præceptum audiens missam à longe
propter multitudinem populi: nec hebes auditu,
vnde intentio Ecclesiæ est: q̄ quis sit præsens & ad
sit missæ & Deo vacet. & si est intelligens iustū est
vt attendat & intelligat quæ dicuntur. Et sub præ
cepto omnes tenemur nihil exterius agere quod
dictæ attētionī repugnet: quia qui tenetur ad pro
secutionē vnius oppositorū tenetur ad fugam alte
rius, vnde audiens missam de præcepto nō potest
eodem tēpore simul dicere horas ad quas tenetur
sine mortali: quia ibi sunt duæ obligationes qua
rum quolibet attētionē & deuotionem exteriorē
requirit nec potest esse exterius attētus missæ: qui

exterius est attentus officio. arg. cap. ex litteris. de proba. secus si aut ad missam aut ad horas non tenetur: quia dicere non prohibetur, nisi ex hoc aut sacerdos aut alij impedirentur, melius tamen facit qui nihil orans vocaliter attendit: quando alte in missa aliquid dicitur quam qui tunc orat. ¶ Si peccavit in festo tenetur exprimere secundum Ange. quia est circumstantia mutans speciem. Sed cum nullo speciali præcepto prohibeamur peccare in festis: nec teneamur ex vi huius præcepti abstinere nisi ab operibus servilibus proprie quæ sunt opera mechanica: confiteri hanc circumstantiam est bonum, sed non est necessarium ut supra est discussum. Interroga si in festis recolligit se aliqua hora diei ad meditandum beneficia à Deo nobis collata & vitam sancti cuius festum agitur, non tamen est necessarium. Si ociosa loquitur & vana in Ecclesia & impedit alios ab attentione communiter est veniale. Si fuit alicui causa laborandi in festis: vel non audiendi divina mortale est nisi excusetur aliqua de prædictis causis.

Si quando intrat lectum & surgit commendat se Deo & orat. Si scit ipse & sibi subditos curat scire pater noster & ave Maria et symbolum. Nam secundum supple. omnes Christiani tenentur dicere vocaliter ex divino præcepto: orationem dominicam, pater noster. matth. 6. & scire. de cōse. dist. 4. cap. vos ante. Secundum sanctum Tho. secunda. 2. q. 73.

quili-

CONFESSORVM. Fo. 93.

quilibet tenetur scire illa sine quorum scientia
actum debitum recte exercere non potest. Vnde
tenemur scire ea quæ sunt fidei & vniuersalia iu-
ris præcepta: hoc est decalogum: non quantum
ad ordinem sed quo ad substantiam, vt sciatur q̃
tale quid est articulus fidei: & quod futurum est
peccatum & huiusmodi: singuli vero tenentur
scire quæ ad eorum statum & officium pertinet.

De præceptis vero Ecclesiæ quisq; tenetur scire
solum ea quæ non potest sine lata negligētia igno-
rare, vt quod in festis est audienda missa: & quod
clericus non est cēdendus & huiusmodi commu-
nia. Vnde habentes officium docendi fidem, vt
prælati: sacerdos, doctores, & prædicatores tenē-
tur credere explicite & distincte omnes articulos
contentos in symbolis: Credo. Et quicunq; vult.
Episcopi vero tenentur circa prædicta scire oppo-
nere & respondere & hæreticos confutare. de hæ-
ret. cap. excommunicamus. Tenet autem dire-
ctorium & Rosel. quod simplicibus & forte om-
nibus laicis: sufficit credere Deum esse præmia-
torem bonorum & punitorem malorum: alios
autem articulos sufficit credere implicite: creden-
do verum esse quidquid catholica docet Eccle-
sia. Sed falsum est immo laici omnes tenentur ex-
plicitate credere saltem articulos de quibus solen-
nizatur in Ecclesia vt natiuitatem Christi: mortē
& resurrectionem eius & similia: quæ nemo po-

test ignorare nisi omnino contemnat propriam salutem & aures obturet diuinis. Qui autem nescit. Pater noster. malefacit sed non auderem ipsum de mortali damnare.

Quartum præceptum.

Circa quartum præceptum. Honora patrem tuum & matrem, interroga si non dilexit parentes: si non ostendit eis signa dilectionis: sed dure se habet cum eis. Si notabiliter in his excedat est mortale. Si non obediuit illis. Si verba iniuriosa dixit eis. Si non subuenit eis indigentibus vel infirmatibus: mortale est. Si maledixit eis: veniale est quando ex passione ex non ex animo nec in eorum præsentia dicit. Honor exhibendus à filiis parentibus consistit in tribus. Primo in affectu scilicet timendo patris offensam ex amore leui. 19. vnusquisq; patrem & matrem timeat. Secundo in effectu obediendo & subueniendo, Ephe. 6. filii obedite parentibus. Tertio in signo assurgendo & huiusmodi. Et licet primo & per se præcipiatur nobis in hoc præcepto honorari homo qui est principium in esse naturæ sicut est pater, & mater: secundo tamen præcipitur honorari homo qui est principium in esse gratiæ sicut est pater spiritualis. Nota quod in necessariis ad salutem, ut sunt quæ pertinent ad bonos mores; & in his quæ pertinent

pertinent ad dispositionem rei familiaris: filius
 scienter contemnens obedire parentibus & ser-
 uus domino peccat mortaliter, secus si ex inad-
 uerrentia & sine contemptu: in alijs autem obe-
 dire est de consilio tantum. Si orat pro parenti-
 bus defunctis.

Si non impleuit testamentum eorum & volū-
 tatem post mortem. Ad quorum intellectum sciē-
 dum quod secundum sanctum Tho. dilatio exe-
 cutionis eleemosynarum & testamenti non præ-
 iudicat animæ testatoris quantum ad meritum: si
 quantum in eo fuit adhibuit diligentiam, vt eius
 eleemosynę & legata cito darentur: quia meritū
 principaliter ex voluntate & intentione depen-
 det: sed quantum ad effectum eleemosynę pati-
 tur detrimentum: non quidem vt puniatur pro-
 pter tarditatem: sed quia ei non adhibetur reme-
 dium expiationis pœnę: cum non habeat suffra-
 gium vnde subleuetur: similiter non patietur de-
 trimentum: si differatur restitutio quā fieri man-
 dauit in morte: si fecit quod in se fuit. Dicit An-
 gel. & optime q̃ non propterea si nunquā im-
 pleretur perpetuo staret in pœnis: sed solum tar-
 dius liberaretur. Et quod in chronicis minorū le-
 gitur de quodam qui impediabatur intrare cælū:
 quoniam facta fuit restitutio: quia nisi fiat luet in
 pœnis facit ad hęc. c. ex litteris. de rap. ex quibus
 verbis non habetur q̃ anima nō intrat cælū nisi
 restitutione

restitutione facta, vt Siluest. ei imponit. Ex dictis patet quòd executor testamenti non debet multum tardare, vt rebus defuncti melius vèditis maiores eleemosynas faciat: nisi illud augmentum eleemosynæ sit valde magnum, & tempus tardationis parum & sic quòd arbitrio boni viri melius sit tardare: quia ecclesia & pauperes interim non excitantur ad orandum: sicut fieret accepta eleemosyna: acceleratio autem feruentium orationum pro defuncto: multum valet ad eius alleviationem & celeriore expeditionem. Tā hæres quā executor ex magna dilatione: mortaliter peccant: quia iniuste inferunt notabile damnum defuncto si non facit quantum potest: nec excusatur hæres si commode non potest: nec executor etiam si non potest: cum debeat intimare Episcopo qui cogere potest. de testa. Ioannes. vnde tales vocantur necatores egentium. in cap. qui oblationis cum duobus sequentibus. 24. q. 2. & dicuntur venire ad exinanitionē fidei: & quòd habendi sunt sicut qui non credunt iudicium dei. Interroga si habent domini curam de filijs & familia, vt confiteantur communicent non iurent & viuant vt christiani. Quia si in his notabiliter deficiant peccant mortaliter.

Quintum præceptum.

Circa

Circa quintum præceptum: non occides nota quòd hoc præcepto explicite prohibetur nobis homicidium: implicite vero omnis motus irę. Sicut monstrat dominus. Matth. 5. interpretatiue etiam prohibetur nobis in hoc præcepto occisio spiritualis: vt cum quis est alteri occasio ruinę in mortale & spiritualis mortis: sicut persuasio ad malum præbens alteri occasione ruine, vel quòd moriatur in conscientia. Quære igitur si occidit alium: si multilauit, si verberauit: si læsit notabiliter, vel animum deliberatum ad hæc habuit, si incarcerationi, peccauit mortaliter nisi in casibus à lege concessis. Nota quòd nulli licet seipsum occidere seu mutilare: quia nemo est dominus suorum membrorum. 23. q. 5. si non licet, nisi fiat ratione medicaminis distin. 55. si quis non obstante quòd anima sit magis curanda quàm corpus quia sine mutilatione & occisione corporis animę potest curari: cum peccatum sola voluntate perficiatur etiam si faceret ad vitandum peccatum proprium puta consensum in delectationem veneream: quia non sunt facienda mala vt veniant bona. Roma. 5. nec vt mala vitentur: præsertim minora & minus certa cuiusmodi est an mulier sit præstatura consensum in ipsa violatione: cum deus possit eam inde eripere vide de his. 23. q. 5. si non. Nec obstat de sancone & de quibusdam fœminis quę se percusserunt

tempore

tempore persecutionis: quia instinctu spiritus scilicet factum est. Saulem similiter excusat Nicolaus de lir. q. fecit motus à spiritu ne deus illuderetur in eo ab idolatris. Et dictum Hiero. 23. q. 5. cap. non est nostrum, ubi ait. Non licet mihi propria manu perire absq; eo ubi castitas periclitatur. Intelligitur secundum glo. li. absq; inclusive: quasi dicat q. nec in istis in quibus magis videtur licet occidere se: sicut illud. pulchræ sunt genæ tuæ absq; eo quod intrinsecus latet: & similiter. 35. q. 3. progeniem. Similiter non licet se occidere desiderio alterius vitæ: quia iste transitus non se habet hominis voluntati: nec ad euadendum miseria vitæ præsentis: quia vltimum malorum huius vitæ est mors: nec propter peccatum commissum sicut fecit Iudas. tum quia subtrahit sibi tempus pœnitentiæ quo posset peccata delere, tum quia non licet male factorem occidere nisi publica auctoritate. 23. q. vlti. cap. pœnul.

Quando homo possit hominem occidere sine parte.

Priuatius homo potest occidere hominem auctoritate legis civilis sine pœna quæ debetur in foro cõtentiōso pro homicidio. Primo defendēdo personā suā. Secundo defendendo suum honorē, ut cū oportet eum aut fugere cū dedeco-

re aut occidere. Tertio defendendo res suas quan-
do aliter re habere non potest. Quarto occiden-
do insidiantem in itineribus & nocturnum po-
pulatorem agrorum. c. quando liceat vni. sine iu-
di. l. prima. Quinto occidendo furem nocturnū
& diurnū defendentē se. de homi. si perfodiens.
Sexto ratione adulteri. ff. de adult. l. marito. & c.
de adul. l. gracus. de quo vide infra. In foro autem
animæ licet sine peccato personæ priuatę alium
occidere. Primo defendendo personam suam vel
alterius cū moderanime inculpatae tutelæ. clemē.
si furiosus. de homi. Secundo occidendo furē no-
cturnum in dubio an vellet furari vel occidere.
de homi. si perfodiens. & similiter diurnum.
si se telo defendit. Tertio occidendo diffidatum
zelo iustitię. c. de accus. l. reos, vbi aduerte qd aliud
est quādo lex aliquid permittit nō puniēdo, vt de
occidendo adultero. aliud quādo aliquid cōcedit
faciēdo quēlibet ministrū iustitię, vt in ca. pro hu-
mani. de homi. li. 6. Primū non licet in cōscientia
sed secūdum ad bonum commune: si facit vt mi-
nister legis: esset nihilominus irregularis sicut &
iuste iudex. Quarto secundum aliquos pro de-
fensione honoris contra iniuriam personalem
consistentem in turpi fuga. Quod tamen Ar-
chie. negat & Siluest. maxime quando talis turpi-
tudo non est de malo culpę: sed de naturali timi-
ditate. vnde licet dicat zamb. qd occidēs ne fugiat
cum

vide Amq.
lum in pte
homicidiz
ff. 6.

cum dedecore: euadit irregularitatem: tamen secundum Petrum. anca. & car. & Silues. non euadit. Quinto secundum aliquos pro defensione rerum suarum. Sed Panor. capit. suscepimus. de homi. dicit quòd licet clerico res suas defendere etiam cum baculo & gladio. cap. olim. de rest. spo. Sed non licet ei procedere ad sua. puta occisionem etiam si res aliter saluare nō possit: sed potius debet sustinere rerum iacturam: quia de iure naturali plus tenemur vitam proximi: quàm res proprias amare etiam vbi ille non coactus sed sponte ingerit se morti: sicut volentem se suspendere tenemur cum rerum iactura saluare. Laicis autem in foro contentioso licet occidere pro rebus aliter non saluandis: sed non in foro animæ, sed de his infra. Sexto pro defensione castitatis: nec obstat quòd est causa mortis eius spiritualis cum sit in mortali: quia ipse sibi est causa, & illa vtitur iure suo naturali: quo vim vi repellere licet. Et magis tenetur suæ saluti providere: quàm alterius si autem permetteret se opprimi: exponere se periculo cōsentiendi peccato: propter difficultatem renitentię voluntatis: dum non facit quod potest vt euadat: si tamē nollit occidere: sed aliter quantum potest se tuetur & peccato mente remittitur: non peccat: sicut & inuasus secundum sanctum Tho. non peccat si se permittit ne occidat: sed esset maioris virtutis.

Notandum

Notandum quòd in prædictis casibus intelligitur licere alium occidere: si seruetur in defensione moderamen inculpate tutelæ: quod est quando id fit quo omisso iniuria repelli non potest sine periculo personæ vel rerum. Ad quod tria debent concurrere. Primo modus, quia aggressus sine armis vel cum paruo baculo resistere nõ debet armis: si sit paritas fortitudinis inter aggressum & aggressorem. Secundo debet concurrere tempus vt scilicet fiat incontinenti non ex interuallo. Si tamen percussus insequitur percussorem iam nollentem percutere, & vulnerat peccat & puniri debet: non vt dolosus sed vt culpabilis: quia incòsultus calor vitio calumniæ caret. ff. ad turpi. l. i. Tertio requiritur causa vt fiat ad defensionem non ad vindictam nec intendat mortem inuadentis vltimate: quamuis liceat illam intendere & efficere in ordine ad sui defensionem. secundum glo. in. ca. significasti. 2. de homi. dicitur incontinenti repellere iniuriam: si repellit collectis amicis antequàm ad alia diuertatur: alias esset guerra: sed super his certa regula dari non potest sed bonus iudex arbitrabitur quando sit defensio cum tali moderamine considerata qualitate personarum & actuum. In conscientia igitur licet inuaso percutere in contenti antequàm percutiatur ad euadendum percussorem vel iniuriam secundum aliquos: facta vero iniuria personæ non de licitum

in percutere

percutere in continenti: quia non est iam defen-
 sio sed vindicta nisi timeretur geminata percu-
 sio vide docto in. d. c. significasti. & in. cap. olim.
 de res. spo. & ff. ad legem aquil. l. sciētiam est. ca.
 vnde. vi. l. præ. Est autem licita dicta defensio cui
 libet personæ etiā religioso: quia quoad actus na-
 turales religiosi non censentur mortui. 16. q. p.
 placuit quia hoc competit iure naturali. Licita
 est etiā contra quemlibet etiam Papam: quando
 constat quòd inuadit iniuste. c. de iure fis. l. pro-
 hibitum. Licet etiam in omni loco etiā in eccle-
 sia: & Siluest. titu. bellum. dubitat ecclesiam tunc
 pollui: cum ad eius pollutionem requiratur effu-
 sanguinis iniuriosi. c. p. de cōse. eccle. li. 6. quod
 non est in proposito. Licita est etiam occupatio
 in quocunq; officio. vnde si cælebrans inualus
 defendendo se occidat: reassumpto officio potest
 statim cælebrare. clem. si furiosus. de homi. Si ve-
 ro baptizans puerum in mortis periculo constitu-
 tū: omisso baptismo se defendat: nullo alio existi-
 te qui baptizet: peccat secū dū: doc. præeligēdo vi-
 rā suā corporalē: morti spiritali pueri qui eterna-
 liter dānatur. Vtrū autē liceat occidere pro defen-
 sione rerū. dic qd si posset res recuperari per viam
 iudicis: nō licet secū dū. Bart. in. l. furē. ff. ad legē
 corne. de sicca. secus si res semel rapte essent irre-
 recuperabiles. Panor. vbi supra. tenet nullo modo
 licere clericis occidere pro defensione rerū. Ioa.
 de

de lig. tenet q̄ percutiens clericū pro defensione rerū nō est excōmunicatus: quia ibi nō est man⁹ violēta sed violentia repulsoria. sed dic q̄ cuilibet etiam clerico licitū est defendere res suas fuisse & gladio cominādo percutiendo citra mutilationē, & si raptor vt rapiat insurgit in defensore: licite occidetur. arg. c. si perfodiens. de homi. in verbo defenderit: q̄ defensio licet sit defensio rerū quę rapiūtur: tamē respectu domini prohibētis rapinā est vera inuasio & aggressio prohibita. Vnde quia licite teneo rē meā: cū qui me vult occidere ne teneā licet occidere: multo magis q̄ eū qui me vult occidere quia ei detraxi aut alias iniuriā feci. Si autē nō me inuadit & tamē rē meā tenere nequeo nisi occidā: vt si fugit in equo meo quē aliter habere nō possunt nisi illū sagitta percutiā: nō est contra legē naturę aut dei occidere: cū quotidie de licētia principis arma moueantur pro tēporalib⁹ quod est secūdū oēs docto. bellū licitū & iustū. Ad motiū Panor. dicitur quod vita proximi est præferēda rebus nostris quantū in nobis est: vnde pro ea cōseruāda res nostras in necessitate tenemur exponere: si vero ipse sit in causa vitę suę perdēdę iniuste inuadēdę sibi imputet. vnde in tali casu occidēs aut mutilās secūdū. Silue. tit. excōica. 6. §. 9. clericū nō incidit in excōicationē: quia vbi non est peccatum mortale non est excommunicatio iuris: est tamen irregularis.

Tripliciter igitur licet occidere etiam clerico vel religioso pro defensione rerum suarum vel proximi. Primo quando sublatio rerum vergeret in personæ periculum: ut si eunti per latrones auferantur arma: aut in gelu vestes: quia eo casu defendere res est defendere personam. Secundo quando adhibita diligentia à casu mutilat vel occidit: quia non peccat nec incidit in excommunicatio nem: cum det operam rei licite idest rerum suarum vel proximi defensioni. Tertio quando sublatio rerum inferret damnum grauius morte viro nobili: ut quia oportet eum viuere in honeste & mendicare.

Dubium.

NUnquid licet occidere inuaso: qui posset euadere fugiendo secundum Panor. in. ca. olim. de res. spo. si aggressio est magnum de decus fugere non tenetur: sed potest percutere ad repellendā iniuriā, si vero nō est sibi verecūdū ut quia aggrediens est longe præstantior tunc secus. Bart. tenet indistincte q̄ non tenetur quis fugere: quia fuga est iniuria. ff. de iniu. l. irē apud labeonē. & cōsequēter ad cā propullandā percutere licet. Itē pro rerū defensione licitū est armis resistere ut in dicto cap. olim. & de sen. exco. dilecto li. 6. & secundū ius ciuile occidere si res aliter saluē esse nō possunt.

sunt. l. furē. ff. de fidei. quælibet autem corporalis iniuria: maior est rerū iactura. ff. de pe. l. in seruo. rū. Sed secundum Panor. quāuis in hoc casu percutiens euitet peccatum: non tamen irregularitatem si occidat vel mutilet. d. clem. si furiosus: quia de bello tactū est. Nota duplex esse bellū scilicet cōmune & particulare natura belli cōmunis si sit iustū est vt capti efficiantur serui capiētū: sed inter christianos de consuetudine cui standū est: non seruantur iura captiuitatis. Secūdo bona eorum efficiuntur capientium. tertio sequitur ius postlimini: quod est ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo in statum pristinum restituendæ. ff. de capti. l. postliminiū. ideo non currit contra tales præscriptio: secundū glo. in cap. actione. 16. q. 3. Vt hoc bellū dicatur iustū requiritur primo auctoritas principis. quia priuatæ personæ non licet mouere bellū cū nō possit cōuocare multitudinē quod fieri oportet in bellis: & possit ius suum prosequi in iudicio superioris: siue talis princeps sit Ecclesiasticus siue secularis. Secundo requiritur iusta causa: vt qui impugnantur hoc mereantur propter aliquam culpam. Tertio recta intentio bellantium quæ intendat bonū promouere vel malum euitare vnde non licet bellare ex odio vel cupiditate. 23. q. p. quid culpatur. & ca. militare: sed hoc requiritur ad vitandam culpam non ad licite retinenda quæ capiuntur in bello. quia ini-

qua intentio non variat rerum inæqualitatem vel
 æqualitatem: ex quibus dependet ius retentionis
 & restitutionis. Quarto requiritur quòd sit per-
 sona cui liceat bellare: nam clericis non licet bel-
 lare cum armis. 23. q. 8. clerici. Quinto quòd fiat
 pro repetitione rerum vel patriæ defensione &
 huiusmodi. 23. q. 2. capitu. 1. sed hoc reducitur ad
 iustam causam possunt tamen clerici secundum
 sanctū. Tho. 2. 2. q. 40. inducere alios ad iustum
 bellum & eis assistere, vt pugnantes subue-
 niant exhortationibus absolutionibus, & alijs
 spiritualibus: & adhortari non vt occidant nec
 mutilent sed, vt fidem vel patriam defendant:
 & si qui ibi interficiantur non eis imputabitur,
 & prælati qui hæc nō faciūt peccant. 23. quæst. 5.
 de occidendis. de homi. postulasti: & secundum
 Innocen. in. capitu. quod in dubijs. de pen. præ-
 dicta exhortatio fieri non debet quando sunt in-
 percussionibus sed ante. Ad iustitiam belli par-
 ticularis secundum. Angel. eadem requiruntur.
 Sed contra: si ad bellum particulariter requiritur
 auctoritas superioris: ergo particulare bellum
 erit commune. Item si requiritur quòd non sit
 clericus. sequitur quòd clericus non potest se
 defendere quod est falsum. & glos. summaria quā
 allegat. 23. quæst. 2. non loquitur de bello parti-
 culari sed de publico. dicendum igitur quòd
 ad iustitiam belli particularis vnum solum suffi-

CONFESSOR VM. FO. 100.

est scilicet, quod sit ad resistendum iniusto in-
ualori personæ vel rerum. & huius iustitia fun-
datur in regula iuris naturalis & positiui. ff. de
iust. & iur. l. vt vim scilicet, quod vim vi repelle-
re licet: cum moderamine inculpate tutele. vt vi-
sum est.

Liberare alium ab iniusta morte tenetur quili-
bet ex debito charitatis: si potest solo verbo vel
facto sine periculo suæ personæ: & si constat il-
lum iniuste occidi etiā data pecunia: si vero ne-
scitur an iuste vel iniuste: aut si necessitas sua non
patitur non tenetur. Qui autem habet publi-
cam potestatem tenetur defendere illum etiam
cum armis dum tamen præsumat se posse etiam
exponendo se periculo quia ex officio ad hoc se
obligauit. Si procurauit aborsum mortale est. &
si fiat ante animationem anima rationali quæ fit
in viro. 40. die: in fœmina. 80. non est verus ho-
micida nec irregularis. Si autem post animatio-
nem verus est homicida & incurrit irregularita-
tem: etiam si fiat à medico ad præseruandam
prægnantem secundum Ioan. de neap. quoli. 10.
quia est causa mortis corporalis & spiritualis.
Vnde dicitur 14. quæst. 5. deniq; Si alteri subue-
niri non potest: nisi alter lædatur cōmodius est
neutrum iuuare. Si vero fœtus non est anima
rationali animatus liceret: quia quamuis impe-
diatur animatio futura: nulli tamen homini esset

tunc causa mortis, & vnum hominem à morte liberaret. Quando est dubium an sit animatus anima rationali dando medicinā peccauit mortaliter: exponēdo se periculo mortalis scilicet homicidij. Si dormiendo posuit iuxta se pueros tenellos vnde suffocauit illos si fuit lata negligētia est mortale alias nō. Si dixit proximo verba cōtumeliosa, vel animo iniuriandi mortale est dupliciter. primo si animo dehonorandi notabiliter fiant: quia nō est minor iactura honoris quā rerū. Secundo etiā si non ad sit talis intentio: tamen talia sunt ita graua quod grauit̃ dehonorant & cōtristant sicut grauit̃ percutiēs ludo mortaliter peccat. Si vero non multum dehonestēt: nec dicantur animo grauit̃ dehonestandi: sed ex aliqua leui ira & intētiōe leuiter contristādi vel de honorandi veniale est sicut & leue damnum rerum. causa tamen correctionis licet hoc dicere secundum sanctum Tho. sicut licet verberare & inferre damnum rebus sicut dominus discipulos stultos vocauit. Lucē vltimo. Et apostolus galatas insensatos. etiam si punies irascatur: dum modo correctio sit principalis causa improp̃erandi: ita quod hac remota nō inferret iniurias. Alias si ira est principaliter in causa: erit peccatum graue. Ideo ista sunt periculosi. vnde Augusti. raro & ex magna causa obiurgationes sunt adhibēde: in quibus non vt nobis sed vt domino seruiamus in stemus

inſtemus interroga ſi nouiter conuerſos ex Iudeis
vel Sarracenis vocauit iniurioſe canes & Iudæos
aut Sarracenos: quia videtur mortale, & ex hoc fit
magnum ſcandalum fidei in illis. Si aſpexit ſpe-
ctacula, in quibus imminabat probabile periculū
mortis vel mutilationis vt duella & torneamenta
mortale eſt. Primo ſi eius aſpectio eſt cauſa ſine
qua non fierent. Secundo ſi ſine ſui periculo
poſſet impedire & non impedit. Tertio ratio-
ne ſcandali ſi eſt religioſus vel clericus, alias ve-
niale eſt.

Sextum præceptum.

Circa ſextum præceptū, non mēchaberis, pro-
hibetur omnis illicitus coitus: & genitalium
vſus, quod cōtingit. 8. modis, ſcilicet, per for-
nicationem ſimplicem ſoluti cum ſoluta. Per adul-
terium, quod eſt alieni thori violatio, ſcilicet, vxor-
atē cum ſoluto, vel econtra, vel vxoratē cum vxor-
ato. Per ſtrupum quod eſt ſacrilegus concubitus
in quo continenti à Deo ſacrata vel per religionē,
ſeu per ordinem ſacrum aut per votum violatur.
Per inceſtū, qui eſt in ordinatus coitus: quo vincu-
lum conſanguinitatis vel affinitatis, vel compater-
nitatis leditur. Per vitium contra naturā, quo na-
turalis vſus perueritur: quod ſi fiat eū beſtijs dici-
tur beſtialitas, ſi proprijs manibus mollicies, ſi fiat

inter masculum & masculum, vel foeminā non seruato vase, dicitur sodomia. Octauo per libidinosum coitū conjugalem. Actus conjugalis secundū docto. in his casibus est peccatum veniale, primo quando præcedit aliqua deordinatio rationis, sed non tanta vt si mortalis: pura si petatur tempore sacro cessante contēptu sacri temporis, & Ecclesiasticę exhortationis. Secūdo si petatur ex voluptate infra tamen limites matrimonij sistendo etiam si se prouocent: hoc expresse dicit Aug. prima corin. 7. & tenet cōmunis schola quamuis supple. conetur astruere hoc esse mortale. Tertio si fiat causa vitæ de infirmitatis secundū. b. Th. Quarto quādo quis incipit reddere vel exigere bona intētionē, sed post mutatus iā hoc vult causa delectationis. Quinto quādo aliud intendit quā finē coniugij, qui est proles & debitum. Sexto quādo hoc agit causa vitæ de fornicationis in se & posset aliter faciliter vitare, (sed eligit istam viam voluptuosam absorbentem rationem: quia istam præfert illi quæ illā conseruat, alij dicunt in isto casu, nullum esse peccatū quod verum est quādo quis aliter melius vitare non potest: vt quia habet loqui secrete cum foemina, de qua sibi timet.

**Quomodo actus matrimonialis
est peccatum.**

Actus matrimonialis est peccatum mortale. Primo ratione intentionis si sit tanta libido q̄ infra limites matrimonij non sistat, sed idem facere cum quacunq; persona occurrente: inherens voluptati vt fini vltimo, non esset tamen mortale si in ipso actu quando ratio est absorta, vir ad aliam dilectam carnaliter intēdit, aut vxor ad alium. Secundo si fiat in loco sacro, super quo Richar. distinguit. Nam si ibi sunt breui tempore coniuges, nec reddere licet nec exigere. Si autem ibi sunt longo tēpore violenter licitum est vtrūq; secundū. f. Tho. & Palu. simpliciter dicunt q̄ nullo modo licet reddere: quia non sic tenetur coniux in omni loco sicut in omni tempore: cum tempus non possit per hoc violari, sicut locus sed nec in omni alio debet reddere nisi honestate seruata, quia non in publico. Et Palu. expresse dicit hoc esse mortale, etiam si alius locus non possit haberi: quia nunquā licet locum sacrum violare, cum hoc non sit necessitatis sicut mingere. Vnde petere non licet nec alter tenetur reddere cum hoc non possit fieri sine irreuerentia sacri loci: qui indiget inde reconciliari ex natura facti secundum Ioan. And. licet, per accidens excusetur quia est occultum. Silues. dicit quod quando fit ex libidine etiam alius intentione veniali vel causa sanitatis, aut prolis aut alia causa tēporali est mortale, quia violatur locus sacer sine necessitate. Sed si fiat

propter

propter bonum animę ad vitandam illicitam corruptelam in se vel socio etiam si in ipso exercitio actus interueniat voluptas venialis, quę prius non fuerat in intentione non erit mortale, nec Ecclesia eget reconciliatione quia cessat irreuerētia. Quarto actus coniugalis est mortale ratione modi contra naturam qui est duplex. Primo quando vas debitum non seruatur, nec excusatur fœmina cōsentiens timore verberum, aut odij: aut incontinentiæ mariti, sed sola violentia absoluta excusat. Secundo quando vas debitum seruatur, sed non debitus situs, à quo deuiatur parum lateraliter coeundo: magis sedendo stando vel fœminam supergrediendo, maxime bestialiter retro, scilicet, accedendo. Si fœmina supergrediatur virum mortale est secundum Palu. quia ille modus non conuenit infusioni & receptioni seminis: vnde videtur impediri generatio prolis. Sed Silues. dicit hoc falsum, quia Matrix trahit ad se semē: etiam si membrum virile non intret claustra pudoris, sicut concipiunt fœminæ in balneis, vbi viri spermatizant. Et sanctus Tho. narrat in quolib. de quadā virgine quę patre in somnis polluto cōcepit: saluo pudore virgineo, mortale est etiam secundum Palu. si fiat alijs modis præcise causa voluptatis: quia est abuti sacramento cōiugij, non autem si fiat ex causa rationabili. Sūma vero Angel. & Rosel. tenent ista non esse mortalia etiam supergressionem, modo mulier re-

lier retineat semē. Aliter dicit esse mortale, in istis coniuges acriter sunt arguendi cū sint peiores bestijs quæ modum obseruant. Compatiendum est tamen eis quia in talibus actibus, parum aut nihil rationis habent. Vnde seruato vase nihil talium auderem dicere esse mortale: etiā supergressionem vel retro accessionem: sed solum ex intentione voluptatis non sistentis infra limites matrimonij vel aliquo huiusmodi. Vnde si causa rationabilis subest: omnes illi modi licent quod sic probo. Nullus actus coniugalis ex quo sequi potest generatio & in quo seruatur finis huius sacramenti possibiliter est de se mortalis, sed omnes prædicti sunt huiusmodi: quia secundum Alber. in omnibus prædictis sequi potest generatio & seruari potest finis sacramenti, vt scilicet, intendatur aut proles aut remediū corruptele. Vnde isti modi non sunt de se illiciti: sed licite fiūt ex causa iusta infirmitatis vel periculi abortus: aut naturalis dispositionis & huiusmodi & hæc videtur mens sancti Tho. vnde in. 4. distin. 31. dicit, quando vas debitum prætermittitur semper est mortale: quia impeditur generatio & totaliter intentio frustratur naturæ: quando vero prætermittitur debitus modus secundū situm, non est semper mortale sed potest esse signū mortalis concupiscentiæ. Quandoq; sine peccato fit, quando dispositio corporis alium modum nō patitur in quo quanto à naturali dispositione receditur

ditur tanto est grauius. Dicit etiā Alber. nihil eo-
rum quæ facit vir cum vxore seruato q̄ non fiat
pollutio extra vas debitum de se est mortale: nec
voluptas sistens infra limites coniugij peruerit
vsum huius sacramenti quod etiam est in reme-
dium. ¶ Quinto est mortalis actus coniugij quan-
do inde probabiliter timetur periculum abortus
vel mortis seu aggrauationis vxoris, quia est cōtra
charitatem. ¶ Sexto est mortalis tēpore menstro-
rum, vnde Leuī. 29. infligitur pœna mortis viro
reuelanti turpitudinē menstruatę: & mulieri ape-
rienti fontem sanguinis sui quod secundum san-
ctum Tho. prohibitum est duplici ratione, scilicet
propter immunditiam, & propter nocumentum
inde sequēs proli. Quo ad primum fuit præceptū
cerimoniale. Quo ad secundum morale est & o-
bligat etiam in noua lege, vnde secundum ipsum
si fluxus menstrui proueniat quasi continue ex ali-
quo morbo, non prohibetur accedere ad illam in
noua lege: quia in tali statu mulier potest concipe-
re, & oporteret virum perpetuo abstinere. Si vero
sit naturalis quem mulieres sane determinatis tem-
poribus patiuntur: secundū Palu. non est mortale
reddere vel exigere scienter etiam si credatur mō-
strū inde generari: sed. s. Tho. tenet q̄ quando vir
petit tali tempore debet precibus eum auertere:
non tamē ita efficaciter vt possit ei esse occasio in-
cidendi in alias dānabiles corruptelas. Passionem

vero

verò suam non est tutum ei indicare: ne vir inde concipiat abominationē ad illam nisi de viri prudentia præsumat. De mente igitur sancti Tho. non est mortale in viro exigere: quando sibi timet de corruptela, nec potest faciliter aliter providere: quia magis tenetur animæ suæ quàm corpori generandę prolis consulere. In muliere autem exactio semper est mortale quia tempore menstruorū non ita mouetur: vt de facili sit in periculo corruptionis, pro opinione Petri de Palu. est q̄ secundum aliquos medicos: nō est vniuersaliter verum q̄ tali tēpore concipiantur foetus monstrosi imo sæpe & forsam vt in pluribus accidit contrarium. Et dato q̄ accidat, melius videtur proli monstrosam esse quàm nullo modo esse. Et diceret illud Leui. solum esse præceptum & obligare quo ad id quod est ceremoniale: non quantum ad id quod continet moralitatis.

¶ Septimo est mortale quando alter coniugum præuenit alium tactibus osculis & huiusmodi taliter quòd sequitur pollutio extra vas. Dicit Palu. quòd non est mortale retrahere se ante complementum coitus ne seminet & sequatur proles nisi mulier prouocetur ad seminandum: esset tamen mortale fundere semen extra vas ne sequatur proles, similiter de foemina tenet quòd non peccat mortaliter: si statim post coitum mingit vel se erigit vt semen emittat, sed hoc videtur contra. ca. aliquando. 32. quęst. 2. vbi

*ita accidit Onam qui accendens
accendens ad uxorem ad uxorem
sebat semen in terram pp quod
dicitur*

dicitur meretrix quæ prolem suam interimit an-
 tequam uiuat idest antequàm sit, vt dicit Glo. &
 idem dic de procurante venena sterilitatis. Dicit
 etiam idem q̄ insistens finaliter tactibus & osculis
 non intendens venire ad actum coniugalem mor-
 taliter peccat. Si autem hæc faciat ex amore vt cõ-
 plexus & oscula honesta & non ex libidine: vel si
 procedunt ex libidine ordinantur tamen ad actum
 coniugalem quia non sistunt in horum delectatio-
 ne, sed solum paratur ad actum illum: & locus est
 aptus ad coitum si succederet eius voluntas nõ est
 mortale alias sic: quia omnis actus venereus qui
 non est coitus coniugalis vel ad illum ordinatus
 actu vel habitu est illicitus. ¶ Octauo est mortale
 negando debitum petenti: nisi subsit iusta causa vel
 nisi precibus aut suasionibus eum auertat: quod
 tamen cum multa instatia fieri non debet propter
 multa pericula: quia cõtra iustitiam est proprium
 non reddere petenti, siue petat clare siue interpre-
 tatiue nutibus: quia non refert vtrum verbis an fa-
 ctis quis suam exprimat voluntatem & ad hoc te-
 netur siue sit tempus sacrum siue dies ieiunij: quã-
 uis dicat Alexan. quem sequuntur aliquę glo. q̄ est
 mortale cognoscere in diebus solēnibus causa vo-
 luptatis: quod solum est verum si fiat in contem-
 ptum sacri diei, & non aliter: & iura quæ hoc dice-
 re videtur, secundum Richar. non præcipiunt sed
 consulunt, nec excusat ab hoc nolle multiplicare
 prolem.

prolem. Petere vero non tenetur, quia nemo tenetur vti iure suo nisi ad vitandam fornicationem in socio. ¶ Nono est mortale exigere ante benedictionem nuptialem vbi est consuetudo: quod verum est secundum Florenti. quantum ad primam vicem: nisi exigit, propter vitandam fornicationem, immo secundum Albert. & Innocē. et direct. non est mortale agnoscere ante benedictiones, quando ex iusta causa non ducit eam solēniter: puta quia terra est interdicta, vel est senex & erubescit, vel est nobilis & accepit ignobilē vel propter dotem & huiusmodi. Vnde ad vitandas plures pollutiones & peccata cōsulēdū esset spōsis q̄ si publicato matrimonio spōsa nō potest duci vel benedici, cōsumatur: quia licet consuetudo habeat vim legis, tamen nō semper lex obligat ad mortale nisi sit praeceptiva: de elec. cap. generali. li. 6. ¶ Decimo est mortale ratioe voti, vnde quāuis matrimoniū cōtractū post votū simplex teneat: & eo consumato teneatur qui vouit redere ex actus: tamē exigens peccat mortaliter, faciens contra votum: quod quantū est ex parte sui adhuc potest implere non exigendo: quia votū castitatis est votū de negatiuo obligans semper & ad semper puta ad nō exercēdū carnalē actum & quia in voto cōtinentiæ solus Papa dispēsat: ideo ab ipso petenda est dispēlatio ad exigendū: nisi quis teneat opinionē Guiller. q̄ in hoc potest Episcopus dispensare: quod verū credo quan-

idō talis nec adire nec mittere posset Romā. Vtrū
 post votū religionis contrahens: possit exigere cō-
 munitate dici solet q̄ non, sed dic q̄ post consuma-
 tum matrimoniū licite petere potest: quia votum
 eius est de affirmatiuo, scilicet de assumendo statū
 religionis. Vnde sicut talis si contrahat nō tenetur
 ad paupertatem: sic nec ad castitatem, mortua ta-
 men vxore tenetur intrare religionem & post pro-
 fessionem tenetur ad castitatē, sicut & ad pauper-
 tatē sic tenet Caietanus. ¶ Undecimo est mortale
 ratione affinitatis, vnde qui cognouit post contra-
 ctū matrimoniū consanguineā vxoris: non potest
 exigere sine mortali, super quo secundū Palu. Epi-
 scopus potest dispēfare quod dubitat Floren. Ego
 vero credo verum, quando non adest possibilitas
 adeundi Romā: quia non debēt animæ remanere
 in laqueis ita faciliter, nec hoc intendit Ecclesia.
 ¶ Duodecimo est mortale reddere vel exigere de-
 bitum ab adultero: si non est correctus vel corrigi
 paratus. de adul. cap. si vir. nec licet viro ministrare
 vxori necessaria si ea negando emendaretur, quia
 tenetur eā omni modo emendare quo potest, nisi
 innocens petat timore suæ incontinentiæ: quia
 non debet cum suo periculo corrigere socium, si-
 militer non peccat quando cessatio exactionis vel
 redditionis non corrigeret sed proficeret in peius,
 vel inutiliter scādala suscitarēt: quia ordinatio Ec-
 clesiæ non fit ad suscitanda scandala, nec vt homo
 inuti-

inutiliter sui iuris detrimētū patiatur. Item secūdu
Palu. quando cessat scandalum & est occultum: &
continentia nō proficit ad correctionem quæ fuit
causa huius constitutionis. Similiter quādo potest
aliter corrigere puta includendo & prohibēdo ne
cum aliquo loquatur.

Actus coniugalis fit sine peccato & est merito-
rius. Primo quando supposita gratia reddit debi-
tum quia est actus iustitiæ. Secundo quando pe-
tit causa prolis generandę & educandę Deo quia
est actus patriæ, etiam si de seruitio Dei nihil cogi-
ter: quia ex quo est in gratia & facit rem ex suo ge-
nere bonam, virtualiter hoc ordinat in Deum. Ter-
tio quando hoc facit ad conseruandum socium à
fornicatione quia est actus charitatis. Quarto quā-
do facit ad vitandam in se & aliter melius vitare
non potest: quia est actus prudētiæ & castimonie.
In carente vero gratia actus cōiugalis dictis. 4. mo-
dis est indifferēs quia nō est meritorius cū non in-
formetur gratia nec demeritorius propter carētiā
culpe: nō obstatē q̄ homo inde erubescat: quia de
tribus erubescimus, primo de culpa, secūdo de ha-
bēte speciē culpe: vt est iste actus qui est eiūsdē spe-
ciei cū fornicatione in genere naturæ, tertio de na-
turalibus defectibus vt est egestas. Præter actum
coniugale in vase & situ debito exercitum: omnis
alius actus venereus est de se mortale peccatum.

Primo si opus perpetretur. Secundo si deliberetur

o ij ipſius

ipsius perpetratio. Matth. 5. qui viderit mulierem.
 &c. & secundum doctorem. peccatum cogitationis
 est eiusdem speciei cum opere exteriori, dicit An-
 gel. q. quamuis hoc sit: non tamē est necessarium
 confiteri hanc circumstantiam, scilicet, an quis de
 liberavit cum soluta an cum coniugata: sed non te-
 netur in hoc quia secundū ipsum & omnes oportet
 confiteri peccata in specie: quod non fieret si
 illud esset verū, & eo casu fit contra castitatem &
 contra iustitiam propter iniuriam factam marito
 in persona coniuncta, & consequenter fit contra
 duo præcepta. Tertio deliberando & consentien-
 do circa delectationem operis expresse vel tacite
 etiam sine intentione perficiēdi ad extra, quod di-
 citur delectatio morosa.

Interroga si perpetravit opus luxurię aliquo præ-
 dictorum modorū: si delectatus est cogitando mo-
 rose carnalia præsertim peccata à se facta: si pro-
 pter hoc in somnis est pollutus, vel post somnum
 gavisus est de sua pollutione: quia si gaudet pro-
 pter delectationem veneream mortale est, si pro-
 pter exonerationem naturæ minus peccatum est.
 Si in vigilia voluntarie se polluit. Si tetigit veren-
 da alterius vel permisit sua tangi ex libidine. Si
 osculatus est vel tetigit aliquem ex lasciviā morta-
 le: quæ tunc est quando fit ut sequatur pollutio vel
 cum periculo ut inde sequatur. Si locutus est vel
 audiuit carnalia: si per hoc exponebat se periculo
 concu-

concupiscendi, maxime si aduertebat de periculo. Si fecit dari musicam. Si misit vel detulit nuncium super hac materia. Si fuit mediator vel ipse posuit mediatorem. Si misit munus hac intentione. Si defert aliquod iocale quod dicitur empressa o deuifa. Si laudauit se vel alium de mortali. Si iuit ad Ecclesiam, vel transiuit per vicos vt videret aliquam. Si comedit vt esset ad luxuriam potentior. Si ornavit se vel voluit esse formosus vt ad malum complaceret, vel ad hoc defert odorifera vel pulchras vestes. Si misit vel accepit super hoc epistolas. Si in infantia comisit aliquid tale & ex verecundia tacuit in confessione. Si intrauit locum meretricum intentione luxuriandi seu videndi in honesta quæ ibi fuit: vel transiuit per loca vbi sunt personæ inhonestæ aduertens de periculo casus. Si fuit causa alteri luxuriandi consulendo inuitando vel pecuniâ offerendo. Si contraxit cum aliqua clâ destine, prædicta sunt mortalia toties quoties & in omnibus oportet exprimere conditionem personæ: puta si est soluta, corrupta, virgo, vxorata: an monialis, clericus in sacris, an religiosus.

Septimum præceptum.

Circa septimum præceptum non furtum facies, prohibetur omnis illicita vsurpatio alienæ rei & sic comprehendit furtum rapinam

& vsuram, & habentes superflua respectu sui status & familie, si non subueniunt egentibus pro loco & tempore. Vbi nota q̄ tractare aliena inuito domino est mortale cum sit contra diuinum præceptum, etiam in re modica: vt. r. 4. quæstione. 4. capitu. 6. & insti. de re. di. §. gallinarum, vbi glo. dicit quòd in vno ouo committitur furtum, quod verum est si adsit voluntas subtrahendi maiora si posset: vel quando ex subtractione parue rei dominus valde grauatur, vel quia est pauper, vel quia illa est sibi multum chara: vt patet secunda secunda. quæstione sexagesima sexta. alias subripere minima non est mortale. ca. si quæstiones. de simo. vbi non committitur simonia in modico. & l. eleganter. ff. de dolo. vbi non debet actio dari de dolo, nisi ex re magna & euidenti calliditate, & glo. in verbo. magna. dicit vltra duos aureos, quod verum est circa magnum dominum: alias standum est arbitrio boni viri, quia pauperi obolus est quid maius, quàm aureus diuiti, quia inde emit panem vnde viuit. Qui tollit minima credēs domino placere, & postea cōperit de voluntate contraria, restituat quod accepit, & excusatur.

Furans in extrema necessitate famis vel nuditatis non peccat, quia in tali casu omnia sunt communia. Si vero necessitas non est extrema sed est magna, excusatur à tanto sed non à toto: & tenetur vel

tur vel restituere vel tribus hebdomadibus ieiunare. de furt. capit. si quis. Item excusatur à toto, quando ille sic abundat: & iste sic necessitatur q̄ de præcepto sibi tenetur subuenire, vide infra de eleemosyna. Qui in extrema necessitate accepit aliena: si postea veniat ad pinguiorem fortunam, non tenetur restituere: maxime si res est consumpta. arg. ca. suggestum de decim. vbi dicitur: quòd res habēs suam perfectionem, nec continens actū successiuum non reuocatur, licet postea cesset causa talis rei: sic in proposito, licet cesset ratio furandi in fortuna pinguiori: tamen quia semel iure naturali acquisitum est ius huic perfectum in re capta restituere non tenetur secundum doctō. quamuis supple. videatur aliud sentire cum Panor. vt illi imponit. Rosel. & similiter quando non erat necessitas extrema, sed magna cui alius tenebatur subuenire, si vero non erat talis quòd ei tenebatur subuenire quamuis esset magna: tenetur restituere non simpliciter, sed sub diiunctione, id est, restituere vel ieiunare vt dictum est: quæ vera sunt nisi is cui ablatum est esset in equali necessitate: quia tunc non licet auferre, & ablatum obnoxium est restitutioni quia in pari causa potior est conditio possidentis. ff. de conditio. ob. tur. ca. l. si obturpem. Nota quòd necessitas excusat furtum & non adulteriū & alia peccata: quia eo casu furtum nō est furtum sed occulta sublatio rei

proprie: cum in tali articulo omnia sint cōmunia, sicut hominem occidens se defendendo non peccat: quia tunc nō est homicidiū, idest, iniusta occisio hominis, quia plus tenetur quisq; vitā suā tueri quā alienam cæteris paribus. Fornicatio autē in necessitate vere est fornicatio & manet peccatū, vnde Panor. in. c. quoniā. de simo. dicēs causā esse quia illa secundū se sunt mala non furtū: non sufficiēter soluit immo furtū est secundū se malū: sicut & illa, sed causa est quia illo casu definit esse furtū vt dixi. Interroga ergo si quid furatus est, si rapuit, si damnificauit proximū in rebus, si se fellit emendo & vendendo, si fecit bellum iniustū, si participauit in dāno proximi, opere, cōsilio, mādato, cōsentiendo: nō obuiando cū posset cōmode, si erat persona priuata sine periculo suæ personæ: si vero erat persona habens publicam auctoritatem tenetur ad hoc etiam cum armis & periculo suæ personæ. Prædicta sunt mortalia.

Si accepit res naufragantium, vbi aduerte qd si accepit de naufragio res statim perituras puta, farinam, papyrum, zucaram & similia: & sine periculo vitæ ea saluauit etiam si dominus non erat alias rehabiturus restituere tenetur: quia ex charitate tenebatur suffragari. ca. excommunicationi de rapt. habebit tamen sui laboris mercedem. Si vero sine vitæ suæ periculo saluare non potuit distinguendum est: nam aut se exponēdo periculo vitæ proba-

CONFESSORVM.Fo.109.

probabili seu qualicunq; capit ea bona quæ dominus verissimiliter per aliam viam non erat re-
habiturus:& tunc potest retinere:quia non tene-
batur cum tali periculo suffragari,& dominus sic
debet velle q̃ proximus ea habeat potius quàm
perirent:si autem alia via erat habiturus, vt quia
illa tempestas ad littus iactasset: aut inuenisset a-
lios qui se periculo exponerent: tenetur restituere
licet debeatur ei præmium pro labore & peri-
culo ad arbitrium boni viri. Similiter qui res ia-
ctatas in mare inuenit:si erant pro derelictis:natu-
raliratione efficiuntur capientis. Si vero non ha-
bebant pro derelictis. Sed ad euadendum erant
proiectæ:occupans animo retinendi committit
furtum & est excommunicatus.d.ca excommu-
nicationi: si non restituit quàm primum potest
præmissa monitione:licet Angel.post Panor. te-
neat quo ad Deum non requiri monitionem: si
vero accepit simpliciter non considerando an
essent derelictæ:excusatur à furto. Si inuenit ali-
quid quod de propinquo fuit in bonis alicuius:te-
netur illud restituere vero domino si reperiri po-
test.14.q.5.si quid inuenisti. Si autem solum fuit
alicuius ab antiquo vt thesaurus:non tenetur re-
stituere quia talia sunt occupantis nisi q̃ secundũ
leges:medietas est domini agri: si autem res in-
uenta nunquàm fuit in bonis alicuius vt lapilli in
littore maris:aves & pisces & animalia non do-

mesfica ante captionem occupanti conceduntur: etiam in fundo alieno: modo dominus non prohibuerit ingressum fundi.

Si exegit talias pedagia & alias exactiones iniustas vel a quibus non debuit. Nota q̄ in cap. super quibus de verb. sig. sic dicitur. Duximus declarandum illa esse pedagia: guidagia, salinaria interdicta: quæ non apparet imperatorum vel regum, lateranensis consilij largitione concessa vel ex antiqua consuetudine à tempore cuius non extat memoria introducta. Ex quibus patet quod. 4. possunt hæc imponere. Primo imperator & à fortiori papa pro bono totius Christianitatis in tota ecclesia: pro bono particulari in terris Ecclesiæ temporaliter subditis. Hoc non potest ciuitas sine licentia principis: nisi super hoc habeat præscriptum ius. Secundo rex qui in proposito solum dicitur secundum hos. & Angel. rex Romanorum: puta imperator non coronatus: sed secundum Panor. in. ca. innouamus. de censu. hodie reges inferiores præscripserunt in suis regnis iura imperatorum: & idem de quibusdam ciuitatibus italiæ unde isti possunt ista imponere sicut & imperator. Tertio illi quibus à concilio lateranensi est concessum. ex quo patet quod Papa à quo habet concilium virtutem & ipsi præest est princeps in spiritualibus & temporalibus. Quarto qui hoc habent ex consuetudine de qua non extat memoria

CONFESSORVM. Fo. 110.

in contrarium quæ habet vim tituli. Alij à prædictis impoñentes nouas exactiones: vel augentes antiquas tenentur ad restitutionem:& per processum curiæ sunt excommunicati. Quod nota quia multi domini in Hispania forte incidunt sepe in hanc sententiam imponentes suis subditis præfita & in commestibilibus aliam exactionem quæ vulgo dicitur sisa: quæ sunt indubitate rapinæ & eis hoc non licet ab inuitis subditis exigere.

Vt iuste possint prædictæ exactiones dici multa debent concurrere. Primo vt imponens habeat auctoritatem: alias est excommunicandus. Decensi. innouamus: & per processum curiæ est excommunicatus. Secundo vt imponantur propter iustam causam finalem: puta propter necessitatem publicam: vt est reparatio muri: potestatis & huiusmodi. Tertio vt imponantur circa causam materiale. Quia ecclesiasticis non possunt imponi sub pœna excommunicationis late sententiæ super rebus suis vel Ecclesiæ: nisi in his quæ deferunt causa negociationis. de censi. cap. quàmquam lib. 6. Quarto vt imponantur secundum debitam causam formalem idest proportionaliter ad causam finalem: & quātum necessitas requirit: & non ad explendam luporum ingluuiem viuētū ex rapto: & secundū q. subditorū & negociorū facultas patitur. dicit hostien. q. exactio concessa

concessa à principe etiam causa non expressa: vel si consuetudo cuius non extat memoria approbet præsumitur iusta: nouas autem exactiones: nisi probentur legitime impositę præsumendum est esse iniustas. quia vt dicitur in. d. ca. quamquam exactiones pedagiorum tam iure canonico quàm civili regulariter sunt dānatę. Similiter oportet quòd exigens faciat id propter quod exiguntur: deficiente aliquo prædictorum nec possunt exigi: nec sunt soluenda. Defraudātibus gabelas infra dicetur.

De præscriptione & vsucapione.

SI mala fide aliquid præscripsit vel vsu capiti: vbi nota q̃d præscriptio est acquisitio dominiij circa rem immobilem certo temporis spacio. Et differt ab vsucapione. Primo quia præscriptio est circa immobilia: vsucapio vero circa mobilia. 16. q. 3. quas actiones. Secundo quia vsucapio triēnio completur: non autem præscriptio: alias quęcunq; dicuntur de præscriptione intellige suo modo de vsucapione. Ad præscriptionem iustam requiruntur. 4. Primo possessio continua rei præscribendę sine interruptione vsq; ad finem præscriptionis. de præscrip. cap. illud. Secundo bona fides præscribentis ita quòd credat rem suam esse & tradentem habere ius distrahendi illam: licet
in

CONFESSORVM. Fo. iiii.

in facto erret. ff. de verb. sig. l. bonę fidei. Tertio iustus titulus. eo. titu. ca. si diligenti. Est autem iustus titulus omnis. omnis actus per quem solet acquiri dominium, vt donatio: emptio & huiusmodi. Quarto requiritur qđ sit res pręscriptibilis: nā peccata nullo tempore possunt pręscribi: immo quanto diuturniora tanto sunt grauiora. Subdit^r non potest pręscribere contra obedientiam quā debet suo pręlato. eod. titu. cum non liceat: nec laicus potest pręscribere ecclesiam nec ius decimarum: nec alia iura spiritualia: etiam si mille anni transierint. eo. titu. causam. similiter reseruata principi in signum subiectionis nō possunt pręscribi. C. de pręscrip. l. comperit. Et generaliter res quam lex prohibet alienare. defunctus. seu pactum: & huiusmodi. eo. titu. cum non liceat secundum docto. vbi suprā. possidens rem certo tempore non sufficienti. ad pręscriptionem: non tenetur restituere fructus perceptos toto tempore quo possedit cum bona fide. tutius tamen esset componere cum vero domino super fructibus perceptis etiā tempore bonę fidei. Contra ecclesiam Romanam non currit pręscriptio minor centenaria. 16. q. 3. quas actiones. & ca. nemo. Cōtra ecclesias inferiores: quo ad immobilia requiruntur. 40. anni. eo. titu. ca. quarta. contra autem quoscunq; alios à prędictis: sufficit spacium. 10. annorum inter pręsentes continue & viginti inter

ter absentes. l. fin. ca. de præscrip. Dicuntur præ-
sentes existentes in eadem prouincia: vel existen-
tes in eadem ciuitate secū dū glo. c. de præscrip. l.
cum in longi. Si commissit vsuram: mortale est.
Quid sit & quot modis fiat infra patebit.

Si emit aliquid pro minori notabiliter quā
valeret propter præuentionem solutionis. Si ven-
dit carius notabiliter propter dilationem solutio-
nis. Si dedit pecuniam ad societatem non parti-
cipans in periculo sed in solo lucro. Si dedit bo-
ues vel alia animalia & voluit habere capitale sal-
uum: nisi damnū hoc aliunde refartiat: puta quia
dat pascua & domos & huiusmodi vsq; ad equi-
ualentiam. Si accepit pecuniam sub vsuris sine
necessitate vel ab eo qui non erat paratus dare.
Si accepit dono aliquid notabile ab eo qui dona-
re non potest. Si accepit à personis Ecclesiasti-
cis de bonis Ecclesiæ aliquid notabile non præ-
textu eleemosynæ. Si incendit loca sacra est ex-
communicatus: post de nunciationem à solo Pa-
pa absoluiendus. tua nos. de sen. ex. incendiarius
vero aliorum locorum est excommunicandus.
23. quæst. 8. si quis. Si per simoniam aliquid ac-
cepit: prædicta sunt mortalia: de simonia vide in-
fra. Pretium iustum est dandum pro re: quia em-
ptio & venditio pertinent ad iustitiam commu-
tatiuam de cuius ratione est equalitas: ideo præ-
cium debet esse æquale rei & e contra. Est au-
tem

tem iustum pretium quod currit communiter in loco & tempore contractus secundum docto. in. cap. cum dilecti. de emp. & vend. quando tamen venditor ex venditione damnificatur multum: secundum sanctum Tho. vendere potest & rem & suum damnum: si vendit ad instantiam emptoris & ut ei seruiat: non autem si venditor vendat coactus propter aliquam propriam necessitatem: secus si ipse non dānificaretur & emptor multum iuuaretur: quia cum hoc non sit propter cōditionem vendentis venderet quod non est suum. Similiter quando constat q̄ ex fraude mercatorum minorantur vel augētur pretia rerum ut quia cōueniunt non nisi certo pretio vendere suas merces: vnde emūt omnia quæ sunt in foro: ut pretiū crescat & suo modo vendant: aut volentes emere exponunt multa in foro ut pretiū vilescat. In his duobus casibus pretiū rei nō est secundū cōmunē estimationē: sed in primo casu est maius: in secūdo maius vel minus secundū q̄ exigit fraus mercatorū: non tamē pretiū iustū rei cōsistit in indiuisibili ut dicit sanct⁹ doctor: sed habet quādam latitudinē: & possunt assignari tres gradus pretij iusti. s. supremus: medius & infimus: sicut ostēsa pretia pāni vn⁹ mercator dicit illā valere aureū. alius. 10. argenteos: alius. 9. & quocūq; horum vendatur res siue ratione dilationis siue præuentionis solutionis iuste venditur.

Contra dicta faciunt aliquæ leges. nam. ff. ad trebel. l. prima. §. si hæres. dicitur quòd res tātum valet quantum vendi potest. quod vt valeat in cōscientia debent concurrere aliqua. Primo q̄ cesset fraus minorantium vel augmentum pretia rerum dolose vt dictum est. Secundo quòd cesset coactio eumentium & vendentium ita quòd non cōpellantur aliqua necessitate emere aut vēdere hic & nunc ab isto, vel isti, quia moriens fame vēderet equum electū modico pane. Tertio quòd cesset ignorantia contrahentium ita quòd vterq; bene noscat factum suū: his stantibus tenet in conscientia dicta lex & non alter. facit etiam cōtra dicta quòd vt habetur. c. de rescin. ven. l. 2. & de emp. & ven. cum causa. contrahentes possunt se decipere vsq; ad dimidiū iusti pretij. & quòd iure permittente fit: iuste fit. dicendum quòd dicta iura valent iure fori non iure poli: nec tale permittit ius approbando: sed non infligendo pro eo pœnam. Nam ius positium in odium liuium nolluit dare actionem pro modica lēione: sed solum quando excessus est magnus vt cum est vltra dimidium iusti pretij. Vendi possunt omnia mēsurabilia pecunia non prohibita vendi. Prohibentur autem: primo spiritualia: alias committitur simonia. Secundo illa quorum vsus est solum ad malum. vt venena: idola & similia. Tertio res aliena & qui emit tenetur illam restituere vero domino

CONFESSORVM. Fo. II 3.

domino non accepto pretio ab eo. Quarto vasa sacra in eadem forma laicis sed solum alteri Ecclesie propter necessitatem: contracta autem vendi possunt cuicunq; de conse. distin. p. ligna. Quinto res pupilli ipsi tutori. ff. eo. l. si. in emptione. Sexto liber homo pater tamen potest vendere filium necessitate famis urgente. l. i. & 2. c. de Pa. qui si. di. ita tamen q̃ restituto pretio à quocunq; & quocunq; tempore ipse ad ingenuitatem proueniat. In nullo alio casu licet patri vendere filium: matri vero nec in alio nec in isto. Similiter marito non licet vendere uxorem, quia non est ita in sua potestate sicut filius: si autem liber homo patiatur se vendi ad participandū pretium efficitur seruus, instit. de iure perso. §. serui. Septimo Christiani captiui in bello redigi nō possunt in seruitutē. Octauo sophisticateda prohibentur vendi pro veris, vt aurum vel argentum alchimicum.

Octauum præceptum.

Circa octauum præceptum, non dices falsum testimonium. Prohibetur omne mendaciū, & omnis falsitas & taciturnitas veritatis, super quo notandum q̃ mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi: & est triplex; scilicet, mendacium perniciosum quo intenditur alterius nocumētum, mendacium iocosum quod

ordinatur ad delectandū alios: et officiosum quod fit ad vtilitatem aliorum & quodlibet horum de se est peccatum. 22. q. 2. ca. mihi. & ca. 1. vbi dicit Augu. ad salutem eternā nullus ducendus est opitulante mendacio: quia cum voces naturaliter sint signa intellectuū cōtra naturam, & indebitum est q̄ quis voce significet: quod non habet in mente, vnde non tenetur Casianus dicens q̄ licet mentiri ob magnam vtilitatem assequēdam, vel magnū malum vitādum, immo secundum Aug. propter vitam hominis saluandā: non licet dicere mendacium quodcunq; etiā iocosum & sine iuramento. Mendacium est peccatum mortale. Primo circa res diuinas, vnde occultans vel corrūpens fidē vel aliam veritatem diuinam mendacio: & qui mentitur circa doctrinā fidei & omnium pertinētium ad sacrā scripturā mortaliter peccat. Secūdo quando fit in iniuriam Dei vel in nocumentū proximi: quantū ad suam personā, diuitias vel famā notabiliter. Tertio ratione scādali vel cuiuscunq; dāni cōsequentis dū quis non veretur propter scandalum mētiri. Quarto si sit circa doctrinā morū siue pertinentium ad vitia & virtutes. Quinto si adsit circumstantia iuramenti siue sit iocosum siue officiosum. Sexto si fiat in iudicio de ptinētibus ad illud: vt si accusatus negat veritatem suo iudici in his de quibus potest inquirere, vt si est infamatus: vel saltem habet aliquem testē contra se vel aliquod vehemens

hemēs indicium & huiusmodi. Aut si testis falsum deponat, nisi debita deliberatione & sollicitudinē adhibita, putaret certum esse quod falsum est. Septimo ratione contemptus. Octauo secundum aliquos ratione perfectionis quia viris perfectis omne mendacium est mortale, sed falsum est: quia cunctantia personæ nō transfert in aliam speciem, nec aggrauat in infinitū nisi ratione scandali vel si sit contra votum. Nonō ratione loci vnde prædicatori mortale est mentiri scienter in ambone de pertinentibus ad doctrinā: quia si mētiri in doctrina fidei & morū est mortale à fortiori in loco doctrinæ vbi doctor gerit personam Dei & persona eius loquitur: iuxta illud Lu. 6. qui vos audit me audit. Dicit Angel. & Rose. q̄ non est mortale mentiri de pertinentibus ad doctrinam nisi ratione scandali vel contemptus doctrinæ annexi: vel nisi in his quæ sunt de necessitate facienda vel omittenda, secus si ex consilio. Hoc vltimum non videtur verum quia sequeretur q̄ possit quis docere publice hæreses sine mortali peccato, puta dicendo q̄ melius est esse in matrimonio quàm in castitate & in seculo quàm in religione: quod est hæreticū cū sit contra illud sacræ scripturæ, si vis perfectus esse vade & vende quæ habes. &c. quia ista sunt de consilio, esset autem veniale si de alijs mentiretur: puta si dicat aliqua iocosa, si alleget vnum capitulum pro alio, vel vnum prophetam pro alio ex

lapsu lingue vel obliuione & huiusmodi: quia in his nec iniuria fit Deo nec damnum proximo: nec sequitur scandalum vt suppono, nec etiam in talibus tenet personam Dei.

Quod licitum sit celare veritatem respondenti.

QVando homo non est obligatus respondere secundum intencionem alterius potest celare veritatem multipliciter. Primo quādo quod dicitur est verum in vno sensu: licet non sit verum in alio in quo capitur ab audiente, sicut Abraham dixit vxorem esse sororem. gene. 12. quia erat soror ex parte patris licet non ex parte patris & matris simul. Secundo quando ad eandem interrogacionem possunt dari multe respōsiones, & datur vna & tacetur alia: sicut Samuel veniens Bethleē principaliter ad vngendum Dauid in regem, & secundo ad sacrificandum: quæsitus ad quid venisset respondit de causa secundaria & nō de principali. p. reg. 15. Tertio quando locutio est duplex & in vno sensu est vera & in alio falsa. & loquens intendit loqui in sensu vero & imprimere alteri sensum falsum: sicut si quis interrogetur de eo qui quæritur ad mortē: an transierit per talem viam, & respondeat non transiit hac intendens per proprium locum quem pede aut manu tangit: aut si Clericus ad por-

ad portam quærat an portet aliquid de quo sit soluenda gabela: respondeat, non, de quo, scilicet, sit soluenda à Clerico: sicut & Angelus interrogatus à Thobia, quis & de quo genere esset. respondit ex filiis Israel, ego sum Azarias Ananię magni filius. Tho. 5. quæ sunt vera secundum interpretationem illorum terminorum & non secundum ipsos terminos. Similiter dominus non negauit se Samaritanum, idest, custodem secundum nominis ethymologiam. Quarto quando quis interrogatur de aliquo quod dicere non expedit: quia dicere potest se illud nescire subintelligendo vt reuelandum, exemplo Christi qui dixit se nescire diē iudicij quia non reuelat nobis, secus vbi expediret interrogantem scire, cauenda tamen est ista celatio. Primo vbi posset scandalum euenire. Secundo in iudicio vero & iusto. Tertio ubicunq; quis tenetur cōfiteri veritatem de qua interrogatur: quia sic respondendo eam celat, quod est contra id ad quod tenetur: & si ad illud tenetur sub præcepto, illa celatio esset mortale. Quarto cauēda esset quādo quis iuraret extra iudicium: non coactus per superiorem contra ordinem iuris, nec ab aliquo particulari per comminationes: sed sponte iurat vel coacte ex suppositione alicuius finis, vide supra in secundo præcepto.

Si murmurauit de factis proximorum, vel audiuit libenter murmurantes. Si fuit causa q̄ aliquis

infamaretur. Si laborauit scire defectus vitæ proximi: si quod acceperat in secreto reuelauit vel induxit alium vt reuelaret quod sciebat illum accepisse sub iuramento vel in secreto. Si iudicauit temerarie ad malum facta aliorum sine sufficiētibus indicijs. Prædicta super re notabili sunt mortalia. Si suspicatus est mala de proximis, communiter est veniale. Vbi nota q̄ quamuis proprie loquendo suspitio dicat indeterminationem rationis super aliquo: sicut iudiciū dicit certitudinem & determinationē. glo. tamen. 2. quæst. 1. 1. distinguit triplicem suspicionem, scilicet violentam: vt si reperitur suspectus cum suspecta in loco suspecto, hæc inducit probationem ac si sufficienter sit probatum, alia est suspitio probabilis vt cum quis est infamatus apud graues personas quæ licet non faciat probationem inducit tamen purgationem: quam potest prælatus exigere. 2. quæst. 4. presbyter, alia est temeraria quæ oritur ex leuibus indicijs puta ex locutione leuium personarum, & hæc habet plures gradus secundum sanctum Thomā. secunda secundæ. q. 60. primus cum quis ex leuibus & insufficientibus signis dubitat de bonitate vel malitia alicuius & hoc est veniale peccatum. 2. cū pro certo malitia creditur & hoc in re notabile est mortale: quia proximus iniuste lēditur notabiliter, tertius cum proceditur exterius ad sentētiandum secundū talia signa & hoc etiam est mortale.

rale. Nota quòd murmurare est mala de proximis clanculo dicere: quod cōtingit dupliciter, vno modo cum merito sicut cum quis defectum alicuius reuelat in secreto potenti obuiare vel providere ne vltra fiat, & hoc est opus charitatis: similiter si qui sciēs aliquem esse inflammatum vel suspectum in conuersatione auiseret alium hoc nescientem vt caueat sibi. Alio modo cum peccato quoties quis malum refert de proximis siue publicum siue occultum sine aliquo de prædictis respectibus. Est autem mortale, primo quando sequitur notabilis infamia vt cum reuelat secretum nescienti etiam si sit verum, nisi fiat propter bonum finem vt dictum est. Secundo quando malum quod dicitur est falsum & est notabile quid. Tertio quādo quod dicitur profertur animo infamandi notabiliter, quamuis non sequatur infamia. In primis duobus casibus non sufficit pœnitere, sed tenetur ad restitutionem si sperat posse bene fieri alias si credit alium iam oblitum: vel peius esse reducere ad memoriam non tenetur vel si existimat probabiliter inutile fore. Si productus in testem noluit dicere testimonium, vel si accepit pecuniam vt non testificaretur, vel vt false testetur mortale est.

Nonum præceptum.

Circa nonum & decimum præceptū non prohibetur primus motus sensualitatis, qui dicitur primo primus; quia ille est motus naturalis, nec motus secundo primus: quia ille consistit infra limites sensualitatis ex corruptione fomitis & est veniale, sed prohibetur consensus voluntatis in opus vel in delectationem. Vbi nota q̄ voluntas peccandi & actus exterior peccati quando sunt coniuncta & fiunt simul tempore sunt vnum peccatum formaliter licet sint plura materialiter: quia vna est ratio deordinandi licet sint plura deordinata: vt autem sunt separata secundum aliud & aliud tempus: sic sunt diuersa peccata formaliter, cum sint diuersæ auersiones & cōuersiones: immo secundū. b. Th. cū vno numero actu exteriori stāt multa peccata formaliter & essentialiter distincta: si stante vno exteriori actu mutetur voluntas frequenter ad aliqua disparata cum deliberatione: secus si mutetur ad aliqua ordinata ad eundem finē, vt cum is qui vult fornicari, cogitat de clausione ostij ne deprehendatur & huiusmodi: quia omnia talia opera interiora sunt vnum peccatum ab vnitatem vnus finis virtualiter in omnibus intenti, nisi aut mens ad disparata mutetur aut omnino desinat cogitare. Interroga ergo si voluit deliberate habere res proximi siue iniuste siue cum iustitia mortale est: secus si optaret habere salua iustitia, quia sic nullum vel veniale peccatū esset, si voluit abundare in

CONFESSORVM. Fo. II 7.

dare in bonis vt vindictam fumeret ab aduersarijs vel vt haberet facultatem peccandi. Si voluit decipere proximum. Si dedit operam ad inquirendum thesauros auxilio demonis vel modis illicitis: mortale est.

Quid sit peccatum mortale.

NOta quòd peccatum mortale est omnis actus vel omisio actus contra præcepta naturalis. diuinę. seu humane legis. quod tamē fallit secundum docto. Primo ex imperfectione actus qui subrepat ex primo motu sensualitatis & non perintgit vsq; ad consensum rationis. Secundo ex imperfectione obiecti vt si contra iustitiam fiat in aliquo minimo: de quo is contra quem fit probabiliter præsuponitur contemptus vel saltem deberet esse contentus. Tertio ex interuentu dispensationis. Quarto ex interuentu causę rationabilis excusantis quo ad præcepta humana: quęcunq; vero sunt contra mandata vel consilia sunt regulariter venialia: nisi in his casibus. Primo si quis statuat ibi finem paratus mortaliter peccare. Secundo si fiat ad finem qui sit mortale peccatum. Tertio si interueniat cōtēptus. Quarto si quis de salute proximi inde non curret. Quinto si sit conscientia erronea credens esse mortale. Peccatum multipliciter diffinitur: nam secundū

Augu. est dictum . factum vel concupitum contra legem dei: & alibi . Peccatum est frui vtendis & vti fruendis: auersio ab incōmutabili bono & conuersio ad bonum commutabile . & iterum. Peccatū non est aliud quā neglectis rebus aternis temporalia sectari: sed secundum Ambro. peccatum est prauaricatio legis diuinæ & cælestium inobedientia mandatorum: itē. Peccatū est voluntas retinēdi vel cōsequēdi quod iustitia vetat: secundū alios. Peccatum est mors animæ: vel peccatum est actus deuians ab ordine debiti finis cōtra regulam naturæ rationis vel legis diuinæ.

De septem eccatis mortalibus primo de superbia.

Superbia est vitium bene practicum sed male cognitum. Pro eius noticia sciendum qd secundum sanctū Tho. superbia tripliciter sumitur: vno modo pro inclinatione ad superbiendū & hoc modo non est peccatum sed radix omnis peccati. Secundo modo pro actuali elatione contra præceptum siue pro inordinato appetitu excellentiæ in quacūq; re: & hoc modo est peccatum generale . Tertio modo capitur pro inordinato appetitu excellentiæ cui debetur honor & reuerentia: vt in prælatione vestibus: dominio: & huiusmodi. Et hoc est speciale peccatū: & est inordinatu s

ordinatus appetitus excellentiæ transgrediens regulam sibi à deo præfixam. & hoc est quod dicit Augustinus. Superbia est peruersæ celsitudinis appetitus in rebus quibus debetur honor & reuerentia. ¶ Interroga igitur si propter inordinatum amorem excellentiæ egit aliquid contra præcepta. Si existimauit habere à se bonum & suis meritis & non ex diuina misericordia. Si se iactauit de aliquo peccato. Si despexit notabiliter alios. Si fuit nimis ambitiosus. Si appetiuit quamcunq; dignitatem temporalem vel spiritualem cum cura vel sine cura sciens se indignum. Si desiderauit beneficia curata. Si quæsiuit dignitates per viam illicitam. Si fuit nimis partialis in officijs: omnia sunt mortalia. Si quæsiuit dignitatem Ecclesiasticam principaliter propter honorem vel bonum temporale: si emit officia.

Pro horum noticia aduerte quòd secundum philosophum in poli. licite appetit principari: qui scit se habere tria. Primo amorem ad consistentem politiam. Secundo potentiam maximorum operum principatus. Tertio virtutem & iustitiam. Habens tamen ista non debet petere principatum: quia talis petitio habet speciem mali, scilicet ambitionis. Sed vtrum liceat quærere aliquid dando. De officio spirituali manifestum est quod est simonia. de temporali autem sunt opiniones: aliqui tenent quòd licet emere: si duo concurrant.

Primo

Primo quòd detur publice quia dare clandestine reprobatur. ff. de poli. l. 1. & 2. nec obstat. l. vni ca. c. ad. l. iul. de ambi. quæ prohibet aliquẽ promoueri ad officium pretio vel ambitione. Quia secundum glo. in. l. barbarius. ff. de off. præto. loquitur quando secrete datur. Secũdo si cupit prodesse & non obesse alijs vel sibi sine alterius iactura & est idoneus. nec est æque illicitum appetere officium ecclesiasticum: sicut dignitatem vel beneficium ecclesiasticum: sicut Angel. videtur sentire: quia ad officium puta ad syndicatum vel tabellionatum potest quis scire se dignum: cum nõ requiratur gratia: non autem ad beneficium cum cura. Vnde officia appeti possunt bono fine supposita idoneitate: alij tenent quòd nullo modo licet emere vel aliquid dare pro eo habendo. Vnde hostiẽ. tenet esse simoniã dare aliquid vt quis promoueatur in imperatorẽ: regem, rectorem, & iuratum alicuius ciuitatis: quia iurisdictio est spiritalis. 1. q. 3. ex multis. & . q. 1. si quis Episcopus. & . 1. q. 3. Saluator: sed omnia ista nihil probant de officio temporali: sed solum loquuntur de ecclesiastica iurisdictione. Vnde communius tenetur opinio Panor. in. cap. primo. ne præla. 6. sua. quòd non est simonia dare aliquid pro talib⁹. alij dicunt quòd est turpe lucrum: sed secundum beatum Tho. ad ducisam. brabã. officia publica non debent vendi: si tamen idoneis vendantur non

nō esset illicitū cauto tamen ne propter hoc pauperes nimis exactionibus vexentur.

De præsumptione.

DE præsumptione quæ est filia superbiæ interrogata si præsумendo de sua virtute exposuit se periculo moralis peccati. Si nimis præsumpsit de dei misericordia: si exercuit officiū quod nesciebat in periculum proximi notabile. Si posuit se ad faciendum quæ erant supra suam facultatem. Si existimat qđ deus eū etiam peccantē nō excludet à sua gloria: nec puniet cū paruipendat diuinā iustitiam. mortalia sunt omnia de se. Duplex est præsumptio: vna qua homo inordinate existimat magna de se: quæ est filia superbiæ. alia qua iudicat circa alia à se & est triplex. Prima est præsumptio iuris tantum, vt quādo ius super aliquo dubio & verissimili præsумit aliquid. Secūda est iuris & de iure vt quando ius super aliquo præsумit: & vltius disponit ita esse: nec posse contrarium probari. de quibus vide in glo. cap. is qui. de spon. Tertia est præsumptio hominis & est triplex. Prima violenta & ex ea procedi potest ad condemnationem. Secunda est probabilis faciens semiplenā probationē: & aliquādo cū vno teste vel iuramēto facit plenam probationem. de præsуп. ca. illud. & talis inducit purgationem canonicam.

nonicam. de purg. cano. ca. si quis de gradu. Et
 ex hac dicit Angel. licitum est procedere ad cre-
 dendum malum quod videtur: sed ex ea iudicare
 malum quod non videtur est mortale: sed contra
 quia quod videtur non iudicatur ex præsumptio-
 ne sed ex scientia: & sapientes ex probabilibus iu-
 dicant sine mortali. Vnde florenti. in secunda par-
 te. titu. 3. cap. 8. dicit q̄ quando quis habet signa
 probabilia malitiæ alterius: vt quia est male fame
 deprehensus pluries in tali vitio suspectus loqui-
 tur cum suspecta loco & tempore suspecto: non
 est mortale. Tertia præsumptio est levis & teme-
 raria: quæ oritur ex leuibus indicijs: puta ex locu-
 tione leuium personarum & hæc habet multos
 gradus secundum sanctum Tho. secunda secun-
 dæ. q. 60. Primus cum quis ex leuibus & in suffi-
 cientibus signis dubitat de bonitate vel malitia
 alterius. & hoc est veniale peccatum. Secundus
 quando pro certo malitia creditur & hoc in re no-
 tabili est mortale quia proximus iniuste contem-
 nitur. Tertius cum proceditur exterius ad senten-
 tiandum secundum talia signa: & hoc similiter
 est mortale. ¶ Aduertendum quod iudicium tri-
 pliciter redditur illicitum. Primo ex defectu au-
 thoritatis in iudice super reo vel causa: quod di-
 citur iudicium vsurpatum & prohibetur de pen.
 dis. 6. §. fina. & hoc est mortale. Secundo quan-
 do iudex habens auctoritatem iniuste procedit:

amore:

amore: odio: vel alia passione. & dicitur iudicium iniustum: & prohibetur. ii. q. 3. quicumq; & similiter est mortale. Tertio quando quis ex leuibus signis & suspicionibus aliquem condemnat: & dicitur iudicium temerarium: quod prohibetur. 2. q. 1. primo.

De curiositate

DE alia filia superbiæ quæ est curiositas sic interroga. Si voluit addiscere vel videre seu audire quæ sine mortali fieri nō possunt vt necromantiam: fornicationem: & similia. Si adinuenit curiosa in ornamentis. Si voluit addiscere à quibus non debuit vt à demonibus. Si voluit experiri quæ non licent vt incantationes an habeant effectum. Si attendens curiosus omisit addiscere necessaria ad salutem. Si stetit ad audienda peccata quæ alius confitebatur. prædicta omnia de se sunt mortalia. ¶ Curiositas est vt dicit suplemen. superfluum studium ad aliquid per agendum: sed secundum sanctum Tho. secunda secundæ. q. 167. est vitium circa inordinatum cognitionis appetitum. Quia licet veritatis cognitio de se bona sit: potest tamen esse mala ratione alicuius consequentis. 6. modis. Primo in quantum quis inde superbit. Secundo in quantum ea vitur ad peccatum. Tertio in quantum ea retrahitur

hitur à studio sibi necessario. Quarto in quantum
studet discere à quo non licet: puta à dēmonē.
Quinto in quantum cognitionem creaturę ad fi-
nem debitum non refert scilicet cognitionē dei.
Sexto in quātum ad hoc studet supra ingenij pro-
prij facultatem. ¶ Est autem curiositas mortale.
Primo ratione finis vt si ordinetur ad finem qui
fit mortale peccatum. Secundo si addiscat ab his
à quibus prohibetur sub præcepto. 26. q. 1. illud.
Tertio si addiscat prohibita: quia similis culpa est
discere: sicut docere prohibita. c. de male. & ma.
l. culpa. nisi addiscantur ad ea impugnadum. 26.
q. 5. nec mirū: & idē tenet Angel. de quocunq̃ue
quod sine mortali exerceri non potest: quod ve-
rum est si placeat mihi peccatum alterius. secus si
nollem illud fieri tamen volo videre dum fit nam
durū videtur quod sit mortale videre duellū ni
si adsit complacentia vel periculū. Quarto quan-
do cognitum vel visum est videnti periculosum
probabiliter de mortali: sicut accidit communi-
ter volentibus videre homines aut bestias coeun-
tes aut mēbra genitalia alterius sexus maxime: aut
videre vel audire fœminas in loco sibi periculoso
puta in prostibulo: aut velle scire quomodo fit ali-
quod peccatū cuius cogitatio vehemēter & pe-
riculose mouet: aut homines ex animo pugnātes
videre: quia inde sequitur faciliter complacentia
de malo alterius. Et generaliter in omnibus quo-
rum

rum noticia est voleti noscere: periculosa probabiliter de mortali. Quinto curiositas est mortale quādo propter eā necessaria quæ incūbūt omittuntur: vt si omittit scire necessaria ad suum officiū: vt intēdat poetis venationi agriculturæ & huiusmodi sicut faciunt multi prælati ignorantes. distin. 37. ca. nōne. & ca. vnico. Sexto quādo propter noticiam nāciscēdam exercet prohibita puta superstitiosa, aut prohibita patitur puta, tactus impudicos. Septimo quando inde sequitur graue scandalum proximo qui inducitur ad detrahendum aut aliquid tale.

De ingratitude.

DE ingratitude quæ est etiā filia superbix interroga si despexit beneficia dei: mortale est vel alterius: quod est veniale in leuibus: sed in magnis beneficijs pro quibus ipse tenetur gratias agere est mortale. Si iniuriatus est benefactori similiter: si non retribuit. Ingratitudo est vitium non retribuens benefactori quod debet vel debito legali ad quod redendum inducit iustitia: vel debito morali ad quod inducit honestas virtutis. Sumendo ingratitude[m] materialiter est circumstantia generalis ambiens omne peccatum: quia in quolibet peccato agitur contra Deum benefactorem: sed sumendo illam

formaliter prout actualiter beneficium contemni-
tur vel non appreciatur: aut nō recognoscitur sic
est speciale peccatum. dupliciter autem dicitur
quis ingratus. Primo per omīssionem vt non re-
tribuendo: non regratiando. Secundo per comī-
ssionem agendo contrariū. Primo modo est mor-
tale: si omittatur quod erat necessario faciendū,
vel simpliciter vel in casu: vel ratione interioris
contemptus. Secundo modo est mortale si fiat a-
liquid quod erat necessario omittendum vel ra-
tione contemptus: alias est veniale: nec excusatur
quis ab ingratitudinis vitio ex impotentia: quia
ad debitum gratitudinis reddendum: magis at-
tenditur voluntas quā opus. vnde Senec. bene-
ficium non in eo quod fit aut datur consistit: sed
magis in dantis animo.

De adulatione.

Alia filia superbiæ est adulatio: circa quam
interroga. Si adulatus fuit alicui de pec-
cato perpetrato: si adulando prouocauit
aliquē ad mortale mortale est. Et sicut laudare ali-
quem cum debitis circumstantijs puta ne deficiat
in aduersis vel vt magis proficiat in bono: perti-
net ad virtutē affabilitatis: ita laudare in his quæ
non sunt laudanda: vel quando probabiliter time-
tur q̄ laudatus inaniter eleuetur. pertinet ad adu-
lationem

lationem quæ est excessus delectandi alios verbis laudis aut factis. Similiter velle placere hominibus propter charitatem nutriendam & vt in eis homo proficere possit sanctum est vnde apostolus. per omnia omnibus placeo. Esset vero peccatum si fieret in malis: vel propter inanem gloriã aut lucrũ de his ps. Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent. Excedit autem quis in laudando. 4. modis: vel laudando bonum quod non habet vel augendo bonum quod habet plusquam habet. Tertio laudando malum. Quarto minucendo malum, vt dicendo peccatũ non esse ita graue sicut est: est vero mortale peccatum. Primo ratione materiæ vt si laudat peccatum mortale quia facit cõtra charitatem dei & proximi quẽ in peccato fouet. Secũdo ratione intentionis vt si adulator vt noceat spiritualiter vel corporaliter. Tertio propter occasionẽ sicut cum laus alteri est occasio peccandi etiam præter adulatoris intentionem: tunc considerandum an occasio sit data vel accepta: & qualis ruina ex hoc sequatur venialis an mortalis: & secundum hoc iudicandum est: si autem quis ex sola auuiditate delectandi: vel ad vitandum malum aut aliquid consequendum fuerit adulatus veniale est.

De irrisione.

Circa aliam filiam superbię quę est irrisio: interroga si derisit Deum: facta sanctorum: sacramenta Ecclesię: parētes vel praelatos aut iustos & volentes seruire deo: mortale est super re notabili. Derisio est cum quis defectum alicuius in risum & ludum ponit vt erubescat: & est speciale peccatum habēs specialem finem & obiectum: quia sicut in conuitio intenditur honoris detrimentum: in detractiōe famę & amicitie in susurratiōe: ita hic intenditur erubescētia. Est autem mortale quando graue malū estimatur ita leue ratione personę quam vilipendimus, vt de eo non sit curandum: sed quasi pro ludibrio habēdum. Si autem hoc fiat quia malum est paruum: secundum se est veniale. Secundo est mortale quando proximus notabiliter perturbatur etiam si sit leue in quo irridetur: quia scienter & notabiliter spernere & perturbare proximum sine causa ex sola leuitate est contra charitatem.

¶ Tentare deū pertinet ad superbiam & est mortale quando quis habens via humana quod faciat committit se sine ratione periculo experiens vtrū à deo possit liberari: si autem hoc fiat cum subest iusta necessitas non est peccatum. ¶ Pertinacia filia est superbię & est mortale. Primo ratione scādali grauis si ex ea sequatur. Secundo ratione volitin vt cum quis pertinaciter non vult obedire superiori vbi tenetur in re notabili. Tertio ratione crediti:

crediti, vt quia credit contra determinationem eorum quibus tenetur credere: puta Ecclesiæ vel scripturæ. Dicitur autem pertinax quasi omnino tenax: quia in suo proposito quasi ad victoriam perseverat plusquàm oporteat & opponitur perseverantiæ: quia perseverans stat quantum oportet: pertinax plusquàm oportet: mollis minus quàm oportet. ¶ Arrogantia superbia quædam est qua quis multum se æstimans: cæteros despicit: quibus non consulendo sed dominando vix dignatur loqui & est mortale quando in magno excessu fit & proximus notabiliter contēnitur. dist. 46. cap. 1. arrogātes dicuntur qui garrulitatem auctoritatem putantes: humiliter nesciūt inferre quod docent distin. 49. cap. hinc etenim. habetur arrogantia rusticorum nihil imprudentius. ¶ Vana gloria præcipua est inter filias superbiæ, circa quā interroga: si voluit laudari in his quæ sunt contra deum. Si constituit finem in laude hominū mortale est his duobus modis. Nota quòd vanagloria ad opera nostra aliquando se habet vt domina: vt cum quis principaliter operatur virtuose vt laudetur ab hominibus: aliquando vt focia sicut cū quis propter deum bene operatur & tamen cum hoc vult inaniter videri & laudari & tunc est veniale: aliquando habet se vt serua: vt cum quis appetit laudari & sanctus haberi vt plus proficiat: & hoc nō est peccatum sed magna charitas. Vn-

S V M M A

de Grego. sancti viri laudari appetunt vt reuerē-
ter audiantur: reuerenter audiri cupiunt vt maio-
rem fructum faciant.

De inobedientia.

Inobedientia filia est superbiae. interroga igitur si fuit inobediens Ecclesiae & praelatis eius vel dominis suis: communiter est mortale. pro cuius intellectu aduerte quod inobedientia consistit in duobus scilicet in omittendo quo ad praecepta vel mandata affirmatiua quae imperant opus & in agendo quo ad negatiua quae opus vetant: sicut obedientia cuius priuatio est inobedientia econtra consistit in faciendo quo ad affirmatiua: & omittendo quo ad negatiua. Sed contra. leproso mundato praecipit Christus ne cui diceret. qui tamen egressus diffamauit sermonem vt habetur mar. pri. & nullus dicit ipsum peccasse. ergo non omnis inobedientia est peccatum. Dicendum quod duplex est praecceptum scilicet obligationis quod vult dominus obseruari vt praeccepta decalogi. aliud instructiōis per quod non vult dominus fieri quod in eo praecipit: sed quod per ipsum significat vt in proposito vbi significauit non debere diuulgare propter inanē gloriam. Tria. n. occultare debemus. i. mala quae fecimus ne proximos inficiamus. in cuius figuram

CONFESSOR VM. Fo. 124.

ram præcepit deus deuter. 23. ad requisita naturæ egredieris extra castra: gerens paxillum in baltheo: & stercus operies humo: vt sint castra tua sancta & nihil foeditatis in eis appareat. 2. occultare debemus mala proximorum nisi pro bono ipso: forū vel communitatis. 3. bona opera nostra nisi vt paulo ante dictum est. Notandum quod duplex est inobedientia: vna specialis quæ est contemptus præcepti: de quo statim dicitur & ista semper est mortale. alia generalis: quæ est omnis recessus à præcepto vel mandato: quæ contingit multipliciter aut enim est contra consilium & tunc si consilium sit perfectionis vt illud. vade vende omnia quæ habes. non est peccatum. Si vero sit consilium reuerentiæ quod dicitur proprie mandatum, vt quando subditus deberet facere sed prælatus non vult præcipere. vt est illud veritatem loquimini. Sic est veniale: aut est contra præceptum & hoc dupliciter. Nam aut est contra præcepta iuris diuini vel naturæ: aut contra præcepta iuris humani. primo modo semper est mortale si est scienter vel ex ignorantia non excusante dist. 32. §. porro. & dist. 81. si qui. vbi dicitur idolatria. Si vero sit ex ignorantia excusante non est mortale.

Pro quo nota quod ex ignorantia aliquid faciens quod non est contra legē dei vel naturæ credens illud nulla lege fore prohibitum: cum sit

prohibitum. Si talis ignorantia non est affectata nec crassa: puta quia laborat pro viribus scire necessaria sibi: vt si est mulier: rusticus vel mercator & huiusmodi: libenter vadit ad prædicationem & alia loca vbi talia declarantur & facit quod cõmuniter faciunt alij de sua qualitate. Si est religiosus libenter studet & interrogat talis excusatur ab omni pœna: etiam excommunicationis. c. fin. qui mat. accu. po. & ca. cognoscentes. de consti. vbi determinatur quod volens probare suam ignorantiam audiendus est. sanctus Tho. in quoli. ait quod ignorans cõstitutionẽ summi pontificis excusatur agens contra illam: si habuit sufficiens impedimẽtum. Iura vero quæ innuunt contrariũ fundat se super præsumptione: fallit hoc in prælatis: officialibus: medicis & huiusmodi artificibus qui habent excere aliqua ex quibus notabile damnum proximo possit ex ignorantia inferre: quia talia officia non debent assumere: nisi ad illa sint plene instructi: alias imputatur illis. Si autem ignorantia est affectata crassa vel supina: nõ euitat pœnam quia in dolo est: puta quia nescit quod sciunt communiter homines suæ conditionis vt quia illud prædicatur: sed ipse non audit sermones cum posset commodè. ca. vt animarum de consti. li. 6. Si vero id quod facit ex ignorantia est contra legẽ Dei vel naturæ. distinguo quia aut est de his quæ quilibet scire tenetur: & sic nullus excusatur: quia
faciens

CONFESSORVM. Fo. 125.

faciens quod in se est ad sciendum semper scit etiā si oporteret Deum reuelare. Si verò est de alijs iterum distinguo: quia aut expressum est in eis & sic ignorantia non excusat à mortali. 16. q. 1. si cupis, quia talia quilibet scit cū sint de naturali instinctu nisi sit lata negligentia: vel saltem dubitat. & inquirere tenetur ante factum, nec à pena ei debita iure positiuo: si vero non est explicitum sed reducibile maxime cum subtilitate, tunc excusatur à culpa & à pēna ignorans non affectate nec crasse: durum enim est mortaliter peccare admittentem contra actum illicitum ignorāter propter rei subtilitatem credentem fore licitū. 15. q. 1. merito. & ca. fin. dis. 37. secus si dubitarent.

Si inobedientia est contra præcepta iuris positiui distingue: nam si tale præceptum per longa tēpora non fuit receptum sciente superiore & transgressores non puniente sic non est mortale. dis. 4. §. leges. si autem maior pars acceptasset minor nō excusaretur faciens contra: etiam si superior non puniret: sed locum haberet illud, multa per paciētiā tollerantur. & c. de prębē. iam dudum. idem si talis lex fuit recepta, sed per consuetudinē abrogata. Si vero lex non est repudiata nec abrogata: tunc diuersa opinio est inter docto. multi tenent q̄ talis inobediētia non est mortale nisi fiat ex cōtemptu: quam opinionem Angel. ascribit beato Bern. li. 11. de dispensatione: sed vere Bern. ibi non

q v loqui-

loquitur de inobedientia præceptorum, sed mandatorum vt patet intuenti. Alij dicunt q̄ est solum mortale ratione contēptus vel consuetudinis quæ est quidam interpretatus contemptus. Huius opinionis est Angel. sed contra quia sequeretur quod contrahens scienter in gradu prohibito ab Ecclesia non ex contemptu sed ex voluptate: non peccaret mortaliter, quod est absurdum, cum sit iure excommunicatus. Alij dicunt solū esse mortale quando fit scienter contra præceptum sic quod frustratur intentio præcipientis puta si fiat sine causa rationabili vera vel estimata, ita quod non est mortale nō obedire. Primo ex ignorantia nisi sit crassa vel affectata. Secundo agendo præter aut contra verba legis seruando intentionem legislatoris: ita q̄ probabiliter credi potest q̄ si adesset legislator non vellet obligare. Nec tertio agendo etiam contra intentionem & veritatē: non autem secundū estimationem non obedientis nisi laboraret prædicta ignorantia. Et ista est vera mens sancti Tho. in. 4. dist. 15. & secunda secundæ. q. 147. loquens de ieiunio & omnium fere doctorum pro qua facit. capit. 2. de maio. & obe. & 14. quæst. prima quod præcipitur.

Contemptus legis dupliciter dicitur, vno modo proprie & positiue & sic est voluntas transgrediendi legem: ex hac sola causa q̄ non vult subici legi, nec obedire præcepto, & est mortale gravissimum

CONFESSORVM. FO. 126.

mum cum sit formaliter superbia. Alio modo dicitur contemptus improprie & negatiue & sic est voluntas transgrediendi legē vel p̄ceptum ex ali qua alia causa puta ex ira cōcupiscētia & huiusmo di: quomodo omnis peccator contennit legē Dei & dicitur contēptus interpretatus: quia interpre tamur illū contēnere qui non facit quod iubetur, vel facit quod prohibetur. ¶ Iactantia est quando quis effert se super id quod in eo est vel homines inesse opinantur & est mortale peccatum. Primo quādo est contra gloriā Dei: sicut cirus dixit Deus ego sum & multi iactant se de peccatis. Secundo quādo est contra charitatē proximi puta si se iactat in vituperiū notabile aliorū. Tertio quando proce dit ex quocūq; fine mortali. Si fecit contra cōsciē tiam in his quæ dictabat esse mortalia. Si simula uit sanctitatē in deceptionem aliorū & vt obtine ret p̄lationes mortalia sunt. ¶ De discordia quæ est mortale quādo ex superbia quis discordat, vel non vult cōcordari alijs in his quæ sunt bona pro ximi, vnde mortaliter peccāt consiliarij disidētes à bono communi sciēter & notabiliter propter suam elationem. ¶ Sicut discordia importat con trarietatem in voluntate quo ad intentionem: ita contentio in locutione, est autem mortale tri pliciter. Primo quando est contra veritatem Deo honorificam: vel utilitē proximo vt in spectātibus ad fidem & mores vel viles doctrinas puta medi cinam.

cinam. Secundo quando est cum modo excessiue indebito, vel magno scandalo vt quando interueniunt cōtumelię, & maxime inter religiosos. Tercio quando disputatur de materia prohibita vt de pertinentibus ad fidem coram simplicibus: alias disputare cum moderamine & reuerentia ad exercitium laudabile est: quod sic raro fit, si quis vero defendat veritatem cum modo aliquo indebito veniale est, si contendit in iudicio contra iustitiam mortale est.

De avaritia.

Circa avaritiam quę consistit in tribus, scilicet in appetendo in acquirendo: in retinendo in ordinate diuitias, sic interroga. Si appetijt de liberate alienū modo illicito: mortale est nisi alienum esset res modica. Si appetit aliquod sibi illicitum puta beneficium curatum, vel quodecunq; officium cum sit indignus. Si ita inordinate appetit diuitias q̄ est paratus committere aliquid contra charitatem Dei & proximi pro acquirendis diuitijs: vt deierare aut percutere prædictis tribus modis avaritia in appetendo est mortale. Si fraudauit aliquem, si vendit rem malam pro bona, vt vinum limphatum pro puro corrupta pro sanis, mortale est super re notabili, si fraudauit gabelas de quo vide supra, si falsificauit aliquam scripturam

ram occultauit vel destruxit in damnum proximi, si falsificauit sigilla: mensuras vel monetam, si obtinuit aliquod officium ex falsa causa, mortalia sunt.

Auaritia vero in acquirendo similiter est mortale dupliciter. Primo quando acquisitio fit per iniustitiam vt furando, scenerando & decipiendo. Secundo quando fit per actus illicitos vt fornicans cum diuite vt inde ditetur: quod est vnum peccatum, sed habet duas deformitates: auaritia vero in retinendo est mortale tripliciter. Primo cum retinet quæ restituere tenetur & potest: & toties quoties deliberat retinere mortaliter peccat. de resti. spo. ca. sæpe. immo & si non deliberat sed omittit restituere quando occurrit tempus, locus & casus in quo restituere tenetur. Secundo quando retinet quæ sunt superflua necessitati suæ & suorum videns aliquem in extrema necessitate: quia tenetur illi de tali superfluo, etiam si illud sit necessarium ad decentiam sui status. Tertio secundum aliquos quando retinet superflua suæ necessitati & suorum quo ad decentiam status: & videt alios egentes ad decentiam status quia de ipsis tenetur facere eleemosynas etiam non existentibus in extrema necessitate secundum Richard. in. 4. dist. 15. quod est verum secundum Siluef. quando retinet alias nõ daturus: secus si retineat vt det magis indigenti vel vt det pluribus & non totum vni. ¶ Si non fecit eleemosy -

mosynam de arte sua puta medicus pauperi infirmo: aduocatus clientulo pauperi mortale est si inde sequatur impotenti notabile damnum: puta si propter defectū aduocati perdit iusticiā: quia quoties est in magna necessitate proximus tenemur ei subuenire ex præcepto charitatis, si non apparet quomodo aliter ei subueniri possit: & licet pauperi possit per alium subueniri: si tamen ei non subuenitur, nullus ei subuenire potens excusatur. distinctione. 86. Paschæ, nisi in casu quo oporteret aduocatum ratione suæ paupertatis pro se lucrari: & cum hoc non posset inferuire pauperi: peccat etiam mortaliter Iudex sciens talem impotentiam, si non prouidet de aduocato præcipiendo alicui vt pro eo aduocet: sicut de iure potest, pariformiter dic de medico. de eleemosyna infra dicetur.

Si acquisiuit aliqua illicite puta per ludum, pro cuius noticia nota q̃ acquirens aliquid per ludum peccat mortaliter & tenetur restituere in his casibus. Primo si lucratus est non valenti alienare vt sunt serui, religiosi, vxor, filij non emancipati, nisi habeāt peculium Castrense vel quasi & Clerici quo ad bona Ecclesiastica quæ pauperum sunt. 16. quæstione prima. quoniam. minores. 25. anno, & qui sunt sub tutoribus: qui his lucratur tenetur restituere gerentibus curam eorum & non ipsis, nisi sit quid modicū de quo præsumitur quod curator non

non curat. Secūdo quando lucratur fraude vt si fingit se inscium ludi vel per falsas cartas. Tertio quādo traxit per vim aut nimīā importunitatē siue à principio siue in medio alias non lusurum. arg. 14. q. 5. non sane, qui autem lucratur ei qui potest alienare sine fraude & attractu vtrum restituere teneatur. vbi non viuitur legibus imperialibus, aut si viuitur sunt abrogate ipse & statuta municipalia si qua sunt per contrariā consuetudinem. Dicēdum q̄ non. Tamen lucrum erogandum est pauperibus non de necessitate sed de consilio, ne pateat via ludis: & generaliter verum est q̄ quando restitutio non est facienda certæ personæ sed pauperibus: talis restitutio est de consilio, nisi quando res habēt dominum sed ignotum vel in remotis: quia tunc necessario est danda pauperibus vel ad alios pios vsus pro salute eius. Et nota q̄ leges non mandant restitutionem, sed concedunt repetitionem vsq; ad quinquaginta annos. l. fin. c. de alea. Est autem triplex ludus quidam innitēs industriæ & hic est licitus: quidam principaliter innitēs fortunę & dicitur alearis, & omnis talis de iure est prohibitus & est turpis. ff. de alea. per totū: nisi qñ luditur causa recreatiōis vel cōuiuij aliquid modicū respectu personæ ludētis: quod faciliter donaret, quia hoc permittitur. ff. de alea. l. quod in cōuiuij, quia tūc cessat ratio prohibitionis huius ludi, q̄ est multitudo malorū inde sequētium. Alius ludus est mixtus ex
fortu.

S V M M A

fortuna & ingenio, vt ludus tabularum cum taxillis: quia respectu taxillorum viget fortuna, ingenium vero respectu ducendarum tabularum & idem de chartis, & similiter est prohibitus. c. de alea. in cōstitutione gręca: & distin. 35. ca. 1. & generaliter omnis ludus in quo fortuna principaliter victoriā parat, est prohibitus. Quando aliqui contendētes super aliquo puta vnus dicit, talis homo est mortuus: alter hoc negat deponunt aureum vel aliud simile lucrandum à veridico & à falsidico soluendum: non est proprie ludus, fortunę secundum aliquos sed est cōtractus innominatus, scilicet, do vt facias siue si feceris: quia ad facere reducitur dicere, Silues. post Florenti. tenent hoc lucrum esse turpe & illicitum ex avaritia descendens & nulli utilitati sed vanitati & prodigalitati deseruiens, non tamen tenetur de necessitate restituere sed pauperibus erogabit magis ex consilio quā ex precepto. arg. 14. q. 5. nō sane & cap. qui habetis, & quāuis talis ludus sit disuadendus, non tamen videtur damnandus ad mortale sic ludens: quia principaliter confidit se ingenio coniectando quāta fortunę, idem dic de assecuratione mercium quę mittuntur ad remotas regiones.

Fraudantes iustas gabelas secundum docto. in ca. innouamus de censi. tenentur ad restitutionem etiam si ille qui recipit non facit id pro quo præsūmitur q̄ sint concessę: dum tamen non constet q̄ propter

propter illud fuerint impositæ: ad pœnam autem non tenentur nisi iudicialiter sint condēnati. Vtrū autem peccent, Hērricus de Gan. distinguit, nam in statuto aliquando sunt duo præcepta: vnum. sc. obligans ad culpam & aliud ad pœnam, vt cū dicitur, statuimus ne quis faciat tale quid: & qui fecerit soluat talem pœnā, aliquando vero est vnū solum obligans ad pœnā: vt cum dicitur statuimus vt qui fecerit tale, soluat talem pœnā: huic fundamento innixus Angel. tenet non esse peccatū fraudare gabelas, vbi exactores non laborant pro communi vtilitate viarum pontiū: rerum & personarū pro loco & tempore iuxta suum posse etiam si nō constet gabelas ad hoc esse ordinatas: immo quando prædicti laborant pro loco & tempore etiā dicit non esse mortale eas fraudare, quia cōmuniter sic instituūtur. Statuimus q̄ quilibet soluat talem gabelam, sub pœna cadendi in commissum: si aliter fuerit inuentus. vnde tale statutum non obligat ad mortale: non obstante, q̄ emptores gabellarū damnificentur: quia sub ista conditione emunt vt vigilant alias sibi imputetur, Siluest. oppositum tenet, & quòd omne statutum superioris ligans ad pœnam ligat ad culpam: maxime quia lex ciuilis secundum sanctum Thomam ligat etiam in foro conscientie. Sed cum obligatio statuti dependeat à voluntate statuentis: videtur q̄ quando non vtitur verbo præceptiuo, nec imponit cō-

tra venienti pœnam mortis seu mutilationis vel
 aliam grauem pœnam q̃ nō intendit obligare ad
 culpam sed ad solam pœnam: quia tamen gabellæ
 solutio est de iure nature ad sustentationem prin-
 cipum & boni cōmunis: videtur q̃ subripiens eas
 quātum ad aliquid notabile committat furtum &
 teneatur restituere, si quis tamen veller sustinere
 opinionem Angeli: posset dicere q̃ quando prin-
 ceptus habet alias vnde sustentetur, vel ponit mul-
 tas exactiones alias subditis & sine magna neces-
 sitate q̃ tunc excusantur à peccato eas fraudantes
 vide supra.

De luxuria.

Circa luxuriã interrogat sicut habes in .6. præ-
 cepto. Et nota q̃ cogitatio morosa non dici-
 tur morosa à mora temporis: quia potest esse
 repente sed à mora quam circa voluptatem ratio
 facit: dum eam non repellit sed acceptat quod po-
 test esse in instanti tēporis discreti, est autē pecca-
 tum mortale talis cogitatio. Pro cuius intellectu
 scito q̃ quando quis delectatur in cogitatione: aut
 delectatio est de eo quod nō est mortale & sic quā
 tuncunq; in eam consentiat nō peccat mortaliter:
 puta vidua cogitat de actu cōiugali quem habuit
 cum marito: licet delectetur in delectatione co-
 gitationis, vt præterita non vt præsentis non est
 morta-

mortale, nisi immineat sibi periculum pollutionis: quia tunc si aduertit peccat mortaliter non repellendo. Si vero est de eo quod est mortale ex genere suo vt fornicari: tunc si placet delectatio & operis consumatio si facultas adesset est mortale peccatum, aut placet delectatio & displicet operis consumatio: & similiter est mortale aut neutrum placet & sic non est mortale.

De gula.

Gula est appetitus inordinatus edendi & bibendi, quæ est mortale. Primo quando homo inhæret delectationi gulæ tanquam fini paratus agere contra Dei præcepta propter illam, vt quando frangit ieiunium Ecclesiæ vel ex voto. Secundo quando comedit scienter in graue corporis nocumentum. Tertio secundum Siluef. quando sciēter ex voluptate comeditur vsq; ad vomitum sine causa, aut bibitur vsq; ad ebrietatem: primum mihi est dubiū cum per illud non fiat contra charitatē nisi sit excessus. Quarto ratione finis, scilicet ad luxuriā. Quinto dū quis in alio scienter ex causa prædictorum. Alijs modis gula communiter est veniale. Pro quo aduerte q non omnis gula sicut nec omnis superbia est mortale, sed aliquando est veniale: vt cum fit sine deliberatione vel exceditur in modico & idem de alijs,

& potius dicuntur ista septem vitia capitalia: quia ex eis alia vitia oriuntur quàm mortalia, quia non semper sunt mortalia: & aduerte q̄ si vomitus necessarius ad sanitatem nō potest procurari alio modo quàm per ebrietatem: cauto q̄ nullum periculum sequatur non erit mortale talis ebrietas; vt in-
nuit sanctus Th. 2. 2. q. 150.

Ad sciendum quando fractio ieiunij est mortale: inspicienda est hæc maxima, quæ est omniū do-
cto. Quilibet debet conseruare vitā & robur ad ea quæ incūbunt sibi necessario faciēda: pro vita offi-
cio vel societate cōiuentiū, & ad alia quæ facere potest meliora ieiunio. Dicitur in proposito neces-
sarium, quando alias contingeret notabile damnum vel incomodū: ex quo sequitur q̄ laborantes quā-
do non possunt cum labore ieiunare excusantur. Similiter pauperes qui sufficientē cibum pro vna refectione non habent & alij qui nec possunt pa-
rare nec habent parantes necessaria ad ieiunium: similiter prægnantes, lactātes, infirmi, debiles, qui si cibum necessarium vna vicesumerent obesset. Similiter vxores cōtradicientibus viris, quando in-
ter ipsas & maritos oriretur scandalum puta ver-
bera: blasphemix & odia, tūc ex licentia confes-
soris poterunt frangere. arg. distinctio. 50. vt con-
stitueretur in fin. quia præceptum iuris positiui non obligat aliquem cum scandalo, vt in. ca. se-
cundo. de no. ope. nunc. & ca. nihil de præscrip.
Simi-

CONFESSORVM. Fo. 131.

Similiter excusantur prædicantes ex obedientia quando cum ieiunio non possunt prædicare. Similiter qui non attigerunt. 21. annum tenentur ad aliqua ieiunia non ad omnia. Senes autem non excusantur nisi sint infirmi vel debiles. Et in omnibus dubijs circa prædicta standum est arbitrio boni viri.

Hora debita ad prandium est hora nona completa secundum sanctum Thomam. quæ est hora tertia post meridiem: sed consuetudo Ecclesiæ habet quod in principio nonæ puta in meridie secundum grossam estimationem non puntualiter comedatur. Præuenire autem notabiliter hanc horam ex causa rationabili secundum docto. non est peccatum, sine causa autem Angel. dicit esse veniale sed comunius tenetur quod sit mortale si fiat per notabile spacium. Secundum Hostien. cui conceditur vsus ouorum & casei concessus intelligitur vsus sagiminis & lardi. argu. distinct. 82. ca. præbiter. & ibi glo. & Panor. idem in ca. consuluit de iudæ. quia mutando formam videtur rei substantia mutata. Secundum Florenti. bucella panis sumpta in collatione: frangit ieiunium, sed secundum Silues. panis & quilibet alius cibus potest accipi pro collatione dum tamen summatur in parua quantitate: & per modum medicinæ ne potus lauet stomachum, præsertim vbi est consuetudo. Qui non eget ferotina collatione puta quia non sitit secundum

dum abulen, peccat si facit, sed verius tenent alij nullum esse peccatum: quia quāvis facere collationem sit introductum ratione potus, postquam tamen iam est introducta talis consuetudo: licite summi poterit id quod propter potū à principio sumebatur, præsertim quia consuetudo quæ habet ea quæ sunt de iure positiuo intrepreatari, sic habet vide infra.

De inuidia.

Inuidia est tristitia de alieno bono in quantum inferre creditur proprię glorię maculam, & est mortale quando tristatur cum deliberatione de bono alterius vel letatur de eius malo. Primi tamē motus eius sunt veniale, ratione imperfectionis actus vel ratione indeliberationis: vel quia bonū de quo dolet est minimum, vel malum super quo lætatur est leue, tristatur autē homo de bono alieno. 4. modis. Primo quia inde timet sibi vel alijs bonis malum: & si illud malum sit iniustum non est inuidia nec peccat, sicut Exo. 15. lætatus est Israel de subuersione Egyptiorum. Secundo ex hoc q̃ nobis illud bonum deest, quod dicitur zelus & est laudabilis circa honesta: vnde 1. corin. 4. emulamini charismata meliora. Si vero sit circa tēporalia potest esse cum peccato & sine eo, eo modo quo & appetitus temporalium. Tertio in quātum
ille cui

ille cui accidit bonum est eo indignus: quod circa honesta esse non potest, sed circa temporalia quæ dignis & indignis eueniunt: quæ tristitia secundum philosophum vocatur nemesis & pertinet ad bonos mores. Sed secundum Siluest. ista tristitia semper est reprehensibilis: quia bona temporalia ex iusta Dei dispositione proueniunt vnde. ps. nolli emulari. &c. Sed dici potest quod immo laudabiliter tristatur quis de hoc: quia mali abutuntur his bonis & eis impugnant bonos & huiusmodi. Quarto tristatur quis de bono alterius in quantum illud est propriæ gloriæ diminutium, & hoc est proprie inuidere.

De accidia.

Accidia est torpor mentis bona inchoare negligentis & tristitia de bono spirituali. Est autem speciale peccatum non in quantum est tristitia de bono spirituali communiter: quia hoc pertinet ad omne vitium, nec in quantum fugit bonum vt est laboriosum & impeditiuum delectationis corporalis quia hoc spectat ad vitia carnalia: sed in quantum est de spirituali bono diuino. s. de quo charitas quæ est specialis virtus lætatur, est autem mortale. Primo quando inducit ad mortale omissionem, quod tripliciter contingit: primo cū quis horret & omittit bona ad quæ tenetur: secundo cū

r iiij dolet

S V M M A

dolet se fecisse seu non omisisse talia bona quæ fecit, tertio cum proponit in futurum omittere. Secundo cum inducit ad mortalem commissionem, puta desperationem salutis ac contemptum beneficiorum Dei: quia, scilicet, nollet esse natus vel nollet quod esse cælum sed vellet non mori & perpetuo hic esse, aut vellet esse bestia. Tertio est mortale quando homo per accidiam inducitur ad corporis grauem infirmitatem. Quarto est mortale quando inducit ad contemptum eorum quæ Dei sunt, hoc vitium si transcendat terminos sensualitatis attingens usque ad consensum rationis mortale est: quia secundum suam rationem contrariatur charitati, cuius proprius effectus est gaudium de Deo: accidia vero est tristitia de bono spirituali in quantum diuinum est: esset autem veniale si solum esset in motu sensuali, vel si sit de bono spirituali ad quod non tenetur vel si in operando parum attediatur.

De ira.

IRa est accensio sanguinis circa cor propter appetitum vindictæ: & supposita deliberatione & notabilitate vindictæ est mortale peccatum. Primo quando quis appetit puniri eum qui non meruit. Secundo si plusquam meruit. Tertio si ab eo qui de iure non potest puta à se vel ab alia persona priuata. Quarto si hoc appetat propter malum finem.

neni. Quinto si ex pheruore ire blasfemet Deū vel maledicat proximum vel non occurrat in necessitate vel faciat aliud contra charitatem Dei & proximi pro quo nota q̃.

Maledictio proprie est imprecatio & optatio mali sub ratione mali & est mortale dupliciter. Primo quando malum optat quis alteri notabile. Secundo quando optat ex animo vnde si malū notabile imprecetur quis alteri non ex animo nō erit mortale: sicut cū mater dicit filio, mala mors eueniat tibi, vel dēmon te accipiat: & similiter si illud malum sit leue quādo vero quis alteri imprecatur vel optat malum non sub ratione mali sed boni iusti ut q̃ fur suspendatur, vel sub ratione boni utilis ut alijs non noceat & ut ipse melior fiat: nō est proprie maledictio nec peccatum sed meritum si fiat cum debitis circumstantijs: siue fiat maledictio enunciativē narrando mala alterius siue imperativē iubendo ut alicui fiat malum, siue optativē optando.

Nota q̃ secundum sanctum Thomam, peccatum mortale non committitur nisi quando intervenit magnus cōtemptus Dei: vel gravis lētio proximi, seu grandis corruptio sui, & hoc scienter & voluntarie & deliberata ratione.

Præceptum Ecclesiæ.

PRæcepta Ecclesiæ sunt. 7. Primum est de celebratione festorum de quo habes in. 3. præcepto. Secundū de auditione missæ ibi. Tertium de ieiunio de hoc supra gula. Quarto de confessione semel in anno. Quinto de communione ad quā tenentur fideles postquam ad annos discretionis venerint: vnde secundū Palu. pueri. 9. annorum tenentur cōmunicare & innocētia supplet, si quid deest. Secundū. b. Th. in. 4. dist. 12. tenentur cōmunicare circa. 11. vel. 12. annū. Et qui in Pascha tenō cōmunicauit inducēdus est vt suppleat post Pascha: nō tamen tenetur ad hoc sicut nec qui fregit ieiuniū tenetur supplere ieiuniū, vnde posset cōmunicari à religioso ordinis mēdicantiū sine licentia curati. Sextū præceptū est de decimis. Septimū de vitandis excōmunicatis, de quo infra.

De decimis.

Decima est omnium bonorū licite quæsitorum & mobiliū pars decima Dei ministris data: diuina cōstitutione debita, est autem triplex. Prima prædialis dicitur, eorū quæ proueniūt ex prædijs vt vinū, oleum, fructus arborū, far rago, & huiusmodi. Secūda dicitur personalis eorū quæ proueniūt ex opere personali, vt ex mercatione, artificio, militia, sciētia, venatione & huiusmodi. Tertia est mixta eorū quæ partim ex prædijs partim ex opere psonali proueniūt, vt oues & fructus

Etus earū: de omnibus prædictis tenemur dare de-
 cimas sub præcepto. Primo quādo ministri Eccle-
 siæ sunt in necessitate & petunt etiā si non sit con-
 suetudo soluēdi de talibus. Secūdo si sit cōsuetudo
 etiā si non petātur. ca. peruenit. & ca. in aliquibus
 de deci. Tertio quādo petuntur etiā sine necessita-
 te & cōsuetudine de mādato Papę: nec sufficit tūc
 secūdū docto. mādātū Episcopi licet Ecclesia me-
 lius faceret nō exigendo in casu tali ad tollendum
 scandalū: hoc præceptū est morale & de iure natu-
 ræ & diuino quantū ad hoc q̄ ministri sustēteretur,
 vnde domin⁹. Dignus est operarius mercede sua,
 sed est iudiciale quantum ad talem taxationē: vn-
 de cum præcepta iudicialia non obligent in noua
 lege, nisi inquantū de nouo statuuntur & efficiun-
 tur de iure positiuo: sicut Ecclesia statuit quod de-
 tur decima posset statuere q̄ daretur octaua, con-
 suetudo abrogare potest hoc præceptum: quantū
 ad quotam taxatā & excusare nō soluentes quia vt
 sic est humanū: non autē quantū ad ius soluendi,
 quia hoc est diuinū & naturale & vbi nihil solui-
 tur, Ecclesia remittit. Silues. dicit q̄ cōsuetudo ex-
 cusat nō soluētes plene, quia id est humanū: nō au-
 tem nihil soluētes quia est diuinū, sed certe cōsue-
 tudo vtrosq; excusat: cū hoc statutū sit de iure posi-
 tiuo vt dictū est, vnde nihil soluere nō est mortale
 nisi in tribus casibus. Primo si petantur decime &
 negentur quę petitio non debet fieri ab Episcopo
 sed ad

sed ad Papam recurrendum est vbi non est cōsuetudo q̄ de tali solvatur nisi sit magna indigētia. Secundo si non petantur sed est tanta obstinatio q̄ si petantur propositū est non reddendi. Tertio quando Clerus patitur valde indecentia victus & vestitus & populus abundat: & sic tenet sanctus Tho. secunda secundæ. quæstione. 87. & theologi communiter. Innocē. vero & canonistę in. ca. à nobis. de deci. dicentes: q̄ nulla consuetudo potest excusare non soluētes pleno decimas prædiales non tenentur quo ad hoc.

Opera misericordiæ.

Opera misericordiæ spiritualia sunt cōsule, castiga. dimitte. solare. fer. ora. Si nolluit dare cōsiliū, mortale est. Primo in his quæ sunt necessaria ad salutem. Secundo in re vnde notabile damnum potest euenire proximo cum tamē posset. Tertio quādo tenetur ex officio, vt si est pater vel prælatus. Quarto si dedit malum cōsiliū super mortali. ¶ Duplex est correctio quædā directiua & est admonitio fratris de emendatione delictorum ex fraterna charitate. Alia est coactiua & est punitio facta à prælato ad conseruationē iustitiæ, & vtraq; est in præcepto, vnde Mat. 18. si peccauerit. &c. omissio autem vtriusq; tripliciter potest fieri. Primo meritorie vt quando tempus oportet

tunum

runum expectatur, vel timetur ne inde peccator fiat deterior aut alios impediat à bono. Secundo omittitur cum mortali vt quia timetur iudiciũ vulgi aut carnis cruciatio, ita q̃ ista præfert fraternæ charitati. Tertio cū veniali, quando timor vel cupiditas tardiozem facit ad corrigendum: non tamen ita q̃ si constaret fratrem posse à peccato retrahere propter hæc dimitteret.

De correctione fraterna.

PRO fundamento huius materiæ notanda est regula quam tradit sanctus doctor de virtutibus. q. 3. & secundum eam procedendum est in correctione. Cū proximus habeat duo scilicet famam & conscientiam: vtutq; seruandum est si fieri potest, alioquin fama pro bono conscientiam est continenda: & ex doctrina Christi. Matth. 18. patet in quibus peccatis habet locum correctio secreta. Nam non habet locum in peccato futuro propter verbum, peccauerit, quia statim denunciandum est vt impediatur: nisi ipse qui nouit obuiare possit, quia tunc denunciare non licet, non habet etiam locum in publicis: quæ nō fiunt in te, idest, te solo sciente, sed statim denūciari possunt: quia per hæc peccās lēdit conscientiam suā & astantiū, vnde vtriq; prouidendū est denunciando si creditur q̃ proderit: etiam si speraretur emendatio peccantis quia

quia etiam oportet scandalo cauere. Si tamē æque bene posset vtriq; satisfacere vt prælatus: nō esset denunciandū vt conseruetur fama peccātis apud prælātū & alios nesciētes: obediendum tamē esset prælato, si veritatē requirat, aliter derogaretur iuri suo quo Iudex est publicorū. Non habet etiā locū in occultis quæ proximis nocēt vel sunt nocitura: quia illa nō solū sunt in te sed in alios, vnde statim debet denunciari ille quē scis velle prodere ciuitatem aut aliquos in fide corrūpere, nisi certe speret se dictis malis posse accurrere. Habet ergo locū solum secundū docto. in peccato occulto nocētī solum peccantī & ei qui scit. Et cum finis correctionis secrete & denunciationis sit emendatio fratris & bonū aliorum: quādo probabiliter creditur qd frater non emendabitur vel Iudex non adhibebit remediū: sine peccato omitti potest nisi super hoc præcipiat prælatus in his quæ sunt de foro suo cuius modi sunt facta publica, an speranda sit emendatio: perpendi potest considerando si peccat ex malicia vt si frequenter tale quid cōmissit, aut si ex passione: cuius signum est si oblata occasione ruit & statim tristatur & pudet, ille enim difficulter, iste faciliter emendatur. ¶ Prælatus existēs in mortali publico vel secreto corrigendo ex officio, vt prælatus secundum Palu. & alios docto. mortaliter peccat: quia indigne vtitur officio & suspensus est coram Deo. 2. q. 7. qui nec. de conse. dist. 5. ca. fin. lo.

fin. loquendo de prælato spiritali: quia temporalis existens in mortali non peccat suspendendo fu-
rem. Sed si corrigat nõ vt prælatus, sed ex zelo cha-
ritatis & cum humilitate non per modum corri-
pientis, sed rogantis vt exemplo suo non incitetur
ad malum: non peccat etiam si sit in notorio pec-
cato. Item existens in peccato notorio peccat mor-
taliter secundum docto. præcipue secundũ. s. Th.
in. 4. disti. 19. & 2. 2. q. 33. docendo siue doceat ex
officio prælationis sicut qui prædicat docet cum
nulli hoc liceat nisi prælato vel eius autoritate: siue
doceat ex officio magisterij sicut docent magistri
in theologia: quia vterque impedit finem scriptu-
re qui est peruenire ad vitam æternam: & etiam ra-
tione scandali, qui autem est in peccato occulto
peccat docendo primo modo non secũdo modo.
¶ Circa opus misericordiæ dimittere iniurias: nota
q̃ rancorem non licet habere ad proximum quã-
tuncunq; male nobis faciat: sed actionem iniuria-
rum non tenetur iniuriatus dimittere immo bene
facit petendo q̃ satisfaciatur. distin. 45. & qui. & 23.
quæst. 5. de occidendis. ¶ Si non est consolatus
tribulatos, mortale est saltẽ prælato quando ex tali
omissione aliqui veniũt ad desperationẽ vel aliud
malum & ipse bono modo per se vel per alium
posset salua disciplina. Si non orauit pro omnibus
magna negligentia graue est viuientibus ex elee-
mosynis.

De eleemosyna.

Opera misericordiæ corporalia sunt: visita ci-
 bo. poto, redimo, tego, colligo, condo, quo-
 rum omissio est mortale, quando notabiliter
 læditur proximus, & homo posset facere: puta si
 visitares infirmum non moreretur ex tristitia, vel
 ex defectu necessariorum: nec sine sacramentis,
 nec desperaret sed confiteretur: est captius tu
 habes superflua vnde posses redimere, est sine
 domo tu habes ampla palacia: pro quorum in-
 tellectu aduerte quòd duplex est necessarium, sci-
 licet necessarium naturæ, sine quo homo viuere
 non posset, nec sui quorum necessitatibus habet
 providere. Aliud est necessariū personæ sine quo
 viuere non potest decenter secundum suum statum
 ipse & sui: & similiter duplex est superfluum, scili-
 cet, superfluum naturæ & personæ. In iudicando
 superfluum secundum sanctum Tho. non oportet
 cōsiderare omnes casus qui possent in futurū con-
 tingere: sed solum secundum ea quæ verifimili-
 ter occurrunt, nec terminus requisitorum ad decē-
 tiam status est indiuisibilis puta centum aurei,
 sed habet latitudinem: puta non minus quàm cen-
 tum, nec plusquàm centum viginti ita q. 20. pos-
 sunt addi & minui stante decētia. Necessariū pri-
 mo modo nō est præceptū dare immo illicitū nisi
 perio-

persona cui per hoc subueniretur esset communi-
 tati multo vtilior, quia plus tenetur sibi homo quā
 alijs: sed necessarium secundo modo dandum est
 sub praecepto ab reuelandum necessitatem na-
 turæ & absolutam alterius: quia ex charitate plus
 tenetur homo diligere vitam proximi: quā decē-
 tiam sui status sed non tenetur dare hoc ad reuela-
 tionem status alterius: quia nemo tenetur viuere
 verecunde in statu suo: vt releuet alium ad decen-
 tem statum. ¶ Vnde ad releuandam extremam ne-
 cessitatem proximi tenetur rex & alij principes de
 positis fericis & pretiosis: si aliter non possunt sub-
 uenire induere se ipsos saccis & vilibus: quia non
 solum charitas sed ordo charitatis est in praecepto
 & a fortiori ecclesiastici & signāter praelari ad hoc
 tenentur, cum eorum statum plus deceat pauper-
 tas quā diuitiæ & potius cōseruetur pietatis ope-
 ribus, quā multitudine famulorum armatorum
 cum bona eorum omnia sint pauperū. nec video
 quomodo possint excusari a mortali: si tempore
 quo a parent pauperes maxime in extrema neces-
 sitate intendāt vanis & curiosis ædificijs, deaurātes
 vectes ferreos & lapides mortuos ecclesiæ, contēp-
 tis filijs ac lapidibus eius viuis. Quod autem est su-
perfluum vtrique necessitati: dandum est sub præ-
cepto iuxta id quod super est date eleemosynā. lu-
ii. patientibus necessitatem extremam. Quia si ne-
cessarium proprio statui necessario est eis erogan-

dum a fortiori quod superest, quòd autē sub præ-
 cepto teneantur dare patientibus solum iacturam
 status & nō naturæ; non audeo plene diffinire: ne
dānem maiore partem diuitum: sed beatus Io. pri-
 mo Io. vlti. hoc sentire videtur dicens. si quis ha-
 buerit substantiam huius mundi, & viderit fratrē
 suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo
 quomodo charitas dei est in illo. hoc dicta ratio
 naturalis & doctores tenent & si obijcias ergo nō
 licet thesaurizare ad mutandum statum. concedo
 quādo apparent indigentes necessitate naturę vel
 persona: alias licitū est. Vt dicta facilius menti mē-
 dentur ponā ea per conclusiones: quarū prior sit.
Habens superfluū ad viuere licet necessariū ad de-
center viuere tenetur de illo facere eleemosynam
quādo apparēt in aliquo signa probabilia extreme
necessitatis future nisi ei puidetur. nec hoc vide-
tur durū secūdū rectā rationē: sed solū secūdū bru-
talē appetitū & secūdū sapientiā huius mūdi q̄
 inimica est deo. vnde apostolus, nolite cōformari
 huic seculo. Sed pōc: habeat religios⁹ ad vsū libros
 & alia. vtrū ligetur hoc præcepto. dicēdū q̄ sic pe-
 titā tamē licētia à prælato, quā si nō potest obtine-
 re sanctus Tho. aliquādo videtur dicere q̄ excusa-
 tur vnde secūdū ipsum religiosus contradicente
 prælato nō potest exire claustrū vt subueniat parē-
 tibus egenis, aliquādo sentire videtur oppositū &
 verior eius sententia est q̄ in casu extreme inopię
 tenetur

asus
 habe
 do
 omi
 co
 ciuitate palentina qui
 videtur huius pro casu simili

tenetur inuito prælato subuenire talem inopiã pa-
 tientem si sine graui scandalo potest: quia in his que
 sunt cõtra ius naturæ & diuinũ nõ debet obedire
 & in tali casu oĩa sunt cõmunia, & dādo sic egeno
 calicẽ ecclesiæ: nõ dat illi alienũ sed quod suũ est.
 vnde ex beato Tho. in. 4. distin. 15. q. 2. primo. eli-
 ciunt aliqui quod extreme pauper posset per vim
 tollere ab humeris diuitis pallium, & si occidat fer-
 uato moderamine inculpate tue tele non esset reus
 homicidij: cum habeat ex parte sua iustum be-
 llum. Ambro. nudorum est vestimentum quod
 recludis, tot scias te inuadere bona, quot subueni-
 re posses: esurientium est panis quem tu ditines
 distin. 47. sicut hi. Et Hieronymus. aliena rapere
 conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere pro-
 batur distin. 42. §. primo & iniuste dānaretur vt
 fur qui pro tali necessitate furatur: nec possum ca-
 pere quomodo sint tutæ in conscientia religiosæ
 habentes multa superflua in libris: imaginibus:
 manutergijs & vestibis scientes aliquos pati ma-
 gnas necessitates: si eis cum licentia venditis non
 succurrunt inopibus. tum quia ex voto solenni
 sunt pauperes & modicis debent esse contenti:
 alias eorum paupertas potius erit nominalis quàm
 realis. Secunda conclusio dare eleemosynam de
toto necessario persone extra necessitatem extre-
mā nemo tenetur. Tertia est, habens superfluum
 ad decentiam status tenetur sub præcepto dare
 s ij eleemosy

29
 31
 32

eleemosynam ubi adest necessitas decentiæ status :
in alio nisi credat quod occurreret alius cui melius
erit subuenire.

Cum solum possint facere eleemosynam : qui
 possunt donare . religiosi : vxor : filius familias
 serui & huiusmodi qui in alterius potestate sunt
 non possunt facere eleemosynam nisi in certis
 casibus. Primo quando de licentia superiorum
 peregrinantur . Secundo in extrema necessitate
 etiam contra superiorum prohibitionem . Tertio
 si habeat administrationem bonorum . Quarto
 quando illud quod datur non infert domino sen-
 sibile nocumentum sed est quid minimum puta
 frustrum panis. Quinto vxor potest vtiliter geren-
 do negotium viri , vt si vir est sceleratus & dat vt
 Deus illum conuertat: & facit sine scandalo: sicut
 abigail datis panibus inuito viro liberauit eum a
 morte. primo. reg. 25. Sexto si superior assignauit
 illis certum quid pro suo victu: & ipsi volunt absti-
 nere vt dent eleemosynas. Septimo si vir est fatuus
 quia tunc ad eam spectat dispositio domus. Octa-
 uo si sit lucrosa & lucrum illud non est necessariū
 domui suæ. nec sunt deducēde expensę victus eius
 quia vir tenetur illam alere propter dotem & obse-
 quium . Nono si pærpter dotem habet bona para-
 phernalia. 33. q. 5. quod Deo. Dicuntur autē a para
 quod est iuxta. & pherna dos: quasi iuxta dotē ; &
 sunt bona quę defert vxor præter dotē. vide infra.

De

*Bona paraphernalia
 para iuxta pherna dos*

¶ De .5. sensibus. Mortale est quando obiectis eorum utitur quis ad malum ut si defert odorifera ad alliciendum fœminam ad luxuriam & similia. Nō occupare eos in obsequio dei & quantum potest non habere eos mortificatos nec sicut debet vsum eorum refert ad Deum comuniter sunt venialia.

Interrogationes generales.

Omnis homo est interrogandus de his. Primo an dolet si cum venit ad vsum rationis statim primo ante alia non se obtulit Deo: sicut omnes tenemur ut dicit sanctus Tho. prima secundę. q. 89. credo tamen quod filij christianorum nisi a teneris annis sint dissoluti & sine disciplina nutriti implent hoc pręceptū cum primo habent vsum rationis. Secūdo doleat si non cępit confiteri a .7. anno: quia cōmuniter eo tempore est doli capax homo & ex tunc tenetur confiteri. Tertio doleat: si a .13. vel .14. ętatis āno nō cōmunicavit. Quarto si filijs. seruis. famulis. & omnibus suę curę cōmissis fecit ab eo tempore confiteri & communicare. Quinto si quando contraxit matrimonium per verba de pręsenti erat in mortali: quia est mortale cum per hoc fiat notabilis irreuerentia sacramēto & multi contrahunt clandestine & non curant se preparare nisi ad benedictiones nuptiales quę nō sunt sacramentū. Sexto si fœmina quoties peperit

s iij con

S V M M A

confessa est & communicauit . quia ad hoc tenetur. ¶ Pueri interrogandi sunt de periurijs, si confitentur . Si in festis audiunt missam . Si obediunt parentibus. Si furantur. omnia ista imputantur eis postquam sunt doli capaces & si percutiunt grauius alios pueros de prima tonsura , sunt excommunicati secus si leuiter rixantur. si faciunt inhonesta cum puellis & similia.

De quibus sint vxorati interrogandi.

VXorati iuterrogandi sunt si se tractant amoroſe & reuerenter, si honeſte & temperate ſe habent ad actum coniugalem . ſi negāt debitum. ſi habent curam domus & familiæ vt uiuant more chriſtianorum & ſit bene diſciplinata. ſi corrigunt male facta familiæ. ſi filios & filias maritant debito tempore & huiusmodi: notabilis negligētia in his eſt mortale, & tota perditio eccleſię prouenit ex defectu diſciplinę parētum, quia adoleſcens iuxta vt iā ſuā etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. & ſecundum philoſophum non parū refert ſic vel ſic a iuuentute aſſueſcere.

Domini interrogandi ſunt ſi habent aliquid in ſuo dominio de quo non ſint certi quòd habeant iuſto titulo . ſi negligit expedire negotiantes. ſi nō curat facere iuſtitiam petentibus: ultra mortale tenetur

CONFESSORVM. Fo. 140.

netur ad restitutionem de dāno. sic fecit aliquam iniustitiā. si imposuit exactiones indebitas subditis. si in distribuēdis officijs reipu. est. acceptor personarū. si ambitiosus procurauit maius dominiū mouendo bella & lites iniustas. Si facit magnas expēsas in cōmestationibus & conuiujs. si immoderate & excessiue vtitur delicatis & preciosis in vestibus peramentis & equis. si non soluit debita. si testamenta maiorum impleuit. si stipendia immodarata dat subditis & moderata non soluit. si posuit malos officiales. si peccata publica & maxime blasphemias & beneficia dissimulat. si vendit iustitiam. si incarcerationem aliquem indebite. si coegit aliquā nubere alicui de suis. si permisit fieri torneamenta vel duella. q̄ in nullo casu etiā cū licētia principis licēt: nisi pro defensione personæ cū modamine, quādo aliter nō posset euadere. Si permittit meretrices manere in hospicijs: vel intra ciuitatē & non cogit quod maneant in publico lupanari. Si vassallos indebite aggrauat. si nō purgat prouintiā malis hominibus. Si regi & superioribus suis maxime ecclesiæ fuit inobediēs. Si apellationes iustas subditorū negauit moleste tulit & ideo male tractauit eos. si fecit statuta cōtra libertatē ecclesiasticā: puta q̄ nullus in terris suis instituat capellanas vel relinquat bona ecclesiæ vel clericis, excommunicatus est. ca. nouerit. de sen. ex. Si pupillos vi
duas et alias miserabiles p̄soas nō audit ad iustitiā.

Si non facit aliquando audientias publicas. Si nimis se occupat in ludis: venationibus & in alijs vanis. Si stat ociosus. Si fecit violentiam ecclesii & pijs locis. Si irreuerēter se habet ad personas ecclesiasticas: vel male tractauit. Si existens patronus aliquius ecclesiæ præsentauit indignos. Si fidem promissam in sui receptione seruauit. Prædicta super re notabili sunt mortalia.

De quibus clerici.

CLerici interrogandi sunt, si sunt ordinati vel beneficiati simoniace. Si recepit ordines inmortali. Si executus est quæ sunt ordinis inmortali. Si suspensus vel irregularis existens exercuit actus ordinis: vel interdictus. Si dimisit horas canonicas sine graui infirmitate: in omnibus prædictis est mortale: si non portauit habitum & tonsuram. Pro cuius noticia aduertendum quod de vi. & ho. cler. ca. clerici offi. sic dicitur. clerici tonsuram & coronam habeant congruentem indumenta clausa desuper deferant, nimia longitudine vel breuitate non notanda. panis viridibus & rubeis non vtatur. nec manicis aut sotularibus cōsutitijs. frenis. sellis. pectoralibus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus non vtantur: aut capis manicatis in diuino officio: sed nec alibi qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti. nisi iusta timo-

CONFESSORVM. Fo. 141.

ris causa exigat habitum transformari. In clem.
etiam quoniam. eo. tit. sic dicitur. quicumque cleri-
cus virgata vel partita veste. i. diuersorum colorū
vtitur sine causa rationabili: si est beneficiatus sus-
pensus est a fructuum perceptione per sex menses.
Si non est beneficiatus & est in sacris citra sacerdo-
tium per idem tempus est inhabilis ad beneficiū
obtinendū. Sacerdos vero vel religiosus per annū
suspensus est a perceptione fructus beneficij habi-
ti & inhabilis ad beneficium obtinendum. dis. 41
§. primo. dicitur etiam quod sacerdos nō se ornet
fulgidis aut sordibus vestibus. faciens contra præ-
dicta non semper peccat mortaliter: nisi in his ca-
sibus. Primo secundum panor. in. ca. si quis. de vi.
& ho. indistincte si nō deferat tonsuram: ita quod
aures pateant secundum glo. in ca. clericus de vit.
& ho. sed hoc non videtur nisi excessus sit notabi-
lis ultra consuetum & sit in sacris vel beneficiatus.
facit. cap. Ioannes. de cleri. coniug & ca. vnico de
biga. li. 6. si autem sit in minoribus tantū et nō ha-
bet beneficiū non tenetur eam deferre. arg. d. cap.
Ioannes. & glo. distin. l. ca. fin. Secūdo peccat mor-
taliter si portat vestem partitam: vel tabardum si
est beneficiatus secundum silues. & fere omnes do-
cto. dis. 18. §. primo. & i. q. 7. si quis. quia canō vult
clericos habere vestem talarem. dis. 23. non liceat.
nisi secrete & in domo portet vel ex causa rationa-
bili puta si peregrinatur, quo casu non licet habitū

S V M M A

transformare penitus ne clericus appareat: nisi ratione timoris, cum strictissime hoc prohibeatur. de sen. ex. cōtingit. Tercio peccat mortaliter vtens rubeis & viridibus vestibus. secundum panor. in. d. ca. clerici. & idem de caligis: sic tenet angel. Sil ues, & omnes fere docto. Est autem tarbardum vestis superior ita brevis q̃ inferior vestis apparet, sed pro isto & secūdo potest dici q̃ peccant mortaliter sic vtentes quando vestis est notabiliter irreligiosa & cum scādalo vel pretiosa nisi sit pretiosa ad conformandum se his quibus conuiuit ne vilescat. argu. distin. 80. Epicopi. Excedentes vero in prædictis sine scandalo vel in modico: durum est damnare ad mortale. Quarto peccat mortaliter clericus in sacris vel beneficiatus si nutrit comam aut barbam nisi ex causa iusta, non est autē causa iusta pro luctu defuncti, quia potest excōmunicari. de vit. & ho. cle. si quis. ¶ Secundū Ricard. in quoli. 3. clericus habens sufficiens patrimoniū ad necessitatē naturæ & decentiam status & personę: si recipit beneficium vt bene dispenset non peccat modo sit idoneus: si vero recipit solum vt ditet amicos & mutet eorum statum et vt magis honoretur & delicatius viuat mortaliter peccat. 1. q. 2. clericus. & secundum Ioan. An d. seruiendo ecclesiæ si bona eius cōsumit: & ex cupiditate suū patrimonium seruat mortaliter peccat. & vt dicitur. 16. q. 1. ca. vlti. qui bonis parentum sustentari possunt

CONFESSORVM. Fo. 142.

possunt: si quod est pauperum accipiunt, sacrilegium cōmitunt: alias seruiēdo ecclesiæ: licet viuere de ecclesia & patrimonium suis heredibus seruare: potest etiam de bonis beneficij dotare consanguineas secundum earū statum si indigent nō aliter. ¶ Vt dicitur inc. quatuor. & in. ca. cognouimus. 12. q. 1. clerici tenentur facere. 4. partes de redditibus ecclesiæ & oblationibus fidelium. s. Episcopo: pauperibus, ipsi sacerdoti: et fabricæ. Et quoad quartam Episcopi & fabricæ standum est consuetudini nisi quando fabrica remaneret derelicta quantum vero ad quartum pauperum nulla valet consuetudo in contrariū immo secundum omnes docto. non solum quartam, sed omnia superflua tenetur erogare pauperib⁹ sub pœna mortalis, nisi in duobus casibus. Primo si fabrica eget. Secundo si vellit cultum Dei in sua ecclesia ampliare, nulla tamen extrema necessitate occurrente arg. ca. dudum. 2. de elec. & ca. cum secum. de præb. & quicumque diuites vel turpes personæ acceperunt aliquid a personis ecclesiasticis de bonis beneficij tenentur restituere ecclesiæ: nisi acceperint causa eleemosynæ vel propter aliam honestā causam vel necessariam. distin. 86. pasc. secundum Siluef. & docto. sed limita si dent de quota deputata pauperibus, nā partē quæ in vsum eorū cedit si turpiter expēdāt peccant accipientes tamē nō tenetur restituere secundū sanctū. Tho. 2. 2. q. 85.

Secundum

S V M M A

Secundum Ioan. cal. clericus dimittens officiū sine causa rationabili tenetur restituere fructus interim perceptos ab ecclesia. inca. i. d. cele. mi. quia propter officiū datur beneficiū de rescrip. ca. fi. li. 6. vbicunque autē datur aliquid ob causam: causa non secuta illud potest repeti. ff. de condi. ob tur. ca. quasi per totum. panor. dicit in. d. ca. q. quamuis sit tutior hęc opinio. est tamen nimis rigida. ad motiuum dicitur quod non solum datur beneficium propter officiū: sed etiam vt clericus assumptus in partem domini de patrimonio domini viuat, & non mendicet. dis. 93. diaconi. & ca. 2. de præben. angel. tenet cū prima opinione. Potest dici quod prima opinio semper est consulēda, non tamen peccat mortaliter clericus si nō restituat, quia officiū propter quod datur beneficiū nō est solū horæ canonicæ: sed est ministratio sacramentorū & consiliorum & verbi Dei: & decantatio diuinorum & huiusmodi, & datū ob causam ea non secuta potest repeti: quando erat causa totalis & principalis dandi: secus si fuit partialis & secundaria vt in proposito. Præterea beneficium nō datur sub conditione: sed sub modo. vnde modo non seruato adhuc fructus sunt beneficiati. hęc tenet palu. florenti. silues. ioā. and. & pene omnes. Similiter existens in mortali notorio cum sit suspensus secundum angel. restituere tenetur fructus perceptos: quia suspēsus idem est ac nō resideret: quia

quia nullū & inutile id sunt.ne transla.inter corporalia.sicut nō rite & non fieri paria iudicantur. depresi. nō bapti.ueniens.siluef.tenet quōd non residens nō tenetur restituere nisi condēnetur:nec est simile de non residente & de existente in mortali:quia hic in aliquo deseruit ecclesiæ & rite quātum ad id quod ecclesia statuit vt psalendo orando. ¶ Secundū beatum Tho.clericus si sit idoneus licite appetit beneficium simplex: dicitur autem idoneus si sit mediocriter doctus & labore bene viuere & sciat quę sunt clericatus vt recitare & huiusmodi.Beneficium autem curatum in nullo casu quocunque fine & quacunque populorum necessitate non licet appetere. Si tamen non videret unde competenter de bono pastore prouideatur liceret desiderare quōd Deus se faceret dignum vt alijs prodesset:quia velle promoueri per Deum nō est presuntuosum cū nemo sciat an sit dignus odio vel amore, si credit se indignum tunc est iniustus quærens preponi alijs.itaque talis vel est superbus vel iniustus,maxime si sit talis cui vitia placent in propria persona vel cui non displicent nec ea conatur euertere in alijs:quādo vero astringitur precepto si probabiliter videt se dignum vel saltem dubitat:mortaliter peccat non obediendo: & idē si non astringitur precepto sed consilio: & probabiliter credat quōd per alium æque bene prouideri non potest,quia est contra fraternam charitatē: facit

facit. 8. q. prima. in scripturis. vnde Augustinus, Episcopatus & si administretur vt decet: tamen indecenter appetitur, ocium sanctū quærit charitas negociū iustum suscipit necessitas charitatis: quā sarcinam si nullus imponit intuendę veritati vacā dum est: si autem imponitur suscipienda est. ¶ Interroga si celebrauit distractus mēte. Si cum vino vel pene corruptis: notabiliter mortale est. Si raro celebrat. De iure diuino tenetur secundum sanctū Th. celebrare aliquādo, & mortaliter videtur peccare qui in festis valde præcipuis quādo christiani cōmuniter solēt cōmunicare non celebrat quia sacerdotibus præceptū est: hoc facite in meam cōmemorationē & reus est negligentię & valde ingratus qui nō vtitur potestate nobilissima sibi cōcessa nisi ex causa rationabili omittat, hoc tenet palu. Richar. Florenti. Angel. & Silues. ¶ Si pollutus eadem die celebrauit: vbi aduerte q̄ quando pollutio accidit ex turpi cogitatione præcedente vel crapula: vel ex alia causa quam certū est vel probabile fuisse mortale: secundum sanctum Tho. necessario impedit. Si vero causa fuit culpa venialis impedit ex congruo nisi adsit dies festus: vel homo habeat deuotionem vel debeat supplere pro alio & huiusmodi ad arbitrium boni viri, si autē accidat ex causa vbi nullum probabiliter creditur fuisse peccatum: in sua libertate est communicare & nisi sentiat distractionem mentis melius est com-

communicare: immo dicit Palu. q̄ quando venie
ex causa mortali non est mortale eadem die com-
municare cum contritione & cōfessione & idem
Siluef. & videtur verum. ¶ Si habet nimia conuer-
sationē cū fœminis, periculosum est. si cohabitāt
mulieri de qua potest esse rationabilis suspitio
mortale est etiā si sit consanguinea. de cohab. cler.
& mu. ca. 1. & ca. interdixit. Si fuit ordinatus ante
etate debitā, mortale est. Ætas debita ad primam
tonsuram & ad tres ordines minores est. 7. anno-
rum. disti. 77. in singulis. ad acolitatum post. 12.
annū. ad subdiaconatū post inchoatū. 18. annū. ad
diaconatū post inchoatum. 20. in sacerdotio. in-
choate. 25. clem. generalē. de etate. & quali. ordi. Si
dimisit horas cāonicas vel qñ dicebat occupauit
se in aliquo nimis distractiuo: mortale est vbi.

Sciendum quod omnis clericus beneficiatus
etiam tenui beneficio capellanix, quā per aliū ser-
uit dum tamē ipse habeat titulū: & ordinati in sa-
cris & religiosi tenētur dicere sub p̄cepto horas
vt dicunt docto. in. ca. p̄. de cele. mis. & omittētes
peccāt grauiter, nisi excuset talis infirmitas quod
si dicerent multū obesse timeretur: nō autē excusa-
tur si nocumētū sit leue vti quartana. in hoc tamē
stādum est arbitrio medici: aut boni viri. Vnde in
his casib⁹ circa diuinū officiū peccatur mortaliter
Primo qñ omittitur sine causa rationabili infirmi-
tatis vel simili. Secūdū qñ dicitur nimis distracte.

S V M M A

ea. dolentes. de cele. mis. Tercio secundum aliquos
 quando non dicitur secundum quod est in ordina-
 rio sed hoc non videtur: quia dicere hoc vel illud
 non est præcepto, cū diuersi diuersa dicant. de cō-
 se. distin. .5. in die. vnde male facit qui non seruat
 ordinarium suum: satisfacit tamē præcepto dicto
 quocunque officio secundum veriore opinio-
 nem. quid autem sit pro officio dicendum: non
 est bene determinatum. sed est attendendum or-
 dinarium & illud quod generali consuetudine di-
 citur vt de præcepto vr sic est dicendum. Vnde ad
 officium beati virginis in festis non solēnibus: &
 ad nouem lectiones defunctorū semel in septima-
 na videntur teneri fratres ordinis nostri etiam in
 hebdomada orū sanctorū: quia quanuis in die a-
 nimarum dicantur. 9. lectiones defunctorum: di-
 cuntur tamē per modum officij & non per modū
 suffragij. vnde vltra illas tenētur ad alias: quia genē-
 rali consuetudine vt de præcepto dicuntur. ad le-
 tancias: vero quando fit de feria: & ministri altaris
 & notatus ad missam pro defunctis ad tres lectio-
 nes defunctorum. secundum silues. no tenētur sub
 præcepto sed satisfaciunt si per alios dicant: quia
 non est onus personale. ex quo patet quod prælati
 variantes officiū: puta si quod est in ordinario triū
 lectionum, faciant celebrari sub duplici & solēni:
 quanuis male faciant nisi ex valde rationabili cau-
 sa vt si est patronus ecclesiæ vel habentur reliquie
de co

de eo & huiusmodi non peccāt mortaliter, cum determinatio officii non sit in praecepto. Vide infra.

De beneficijs.

Sciendum q̄ habere plura beneficia sine cura, & quæ non requirunt residentiam secundum Ioan. And. in. ca. iam dudum. de præben. & secundum Innocen. hodie est licitum: cum prohibetur pluralitas beneficiorum solum cum cura in ca. de multa. de præben. iura autem antiqua, vt ca. Episcopi. dist. 80. & ca. presbyteros. 16. q. 1. loquuntur secundum sua tēpora, vel restringuntur ad curata: sed hosti. in. cap. litteras de præben. tenet contrarium & q̄ prælati non possunt in hoc dispensare. dist. 70. sanctorū & dist. 77. acutius, dicit tamen q̄ ne damnetur tanta multitudo q̄ dispensari potest vt quis habeat plures prębendas in beneficium, non in titulum. gosse. vero tenet q̄ nullus potest habere plura si vnū sufficiat. Panor. in. ca. cum iam dudum de prębē. idem tenet, si propter se solum habeat: secus si collata sunt non ratione sui, sed propter vtilitatē beneficiorum vt quia est homo industrius & conscientiatius, sanctus Tho. in quoli. 9. dicit q̄ habere plura beneficia continet in se plures inordinationes quia non est possibile vnum in pluribus Ecclesijs seruire in quibus
est be-

est beneficiatus, cum beneficia sint stipendia ibi ministrantium: sequitur etiam diuini cultus diminutio, dum vnus loco plurium instituitur: fraudatur etiam voluntas testatorum qui bona Ecclesijs reliquerunt vt ibi esset certus numerus ministrorum: fit etiam iniustitia dum vnus pluribus beneficijs abundat: & alius dignior nec vnum habet, appositis tamen aliquibus circumstantijs dictæ deformitates tolluntur: puta si in pluribus Ecclesijs eius obsequium est necessarium & potest plus seruire absens quàm alius præsens. Vnde dicendum quod ex dispensatione Papæ potest quis habere plura beneficia tam curata quàm non curata: siue vñ sufficiat ad vitam honestā beneficiati siue non: dū modo dispensatio fiat ex causa quæ triplex est. scilicet necessitas: puta quia plures non inueniuntur idonei, utilitas Ecclesiæ non ipsius beneficiati: & prærogatiua meritorū vt quia plus valet absens quàm alius præsens: quando vero vnum beneficium sufficit, dispensatus per Papam sine causa legitima, non est tutus in conscientia: quia est contra ius naturale in quo non dispensat Papa, & alteratur non solum iuris positiui dispositio: sed etiam Christi patrimonium iniuste dispergitur, quod est contra ius diuinum, vnde cū bona Ecclesiæ Papa non possit sine causa alienare: multo minus potest dare alteri licentiam ipsa dispergendi, nec valet consuetudo contraaria. & glo. & iura quæ dicunt quod valet intelliguntur pro

pro necessitate, vtilitate vel prerogatiua merito-
rum: hoc tenet Panor. Hof. Florenti. & Silues. alias
tenet dictum beati Bern. qui non est vnus sed plu-
res in beneficijs non erit vnus sed plures in suppli-
cijs, & concurrente dispensatione ex causa iusta si
desit bona intentio ex parte beneficiādi: puta quia
quærit plura beneficia vt si ditior, vel vt lautius vi-
uat: seu vt facilius perueniat ad Episcopatum, gra-
uiter offendit. ¶ Si benedicit mensam antequam
comedat quia tenetur & post agere gratias. distin.
44. non liceat. Si sepeliuit mortuos in mortali ma-
nifeste: mortale est, idem si excommunicatos & in-
terdictos. Si obtinuit beneficium non intendens
clericari, secundum Angel. de mente Panor. in ca-
pit. ad audientiam. de cler. non resi. peccat mor-
taliter. Si sine causa non residet in beneficio, mor-
tale est. Si partem beneficij pauperibus assignatā,
expendit cum turpibus personis, vel ad vsus inho-
nestos, mortale est, & tenetur restituere ægenis: si
vero id fiat de quota ad sui sustentationem depu-
tata non videtur quod teneatur, secundum sanctū
Thomam. 2. 2. quæst. 185. si male tractat edifitia &
res Ecclesiæ. Si vasa & paramenta ad diuinum cul-
tum tenet immunda, nam vasa sacra, corporalia,
vestes ministrorū, palæ altaris & oratoria præci-
pitur quod munda & nitida conseruentur. de cu-
sto. eucha. ca. 2. nimis enim absurdum est: in sacris
fordes negligere, quæ dedecere in prophanis,

Vnde grauiter offendunt qui illa habent turpiora
quàm si essent pro seruitio rusticorum. ¶ Tria ma-
gna mala sunt in statu clericorum. Primo q̄ aper-
te appetunt curam animarum & vacante curato
ingerunt & opponunt se ad illud, cum tamen cō-
munis sentētia docto. sit q̄ deliberata ratione ap-
petens beneficium cum cura peccat mortaliter vi-
de infra. Secundo q̄ multi habēt plura beneficia:
& tamen communior opinio docto. est q̄ Papa
non potest super hoc dispensare sine necessitate,
vel vtilitate Ecclesiæ, & super hoc solēnes dispu-
tationes habitæ sunt parisijs: & in omnibus est cō-
clusum quòd secura conscientia non potest quis
retinere plura beneficia etiam cum dispensatione:
nisi sit pro bono Ecclesiæ, & reuelationes factę
sunt multis super hoc: vt patet in fasciculo tempo-
rum & in speculo exemplorum. Tertio quia quar-
tam partem fructus beneficiorum multi plene nō
dispergunt pauperibus ad quod tenentur: de his
Paulo ante visum est, aduerte q̄ omne peccatum
carnale etiam cogitationis clerici & religiosi est sa-
crilegium. Nota q̄ cum non sit taxata summa va-
loris beneficiorum sed aliqua sint maioris reddi-
tus aliqua minoris: totum illud debet computari
pro beneficio quod peruenit ad manus beneficia-
ti: vnde si extrahatur de redditu beneficij portio
vna Episcopo & altera fabricę, solum manet obli-
gatus ad partem pauperum.

CONFESSORVM. Fo. 147.

Prælati interrogandi sunt si corrigunt publicos criminosos. Si ponunt in officijs & promouent ad ordines indignos. Si fuit nimis, pomposus in ornatu. Si non visitat singulis annis diœcesim. Si nō deputat viros ad prædicandum & confessions audiendū per diœcesim. Si ordinat in sacris nescientes recitare. Si contulit officia simoniace.

Has interrogationes posui solum quia communiter sunt mortalia licet aliquādo sint venialia propter imperfectionem actus, de venialibus non curauī quia mortale est materia necessaria pœnitentiæ: veniale autem non, sed voluntaria, nec quis tenetur illud confiteri nisi in his casibus. Primo quādo dubitat esse mortale. Secundo secundum aliquos ratione statuti obligantis ad hoc, sed hoc nō potest fieri nisi forte de veniali exteriori. Tertio secūdū Angel. qñ traheret ad mortale: sed nec tunc tenetur sed sufficit q̄ per se doleat. Quarto quando non habet mortale & in Paschate tenetur communicare: sed in tali casu sine confessione sufficeret dicere ego ex gratia Dei immunis sum à mortali sine confessione. Post hæc concludat pœnitens, de his & pluribus alijs oblitis & incognitis qualitercunq; & quotiescunq; Deum meum offendi, cogitatione, locutione, opere & omissione dico meam culpam, precor te vt absolvas me.

Audita confessione quærat sacerdos an doleat de omnibus & proponat in futurum cauere: & an

sit aliqua occasio ex parte sua ad reciduum de pro-
 pinquo, postea increpet & dulciter exhortetur pœ-
 nitentē ad bonū: & assignet breuē orationē pro sa-
 cramentali pœnitentia ad quā solū obliget, quā pos-
 sit statim explere: & de cōsilio det aliā longiorem
 quā postea faciat notificādo illi q̄ nō obligat illū.
 Et vt libentius acceptet & plura per se faciat decla-
 ret ei quāto maiore requirerent sua peccata satisfa-
 ctionē: & q̄ si hic nō soluit, luet in purgatorio, &
 iniungat ad pœnitentiā bona quęcunq; egerit &
 mala quę sustinebit quia virtute clauis plus ei va-
 lebunt: & caueat ne sit nimis prolixus in orationi-
 bus super pœnitentē, sed præmissa absolutione ab
 excommunicatione si quā habet & intēdat absolue-
 re ab omni a qua potest etiā si de ea pœnitēs non
 meminerit: & facta breui oratione ne fructus abso-
 lutionis impediatur, dicat formā absolutionis, quę
 est absolute: ita alte & distincte vt eam percipiat
 pœnitēs: quia pro absolutione principaliter & nō
 pro oratione venit pœnitens ad cōfessorem: & po-
 test dicere hoc modo. Si teneris aliquo vinculo ex
 communicationis suspensionis & interdicti, à quo
 possum te absolvere: ego te absoluo toties quoties
 incurristi, & restituo te sacramentis Ecclesię com-
 munioni & vnitati fidelis, in nomine patris. &c.
 Passio domini nostri Iesu Christi: & merita bea-
 tissimę virginis Marię & omnium sanctorum &
 sanctorum Dei quidquid boni feceris & intendis
 facere:

facere: mala quæ sustines & sustinebis sint tibi in remissionem peccatorum tuorum in augmentum gratiæ & in præmium vitæ æternæ amen. Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine patris. &c. vel aliter. Per asperfusionem sanguinis domini nostri & per merita beatæ Mariæ & omnium sanctorum: dominus absoluat te, & autoritate ipsius ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis. In nomine patris. &c.

Desimonia.

Simonia est voluntas deliberata emendi vel vendendi spirituale, seu annexum spirituali. *diff.*
 Nomine emptionis intelligitur omnis contractus non gratuitus, & nomine pecuniæ qua emptio & venditio fit, omne quod pecunia estimari potest. Vt igitur quis dicendus sit simoniacus oportet q̃ intendat accipere aliquid pro spiritualibus quasi precium quod est contra iustitiam cum nullo precio emi possint. Si autem exhibitis primo spiritualibus gratis: postea aliquid exigat ad sui sustentationem, vel quia sic est consuetudo: vel quia ius hoc statuit, non erit simonia, debet etiam cessare omnis pactio & conuentio: quia si interueniat pactio promissa cantanda & pro similibus: etiam si nō petatur aliquid vt precium sed vt sustentamentum, præsumitur simonia. Et quando
 t liij simo-

simonia est in sola voluntate ita q̄ nulla pactio ad extra fit: dicitur simonia mentalis & euadit pœnas iuris, secus si ad extra procedat.

Secundum Panor. in ca. i. de simo. qui confert ordines si habet salarium nihil debet accipere pro conferendis ordinibus: si autem non est salariatus licite potest aliquid accipere: collatis gratis primo ordinibus pro suo labore cōsiderata laboris & negocij qualitate & non ordinis, vnde sine dubio simonia est plus exigere pro ordine digniori. Similiter secundum Hostien. si in Ecclesia sint diuersa cimiteria: & taxetur pro quanta pecunia quis ponatur in tali cimiterio vel sepeliatur in tali parte Ecclesiæ: simonia est. in. ca. audiuiimus. de simo. & ca. abolendę. & ca. sicut. quia quamuis pro loco et terra sepulchri in qua nullus est sepultus, & quæ non est deputata sepulture aliquid possit peti: post quàm tamen est deputata autoritate Episcopi vendi non potest secundum omnia iura, verum est q̄ cessante prohibitione iuris positiui: vel si illa est per contrariam consuetudinem obrogata: terra sepulchri vendi posset habito respectu ad id quod est corporale in ea, non ad spirituale: & pro maiori precio secundum q̄ locus est honoratior: vnde nescio quomodo possint excusari à simonia, petētes certam summam pecuniæ, à volentibus sepeliri in suis capellis maioribus vel in certa parte Ecclesiæ: nisi dicatur quòd habent respectum solum
ad id

ad id quod est corporale, dantes gratis quod est spirituale: dicentes quod iura quæ prohibent vñdi etiam illud quod est corporale sunt abrogata per contrariam consuetudinem scientibus & sic prædicantibus prælatis Ecclesiæ: potest etiam dici secundum Panor. q̄ si dicatur date nobis tot pro sepultura simonia est. ca. non satis. Si vero dicatur consuetudo est quod detur aliquid pro loco sepulture seruate consuetudinem non erit simonia. ca. ad apostolicam, itaque non stante prohibitione prædicta excusari possent vendentes suas capellas: si solum petunt seruari laudabilem consuetudinem, vel si habent respectum solum ad id quod est corporale & ad impedimenta quæ eis proueniunt ex sepultura in tali loco. Similiter simonia est si pro maiori precio portetur specialis crux, vel campanæ maiores pulsantur.

Ad euadendam simoniā in dispensatione spiritualium, cauendum est primo, ne sit corrupta intentio emendi vel vendendi spirituale. Secundo seruanda est forma honesta in petendo: ita q̄ nihil petatur nisi quia sic est pia cōsuetudo, vel quia ius concedit post gratuitam spiritualium collationē: unde statuta per verba affirmatiua de faciēda processione, portanda cruce, missa dicenda & huiusmodi liberant à simonia: vt si dicatur quicumque dederit tot habeat tot missas & fiat processio pro eo, si vero fiat per verba negatiua puta non fiat

t y proces-

processio nisi pro dante tot simonia est. Omnis simoniaci in ordine vel in beneficio sunt excommunicati & à solo Papa sunt absoluedi: vt patet in extrauag. Martini. s. in concilio constantiensi quæ incipit. Sacro. Vide infra.

De vsura.

V Sura est lucrum principaliter intentum ex mutuo. Dicitur autem lucrum omne incrementum vltra capitale: & proprie loquendo non est mutuum nisi in rebus quæ vsu suo consumuntur. Habet autem res duplicem vsu, scilicet principalem & secundarium sicut principalis vsus pecuniæ est distractio secundarius vero ostentatio diuitiarum vnde si tradatur pecunia ad vsu quo non distrahitur, non erit mutuata sed locata. ¶ Notandum quod in mutuante partim spe lucri, & partim ex beniuolentia lucrum est principalis intentio: si eo cessante non mutuaret, & secundaria est beniuolentia: & econtra principalis intentio est beniuolentia si ea cessante non fieret mutuum, principalis autem intentio lucri est quæ facit vsuram non secundaria sicut & in simonia, vnde vbicunq; concurrunt ista tria. Lucrum principaliter intentum, mutuum, & pactum est vsura formalis: vbi vero cessat pactum sed sunt alia duo est vsura materialis: & in hoc consistit tota materia vsurarum. ¶ In his casibus licet

CONFESSORVM. Fo. 150.

licet accipere ultra sortem sine vsura. Primo quando Ecclesia vel laicus recipit à suo vasallo feudum in pignus. ca. i. de feu. Est autem feudum beneficiū concessum alicui rei immobilis manente proprietate eius apud dominū. Secundo quando sine omni pacto recipitur, gratis oblatum. Tertio ratione lucri cessantis, dum modo lucrum cessans esset quasi in actu & probabiliter speraretur, si enim esset solum impossibilitate hoc non licet. Vbi dicit sanctus Thomas. secunda secundæ. quæstione. 78. secundo. quòd mutuans non potest deducere in pactum lucrum cessans: quia non debet vendere, quod nondum habet & potest multipliciter impediri: patet quòd loquitur de lucro incerto: secus si lucrum probabiliter sit certum: ideo si ne scrupulo potest deduci in pactum, lucrum cessans concurrentibus his. Primo quòd mutuans malet lucrari alia via sed facit ex amicitia. Secundo quòd habeat compotum de laboribus periculis & expensis, quia lucrum dicitur deductis expensis. Tertio quòd pactum non fiat ad semper: quia præsumeretur, q̃ malet lucrari illa via: quàm alia. Quarto quòd non sit alius in tanta inopia quòd teneatur ei mutuare. Quinto quod id quod recipit sit interesse lucri certi. Quarto ratione damni emergentis vt si propter mutuum necesse habeat vendere res suas viliori precio. Quinto ratione dotis si vir sustineat onera matrimonij:

S V M M A

monij: potest frui possessione data à socero in pignus nec computabit fructus. de vsu. ca. salubriter. Sexto licet accipere vltra sortem ratione pœne appositę. Si tamen creditor malet debitorem pœnam incurrere, quàm sibi in termino soluere: secū dum Scorum esset vsura. Similiter si non soluit in termino propter impotentiam, vel sine culpa sua: quia vbi non est culpa non debet esse pœna. l. san cimus. c. de pœni. Septimo ratione periculi: quia res extra periculum plus valet, quàm res eiusdem speciei in periculo: secundum docto. in ca. nauiganti. de vsur. Octauo ratione administrationis puta tenebatur collocare pecuniam alterius in aliquo fructuoso, & nō fecit sicut tutor: ille cuius erat pecunia potest vltra sortem tantum petere quantū lucri veri similiter habuisset: si vt debuit collocasset. ff. de admi. l. tutor. Nono ratione hostilitatis, nam quem possum spoliare rebus & persequi gladio: licite ab eo exigo vsuras, sublato tamen scandalo. l. 4. q. 4. ab illo. Decimo ratione ostentationis, do tibi pecuniam signatam ad ostentationem vel ad impignorandum: ita q̃ volo eandem in numero mihi restitui: possum aliquid lucri habere quia non est mutuum sed locatio. Vide infra.

De scrupulo.

Scrupu-

Scrupulus est motus animi in vnā partem ex leuibus rationibus, qui pusillanimitas dicitur. Causatur autem vel ex complexione ad timorem apta, vt est frigida & melancholica: vel ex ægitudine seu debilitate vt propter nimias vigilias & abstinentias vel ex societate scrupulosorum, vel ex tentatione dæmonum, de hac Bern. Pusillanimitas parat turbationem, turbatio desperationē. Ad tollendam hanc passionem sunt multe regulę. Prima est remotio seu mitigatio causę per medicinas et moderatas recreationes. Secunda est quod talis præparat se dolendo de præteritis & proponendo cauere de futuris: nam facienti quod in se est, nunquā deficit Deus. Tertia est vt deuote oret & legat libros sanctos. Quarta super omnia obediat prælato & viris doctis & ad dictum eorū formet & deponat conscientiam: & ea deposita faciat crebro contra scrupulos & hoc est potissimū remedium. Quando dæmon latenter obicit quod in dubijs tutior pars est eligenda, respondeat scrupulosus: hoc non esse præceptum sed consilium, alias omnes relicto seculo deberent monachari, quia hoc est tutius. sufficit ergo eligere tutum. Si iterum dicat quod amans periculū peribit in illo: & per consequens incedens per viam laxiorē peccat, respon. hoc esse verum quando quis non magis pendet ad vnā partem quā ad aliam & manens sic dubius operatur secus quando probabili-
ter ma-

ter magis declinat ad alteram partem: quia in moralibus nō possumus habere demonstrationes, sed sufficit habere probabiles rationes, & sic credit in formata ratione: quamuis ex alia parte habeat scrupulum & timorē, quia talis non peccat, etiam si sit falsa opinio quā sequitur: dū tamen non sit contra sacram scripturam manifeste, vel contra determinationē Ecclesiæ. Si. 4. suggerat q̄ secundū Grego. bonarum mentiū est agnoscere vbi culpa non est, respon. q̄ secundū docto. intelligitur agnoscere, idest timere non autē determinare. Si ad huc obijcit, si esses in articulo mortis, nolles sic mori, dicat q̄ in tali articulo multa faceret homo quæ nō sunt necessaria nec expediret facere in tota vita.

Notandum q̄ scrupulosi frequenter debent vti epicheia quæ est virtus qua quis seruata legis intentione verba legis non seruat: quod in multis casibus licet secundum sanctum Thomam secunda secundæ. quæstione. 120. maxime scrupulosis interpretando discrete præcepta etiam diuina præcipue affirmatiua: quæ interpretatio licet in foro causarum spectet ad legis latorem: tamen in foro conscientiæ pertinet ad quemlibet in facto suo, & in epicheizando præcepta humana & diuina vteretur his regulis. Primo vbi sunt variæ opiniones eligat & sectetur ipse opinionem plus facientem ad securitatem suæ conscientiæ, quia hoc licet. Secundo semper amplectatur interpretationem

mitio

mitiorem circa præcepta: quia præcepta Dei & Ecclesiæ non sunt ad tollendum spiritualem dulcedinem, quanto tollit sententia scrupulosa. Tercio nec Deus nec Ecclesia secundum Docto. intendit obligare ad vix possibile: quia vix possibile, dicitur impossibile: alias onus domini non esset leue, & Deus non esset benignissimus homini, quod est falsum. Quarto nec Deus nec Ecclesia intendit aliquem obligare, vt appareat fatuus: sicut nec vota quorum redditio est de iure diuino, si sunt fatua sunt implenda. Quinto vita bonorum summi debet in exemplum & eis est credendum: quia præsumitur eos habere rectum iudicium, sicut habent bonum affectum. Sexto in his quæ sunt mala quia prohibita sicut illa quæ sunt de iure positiuo excusat consuetudo præscripta, quia tollit legem & ipsa est optima legum interpres: immo secundum Siluest. excusat, quamuis non sit præscripta: dum modo sit rationalis & tollerata scienter à legis latore non reclamante cum possit.

Notandum q̄ nemo debet formare conscientiam q̄ sit excommunicatus, quādo non est certus q̄ peccat mortaliter in aliquo facto: quia sine mortali vero vel præsumpto nemo eijcitur ab Ecclesia quod est maxima pœna: & petēs consilium ab aliquo quem credit doctū et est cōmuniter bonę opinionis: si ille malū consiliū det excusatur ipse qui petit

petit in his quæ non sunt contra manifestam Ecclesie vel scripturæ determinationem: quia sic facit quod potest & debet, & nemo obligatur ad impossibile. Ad formandam conscientiam sic se debet habere. Ex varijs dictis multorum in alterius præiudicium, non est informanda conscientia: & si formetur deponenda est ad consiliū boni viri, si vero deponi non potest sequenda est: quia faciens contra conscientiam ædificat ad gehenam. In indifferentibus autem potest quilibet ad placitum formare conscientiam.

De locatione.

Vtrum propter sterilitatem excusetur locator à solutione pēfionis. de hac. q. multa loquuntur docto. in. ca. propter. de locato & condu. secundum tamē quod colligitur ex dicto. ca. & tenent communiter docto. præsertim Floren. Angelus & Silues. dicendum qd si in contractu locationis locans accipit super se periculum sterilitatis & cuiuscunq; fortuiti casus: cum contractus ex conuentione legem accipiant, & in re propria quilibet sit moderator & arbiter: & licite à quocunq; quis accipit, quod alius sibi sponte dat, conuentioni standum est de rigore: de naturali tamen æquitate si ex locatione vel aliunde nullum emolumentum accepit vel accepturum se sperat equalens

ualens a tali domino: vt si sterilitas non potest cō-
 pensari per fertilitatem præcedentium vel sequē-
 tium annorum, non debet dominus hæreditatis
 aggrauare locatorem: maxime si sit pensio magne
 quantitatis, quia quęcūque vultis faciāt vobis ho-
 mines: eadem facite illis dicit dominus, & secundū
 rectam rationē dominus in tali casu vellet sibi fie-
 ri remissionem, si ipse teneretur, & ex præcepto
 charitatis proximus diligendus est sicut nos ipsi.
 Aduerte tamen quod si generaliter renunciavit,
 & nullus casus est expressus secundū Ioan. an. ca.
 vnico de cōmoda, non tenetur, vt si dixit quod vo-
 lebat teneri de omni casu fortuito. facit. le. sed &
 si. §. quæsitum. ff. si quis cau. Sed si numeratis ali-
 quibus specialiter: secuta est renūciatio generalis,
 per illam generalem renūciationem non veniunt
 casus maiores expressis, sed solum cōsimiles etiā
 si apposuit iuramentum, quia iuramentū nō obli-
 gat vltra consensum iurātis. ca. veniēs de iure iur.
 In tribus igitur casibus tenetur quis de casu fortui-
 to. Primo quando culpa præcessit vt si cōmodaui
 equum vt ires cordubam & iuisti xiriciū & inci-
 disti in latrones, imputabitur tibi. Secundo quan-
 do fuit in mora puta non reddit quando debuit &
 fortuito p̄dit imputabitur sibi nisi eo modo esses
 peritura res apud dominum. Tertio quando in-
 teruenit pactum de fortuito. Est autem casus for-
 tuitus euentus repente rei qui præuideri nō potest

SVMMMA
nec resisti, vt hostium incurfus incēdium, terremoto
tus & huiusmodi.

De facto occulto.

Q Vando peccatum est publicum & peccator occultus sicut quando apparet homo occisus & nescitur homicida, lata sententia excommunicationis contra occisorē si infra tot dies non venit satisfaciendo, vtrum homicida occultus teneatur seipsum manifestare alias incurrat Super hoc varie loquuntur docto, veritas tamen est secundum quod comunius tenetur quod cum occisor prædictus sit manifestus per se licet sit occultus per accidens ex defectu probationis & testium, sine dubio quātum ad illud subditus est & de iurisdictione exteriori Ecclesiæ & respondere tenetur alias incurrat, respondebit tamen in secreto per se vel per alium offerēdo satisfactionem ad arbitrium boni viri secundum quod potest, ita tamen q̄ fame & personæ suę nullū sequatur inēuenies, & si infra assignatum terminum non posset sine euidenti præiudicio suę personæ respondere nisi quātū satisfactio requirit videtur quod liceat sibi differre manifestationem sui, vsque ad aptū tēpus & interim non incurrat excommunicationē dum modo paratus sit satisfacere lēsis, quā intentio Ecclesiæ excommunicantis est quod satisfaciat de perpetrato scelere sine sui præiudicio.

Queritur dato quod fiat præceptum de non intrando

trando in aliquem locum, sicut sepe fit inter religio-
 sos, vtrum qui nullo vidente secrete contraue-
 nit transgrediatur præceptum: videtur quod nō
 nā occulta non sub sunt humano iudicio sed soli
 Deo iuxta illud primo rēg. 16. hō videt quæ patēt
 Deus autem intuetur cor, & prima cori. 4. nolite
 ante tēpus iudicare, quo ad vsq; dominus veniat.
 &c. sed talis actus est omnino occultus. ergo. Di-
 cendum quod talis transgreditur præceptum, &
 incurrit omnes pœnas præcepto appositæ, sicut
 si quis discredat articulis fidei in solo corde perfe-
 ctissime est hereticus cū habeat errorē & in fide
 & cū pertinacia, q̄ tria cōstituūt perfectā rationē
 heresis, & tamē nō est excōmunicatus, nec aliarū
 pœnarū iuris positiui reus, si tamē aliquo exteriori
 opere vel verbo heresim exprimat, statim est excō-
 municatus etiā si nullus videat vel audiat, similiter
 in proposito, ad rationē in cōtra dicēdū q̄ dupli-
 citer aliquid est occultū .s. per se & per accidens.
 Occultum per se est quod ex sua ratione sibi ven-
 dicat, non subesse cognitioni sensitiuē a qua inci-
 pit humana cognitio, secundum quam iudicat
 Ecclesia, occultum vero per accidēs est quod licet
 sensui subiaceret testes tamen non habent. Occultū
 etiā per se quale est actus interior, dupliciter cōside-
 ratur: vno mō secūdū q̄ est in solo corde. alio mō
 secūdū q̄ est cā cōmissionis vel omissionis exte-
 ris vt cum quis ex odio interiori facit vel omittit

aliquid extra siue illud sit locutio siue operatio quæ
 liscūque. Quamuis igitur occulta per se primo mo-
 do Ecclesiæ cēsuris non sint subdita, occulta tamē
 per accidens & ex defectu probationis vt sunt fa-
 cta exteriora secretissima, & actus interiores vt sūt
 cā & rationes exteriorum cōmissionum vel omis-
 sionum subiacent iudicio Ecclesiæ & censuris: ex
 quo patet quòd prohibitio facta inquisitoribus ne
 odio vel amore omittant procedere contra here-
 ticos sub pœna excōmunicationis nō fit propter
 actum interiorem præcise. sed propter exteriorem
 ex interiori odio vel amore procedentem, patet
 etiam quòd victus tentatione contra fidem profe-
 rens ore suam infidelitatem etiam si sit solus, est ex
 communicatus.

De dispensatione & iuramēto.

Dispensatio est iuris cōmunis relaxatio facta
 cum causæ cognitione ab habent eius dis-
 pensandi. vnde secundum Ber. de dispē.
 & præcep. prælati dantes licentiam veniendi con-
 tra legem sine causa rationabili vel saltē dubia pro
 sola voluntate, dissipatores sunt non dispensatores.
 causæ legitimæ ad dispensandum sunt. 1. tempus,
 quia defectus nostri tēporis quo merita & corpora
 defecerūt, distractionis atique nō patitur manere
 censurā. dis. 34. fraternitatis. p. q. 7. necessa. 2. utili-
 tas vt alij facilius conuertantur ad bonum. 23. q. 4.
 pietas

tas. 3. qualitas personæ, meriti & scien. dis. ca. c. ta
 li. & didici. 4. necessitas. 5. pietas. 6. scandalū mul-
 titudinis. distin. 50. vt constitueretur. 7. euentus rei
 & generaliter standum est arbitrio boni viri quā-
 do sit iusta causa dispensandi. & tunc peccat præla-
 tus non dispensans. Si impetretur dispensatio vel
 alia gratia ex falsa causa tacita veritate vel suggesta
 falsitate nulla est. de rescrip. ad audiētiā. 2. & de
 fil. presb. ca. 2. li. 6. quod nota cōtra religiosos exi-
 mētes se hoc modo, quia vere sunt fugiui vel apo-
 statę. Quauis Episcopus non possit dispēfare cō-
 tra canones & concilia: nisi in his quæ sibi expres-
 se conceduntur. vt in. ca. dilectus de tempo. ord. si
 tamen accadat aliquis casus tempore constitutio-
 nis inexcogitatus magnæ necessitatis & vtilitatis
 sine dubio præsumendum est quod Papa qui est
 pastor omnium & nō debet querere quæ sua sunt
 sed quæ ouium Iesu christi: cum prælatus sit pro-
 pter populum & non econuerso: velit in tali casu
 vires suas Episcopo cōmittere & auctoritatem dis-
 pensandi, vnde si impedimētum est occultum &
 ad Papam nō potest haberi recursus & separatio
 sine magno scandalo fieri non potest, sicut sepe ac-
 cidit in mulieribus cognitis a consanguineis viris
 ante contractum matrimonium, Episcopus dispē-
 sare poterit in gradibus prohibitis in matrimonio
 ponendo spem in rati habitatione Papæ & idem in
 omni casu emergēte: in quo Papa si adesset rite in-
 formatus

formatus & recte vtens clauē secundū rectā ratio-
 nem dispensare deberet, quia nullus debet mane-
 re sine remedio: nec vult Papa animas manere in
 huiusmodi laqueis quē romā mittere vel adire nō
 possūt sic tenet Ioā. de ligna. in. ca. ar si clerici. de
 iudi. & panor. in. ca. dilectio, de cōsan. & affin. an
 gel. Rosel. & Siluef. & in deffectu Episcopi hoc li-
 cebit proprio cōfessori. ¶ In omni iuramēto pro-
 missorio secundū docto. in ca. quemadmodū de iu-
 re iur. subintelligūtur multæ cōditiones quæ si ex-
 primātur, iuramētū nō debet dici cōditionatum.
 Primo subintelligitur si Deo placuerit. 22. q. 2.
 Beatus. Secūdo. si Papæ placeat. ca. veniētes. eo.
 tit. immo in omni iuramēto intelligitur auctori-
 tas cuiuscunq; superioris excepta. ca. ætate. eo. tit.
 Tertio subintelligitur si res in eodē statu perma-
 neat. ea. quēadmodū. eo. tit. vt si promissi aliquā
 ducere vxorem si illa est fornicata vel leprosa esse
 Æta, nō teneor seruare i iuramētū & hæc mutatio
 rerum excusans a iuramento dupliciter fit. Primo
 quādo casus nouiter emergens est talis q̄ si fuisset
 a principio iuramētū fuisset temerariū. Secundo
 quādo est talis q̄ si fuisset a principio iurans non
 iurasset, quia in tali casu non intēdebat se obliga-
 re actu. nec habitu quia si de eo cogitasset non se
 obligasset. Quarto si seruetur mihi fides & pro-
 missum. eo. tit. ca. peruenit. Quinto intelligitur si
 res sit honesta & possibilis. ca. quēadmodū, & ca.

quinta valis.en.tit. Sexto si subsit facultas.ca.que
 relam.&c. breui, vbi habetur quod difficultas
 excusat a periurio. Septimo si iuravi stare præce-
 ptis alicuius, intelligitur si non præcipiatur ali-
 quid immoderatum.d.ca.quintaualis, quia iura-
 mentum non extenditur ad verisimiliter non co-
 gitata.d.ca.quemadmodum,nec obligat vltra cō-
 sensum.ca.veniens. Octauo quando quis iurat fa-
 ctum alterius intelligitur quod ad hoc bona fide
 laborauit,de spō.ex litteris. Nono si iuravi quod
 nō ero tibi contrarius, intelligitur nisi ius meum
 vel meorum defendendo.eō.tit.ca.petitio. Deci-
 mo si vir & mulier iurent contrahere, intelligitur
 nisi alteri accidat aliquid turpe, vel nisi ex mutuo
 cōsensu inuicem se absoluant.de spō.ca.2. Vnde-
 cimo si iuro tibi tanquā regi vel Episcopo intelli-
 gitur nisi deponaris. Duodecimo si facta pace cū
 aliquo iuro non offendere, restringitur ad offen-
 sam ratione inimicitie præterite non ad nouā ex-
 post facto insurgētē:secūdū panor.ca.cum inter.
 de renun. Decimo tertio si iuro non expellere in-
 quilinum intelligitur si soluat pensionem & si pa-
 ter iurat nō exheredare filium intelligitur nisi cri-
 men ingratitude cōmittat. ff. d. verbo. obli.l.
 quidam cum filiū, similiter si conductor præterit
 id ad quod tenetur ex cōtractu, locator non tene-
 tur ei ex promissione locationis. ff. loca.l. quēro &
 generaliter in cōtractu in quo aliquid ex vtraque

parte pro mittitur, vnus non tenetur seruare quod promissit, si alter nō seruat id propter q̄ promissit.

De irratione voti.

Sciendū quōd irritatio voteſt annullatio obligationis voti ex beneplacito irritantis, vt cum vir dicit vxori, nolo quōd ſerues hoc votum. Diſpenſatio eſt annullatio obligationis voti ex cauſa rationabili, ſicut cum determinat prælatus non eſſe bonum aliquod votum ſeruare. Commutatio eſt annullatio obligationis voti cum ligamine ad aliquid aliud faciendum, ſicut ſi eiqui vouit peregrinationem, imponatur ieiunium. Redemptio eſt annullatio obligationis voti cum ligamine ad aliquid dandum. Vnde irritatio ſecundum palu, & alios doctores in. 4. diſti. 38. fieri poteſt ſine cauſa ad libitum irritantis ita quōd nec potens irritare peccat irritando: cum vtatur iure ſuo niſi irritet ſine cauſa legitima quod prius conceſſit, quia peccat ſic irritando. Secundo. ſecundum Silueſ. ſi irritat malicioſe fingens multum præiudicare, quod parum præiudicat quia arbitrium & poteſtas non cōcedentur niſi ad iudiciū boni viri. ff. pro ſocio. q. 50. in propoſita. & .n. q. 3. priuilegium, non tamē peccat ſubditus obedienda cum a principio votū fuerit inefficax, nec ſubditus debeat iudicare de intentione præcipientis ſuperioris nec de eius præcepto

cepto in his in quibus potest præcipere. Dispensatio autem vt teneat non solum requirit auctoritatem in dispensante sed etiam causam ex parte dispensati, quæ est utilitas vel necessitas ipsis vel rei publicæ, etiã si dispensans sit Papa. quia Petro data est auctoritas non in destructionem sed in ædificationem, in his tamen quæ non sunt mala nisi quia iure positiuo prohibita ad libitum abrogare & a fortiori dispensare potest. Commutatio & redemptio differunt: sicut permutatio & emptio, unde, permutatio voti est si habenti votum ad visitandum sanctum Iacobum ubi habet hostes: imponatur quòd visitet limina Apostolorum, redemptio vero est si impedito ire imponatur tantum dare pro Deo: quantum erat expensurus, quæ redemptio debet esse equalis & iusti pretij. de vot. ca. magnæ.

Notandum quòd pater: tutor & tutrix irritare possunt omne votum impuberis personale. i. respiciens personam: vt de religione & abstinencia, & reale. i. de rebus dandis, & similiter votum reale minoris. 25. habentis curatorẽ vel existentis in potestate patris: si tamen pubes intret religionem & facere potest inuitis parentibus & curatoribus, eo ipso dedicat omnia bona sua, quæ nisi esset maior 25. anis alienare nõ posset nisi se alienando. similiter si impubes intrauit & nõ fuit retractus, bona eius retrahi non possunt, item si habens vsum rationis non habet parentes, tutorem nec curatorem & vo-

met bona sua Deo & nō se: licet in hominē aliena-
 re non possit, in Deū tamen potest: si tamē notabi-
 liter inueniatur deceptus restitui debet. Igitur ad
 libitū sine causa pater & mater irritare possunt vo-
 ta omnia etiā religionis filiorū impuberum & filia-
 rum: & tutor & tutrix pupilli, & curator minoris,
 & vir vxoris: dominus serui & prælatus subditi, si-
 militer vota puberū per quæ præiudicaretur corū
 regimini siue sint realia siue personalia nō autē alia.
 Nota q̄ āgel. ascribit. s. tho. q̄ impubes doli capax
 potest facere votum solēne religiōis nisi irritetur,
 quod est cōtra. ca. i. de reg. li. 6. vbi professus ante
 14. annū libere potest redire ad seculū. Rosel. vero
 imponit eidē q̄ puer ante pubertatē non potest se
 voto religionis obligare: mens autē. s. th. est q̄ im-
 pubes nō potest facere votū solēne religionis etiā
 de consensu patris vt dicitur in. d. c. i. si vero sit do-
 li capax facere potest votum simplex & obligabit
 eum, dicitur autē vir impubes ante cōpletum. 14.
 annum, scēmina vero ante cōpletum. 12. Ex dictis
 infero q̄ filij familias possunt post pubertatē voue-
 re & implere tenentur etiā inuitis parentibus quā-
 tum ad pertinētia ad suam personā vt. de ingressu
 religionis: de cōtractu matrimonij & huiusmodi
 quæ nō præiudicant regimini domus & familiæ,
 sed quo ad spectātia ad dispensationē domesticā:
 non possunt sine cōsensu patris: vt de elemosyna
 peregrinatione & huiusmodi. Quod fallit. i. in vo-
 to ter-

CONFESSORVM. Fo. 158.

to terræ sanctæ q̄ emittere potest filius familias.
de vot. ex multa. 2. in peculio Castrensi vel quasi,
quia in his est sui juris. 3. si pater cōsensit explicitē
vel tacite non cōtradicēdo secūdu Inno. Secūdo
sequitur q̄ licet seruus nō possit vouere ea per quē
subtraheretur ab obsequio domini vt peregrinari
& huiusmodi: potest tamen se obligare ad oratio-
nes dicendas ad castitatem seruandā & similia in-
uito dño. arg. c. relatū. de sen. ex. similiter sicut v-
xor nō potest aliquid in præiudiciū viri vouere: vt
de abstinentia, dormire cū camisia, surgere ad ma-
tutinas & similia, sic nec vir.

Nota quod si pater aut alius irritauerit votum
continentiæ vel aliud emissum ab impubere: non
tenetur amplius impubes ad illud si fuit irritatum
rite, idest, quantum se extendit potestas irritan-
tis mortuo irritatore, vel eius potestate expirante:
quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. ca.
de remis. pigno. l. cum ex causa, etiam si fecisset vo-
tum explēdum solū post expirationē potestatis &
hoc tenent cōmuniter doctores siue fuerit votum
religionis siue aliud quodcūq; si vero reuocauerit
votū factum à pubere vel ab vxore vel seruo tenen-
tur isti soluta potestate irritantis sua vota implere
secundū Inno. in. ca. scripturę. de vot. & Petrus de
Palu. & Rosel. sed Panor. in. d. c. dicit se dubitare
propter. c. quidā. & c. placuit. de conuers. coniug.
vbi ma-

S V M M A

vbi maritus ingressus religionē contradicēte vxore & ei restitutus, ea mortua nō tenetur iterum intrare, quia emisit votum tempore inhabili. & idē videtur in filio familias: ex quo voti expletionem non contulit in aliud tempus habile: hanc opinionem tenent simpliciter Angel. Silues. & multi alij & videtur esse sancti Tho. nam secundum ipsum: vota eorum qui sunt sub alterius potestate nō sunt firma sine eorum consensu, & in votis talium sub intelligitur conditio si placuerit superioribus, & sicut tenentur tales complere vota sua expirante potestate superioris si ab eo non fuerint legitime irritata, sicut habetur in. c. cōsuluit. de cōuer. coniug. vbi ingressus religionem vxore non petente in vita, ea mortua cogitur, in ea perseuerare: ita si legitime sunt irritata dicta potestate expirante nō tenentur ea complere: nisi quatenus vouerunt aliquid sui iuris. sicut ingressus religionem reuocatus per alium coniugem eo mortuo non tenetur religionem adire: sed solum caste viuere & non exigere quia illud promittere potuit: sic habetur in. c. quidam. de conuer. coniug. quia secundum docto, in materia voti procedit illa regula iuris. si non valet quod ago vt ago: valeat vt potest valere. Aduerte etiam quod magna differentia est inter puberem & impuberem: nam impubes ita subiicitur parentibus vel tutoribus quod non habet voluntatem, sed voluntas parentum est voluntas pueri & per consequens

consequens nec de se nec de rebus potest pro tunc disponere etiam si sit doli capax sine eorum consensu, sed pubes habet propriam voluntatem & uere potest & implere tenetur omnia quæ non præiudicant superiori: & idem de seruo & de uxore. religioso excepto, qui est ut impubes non habes uelle nec nolle, vide de his. numeri. ca. 30. Nota quod in voto negatiuo puta non bibendi vinum toties est mortale. quoties agitur contra illud si iteretur actus interior & exterior, non autem si solum actus exterior secundum palum. quia peccatum per se est in actu interiori. Vnde qui vno actu voluntatis uult furari & mechari vel furari plura, quo ad Deum unum peccatum committit: licet plura furetur secundum iudicium hominum: in voto autem affirmatiuo puta ieiunandi non est mortale nisi prima vice quæ agitur contra votum nisi ex contemptu vel scandalo si inde sequatur.

Quæuis reddere votum sit de iure diuino in quo Papa non potest dispensare: potest tamen in aliquo casu declarare illud quod prius erat materia voti: iam non esse materiam aptam ad votum: ut quia fit malum vel inutile vel maioris boni impeditiuum & per consequens non est seruandum, & ita dispensatio in voto magis est iuris declaratoria quam relaxatiua, Papa dispensare potest in voto solenni continentie per suspensionem sacri ordinis ut quod sacerdos contrahat secundum omnes

docto

docto, quia votum castitatis est annexum accidentaliter ordini sacro ex statuto Ecclesiæ secundum sanctum Thomam. 2. 2. quæsti. 88. 7. in voto autē solenni castitatis ex professione ex nulla causa etiam vrgentissima dispensare potest, quia periculis humanis per res humanas obuiadum est & non per res diuino cultui mancipatas vnde leui. vlt. animal quod imolari potest si quis vouerit sanctificatum erit & mutari non poterit nec melius malo nec peius bono. & de stat. mon. c. cū ad monasterium dicitur. abdicatio proprietatis sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, vt contra nec sūmus pontifex possit indulgere, sic tenet sanctus Tho. 2. 2. vbi supra & alber. in. 4. disti. 38. capre. & Silues. Sed Pulu. cū omnibus fere docto, quos sequitur Caietanus tenent oppositum, quia in omni voto intelligitur excepta auctoritas Papæ nec est aliquod votū adeo acceptū Deo q̄ nō possit in melius cōmutari, et quæ adducuntur in contrarium intelliguntur quod non potest passim & pro libito suo secus in casu vrgentissime necessitatis: vnde & idem sanct. Tho. in. 4. vtrāque opinionem vt probabilem posuit nec reprobauit. Dicit etiam Ric. & Palu. q̄ Papa nō potest dispensare cum religioso in voto solēni quādiu est religiosus, sed potest de religioso facere nō religiosum. quod reprobatur capreol. Mihi videtur quod cū omnes religiones sint facticię & de iure positiuo

positiuo sicut auctoritate Papæ sunt instituta, ita eiusdem auctoritate possent destitui solus etiā Papa dispensat in .s. lib. de more reseruatis. s. in voto continentiae perpetuo: in voto religionis. & in votis peregrinationis terre sancte, Romę & sancti Iacobi. deuot. c. ex multa. vbi dicit panor, quod si votum terre sancte & sancti Iacobi esset factū pro deuotione & non pro subsidio, Episcopus posset dispensare. facit. ca. quod super his. eo. tit. & d. c. ex multa quæ fundat se super subsidio, sed secundum Siluef. si Episcopus dispenset non valet dispensatio, quia licet non probetur casus hic Papalis ex hoc quod tales communiter ad Papam remittuntur, cū hoc esse possit ad terrorē vel ad cautelā vel reuerentiam: quia ad ipsum maiores causę debent referri vt dicitur in .c. maiores. de Bapt. tamen probatur ex hoc quod per litteras papales ista Papæ indistincte reseruantur, in voto autem castitatis temporalis vt si quis vouit continere ad certū tempus & in omni alio voto Episcopus potest dispensare. Prælati regulares sicut subditorum vota possunt irretare, ita cōmutare & dispensare. licet proprio nō habeat in eis locum dispensatio, quia si vota præcedunt professionē ipso iure in professione dispēfantur in qua tanquā in vniuersali cōcluduntur omnia alia vota tāquā particularia, si vero sequatur nō sunt firma nisi cōsentiēte prælato.

De satisfactione.

Satisfactio

Satisfactio est peccatorum causas excidere: &
 eorum suggestionibus additum nō indulgero,
 vel aliter. Satisfactio est pro illata iniuria volū-
 taria recompensatio secundum equalitatem iusti-
 ciæ cum proposito non commitendi nouam iniu-
 riam. Vnde opus satisfactorium si consideretur vt
 expiatiuum pœnæ, per ipsum nō potest satisfaciēs
 satisfacere pro se simul & pro alio: quia ita potest
 adequari reatui vnius peccati, q̄ non alteri. Rea-
 tus enim duorum peccatorum maiorem satisfa-
 tionem requirit, quàm reatus vnius, si vero cō-
 sideretur in quantum est meritorium vitæ æter-
 næ: sic magis prodest facienti, quàm alteri pro
 quo fit. Hæc est opinio sancti Thomæ, sed Ri-
 chard. in quarta distinctione. 45. dicit quod offe-
 rens satisfactionem operum suorum alteri: nihil
 perdit immo lucratur: quia plus sibi confert illa
 communicatio ex charitate etiam quo ad remis-
 sionem pœnæ, quàm sibi detrahatur ex tali cōmu-
 nicatione. Prima opinio vera est de rigore iusticię
 sed considerata Dei liberalissima misericordia te-
 nendū est q̄ satisfacit etiam pro seipso: quia chari-
 tas operit multitudinē peccatorum, & hoc tenet
 Silues. post Richard. ¶ Vtrum satisfactio facta in
 mortali sit iteranda. Ad hoc dicit sanctus Tho-
 mas quod satisfactiones relinquentes effectum in
 satisfaciente sicut ex ieiunio relinquitur debilitas
 ex eleemosyna diminutio substantiæ: nō oportet
 iterare

iterare quia per sequentem poenitentiam acceptae sunt quo ad illud quod de ipsis manet, alias autem oportet iterare sicut de oratione & similibus. Sed nota quod duplex est satisfactio quaedam virtuosa per quam amouetur offensa Dei & eius amicitia restituitur & de hac loquitur sanctus Tho. & per illam homo satisfacit Deo pro parte poenae solvendae in purgatorio si non est iniuncta aequivalens vel pro tota si fuit imposita condigna. Alia est satisfactio sacramentalis ad quam obligat sacerdos non ut implendam in charitate sed qualitercunque: & si hanc explet poenitens in gratia & satisfacit Deo & sacerdoti. Si vero in peccato satisfacit solum praeecepto sacerdotis quia sic explens non iudicabitur inobediens, & talem non tenetur iterare siue relinquat post se affectum siue non. Scotus in. 4. distin. 15. q. 1. quem sequitur Angel. dicit, quod satisfaciens in mortali: satisfacit etiam Deo non voluntarie sed coacte & quod non punietur in inferno pro peccato pro quo satisfecit in mortali, sed cum nulla fiat satisfactio Deo per equivalentiam sed solum ex diuina acceptatione: satisfactio facta in mortali cum non sit Deo grata & accepta non liberat a poena debita.

Nota quod sine dolo vero vel praesumpto non incurrit quis poenam excommunicationis: nec in causa sanguinis status vel famae lata culpa equiparatur dolo, sed requiritur verus dolus secundum

glo. & Bartho. in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & secundū docto. in ca. vt animarum. de consti. li. 6.

Vicarius vel subdelegatus temporalis non potest substituere Vicarium, vt patet de off. vic. c. clericos nisi in his casibus. Primo si habet speciale mandatum substituendi. Secundo si sit consuetudo q̄ substituat quia cōsuetudo dat iurisdictionē. Tertio secundum sanctum Tho. in quoli. quando per se non potest totum explere potest non totum sed partem cōmittere: quia intētio committentis est q̄ exequatur secundum q̄ potest.

Vtrum ea quæ sunt mere de iure positiuo abrogari possint. Dicendū q̄ sic tripliciter. Primo per contrariā consuetudinem. dist. 31. ante trienniū. Secundo propter disparē temporum successionem. dist. 34. fraternitatis. Vbi dicitur defectus nostri tēporis quibus merita & corpora defecerunt: distributiones illius non patitur manere censurā. Tertio propter emergētia mala, sicut serpētem aeneū quē Moyses bona intentione fecit: meritorie Ezechias destruxit. dist. 63. in fi. & sanctus doctor. 1. 2. q. 97. dicit lex humana recte mutari potest: quando per eius mutationem communi vtilitati prouidetur, quod de facili fieri non decet.

De absolutione ab excommunicatione minore.

Vtrum

Vtrum quilibet sacerdos possit absoluerē ab excommunicatione minori. Dicēdum q̄ non quilibet indifferēter : sed qui potest absoluerē à peccatis, nec obstat q̄ quēlibet excommunicatio separat à participatione sacramentorū & per consequens videtur q̄ & ab ipsa absolutione: quia verū est q̄ separat ab alijs sacramētis à pœnitentia, & à pœnitētia in ordine ad peccata à quibus ea stante nullus absolui potest: nō autem à pœnitentia in ordine ad absolutionē, vnde cū excōmunicato veniēte ad confessionē sine scrupulo loqui licet. Fiet tamen absolutio ab excōmunicatione maiori in loco, vbi non participet in diuinis antequā absoluat. ¶ A maiori autē excōmunicatione regulariter absoluerē potest qui ligauit nisi in his casibus. Primo in delegato Papæ qui inobedientem suæ sententiæ excōmunicare potest, sed absoluerē non potest post annū de off. deleg. quærenti. Secundo in eo qui postquā ligauit incidit in maiorem excōmunicationē secus si incidat in minorem quia absoluerē posset. de cleri. exco. ca. si celebrat. Tertio in incendiario quem ordinarius excōmunicare potest sed post denunciationem solus Papa absoluet de senten. excom mu. ca. tua. Quarto quando Papa confirmat ex certa scientia sententiam latam ab inferiori: quia omnia quibus auctoritatem damus: nostra facimus. ca. si apostolice de preben. li. 6. Quinto in eo cui Papa mandat

ut aliquem excommunicet sine cognitione cause, quia cum talis sit mere executor absolueret nō potest. Sexto potest ordinarius priuare officio clericos ministrantes sacramenta hæreticis & eos sepe lites sed sine sede apostolica non potest eos restituere. Septimo nullus potest relaxare sententiam suspensorum per concilium eo q̃ beneficia scienter indignis contulerunt nisi Papa vel vnus de .4. patriarchis. de præbend. ca. graue. Octauo ordinarius degradare potest sed non restituere.

Inter religiosos solus prælatus vel alius de eius licentia potest absolueret ab excommunicatione maiori: si quam incurrant religiosi siue à iure sit lata siue ab homine, alios autem à religiosis quicunq; potest absolueret à peccatis potest absolueret ab excommunicatione maiori lata à iure communi vel speciali: quando conditor canonis sibi non reseruauit absolutionem secundum cōmunioem viā. ca. nuper. de sen. excom. similiter in articulo mortis quilibet sacerdos & etiam laicus potest absolueret à quacunque excommunicatione tam à iure quā ab homine: quia necessitas nō habet legem secundum Silues. Panor. & Docto. in. ca. à nobis. de sen. excō. & iniunget quod impedimento cessante præsentet se illi à quo de iure erat absoluentis mandatū eius super hoc acceptaturus. de sen. ex. ca. ea. Dicitur autem periculum mortis quodlibet periculum vicinum morti, ut si timet hostes vel præ-

CONFESSORVM. Fo. 163.

vel prædones vel crudelitatem potentis si sit nauigaturus per loca periculosa: si obsidetur in loco ubi iaciuntur tela, si intrat bellum & similia quando autem sit periculum probabile iudicio boni viri determinabitur.

Ab excommunicatione autem lata ab homine absoluere potest solus qui tulit vel æqualis sibi in iurisdictione successor vel superior. Et nota quod quando superior dicit committo tibi vices etiam in his quæ requirunt mandatum speciale, si constat de eius intentione illa seruanda est, si autem non constat: si in commissione exprimit aliquid equalis vel maioris importantiæ, argumentum est quod omnia velit concedere. Si autem non exprimit, non concedit, quia in commissione generali non intelligitur quis committere, quæ in specie verissimiliter non esset commissurus, maxime in his quæ non possunt fieri sine iniuria inferioris. de procur. ca. ad agendum. li. 6.

In aliena diœcesi potest quis absoluere subditos suos & facere cum eis quæ non requirunt tumultuosam causæ cognitionem in quibus alienum territorium non læditur, alias non: quia non potest in aliena diœcesi sedere pro tribunali. 9. q. 2. Episcopum. Vnde patet quod duo religiosi venientes ad extraneum conuentum habentes licentiam à proprio prælato vt ad inuicem confiteantur possunt hoc idem in alieno conuentu: quia tales se absoluunt

autoritate sui praelati qui talia posset ibi, etiam inuito praelato illius loci.

Absolutio facta ex causa falsa nulla est puta dixit se satisfecisse cum non satisfecerit: quia tunc Iudex non intendit absolvere, & absolutio ab excommunicatione sicut & excommunicatio vires recipit ab intentione. ca. venerabilis. de sen. exco. li. 6. & sufficiunt quęcunq; verba signantia remotionem excommunicationis cum intentione absoluendi: nec est necesse dicere. ps. vel verberare nec exprimere causas propter quas est excommunicatus quāuis sit bonū. Potest autē absolui absens & inuitus & per litteras & stat aliquem absolui ab vna excommunicatione ipso manente irretito alijs.

Vtrum dubius de excommunicatione debeat petere absolutionem: dicendum qđ si habet cōmoditatem absoluentis & nullū sibi inde generatur praeiudiciū petere debet: quia in dubijs tutior pars est eligenda. de spons. iuuenis. Si autem cōmode non potest absolui aut sibi ex hoc generatur praeiudiciū ab aduersario: vel si est scrupulosus tunc si dubitatio est levis deponat illam ad cōsiliū boni viri: si autem non potest deponere vel si dubitatio est probabilis petere tenetur absolutionem. Potest autem & debet quis absolui post mortem ab excommunicatione si habuit signa contritionis tempore mortis. de senten. excom. a nobis.

Excom;

Excommunicatum propter enormē percussio-
nē clerici. regulariter solus Papa absoluit vt si mu-
tilauit: vel inflixit graue vulnus: vel si iniecit ma-
nus in Episcopum vel in suum prælatum: vel si
percussit in publico vel in cōspectu iudicis & hu-
iusmodi. De leui vero vt si quis iniuriose tangat
clericum per vestes vel per habenas absolvere po-
test Episcopus, de mediocri autem quæ est media
inter atrocem & leuem iuriosam percussionē ab-
soluere potest Episcopus certas personas. Et in his
quando sit leuis mediocris & atrox iniuria arbi-
trio boni viri qui est confessor discretus vel alius
sapiens determinabitur: pēfatis varijs circumstan-
tijs personarum locorum & temporum: quia si cle-
rico ministrāti quis leuiter manus iniiciat non est
leuis iniuria quæ alias leuis esset & quædam est le-
uis illata puero vel in dorso manu vel in occulto
quæ non est leuis illata seni vel in facie vel bacu-
lo seu publice.

In his casibus potest quis absolui citra sedem
apostolicā: pro violenta percussione personæ Ec-
clesiasticæ, contra cano. si quis suadente. 17. q. 4.
Primo religiosus potest absolui à suo prælato dum
tamen non sit excessus enormis. de sen. ex. mona-
chi. Secundo in arti. mortis. de sen. ex. non dubiū.
Tertio mulieres quęcunq; & qualitercūq; læserint
ab Episcopo absolui possunt, quia fœminis vagari
nō expedit. Quarto habens capitales inimicitias.

Quinto puer impubes. de sen. ex. ca. 1. Sexto officialis qui arcendo turbam casu cum aliqua culpa clericum leuiter percutit. de sen. excom. si vero. Septimo vir valde potens & delicatus. ca. mulieres. eo. tit. manifestabit tamen Papæ negocium & secundum consilium eius punietur. Octauo pauper qui non est solitus mendicare sed viuit ex suo artificio: vel si est solitus mendicare non tamen sufficet sibi prouidere ex mendicitate iter agendo. eo. tit. ca. quod de his. Nono infirmus & senex valitudinarius. Decimo clerici viuentes sub eodem tecto si iniuria non sit atrox. ca. quoniam. de vit. & hon. Vndecimo qui non est sui iuris, vt filius familias & seruus. ca. relatum. eo. tit. Duodecimo quicumque habet impedimentū aliud legitimum arbitrio boni viri. ca. quod de his. eo. tit. & vniuersaliter in quocunq; casu non potenti adire Papam sufficit consulere Episcopum.

De alienatione rei Ecclesiasticę.

Alienatio stricte est actus per quem transfertur dominium: large autem dicitur alienatio locatio ad longum tempus & in materia odiosa debet summi alienatio stricte sed in favorabili capiatur large. ca. nulli liceat. de reb. Ecc. non alie. In his casibus licitum est alienare bona Ecclesię. Primo ratione necessitatis vt si debita vergeant

geant & aliter satisfieri non potest. Secundo ratione utilitatis vt meliores res habeatur. Tertio ratione pietatis pro redimendis captiuis pro sustentandis egenis maritandis foeminis. 12. q. 2. aurum. & ca. sine exceptione. Quarto causa incommoditatis vt si res est inutilis. 12. q. 2. terrulas. & ad has reducuntur omnes causae assignatae à doctoribus. In alienatione seruanda sunt haec. Primo debet praecedere tractatus an expediat nec ne. Secundo debet interuenire consensus capituli. Tertio autoritas superioris qui est Episcopus in Ecclesijs non exemptis, in exemptis vero abbas & prior prouincialis. Quarto qd fiat pro utilitate Ecclesiae & cū suscriptione clericorum. Dicta sollemnitas requiritur solum in alienatione rerum immobilium & in his quae seruando seruari possunt: cuiusmodi sunt quae quatriennio seruata non corrumpuntur vel quae fructificant vel quae pretiosa sunt, vt oues vasa pretiosa & pecunia in magna quantitate praesertim si sit deputata ad emenda bona immobilia.

De excommunicatione.

Excommunicatio est exclusio à communione fidelium. Est autem triplex fidelium communio, vna in cōuersatione & actibus corporalibus. Secunda in susceptione sacramentorū. Tertia in actibus spiritualibus & bonorum spiri-

tualium participatione quæ fit vel per intentionem
 dum vnus pro alio orat, vel ratione charitatis, quæ
 facit omnes esse vnum in Deo. Et secundum hoc
 triplex est excommunicatio. Prima dicitur excom-
 municatio maior & anathema: quæ separat à præ-
 dicta triplici communione, de qua habes. 3. quæst.
 4. engeltrudam. Secunda est excommunicatio mi-
 nor. de qua. 11. quæstione. 3. cum excommunica-
 tio quæ præcise excludit à participatione passiuæ
 sacramentorum & ab his quæ sunt via ad sacramē-
 ta percipienda: quia sic excommunicatus non est
 eligibilis, nec habilis ad quodcunque beneficium
 Ecclesiasticum etiam si eligentes hoc ignorent
 vel ipsemet: non autem excludit a cetu fidelium,
 nec à participio bonorum spiritualium, nec à con-
 ferendis sacramentis: quāuis ipse ministrando pec-
 cet. de cleri. excom. minis. si celebrat. Tertia excō-
 municatio excludit à sacramentis & à communio-
 ne bonorū spiritualium, hæc infligitur à Deo pro
 quolibet mortali. Prima & secunda excōmunica-
 tio aliquando infligitur ab homine, idest à iudice
 Ecclesiastico, aliquando à iure. Vtrū autem cōsue-
 tudo sine statuto & sententia reddat aliquem excō-
 municatum. Pisā. & Rosel. tenent q̄ non, Host. &
 Angel. tenent q̄ sic: & hoc est verius, dum modo
 consuetudo habeat q̄ sic faciens sit excōmunica-
 tus: quia eo casu constitutio intelligitur edita à iu-
 re vel ab homine vere vel præsumptiue.

Notandum vt quis peccet orando pro excōmunicato. duo requiruntur. Primo q̄ oret in persona Ecclesiæ, idest, tanquā minister Ecclesiæ, vt sacerdos tanquam sacerdos, & hæc oratio cōmuniter fit publice. Secundo q̄ oret numerādo ipsum in membris Ecclesiæ: quod fit quando orat pro ipso in speciali simul cum alijs non excōmunicatis, vnde qui nō orat vt minister Ecclesiæ etiam si oret specialiter, vel si non oret specialiter vt promēbro Ecclesiæ: etiam si oret publice & vt minister Ecclesiæ non peccat. Ex quo sequitur q̄ in missa in memento secundum Docto. nominatim licitum est & specificce orare pro excommunicato: quia licet missa sit oratio publica, illud tamē spacium conceditur sacerdoti vt possit orare pro suis tanquam persona priuata cum sit in potestate eius breuiare vel prolongare orationē quæ ibi fit. Similiter in missa licet orare pro excōmunicato intentione generali, non in speciali: & quādo licet sibi in speciali orare pro excōmunicato non refert quibus orationibus vtatur vtrum oret per orationes statutas ab Ecclesia, puta dicendo. Præte de domine famulo. &c. & huiusmodi, dum tamen non dicat illas vt pro membris Ecclesiæ.

Sciendum q̄ excommunicare proprie pertinet ad Episcopum, vnde. 16. q. 2. visis. &c. 24. quæst. 3. corripiaur. excōmunicatio dicitur mucro Episcopi: curati tamen parrochiales in rebus nō multum arduis

arduis & in notorijs quæ non egent indagine iudiciali excommunicare possunt promissa monitione, nisi aliter habeat consuetudo, quæ sicut dat iurisdictionem: ita tollere potest, et generaliter idē possunt habentes ordinariam iurisdictionem in subditos. Et cum excommunicatio sit grauissima pœna vt patet in. d. ca. corripiantur: non debet fieri ab homine nisi pro mortali & cum contumacia. ii. quistionæ. 3. nemo, quia Ecclesia non intendit præscindere, nisi quem Deus præscidit, unde potest homo formare conscientiam quod ubi non peccat mortaliter: non incurrit excommunicationem, si tamen infligatur excommunicatio pro aliquo futuro non requiritur contumacia sufficit inobedientia & debet præcedere sententiam latam ab homine trina monitio habens dierum competentia interualla: nisi aliud necessitas suadeat vel vnica pro tribus. de sen. excom. constitutionem. l. 6. alias est iniusta & Iudex est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ. eo. titu. sacro & fieri debet in scriptis expressa causa sub eadem pœna. ca. medicinalis. li. 6. eo. tit. quam pœnam si nō feruat est irregularis à solo Papa dispensandus. Quando mandatur aliquid sub pœna excommunicationis comminatio est secundum Doctor. sententiæ ferendæ & non lata sententia: si autem addatur quam ipso facto incurras lata sententia est.

Quand

Quando excommunicatio non liget.

Sciendum quod excommunicatio lata ab homine in his casibus est nulla secundum Docto. in ca. solet. & ca. præsentis. li. 6. eo. tit. Primo quando fertur à non suo iudice. ii. q. 3. sententia. Secundo, quando fertur à suo iudice excommunicato suspenso vel interdicto. 24. q. 1. ca. audiui-
mus. Tertio, quando qui eam tulit est violator interdicti hominis. de excess. præla. tanta. Quarto quando excommunicat subditum contra priuilegij tenorem. de priuil. ca. cum capella. Quinto quando fertur à delegato contra delegantis intentionem. de præben. ca. fin. Sexto, quando quis excommunicatur post legitimam appellationem. ca. solet. & ca. venerabilibus. li. 6. appellatio tamē facta post sententiam: illam non suspendit secundum Docto. in. ca. per tuas. Si autem non fuerit appellationem prosequutus infra terminum statutum à iudice: lapso termino debet denunciari & ex tunc pro excommunicato haberi. ca. licet. li. 6. Septimo quando sententia continet intollerabilem errorem. d. ca. per tuas. Est autem error intollerabilis: quando precipitur illicitum vel prohibetur quod est de se bonum, vel mandatur impossibile vel fertur contra ius scriptum, debet tamen error exprimi in sententia:

tentia: si enim non exprimitur nec sit notorius te-
 net sententia, vnde excommunicatus propter fur-
 tum quod non fecit si talis error non sit expressus
 in sententia: ligatus est quo ad Ecclesiam & con-
 temnendo peccabit mortaliter, sed ferat patienter
 & absolutionem quærat. Octauo quando quis
 excommunicat non participantes in crimine sed
 in locutione & similibus quibus incurritur mi-
 nor excommunicatio: quia talis sententia nulla est
 nisi præmissa trina monitione vel vna pro tribus
 ne cum tali participent. ca. statumus. & ca. con-
 stitutionem. lib. 6. Nono quando sententia fertur
 contra non facientes aliquid: puta solutionem &
 aliquis non facit quia non potest nisi cum magna
 iactura & indecentia talis non ligatur secundum
 Docto. nisi is cui debetur esset in equali necessita-
 te: quia verba generalia sunt intelligenda ciuili mo-
 do. ff. de serui. l. sicui. & impossibilium nulla est
 obligatio. Decimo quando sententia lata vt infra
 certum tempus fiat aliquid puta solutio debiti:
 prorogatur ab eo in cuius fauorem fit secundum
 Ioã. And. ca. præterea. de appel. & Panor. quia cū
 Iudex fulminet sententiam in fauorem partis, si
pars vult terminum differre videtur Iudex idem
velle, cū non intendat aliud quàm partes concor-
dare, si consensus præstatur ante commissam pœ-
nam: secus si post, pro hac facit. ca. primum de lo-
 ca. & de spon. ca. 2. sicut remittente iuramentum
 eo cui

eo cui fit: non dicitur frangere qui quod iurauit non facit, & hæc est verior opinio, quamuis Host. & Innocen. oppositum teneant. Vndecimo non ligat quando Iudex non intendit ligare quia excōmunicationis sentētia ab excommunicatoris intentione vires summit, secundum Docto. in. ca. ex parte. de off. ordi. & quando fit ad instantiam alterius, videtur q̄ non liget nisi eos quos vult ligari: quia lator non plus intēdit ligare quā petens intēdit. ca. bone memoriæ. de post. præla. vnde quādo pater familias petit excommunicari aliquos: videntur filij eius excipi & alij de quibus non vult q̄ excommunicentur. Duodecimo quando excōmunicatio fertur sub cōditione non ligat antequā extet conditio: & si appelletur pendente conditio ne, tenet appellatio. In prædictis casibus quando notorie constat: excōmunicatio non est timenda quo ad Deum & quo ad Ecclesiā, quando vero nō constat timenda est quo ad Ecclesiā: & contenens mortaliter peccat & posset excommunicari quia sententia pastoris siue iusta siue iniusta timēda est. ii. q. 3. capit. primo.

Quando sententia excōmunicationis fertur generaliter cōtra detinētes aliquid iniuste, qui rē alterius detinet per viam compensationis quia tantundem debet habere in veritate: non tenetur reuelare nec incidet in sententiam, sed si specialiter fiat mentio de cōpensatione reuelare debet per
tertiam

tertiam personam, non tamen reddet rem si cer-
 rus est quod tantundem debetur sibi, secundum
 Silues. excommunicatio. 2. dubio. 8. quanuis angel.
 titulo. furtum. §. 41. aliter sentiat.

De effectibus excommunicationis.

EXcommunicatio plures habet effectus. Pri-
 mo priuat omnibus Ecclesiasticis sacramen-
 tis quia excōmunicatus recipiens sacramen-
 ta mortaliter peccat. Secundo priuat suffragijs ge-
 neralibus Ecclesiæ quæ fiūt pro tota Ecclesia: quæ
 valent ad obtinendā gratiam, Tertio impedit pro-
 tectionem Dei & fauorem specialem, quem habet
 Deus de membris Ecclesiæ vnde excōmunicatus
 dicitur tradi Sathanæ. & in primitiua Ecclesia ex-
 cōmunicatus statim vexabatur a dæmone, si quis
 tamen iniuste excommunicetur non priuatur his,
 quia tales non intendit Ecclesia priuare. 11. q. 3. &
 si. Quatto excōmunicato non licet interesse diui-
 nis nec orare cum alijs sine mortali, in Ecclesia.
 Quinto non licet ei conuersari cum alijs, etiā ex-
 cōmunicatis: nec licet ei subuenire in alimentis &
 vestibus nisi in casu extremæ necessitatis, Sexto si
 existens in sacris ingerat se scienter diuinis, effici-
 tur irregularis. Septimo non potest eligere nec eli-
 gi. Item est infamis. 16. q. prima infames, nec po-
 test habere beneficium Ecclesiasticum. Item su-
 spensus

pensus uest ab officio & beneficio & generaliter
 omnis actus legitimus est ei interdictus: vnde nec
 iudicare potest nec accusare seu testificari. 3. q. 2.
 §. euidenter. Item non potest sepeliri in loco sa-
 cro: quia cui nō communicamus viuo, nec mor-
 tuo communicare debemus, de sepul. sacris, nec
 potest oblatio pro eo suscipi: si tamen apparent si-
 gna contritionis in eo absoluetur post mortem.
 24. quæst. 2. sane. Item cadauer eius non facit lo-
 cum religiosum sicut cadauer fidelis non excom-
 muniti.

Excommunicato minori excommunicatione
 participans, nō peccat mortaliter nec incurrit ali-
 quam sententiam: vnde solet dici quod minor ex-
 communicatio non transit in tertiam personam:
 sed participans cum excommunicato maiori sem-
 per incurrit excommunicationem maiorem vel
 minorem vt dicetur. Sunt autem multa in quibus
 non licet participare quæ his versis continentur.
 Os, orare vale communis mensa negatur. Si pro
 delicto anathema quis efficiatur. Os, idest, locu-
 tio, litteræ missæ & receptæ, nuncij, munera & si-
 milia, quæ solent esse inter amicos prohibentur
 cum excommunicato quæ si ab eo mittantur dā-
 da sunt pauperibus. Orare, per quod prohibetur
 participare in diuinis & sacramentis. Item prohi-
 betur salutatio & resalutatio: non tamen peccabit
 mortaliter salutans vel resalutans, nisi faciat in cō-
 y temptum

remptum clauū vel frequenter. Item prohibetur communio cum illo in cibo in domo & in quibuscunq; actibus legitimis.

Communicare licet excommunicato in multis quæ his versibus continentur, vtile, lex, humile, res ignorata necesse, hæc anathema faciunt: ne tibi possit obesse, vnde excusatur participans propter vtilitatem temporalem participantis, vt si petit debitum & huiusmodi, alias ex suo delicto reportare comodū. ca. si vero. eo. ti. & similiter propter bonum animę excommunicati quamuis aliqua extranea admisceantur vt magis proficiat. ii. q. 3. cum excommunicato, excusat etiam lex matrimonij quia vxor non tenetur vitare maritum excommunicatum nisi sit excommunicatus propter matrimonij contractū. Excusat etiam humile vnde serui & filij nō emancipati & alij domestici & religiosi subditi & clerici participātes parentibus & superioribus excommunicatis nō incidūt. Similiter excusantur ignorantes factū probabiliter, & participantes propter necessitatem tam excommunicati q̃ participantis: nec est expectāda extrema necessitas, sed sufficit egere & non habere aliunde comode sustentamētum. ¶ Participans cum excommunicato in crimine propter quod est excommunicatus incurrit eandem sententiam. ca. si concubine. & ca. nuper. eo. tit. & solum in his peccat mortaliter participās. Primo si participat in criminū
damna-

damnato. Secundo si in quocunque alio mortali. Tertio in diuinis. Quarto in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ: extra hos casus nō peccat mortaliter: vt qui loquitur excommunicato raro & cū timore sententiæ. Et. ca. sacris, quod metus causa, quod videtur dicere oppositum: intelligit secundum sanctum Tho. in quoli. quando participatur in aliquo prædictorum.

In consilio constacienfi sic decretum est, ad euitanda scandala & multa pericula quæ conscientijs timoratis contingere possent. Tenore præsentium misericorditer indulgemus q̄ nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione aut alijs quibuscunq; diuinis intus vel extra: prætextu cuiuscunq; censuræ Ecclesiasticæ à iure vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere vel aliquē vitare aut interdictum Ecclesiasticum seruare, nisi censura sit contra personam: collegium, vel Ecclesiam vel locum certum à iudice denunciata specialiter & expresse constitutionibus apostolicis & alijs quibuscunq; in contra facientibus non obstantibus: saluo si quem pro sacrilega manu iniectione in clericum, sententiam latam à canone adeo notoriē constiterit incidisse: quod factum nulla possit tergiuersatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. Ex tenore huius decreti in rigore patet: q̄ excommunicatus gene-

raliter non peccat audiendo diuina: nec & alia prohibira sibi faciendo, quamuis Siluef. aliter videatur sentire.

Percutientes clericos sunt excommunicati vt patet. 17. q. 4. si quis, requiruntur autem tria ad incurrendum in hunc canonem. Primo manus violenta per quam intelligitur omnis effectus iniurio sus illatus in personam, vel adhaerentia personae etiam si non sit violentus vt si clericus sponte se subicit verberibus, nec sufficit attentare actum sed requiritur eius cōsumatio. Secundo requiritur qd fiat suadente diabolo id est animo iniuriandi. Tercio quod iniuria sit ita grauis quod credatur peccatum mortale quia sententia canonis non infertur nisi pro mortali. Appellatione autem clerici venit in proposito omnis clericus etiam de prima tonsura, religiosi & religiosę ordinis approbati: conuersi & nouitij, ac etiam tertiarię mendicantiũ, quamuis Angelus sentiat aliter.

In his casibus percutiens clericum non est excommunicatus. Primo quando percussus à clerico ludēte statim sine deliberatione repercutit etiā si sit turbatus: & similiter si deliberate non tamen cum dolo nec grauitur lēdit. eo. tit. ca. 1. Secundo quando ignorat esse clericũ quia nec habitus nec aliud signum clericatus apparebat. ca. si vero. Tercio quando lēdit clericum in habitu laicali incedentem nihil qd clericatus ostendentē tertio monitum

nitum nec correctum. ca. cōtingit. Quarto in clerico a maiore ferente contēpto habitu, qui tertio monitus non se emendat. ca. in audientia. Quinto in clerico gerente negocia secularia & tertio monito. ca. sacerdotibus. ne cleri. vel mo. Sexto, in clerico coniugato si vestes & tonsuram non defert. de cleri. coniug. ca. vnico. li. 6. Septimo in magistro percutiente causa discipline. cap. cum voluntate. & ca. ex tenore siue sit in sacris siue in minoribus idem de parentibus & propinquis quamuis aliquo modo excedant dum tamen non sit magnus excessus: quia moderata correctio solum est permessa. De existente in sacris Angel. videtur sentire oppositum sed Siluest. tenet q̄ licet ipsum corrigere & hoc videtur verum: quia canon requirit dolū & iniuriam quod non est in proposito, cum ista correctio sit charitativa. Octauo in illo qui in continenti vim vi repellit cum moderamine inculpate tutele. ca. si vero. Nono in eo qui reperit clericū luxuriantem cum matre vxore, filia, vel sorore. ca. si vero: qui difficile est iustum temperare dolorē. co. de adul. l. grachus. Decimo si fiat à praelato vel de eius mandato causa correptionis. ca. cū voluntate. & ca. cum ex tenore. Vndecimo inturbante diuina officia, quē eijcere licet ab Ecclesia. ca. veniens. & ca. cum voluntate, & similiter quādo seniores percutiunt iuniores clericos. Duodecimo si clericus sit degradatus. de iudic. cum non

ab homine. Decimotertio quando clericus transfert se ad habitum contrariū vt si factus est miles vel bigamus. dif. 94. quisquis. c. 1. de biga. li. 6. Decimoquarto in fœmina percutiente clericū impotentem se defendendo moderate.

Excommunicationes soli Papæ re- seruatae.

EXcōmunicationes à quibus solus Papa potest absoluerē sunt sequentes. Prima contra ledentes clericos. ca. si quis. 17. quæst. 4. Secunda contra hæreticos. ca. excommunicamus. de hære. Tertia contra inobedientes sententiæ legati vltra annum. ca. quærēti. de off. deleg. Quarta contra falsantes litteras apostolicas. ca. falsariorum. de cri. fal. Quinta contra clericos participantes in diuinis cum excommunicatis à Papa nominatim. ca. signauit. de senten. excom. Sexta contra incendiarios & effractores Ecclesiarum cum spoliatione postquàm fuerint denunciati. ca. tuanos. & ca. conquesti. co. tit. Septima contra assentientes sine licentia Papæ electioni senatoris vel rectoris vrbs Romę. ca. fundamenta. de elec. li. 6. Octaua contra insequentes hostiliter Cardinales vrbs Romę. ca. fœlicis. de pœni. li. 6. Nona contra aggrauantes in persona vel in bonis excommunicantes vel interdicentes reges seu nobiles. ca. qui-

CONFESSORVM. Fo. 172.

ca. quicunq; de senten. excom. Decima contra in-
 quiritores omittentes procedere contra aliquem
 odio vel amore contra iustitiam. in clemen. mul-
 torum de heret. Vndecima contra religiosos præ-
 sumētes ministrare eucharistiam: vnctionem, seu
 solennizare matrimonia sine licentia curati: vel
 absoluentes à sententia iuris vel à culpa & pœna
 in casu non concessio. ca. religiosi. de priuileg. Duo-
 decima contra religiosos & clericos inducentes
 ad vouendum vel iurandum de eligendo vel non
 mutando sepulturā apud eos. in clemen. cupien-
 tes. de pœni. Decimatertia contra habentes tem-
 porale dominium cogentes celebrare diuina in
 loco interdicto. clemen. grauis. de senten. excom.
 Decimaquarta in processu curiæ cōtra imponen-
 tes nouas exactiones vel augentes antiquas. De-
 cimaquinta contra cassarios & latrones mari-
 nos. ca. excommunicationi. de rap. Decimasex-
 ta contra ferentes sarracenis arma, ferrum, fustes,
 galeas, naues, vitualia & quæcunque mercimo-
 nia: & contra regentes naues eorum. de Iudæ.
 & Sarra. ca. ita quorundam. & ca. quod olim.
 Decimaseptima est in pcessu curiæ contra impe-
 dientes vitualia seu alia necessaria ad curiam Ro-
 manā & contra spoliantes vel detinentes venien-
 tes ad dictam curiam: & cōtra verberantes nego-
 ciantes in dicta curia occasione negociorum. Si-
 militer contra prohibentes ne obediatur litteris

apostolicis & legatorum seu nunciorum & iudicum delegatorum eorundē. Similiter contra scismaticos & contra vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam: & contra capientes hostiliter loca & iura Romanę curiæ, & contra absoluentes à prædictis nisi in articulo mortis & præstita sufficienti cautione de stando mandatis Ecclesiæ. Item contra exigentes noua onera realia vel personalia Ecclesijs vel Ecclesiasticis personis. vide extrauag. Sixti quæ incipit. Et si dominici. de senten. exco. & ibi contra dispensantes in voto vltamarino. & ad limina Apostolorum, & sancti Iacobi in compostella, castitatis, ac religionis sine licentia Papæ.

In extrauag. detestandum. de sepul. excommunicantur omnes concidentes in frustra corpora mortuorum aut aquis coquentes vt carnē ab ossibus euellant & alibi sepelienda ferant. Similiter in extrauagante Martini quinti, & Pauli secundi, excommunicantur simoniaci in ordine vel beneficio & mediatores. ca. damnabile. & ca. detestabile. de simo. Item in extrauag. Vrba. 5. excommunicantur dantes & accipientes aliquid temporale pro ingressu religionis. ca. sane de sen. exco. similiter in extra. Mart. 5. viam ambitiose. excommunicantur religiosi mendicantes euntes ad ordines non mendicantium etiam prætextu licentiæ Papæ generalis. Item excommunicantur in extrauag.

Alexan.

CONFESSORVM. Fo. 173.

Alexan. 4. ex alto. facientes tenentes & publicantes libellos famosos in infamiam ordinis prædicatorum vel minorum: & asserentes qd dicti fratres non sunt in statu perfectionis vel quod non licet eis viuere de eleemosynis: nec prædicare vel confessiones audire de licentia prælatorum seu curatorum & facientes violentiam in suis locis. Item excommunicantur intrantes Monasteria monialium prædicatorum vel minorum in casu non concesso. Similiter visitantes sepulchrũ domini sine licentia Papæ. Item in extra. Pau. 2. excommunicantur alienantes bona Ecclesię nisi in casibus de iure concessis: quæ incipit, cum in omnibus.

In iure in duobus casibus reseruatur excommunicatio Episcopo. Primo quando ipse tulit & absolutionem sibi reseruauit. Secundo quando absolutio nulli est reseruata in iure, sicut sunt sequentes. Primo illa qua excommunicantur religiosi audientes leges vel phisicam, nisi infra duos menses reddeant ad claustrum. ca. nõ magno. ne cleri. vel mona. quod in. ca. autẽ. co. tit. extenditur ad omnes sacerdotes & ad clericos habentes personatũ. Similiter in. ca. sciant de elec. excommunicantur per se vel per alios grauantes personas Ecclesiasticas: quia nolluerunt eligere illum pro quo rogauerunt. Similiter vsurpantes ius patronatus, vel iura seu bona vacantium Ecclesiarum. de elec. ca. generali. li. 6. item. ca. indennitatibus. de elec. li. 6.

Excommunicantur deputati ad dirigendas moniales in electionibus: non abstinentes ab his per quæ posset oriri discordia inter eas vel iam orta nutriri in electionibus. item in. ca. hac constitutio ne excommunicantur procurantes q̄ sui conseruatores se intromitāt de alijs quā de manifestis iniurijs de off. deleg. item. ca. vnico. de his quæ vi. li. 6. excommunicantur extorquētes per vim abso lutionem ab Ecclesiasticis censuris. item. ca. mulieres. de iudi. excōmunicantur fingētes causam vt iudex personaliter vadat ad mulierē pro testimo nio eius accipiēdo. Item in. ca. vni. de reli. domi. li. 6. excommunicantur inuenientes nouum ordi nem vel habitum nouę religionis assumentes. itē. ca. quoniam. de immunit. ecclesi. li. 6. Excommu nicantur impediētes recurrentes ad forū Eccle się super causis ad ipsum pertinentibus. item. ca. eos. de immunit. Ecclesię. excommunicantur do mini prohibentes subditis ne vendant aut emant ab Ecclesiasticis aut quoquam panes eis.

In. ca. vt periculosa. ne cleri. vel mo. li. 6. excom municantur religiosi temere habitum suę religio nis dimittētes: vel accedētes ad studia etiam theo logię sine licentia prælati cū consilio maioris par tis conuentus: & doctores scienter docentes reli giosos audientes physicā vel leges dimisso habi tu. Item. ca. quicunque. de hære. excommunican tur sepelientes in Ecclesia hæreticos. Item. ca. vt

inqui-

inquisitiones. de hære. li. 6. excommunicantur domini temporales cognoscentes de hæresi, vel sine licentia inquisitorum captos pro hæresi de carcere liberantes: & eos qualitercunq; in suo officio impediētes. Item. ca. 1. de vsu. li. excommunicantur locantes domus vsurarijs. Item in clemē. 1. de sepul. excommunicantur sepelientes in cimiterijs tempore interdicti in casu non concessio vel publice excommunicatum, vel manifestum vsurarium. Item in clemen. prima. de deci. excommunicantur religiosi vsurpantes decimas debitas Ecclesijs. Item in clemen. prima. de sta. mo. excommunicantur monachi & canonici regulares non habentes administrationem aliquam euntes ad curias principum vt noceant prelatis & monasterijs suis: & tenentes arma in monasterio sine licentia sui prælati.

In clemen. attendentes: de sta. mo. excommunicantur impediētes visitationē quaruncūq; monialium. Item in cle. prima. de consang. & affi. excommunicantur contrahentes matrimonium in gradu prohibito: & contrahentes de facto cū monialibus & religiosi & moniales et clerici in sacris contrahentes matrimoniū. Item in clemē. nollentes de hæret. excommunicantur inquisitores ratione officij extorquentes pecuniā ab aliquo. Item in clemen. 1. de vsur. excommunicantur iudices fauētes

uentes quod vsurę soluantur. Item in clemen. cupientes. de pœni. excommunicantur religiosi retrahentes homines à solutione decimarum. Item in cle. i. de sentē. excom. excommunicantur religiosi non seruantes interdictum, quod matrix Ecclesia seruat. Dicitur autem matrix in proposito Ecclesia maior vel baptismalis loci. Innumerabiles alię sunt excommunicationes, sed prædictę sepius contingunt.

Triplex est excōmunicatio, iusta iniusta & nulla. Prima ligat apud Deum et homines. Tertia nec apud Deum nec apud homines: quę tripliciter fit, vel quando præcipitur malum ex genere etiam si sit veniale, vel quando mandatur impossibile, vel quando iubetur contra ius scriptum. Secunda est media & ligat quo ad Ecclesiam militantem: non quo ad Deum de qua dicitur sententia Pastoris siue iusta siue iniusta timenda est.

Ignorantes prædicta ligantur si ignorantia est crassa supina vel affectata secundum Docto. in. ca. vt animarum. de consti. lib. 6. si vero non sit talis ignorantia: aut id quod fit vel omittitur est contra ius positium, & sic non ligat: quia secundū Ioan. And. in. ca. quante. de senten. exco. in nullum canonem incidit quis: nisi sit in dolo, quem non habet taliter ignorans. Si vero sit contra ius naturę vel diuinum: & delinquēs hoc scit quamuis ignoret hoc esse prohibitum iure posituo ligatur: quia est in

est in dolo faciendo rem sibi prohibitam & dat operam rei illicitæ, si tamen id quod facit ignoraret esse prohibitum lege naturæ: vt quia non est bene clarum illud esse de iure naturæ, ignorantia non esset crassa nec ligaretur: quod autem dicitur qd ad hoc quod quis ligeretur sententia Papæ: sufficit editum esse affixum in valuis sancti Petri Romæ: solum tenet quo ad præsumptionem fori contetiosæ: & quo ad eos qui sunt in culpa ne publicentur in terris suis, alias quilibet teneretur studere iuri canonico & habere referendarium Romæ. Quando infligitur excommunicatio etiam dantibus consilium intelligitur de consilio efficaci: non de consilio nudo quod nihil adicit quia eo posito vel nō posito fieret & cum tanto animo. Formā seruanda in excommunicando hæc est. Primo præmittenda est trina monitio vel vna pro tribus alias Iudex est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ. ca. sacro. eo. tit. Et debet habere dicta monitio dierum competentia interualla nisi necessitas suadeat aliud. Secundo debet fieri in scriptis continentibus causam excommunicationis: & per verba exprimentia excommunicationem de præsentī, & si ista non seruētur, tamen sententia tenet. Religiosi etiam non seruantes dictam formam incurrunt in pœnam nisi omittant ex causa: quamuis lapsus dicat contrarium, vide. capi. medicinalis. eo. titu. libro. 6.

De matrimonio.

Matrimonium est legitima coniunctio viri & feminae indiuiduam vitae consuetudinem tenens: cuius forma sunt verba exprientia consensum, materia autem actus exteriores. Assignantur à docto. 18. impedimenta matrimonij, quorum duo prima impediunt de necessitate præcepti: ita quod contrahens mortaliter peccat, tenet tamen matrimonium. Tertium impedit ad tempus & aliquando in perpetuum: alia vero impediunt contrahendum & dirimunt contractum. Primum impedimentum est interdictum Ecclesiæ. vt q̄ non contrahatur clandestine. Secundum est feriarum, quia ab aduentu vsq; ad ep̄phaniam inclusiue & secundum hosti. cum octaua prohibentur nuptiæ celebrari. capi. capellanus. de fer. & 33. q. 4. non oportet. Item à 70. vsque ad octa. Paschæ inclusiue: & à primo die rogationū vsq; ad octa. Pēthecostes inclusiue. Tertium impedi. est conditio: quia contrahens sub conditione honesta vel indifferenti non tenetur ad matrimonium nisi conditio impleatur: secus si cōditio appoſita esset turpis vel impossibilis, quia non impeditur. de cōditio. appo. ca. fin. Quartum impedi. est error quia consensus qui causat matrimonium impeditur per errorem: quia qui errat non cōsentit. ff.

de iurisd. omnium iudi. l. si per errorem. & intelligitur non de errore fortunę vt quia credebat diuitē & erat pauper vel pulcrā & erat turpis, sed de errore personę vel conditionis seruilis: quia ista sunt contra substantiā matrimonij, si tamen scien-
ter contrahat cū seruo tenet matrimoniū. Impedimentū quintum est votū & si sit simplex impedit contrahendū sed non dirimit contractū: si vero est votum castitatis solēne impedit contrahendum & dirimit contractū. de vot. ca. 1. li. 6. Impedi. sextum est consanguinitas quę est vinculū personarum ab eodem stipite descendantiū: quę habet tres lineas, vna ascendentium, alia descendentium, tertia collateralium. Inter ascendentes & descendentes perpetuum est impedimentum, de lege enim naturę pater non potest contrahere cū filia: nec e contra, vnde gene. 2. propter hoc relinquet homo patrem & matrem: sed ex statuto Ecclesię prohibetur matrimonium vsq; ad quartum gradum inclusiue. de consangu. ca. non debet. Septimum impedi. est cognatio spiritualis: quę est proximitas personarum proueniens ex sacramenti datione, vel ad illud tentione. Et ex tribus solum contrahitur, scilicet ex baptismo, ex confirmatione & catechismo. capi. quamuis. de cogn. spi. li. 6. potest tamen pater spiritualis contrahere cum sorore carnali sui filij spiritualis & cum eius filia secundum Angel. vide. ca. cum apud. de spō.

Octauum

Octauū impedi. est cognatio legalis quæ est pro-
 pinquitas personarum ex adoptione proueniens
 & impedit inter adoptantem & adoptatum vel
 adoptatam: & inter adoptatum & vxorem adop-
 tantis, & inter vxorem adoptati & adoptatam: sed
 non inter patrem adoptantē & matrem adoptati:
 sed inter filios naturales adoptantis & adoptatum
 impedit quandiu sunt in eiusdem patris potestate
 & non amplius. cap. 1. de cog. leg. Nonum impe-
 dimen. est criminis, duo crimina dirimunt matri-
 monium contractum. Primo si quis viuente vxo-
 re propria cōtraxit cum alia: vel vxor cum alio vel
 fidem de contrahendo dedit & secutum est adul-
 terium & scienter. Secundo quando machinatus
 est in mortem viri, vt posset alium habere in virū
 vel in vxorē: & mors secuta est. de eo qui du. vxor.
 quam. poll. cap. fi. & 31. q. 1. si quis viuente. & cap.
 relatum. Decimum imped. est disparitas cultus,
 nam fidelis non potest contrahere cum infideli: et
 si contrahit matrimoniū nullum est. 28. q. 1. caue.
 Vndecimum imped. est coactio vel metus, nam
 metus mortis vel carceris, & huiusmodi qui po-
 test cadere in constantem virum dirimit. ca. cum
 locum. de spō. Duodecimum imped. est ordinis,
 nam ordinatus in sacris contrahens est excommu-
 nicatus & nullum est matrimonium. de vot. ca. 1.
 li. 6. Decimum tertium, est ligaminis nam obliga-
 tus vni per verba de presenti non potest contra-
 here

here cū alio, nisi credat probabiliter alterū mor-
 tuum. Decimum quartum, est publicæ honesta-
 tis iustitia quæ est propinquitas ex spōsalibus pro-
 ueniens. ca. ex spōsalibus. de spō. li. 6. & impedit
 sicut affinitas. Decimū quintum, est affinitas quæ
 est proximitas proueniens ex copula carnali etiam
 fornicaria, vnde persona carnaliter cognita non
 potest contrahere cum cōsanguineo illius a quo
 cognita est vsque ad quartum gradum inclusiue
 ca. non debet. de consan. & affi. Decimum sextū,
 est impotentia coeundi, quæ si est tanta quòd nu-
 llo modo potest coire nec potest aliquo medica-
 mine tolli impedit simpliciter. Aduerte tamen q
 si potens contrahet scienter cum impotente secū-
 dum hotiē. in. ca. consolatione. de frig. & malef.
 potest licentiari vt cum alia contrahat si timetur
 de eius incontinenria, idem abbas ibi, & Anto.
 debet, et Siluef. sed Palu. in. 4. dis. 34. tenet quòd
 tales solum possunt separari quo ad cohabitatio-
 nem non quo ad vinculum, quia verum fuit ma-
 trimoniū, nec potest cum alia contrahere. Idem
 tenet florenti in. 3. par. Beatus Tho. in. 4. disti. 34.
 primo ad primum, sentire videtur quòd primū
 matrimonium fuit nullum, quia quanuis copula
 carnalis non sit de essentia matrimonij, potentia
 tamen ad copulam est de eius essentia, & secūdū
 hoc licentiari posset talis vt cōtraheret cum alia.
 Sed ibi in solu. ad tertium sentire videtur quòd
 z primum

primum matrimoniū tenuit, & per cōsequens sola morte naturali vel ciuili dirimi potest, Ex quo patet quòd in hoc casu nō sunt bene determinati docto, & tutius consilium est vel quòd maneat cum illo vel intret religionem. Decimum septimum, est priuationis nā insipiēs, surdus & similes si nullo modo possunt exprimere consensum suum in contrahendo etiam per signa & nutus cōtrahere non possunt. Vide infra.

De reconciliatione Ecclesiæ.

Secundum docto. in. ca. proposuisti. de conse. Ecclesiæ. Ecclesia eget reconciliatione in his casibus. Primo propter homicidium voluntarium etiam sine sanguinis effusione vt si ibi suspēdatur fur, non autem si sit casuale vel ad sui defensionem, occisio martyris etiam polluit Ecclesiā. Secundo propter sanguinis effusionē iniuriosam & importat effusio abundantia, vnde si iniuriose lædatur ibi quis & modicus sanguis fluat nō exaceratur secundum Docto. de senten. ex cōmunic. cum illorum. Similiter non violatur si vulnus accipiat extra & sanguis fluat in Ecclesia, si vero vulnus fit in Ecclesia, & sanguis non fluit ibi sed extra, violatur. Tertio propter seminis voluntariā effusionem de adul. significasti. vnde angel. asserens

rens quod pollutio in somnis violat Ecclesiā, cōmuniter non tenetur. Coitus etiam matrimonialis quando coniuges longo tempore obsidentur in loco sacro & de lapsu sibi timēt nō violat, alias sic. & prædicta tria violāt si sint publica vel ex relatione eorū q̄ i fecerunt vel ex rei euidētia alias non. secundum glo. in ca. primo de conse. Eccle. li. 6. & in. d. ca. significasti. in verbo. publice. & si Ecclesia est cōsecrata, ab Episcopo est recōcilianda, si vero solum est benedicta, recōciliari potest a quocunque presbytero, eo modo qui est in manuali. Celebrans sciēter in Ecclesia polluta non est irregularis sed suspensus ab ingressu Ecclesiæ. ca. Episcoporum de priui. li. 6. & si cum tali suspensione ibi celebrat efficitur irregularis. de sen. exco. muni. ca. is. cui. li. 6. Prouincialis & eius vicarius in ordine minimorum & mendicantium habent priuilegium benedicendi suas Ecclesias et si pollui contingerit & sunt consecratae reconciliādia qua tamē a quocunque Episcopo exorcizata.

De irregularitate.

YRregularitas in multis casibus incurritur. Primo homicidio, vnde omnis homicida & mutilator voluntarius siue cum peccato siue sine peccato est irregularis. clemē. prima. d. homi.

S V M M A

excepto infante non doli capace, furioso, ac dormiente & eo qui hoc facit ad defensionem sue personae, cum aliter euadere non possit, vide in .5. præcepto. Similiter non est irregularis secundum docto. homicida permissione non obuiando cum possit etiam si de homicidio delectetur sicut non est irregularis medicus permittens infirmum mori nollens illi mederi, & diues dimittens pauperem fame perire. 15. q. 1. si quis, & sufficit ad incurrendam irregularitatem ex homicidio & mutilatione factum vel præceptum consilium vel cooperatio opere subsecuto, quia homicida mentalis non est irregularis, quia lex promotionis factum requirit. 15. q. 1. c. vlti. unde qui aliquid facit vel dicit ut moriturus citius moriatur si ex hoc sequitur mors est irregularis puta voluit infirmum ut citius moriatur & ex hoc moritur, si autem sine hac intentione consulit etiam si sequatur mors multi tenent quod non est irregularis, & videtur verum in his quae de se non sunt causa propinqua mortis, ut si infirmo consulenti consulit ut voluat se ad aliud latus vel iubeat ut ponatur in alio lecto & huiusmodi ut quietius se habeat licet dum hoc fit moritur. Similiter dicit decapitando ut ponat caput ad cipum & ille ponit & huiusmodi. Homicida casualis aliquando est irregularis ad cuius noticiam, sciendum quod qui dat operam rei licite, & adhibet debitam diligentiam non tenetur de homicidio nec de alio casu

CONFESSORVM.Fo. 179.

casu fortuito inde sequēte.c.lator.&.ca. dilectius
&.ca. ex litteris,de homi.Si vero non adhibet de
bitam diligentiam, vel si dat operam rei illicitæ
etiam si adhibeat omnem diligentiam quam po
test tenetur de omni casu fortuito.ca.presbyterū
ca.suscepimus.&.ca.de cetero.&.ca.ad audiētiā
de homi.leuissimā tamen culpa in homicidio ca
suali non inducit irregularitatem.ca.que situm.de
pen.& remi. siue sit in omittendo, siue in agendo
pro hac materia nota has regulas. Prima est nul
lus iudex vel doctor in dubio debet iudicare ali
quem irregularem.arg.de poenitē.dist.1.§.pene.
Secunda quilibet in dubio debet se reputare irre
gularem.ca. ad audientiam . de homi.

Secūdo incurrit quis irregularitatem si existēs
excōmunicatus maiori accipiat ordines.capi.pri.
de eo. qui fur. Tertio quando vno die minores or
dines accipit & subdiaconatum vel duos sacros.
ca.fin.de eo qui fur. Quarto per iterationem sa
cramētōrū in quib⁹ imprimatur character sciēter
factā, quo administrantem & quo ad suscipientē.
distin.68, ca.primo . sed Scotus tenet quod cum
pœna non debeat imponi nisi vbi de iure inueni
tur expressum, solum pro iteratione baptismi in
currat quis hanc pœnam , quia de baptismo solū
fit mentio.ca.2.de Apōs.Quinto incurritur irre
gularitas apostatando a fide.ca.Iulianus.11.que.3.
Sexto propter infamiam iuris vel facti . Septimo
x iij quando

quando quis ordinatur ab excōmunicato. prima.
 quēsti. 1. gratia. Octauo si ordinetur ab eo qui re-
 nunciavit Episcopatu. ca. 1. de ord. ab Episcopo
 Nono quando ordinatur ab alieno sine licentia
 sui Episcopi. de tempor. ord. eos. li. 6. Decimo
 quando ordinatur extra tēpora statuta. de tēp. or.
 ca. 2. innocen. tamen tenet quod non sunt ipso iu-
 re suspensi sed suspendendi. Vndecimo si promo-
 tus per saltum ministrat in ordine superiori sed se-
 cundum Arch. in. ca. sollicitudo distin. 53. talis nō
 est suspēsus sed suspendēdus. Duodecimo quādo
 quis ministrat in ordine quem non habet. ca. 1. de
 cler. no ordi. min. Decimo tertio quando excō-
 municatus interdictus vel suspensus facit aliquid
 attributū certo ordini etiam minori. ca. 2. de cler.
 excōmuni. Decimo quarto ratione criminis dis-
 tin. 25. ca. 1. si crimen sit publicum. Decimo quin-
 to propter bigamiā. de biga. per totum. Decimo
 sexto si existēs ī sacris cōtrahat matrimoniū. De-
 cimo septimo propter solennē pœnitentiā. disti.
 l. ex pœnitentibus. Decimo octauo si celebrat in
 loco interdicto. ca. is qui. de sen. ex. li. 6. Decimo
 nono, si sit corpore vitiat. distin. 55. pœnitētes.
 Vigesimo ratione illegitimitatis. ca. 1. de fil. pres.
 Vigesimo primo, si adultus differt baptismum vs-
 que ad egritudinem. distin. 57. si quis. Vigesimo
 secundo, si religiosus exit claustrum ad audiēdū
 leges vel physicam. si autē duos mēses non redit.
 ca. ult.

ca. vlt. ne cleri. vel mona. Vicesimo tertio, si Episcopus presbyter vel diaconus prætenu iniustæ excommunicationis recurrit ad imperatorem. 21 quæsti. vlti. ca. penul. & 23. quæsti vlt. ca. si quis Episcopus. Est autem irregularitas impedimentum canonicum. quo quis ad Ecclesiasticos ordines promoueri, & iam promotus in eis ministrare prohibetur. Vide infra.

INCIPIUNT QVÆSTIONES
 nes vtilissimæ cōfessarijs, maxime
 cōducentes & ad quàm plurimum difficul-
 tatum moralium decisionem & ad in-
 tellectum sacroarū literarum. Qua-
 rum quæstionum initium littera
 quadā maiuscula suo ordine
 indicabit Prolixum enim
 esset cui libet epitome
 apponere.

Trum præcepta hominum sint stri-
 cte & amare interpreteranda. Dicen-
 dum quòd cū lex christi in hoc po-
 tissimum differat a lege veteri, quòd
 illa fuit lex timoris & seruorū vnde
 in eius datione in monte sina tonitrua facta sunt
 & timor magnus incussus populo, & ma-
 nus moisi graues dicuntur Exod. 17. ista autem est lex
 amoris gratiæ libertatis & filiorum: vnde aposto-
 lus. gala. 4. filij liberę sumus qua libertate christus
 nos donauit: in cuius signum verbum dei incar-
 natū consedētibz apostolis in monte in magna
 cordis securitate & lētia, aperiens os suum do-
 cebat eos vt dicitur Matth. 5. qua dē re ipse dicit iu-
 gum meum suauē est & onus meum leue: omnis
 humana sanctio & præceptum cuiuscunque su-
 perioris in dubio in mitiorem partē est interpre-
 tādū & saluo præcepti de virtute sermonis sensu
 omnia ista restringenda sunt cū sint odiosa & præ-
 iudicent Euangelicæ libertati: vnde prælati gra-
 uantes subditos sine magna causa multis statutis
 peccant, nam & primo Deus homini duo solum
 præcepta dedit ge. 2. & christus iudeos in hoc ex-
 cedētes arguit. Matth. 23. & aug. ad inquisitiones
 ianuarij. Ipsam religionem nostram quam domi-
 nus in paucissimis sacramētorū celebrationibus
 voluit esse liberā, quidā seruilibus premunt one-
 ribz adeo vt tolerabilior sit conditio iudeorum
 quam

quã libertas christianorũ. Nã cõputatis præceptis oĩbus affirmatiuis & negatiuis veteris legis omnia non attingunt ad 800. & si computentur præcepta omnia quæ sunt in noua lege ex traditione hominum transcendunt numerum millenarium & sunt sine numero. Quod si dubitas cõputa præcepta vtriusque iuris, excommunicationes & statuta synodalia & non inuenies terminũ quidam præsentata sibi summi pontificatus electione flexis genibus gratias agens dixit. Benedictus Deus qui me a laqueis iuris positiui eripuit qui si vere proximũ diligeret, quæ sibi bona credidit proximo impertiretur.

V Trũ omnis ars sit licita. Pro respõsione nota quòd cũ omne illicitum sit vel quia est prohibitum, vel quia de se est malum aut ex circumstantia aut ex fine vel intẽtione. Omnis ars est licita in qua cõcurrũt ista. Primo si exercẽti illã nõ sit spãliter phibita sicut clericis est phibita negociatio. Secũdo si dẽ se nõ sit illicita vt ars fenerãdi & omne q̃ ordinatur ad peccatũ. Terrio si fiat debitis circumstantijs puta tẽpore debito & non festiuo, debito loco non in Ecclesia: debito modo non cum fraude vel mendacijs. Quarto si fiat recta intentione puta ne torpeat ocio vt ex luero subueniat suis & alienis indigẽtibus: vt decẽter viuatur & huiusmodi, vnde faciẽtes arma & venena quibus homines leduntur, si vendant ea his quos

quos credunt abufuros mortaliter peccant, & rei sunt omnium quæ inde fequuntur & omnium debent pœnam fubftinere. 2. quæfti. 1. notum. Si vero credebant ifta emi ad aliquem licitum vñ vel animo indifferenti nihil fuper hoc cogitarūt vel ignorabant illicitum eſſe talia facere vel vendere, fubdiftinguendum eſt, nam fi talia poſſunt eſſe vtilia ad humanos vfus vt arma in bello iuſto & quædam venena ad medicinas & ad colores aptandos & huiufmodi non peccant, niſi habeāt corruptam intentionem vel niſi ex qualitate temporis & perſonæ dictaret conſcientia vel dictare deberet quòd non quærantur niſi ad malum. 23. quæfti. 5. de occidendis, vñde vendens lanceas & alia arma offenſiua iniuſte bellantibus peccat fi hoc fit manifeſtum quia cooperatur peccato eorum, in dubio autem videtur excuſabilis fi vēdat ei qui impetitur ab alio non autem fi impetenti. Similiter vēdens galeas & alia defenſiua in bello manifeſte iniuſto impetenti peccat quia iſta ſunt occasio exercendi offenſiua non autem fi vendat ei qui impetitur. Si vero ad nullum vñ ſunt vñles niſi ad peccandum peccant facientes vendentes & tenentes. 21. quæſti. prima. cap. primo, ſicut libellum famoſum nemo debet oſtendere, ſed ſtatim deſtruire. 5. quæſti. prima per totum. ff. de cōtrahē. emp. l. quod ſepe. vbi dicitur quòd flagitioſe rei quę per additionem alterius non poteſt eſſe vtilis

utilis vsui humano nec emptio nec mandatum
nec societas valere potest, et tales dicit supplemẽ.
esse quasdam camisiarum futuras, pro quarum fa-
ctura plus in duplo datur quã valeat tota camisia
sed hoc non videtur. quia veniunt in vsum orna-
menti quod aliquando licet.

FAcientes & vendentes taxillos & cartas se-
cũdum guiller. & plures alios peccant nec
sunt absoluedi, quia nulli de artificio licet
vivere cuius vsus vt in pluribus est ad malũ, præ-
dicta autem sunt huiusmodi. ergo. Alij dicunt
oppositum quia his frequentius luditur ad suble-
uationem laboris & tædij, sed sanctus Thomas.
In secunda secundæ. quæsti. 169. dicit quod nu-
llus potest videri ea quibus homines bene uti nõ
possunt, nec quibus vt plurimum male vtuntur,
nec quibus vtuntur bene & male si probaliter cre-
ditur quod ad malum vsum comparantur, vnde
quia scachis, taxillis, alis, cartis & huiusmodi
homines non vtuntur vt in pluribus ad malum
saltem mortale & si forte ad veniale, non sunt cẽ-
sendi esse in malo statu talia facientes & vedẽtes
nisi vëdant ei quẽ probabiliter dubitant ad mor-
tale vsurum, Cõsulendũ est igitur à talibus absti-
nere, sed absolutio nõ est denegãda quãvis angel
videatur aliter scire, & idẽ dicẽdũ d fucis & alijs
curiosis ornamẽtis, quia secũdũ docto. mulieres
se possunt

se possunt ornare vt conseruent decentiã sui status, & aliquid addere vt placeant viris suis. Si autem vendant his quos credunt vsuros ad lasciuiã mortale est.

Vtrum curatus parrochialis possit dici prælatus. Dicendum quod striete loquẽdo solũ dicitur prælatus habens iurisdictionẽ in foro pœnitẽtiali & in foro contentioso secundum docto. in. ca. 2. de iudi. & in Clemen. dudum. de sepul. large. vero loquendo prælatus dicitur quicumque habet curam aliorum, dicendum igitur quod curatus large dicitur prælatus & aliquo modo etiam striete quia in certis casibus habet iurisdictionem in foro contentioso, vnde secundum sanctũ Tho. in. 4. dis. 18. potest excõmunicare pro furto & rapina & similibus. Et secundum panor. in. ca. ne pro dilatione de pœni. & re. possunt eligere confessorum sicut Episcopi, facit ca. tua. de cleri. egro.

Vtrum clericus coniugatus possit admitti ad diuina tempore interdicti. pro respon. notandum quod si cõtraxit cum vnica virgine & defert tonsuram & vestes clericares gaudet & priuilegio canonis, si quis suadente. 17. Q. 4. & priuilegio fori ita quod nec criminaliter nec ciuilitè potest trahi ad iudiciũ seculare. Alijs autẽ priuilegijs nõ gaudet. ca. vnico. de cleri. coniug. li. 6. Admitti autẽ ad diuina proprie nõ est priuilegiũ clericorum

clericorum, sed quodam consequens ad clericatū, unde de rigore videtur quod possint admitti maxime quia in fauorabilibus appellatione clerici veniunt clerici coniugati ut notant doctores in c. Ioannes. de cleri. coniug. & in c. 1. de præb. alij sentiunt oppositum. In his consuetudini standum est.

¶ Vtrum confessor cognoscens ex auditis in confessione sequi in seipso emissionem seminis vel distillationem peccet mortaliter audiendo Dicendum quod pollutio & stimuli carnis cum contingant in nobis ex necessitate materiae, stultum est propter hec omittere cogitationes locutiones & auditiones venerorum utiles ad confitendum vel predicandum & huiusmodi, sicut stultus artifex omittet constructionem gladij quia scit rubiginem contracturum. Cauendum est tamen a superfluis questionibus super his & celeriter in hac materia transeundum, sepe etiam hec contingunt timoratis viris ex vehementia cogitationis & timoris unde quanuis sentiat hec accidere non est de ipsis cogitandum nec curandum. Si tamen ex talibus commotionibus probabiliter timeret mentis suae consensum ad luxuriam, omittere debet & prosequi et inchoare tales confessiones alias mortaliter peccat periculo mortalis voluntarie se exponens. Aduerte quod non omnes fluxus humoris ex genitalibus est seminatio vel pollutio, est enim

enim præter vrinam & semen tertius humor ex-
inflammatione carnis eueniēs, de quo nisi cum re-
bellione carnis accadat non est magis curandum
quā de sudore nec propter illum perditur virgi-
nitas. Dicendum ergo quòd si ex audientia con-
fessionis accadat pollutio inuoluntarie, propter
illam nō perditur virginitas nec polluitur Eccle-
sia sicut nec si in somnis hæc contingerent.

Vtrum Ecclesiastici vrentes preciosis ve-
stibus & in vanitate famulorum & orna-
mentis mularum excedentes dominos tē-
porales peccēt. Dicendum quòd sic, tū quia op-
posita legibus sãcita sunt & præcepta eis, tū quia
furtū faciunt de bonis pauperū ipsis neglectis &
quandoq; fame pereuntibus suas superbias fouē-
tes, sed si moysen & prophetas non audiunt, &
legem sanctorum pro nihilo habent, priuatæ scri-
pturæ quem apud eos locum inuenient? Fertur q̃
beatus Frãciscus rogatus a Papa & Cardinalibus
vt ipsis verbum vitę proponeret, cum sæpe se ex-
cusasset, tandē victus iussu pontificis ascendens
ambonem dixit cum magno spiritu. Vos patres
scitis qui sitis & quales esse tenemini, & quales si-
tis non nescitis, & sic finivit sermonem. Dicam si-
militer in proposito. Domini Ecclesiastici sciunt
ad quid tenētur & quo modo viuāt ipsi nō igno-
rant. Verum est quòd cum status clericorum di-
gnus sit omni reuerentia & honore quippe qui
Apostolorum

Apostolorum sanctorū patrū merita representat. Qui vita & moribus proprijs non potest hoc pre se ferre nec à subditis valet suis demeritis, reuerentiam debitam habere, non mirum si vestibus & apparatu cōmitatus hoc exigit. Deberet tamen moderate hoc fieri, quia ad certum damnationis testimonium est quòd princeps apostolorum Petrus hospitatus est apud quēdam coriarium, vt dicitur in acti. Apostolorum cum vnus canonicus modo vix possit hospitari in domo ampla equitum. Deutero. 17. iussit Deus. Cum fuerit rex constitutus non multiplicabit sibi equos, super quo chryso, si nō licet regi multiplicare equos, multo minus pontifici, si non laico a fortiori nec clerico si non de redditibus proprij patrimonij, multo minus de redditibus crucifixi. Bern. Erubescant serui Dei in mulis & equis gloriantes cum non legatur Christum equitasse sed semel tantum vt ita loquar asinasse.

Vtrum sit bonum appetere esse in purgatorio. Dicendum quòd existentes in purgatorio duo habent. sc. q. sunt in maximis pœnis quia secundū theologos pœna purgatoria excedit pœnā quā hūit chr̃s. dñs in passione q̃ excessit pœnas laurētij & omniū martyrum, nā idē ignis secundū substantiā affligit reprobos in inferno & fideles in purgatorio. Et quantum ad hoc non est appetibile esse in purgatorio, vnde Agustinus.

Nescit

Nescit quid petit qui purgatoriū petit. & di. 25. c. qui in aliud, dicitur. Ignis ille & si non sit eternus miro tamen modo grauis est. Secundo qui sunt in purgatorio habent securitatem quòd aliquando visuri sunt Deū facie ad faciem, nam asserere quòd existentes in purgatorio possunt decidere a gratia vel qualitercumque peccare, est temerariū cum iam sint extra terminum viæ simpliciter quoad hoc, nec obstat q̄ ecclesia optans pro eis petit a porta inferi erue dñe animas eorū, et iterū ne absorbeat eas tartarus, ne cadāt in obscura tenebrarum, quia hęc nō petit ne pacent, sed ne diutius detineantur in purgatorio quod est pars inferni. Et quantum ad hoc appetibile est esse in purgatorio. A fide dignis audiui, orta quæstione an existentes in purgatorio possint peccare venialiter saltem, papam determinasse quòd non, & oppositum tanquā erroneum dampnasse.

Vtrum bonus latro fuerit primus incola paradisi. Dicendum quòd cum adā & cæteri antiqui patres propter solum impedimentum humanę naturę detenti essent in limbo, soluto iā per pœnitentiam propriam omnireatu personali, & sublato naturę obstaculo per mortem domini, statim illuxit eis sol iustitię, & omnes quot quot erant in limbo clare, & faciliter viderunt dei essentiam, & beati facti sunt. Sanctus autem latro obiit parū post dominum, quia pater quia
iudei

Iudei ne remaneret Sabbato corpora in cruce fregerunt crura latronibus vt citius morerentur. Ad Iesum autem cū venissent & vidissent eum mortuum non fregerunt eius crura.

QVaritur in diuidendis bonis suis quomodo se debeat habere testator. Dicendum quod si habet descendētes legitimos qui omnes dicuntur filij: ipsos debet instituere heredes quibus non stantibus, si habet ascendentes qui dicuntur parentes: similiter ipsos debet instituere, quibus deficientibus potest quemcunq; extraneū instituere, nisi sit turpis persona. De filiis autem legitimis potest meliorare vnum in tertia parte vel in quinta bonorum suorum vel in vtraque simul. Similiter potest meliorare duos ex eis vel omnes vinculando illa bona. Solam autem quintam partem si vellit potest legare extraneo, semper tamen quod relinquitur pro anima: deducendum est ex quinta, sic fit quotidiano vsu & iure Hispano, vt colligitur. ex lib. 9. tit. de las mandas. foro legum. lib. 3. Nota qd solū dicuntur bona alicuius de quibus potest disponere quæ remanent solutis debitis & deducto omni ere alieno. ff. de verb. & rerū. signi. l. sub signatum.

Vtrum viuētib; parentibus filij ob introitum religionis vel alia causa possint disponere de legitima quam à parētib; sunt habituri. Multi legistæ ad hoc respondent nega-

A tuc:

tiue: quia quod non est renunciari non potest nec
 legari. Sed dici potest q̄ cum omne iuramentum
 licitum cum plena deliberatione factum sit seruā-
 dum: si quis iuret q̄ nec ipse nec alius loco sui vllō
 tempore intromittet se de legitima, & q̄ de hoc
 non petet relaxationē: & præsertim si aliquā par-
 tem legitime excipiat quam certę personę vel lo-
 co dimittat: q̄ dispositio sic facta tenet in cōscien-
 tia & etiam in foro exteriori: quia cōsuetudo quæ
 habet vim legis præscripta & rationabilis est su-
 per hoc. Et quia omnis cōtractus, renunciatio, &
 dispositio de bonis proprijs habet vim ex volun-
 tate & intentione renunciantis & disponētis: nec
 plus obligatur quis in conscientia quā se inten-
 dit obligare: & scripturę & aliæ solennitates con-
 tractuum solum propter homines & in foro con-
 tentioso fiunt, si quis sine scriptura & nullo adhi-
 bito teste: disponat apud se de bonis suis vel de le-
 gitima quam post mortem parentum est habitu-
 rus, talis dispositio tenet in conscientia. Ad mo-
 tiuum primæ opinionis dicendum quòd id quod
 nullo modo est, non potest renunciari: quod vero
 est in actu vel in potentia propinqua bene potest
 renunciari, & sic est de legitima. Vnde filius regis
 viuentis patre potest dici rex, vt tenet glo. 24. q. 1.
 ca. cœpit. & secundum Docto. sine vsura potest
 quis petere vltra capitale lucrū cessans: quod non
 habet actu, sed solum probabiliter & in potentia
 propin-

propinqua: & foetū ancillę pregnantis, qui adhuc non est potest vendere.

V Trū Papa possit esse schismaticus, & quando inobediens sententię Papę dicetur schismaticus. Ad primum dicitur q̄ sic: vt si Papa nollet communicare cum Ecclesia vt pars eius & vt caput in spiritualibus, sed habere se tātū vt dominus tēporalis & similiter si nollet exercere quę sunt Papę, ligatur enim Papa quo ad Deū legibus sui officij. Sed contra quia non potest ab vnitāte capitis recedere, cum ipse sit caput. Dicendum q̄ non est tanta adunatio personę Papę cum Ecclesia q̄ sine ipso non possit Ecclesia saluari in sua vnitāte: vnde sede vacāte Ecclesia est vna, sine persona Papę: ideo nō cōmunicādo Ecclesię pertinaciter in spiritualibus esset sine dubio schismaticus. Ad secundum dicitur q̄ tripliciter contingit non obedire Papę: primo ex parte rei pręceptę vt si iniustū pręcipit. Alio modo ex parte iudicantis vt si personam Papę habet rationabiliter suspectam, & propterea pręsentiam eius & aspectū recusat: paratus ad nō suspectos iudices ab eodem suscipiendos, & neutro modo est schismaticus: naturale est enim vitare nociua & cauere à periculis: immo si Papa inuaderet aliquem iniuste, licite se defendere posset & occidendo Papam pro sui defensione cum moderamine inculpate tutelę: nō incurreret excommunicationem.

Inobedientia etiam quantuncunq; pertinax non constituit schisma, nisi sit rebellio ad officiū Pape vel Ecclesię: ita q̄ renuat illi subesse & illum recognoscere superiorem. Tertio modo contingit ex parte officij: ita q̄ non vult illum recognoscere superiorem, & hoc facit schisma.

Vtrum quando statuitur aliquid per verbū debet sit præceptum. Dicendum q̄ quando lex vel statutū disponit aliquid per hoc verbum debet, importat præceptum secundum glo. in cle. attendentes, de sta. regu. & secundum Silues. fallit hoc ratione materię, quando non est multi ponderis quia tunc importat consilium, vt de spon. impu. ca. i. Vitandæ tamen sunt improprietates nec sunt ad consequentiam trahendę. de verb. sig. propterea: & sicut est duplex debitum, scilicet morale, ad quod inducit virtus & dicitur debitum honestatis & congruitatis. Aliud debitum legale ad quod inducit iustitia: ita li debet aliquādo importat vnum debitum, aliquādo aliud, propriè tamen debitum legale importat, idem de iubeo & præcipio. Ordino autem statuo innouo, decerno & similia, siue in singulari siue in plurali non sunt præceptiua, vide clemen. exiui. de ver. sig.

Vtrum corrumpeus virginem teneatur ad aliquid. Dicendum q̄ in lege veteri Exo. 22. dicitur quod si eam seduxit tenetur illā dora-

dotare & ducere vxorem si pater velit, alias tene-
tur dotare tantum. Sed quia hoc erat præceptum
iudiciale non obligat in noua lege: nisi quia Ecce-
lesia illud assumit tanquam æquum, vnde in noua
ad idem tenetur vt patet in. ca. 1. de adul. & glo.
dicens quòd aut ducet illam aut verberabit com-
muniter non tenetur, quia vt patet. ca. 2. de adul.
Si non vult ducere dotabit & vapulabit. & secun-
dum docto in. d. ca. sola constitutio dotis non li-
berat eum si pater velit illam dare. Et si vir neget
eam fuisse virginem non incumbit probatio pa-
tri aut virgini secundum docto. quia præsumitur
virgo ex quo habetur pro virgine & ratione deli-
cti, probatio transfertur in illum. Si vero illam nõ
se duxit sed ipsa sponte acquieuit: ad idem tenetur
secundum Panor. quia virgo semper præsumitur
decepta: quia si non essent hominum insidiæ tan-
tum facinus non perpetraretur. ca. de rap. virg. l.
vnica. ad hæc tenetur stuprator etiam in foro con-
scientiæ: sed secundum Silues. cum ad pœnas le-
gales nullus teneatur nisi condemnatus solum o-
bligant in foro contentioso, in foro autem con-
scientiæ tenetur secundum Florenti. si eam inui-
ctam vel seductam promissionibus & mendacijs
violauit: ducere si promissit et à fortiori si iurauit,
nisi esset nimis distans eorū conditio: puta si mu-
lier est plebea vir nobilis & potens, quia sic non
præsumitur fraudem ignorasse. Et similiter si ma-

gnum scandalū timeatur: & tunc satisfaciat secundum suam facultatem & mulieris indigentiam. Si vero non promisit ducere satisfaciet ad arbitriū boni viri: q̄ si volentē stuprauit, in nullo tenetur. De iure autē ciuili debet relegari & dimidia pars bonorum eius publicari: & si est vilis persona debet verberari, & si per vim facit, capite plectetur. insti. de publi. iudi. §. 2.

Quando alicui conceditur q̄ possit eligere confessorem an intelligatur de quocūq; sacerdote. Dic q̄ duplex est confessor, scilicet actu, & habitu seu virtute. Quilibet sacerdos ex charatere sacerdotali est confessor virtute & habitu. Sacerdos autem expositus & examinatus est confessor actu, & in dicta licentia de hoc intelligitur: quia confessor sine limitatione stat pro isto tanquā pro famosiori significato: quia experientia audiendi confessiones plurimum confert conscientiae poenitentis. Si tamen eligat virum doctū in confessorem non expositum nec faciat dolose, tenebit absolutio nec peccabit.

Vtrum osculans non suam peccet mortaliter. Dicendū q̄ oscula & tactus & amplexus dupliciter considerantur. Vno modo secundū se & sic non significant aliquid inordinatū & possunt licite fieri in signū beneuolētię iuxta patrię consuetudinē, vel in signū pacis. Alio modo vt sunt delectabilia secundū tactum: sic & im-
portant

portant actus ordinatos à natura ad concubitum
 vt in hominibus: columbis & alijs animalibus pa-
 tet, & propterea in bonitate & malitia sequuntur
 concubitū & eius delectationem: vnde sicut con-
 cubitus si sit ex libidine est peccatum, & si ex libi-
 dine mortali: puta cū non sua, est mortale: ita oscu-
 la & tactus si fiāt ex libidine sunt peccata, & si ex
 libidine mortali: puta cum non sua sunt mortalia,
 & sicut cōcubitus quādo principaliter fit propter
 delectationē, dicitur fieri ex libidine: ita huiusmo-
 di actus cum fiunt propter delectationē principa-
 liter, dicuntur fieri ex libidine. Dicendū igitur q̃
 qui alium osculatur ex amore honesto secundū pa-
 triæ cōsuetudinē non peccat mortaliter: qui autē
 osculatur ex beneuolentia si nō sit de hoc cōsuetu-
 do & sequitur scandalū ex parte illius quē oscula-
 tur vel aliorū vel exponit se periculo pollutionis
 et luxuriādi mortale est, si autem osculatur ex libi-
 dine cuius signū est: quia tūc occurrūt sibi turpes
 cogitationes, vel sentit rebellionē seu titillationē
 in carne: hoc cōtingit tripliciter vel ordinat oscu-
 la ad concubitum cum non sua & sic est morta-
 le: vel ad delectationem morosam de coitu quan-
 uis proponat non procedere ad coitum & simili-
 ter est mortale: vel ordinat præcise ad delectatio-
 nem quæ est in oseulis & tactibus, ita q̃ nec vult
 procedere ad coitū nec delectatur in cogitatio-
 ne coitus, sed in sola delectatione quæ in oseulis

& tactibus sentitur: tunc etiam est mortale secundum sanctum Tho in secunda secundæ. quæ. 154. quamvis Martinus de temperantia videatur tenere quod non sit mortale osculari propter solam delectationem quæ sentitur in osculis: sed in hoc communiter non tenetur nisi fiat ex amore honesto & secundum morem patriæ vel sine scandalo & sine periculo casus.

De attentione habenda in horis canonicis.

Verum dicens horas canonicas tenetur esse attentus. Dicendum quod triplex est attentio, quædam actualis quando actu attendit ea quæ dicit: & ad hanc non tenetur per totum spacium quo dicit officium, sed solum in principio tenetur habere intentionem satisfaciendi: quia preceptum datur homini ideo oportet quod opus à deliberatione quæ attentionem requirit procedat & non ex sola imaginatione. Alia est attentio virtualis quæ est vis primæ attentionis manens quædiu per contrarium actum non interruptitur etiam euagato spiritu: circa alia dum tamen sit præterintentionem & hæc sufficit ad satisfaciendum officio. Tertia est habitualis media inter utramque & hæc non sufficit, unde dicens horas ad quas tenetur mor-

tur mortaliter peccat in his casibus. Primo si per longum spacium se occupat in exterioribus quæ non compatiuntur secum attentionem ad officiũ: secus si illa occupatio sit voluẽdo chartas & parando libros ad officium. Secundo quando sine causa iusta dimittit officium. Tertio secundum Angel. si religiosus vel beneficiatus ad libitum mutat officium: non autem si sit ordinatus ad suum patrimonium, sed secundum Silues. post Landul. & Florenti. dicere horas est in præcepto non autem dicere has vel illas determinate: vnde si iusto impedimento mutat officium nullum peccatum est. Quarto non dicens horas proprijs horis sed notabiliter retardans: mortaliter peccat secundum Vmbert. sed hoc solum verum est in prælatis Ecclesiarum cathedralium & collegialium quia eis hoc præcipitur in clemen. 1. de cel. mi. de horis in communi dicendis. Quinto secundum Angel. beneficiati in dictis Ecclesijs & subditi regularium si non dicant horis debitis quãdo eis imponitur: quod verum est quando per alios non dicerentur & nõ aliter quia hoc præceptum ligat omnes sed non singulos: sicut illud crescite & multiplicamini, ad quod sufficit si generatio humana sufficienter per aliquos compleatur. In communi igitur officium est dicendum sub præcepto horis debitis non punctualiter sed grosso modo: alias prælati peccant mortaliter & subditi quãdo per ipsos

stat: nisi ex causa præueniatur vel tardetur, vt quia
processio vel prædicatio est fiēda. In priuato autē
sufficit si infra diem naturalē dicantur quę quo ad
hoc terminatur in media nocte quantuncunq; re
tardetur. Sexto peccat mortaliter secundū multos
 qui ex obliuione dimisit officiū, si quando recor-
 datur non supplet quod omisit: quod verum est
 si potest infra tēpus illius diei in quo dicenda erat
 illa hora, quia adhuc potest implere præceptū. Si
 vero sit extra illud tempus debet supplere si com-
 mode potest: sed secundū sanctum Tho. in quoli.
 non tenetur ad id officiū sed potest per alias ora-
 tiones supplere. Septimo secundum aliquos pec-
 cat mortaliter qui matutinas dicit ante noctem
 sine causa, vt quietius vacet somno & voluptati.
 distin. 91. clericus, sed non est mortale. Octauo se-
 cundum aliquos qui scienter sine causa præter-
 missa vna hora dicit sequentem. Sed cum ordo
 in horis non sit in præcepto non est mortale se-
 cundum docto. facit tamen male. Nono est mor-
 tale dicere missam ante matutinas secundum do-
 cto. quia facit contra generalem Ecclesię morem:
 ex causa tamen iusta puta si monasterio imminet
 graue scandalum, vel aliquid tale secundum Sil-
 uest. liceret celebrare non dictis matutinis: non
 autem necesse est dicere primam secundum ali-
 quos. Nouicij religionum secundum Palu. tenen-
 tur ad horas, & similiter fratres conuersi ad mo-
 dum

oto
 ene
 o Contr

dum sibi taxatum secundū Pet. Archiep. & Aug.
 de Ancho. quia sustentantur ex eleemosynis &
 gaudent priuilegio clericali: sed secundum Siluef.
 cum nullo iure hoc proberetur dicendum quòd ma-
 le faciunt sine magna causa tã nouicij quàm con-
 uersi omittentes officium: non tamen peccāt mor-
 taliter sed poterunt benefactoribus per alias ora-
 tiones recompenſare, & per seruitium exhibitum
 clericis recompenſantibus, vnde tenentur cōuer-
 si ad suum officium solum vt ad gratias & suſtra-
 gia mortuorum. Sed nunquid Papa facere potest
 quòd beneficiati, professi, & ordinati in sacris nō
 teneamur ad horas. Panor. in. ca. 1. de cele. mis. te-
 net quòd licet possit dispensare in modo dicendi
 puta hoc vel illud officiū: non tamen potest tolle-
 re quin teneantur ad .7. horas: quē sequuntur An-
 gel. & Rosel. quia hoc est de iure diuino iuxta il-
 lud. ps. septies in die laudem dixi tibi, sed si hæc ra-
 tio concluderet Papa nullum posset dispensare à
 vigilijs matutinis: quia etiam in ps. dicitur media
 nocte surgebam. &c. Dicendum ergo quòd non
 dicuntur esse de iure diuino omnia quæ leguntur
 facta in scriptura: alias teneremur cū golia & be-
 stijs pugnare vt fecit David, sed solum ea quæ ibi
 fieri præcipiuntur præcepto morali & non iudi-
 ciali vel ceremoniali: vnde quamuis Papa non
 possit facere quin Clericus teneatur ad recom-
 pensandum benefactoribus si est Beneficiatus,
 vel sal-

vel saltem ad regraciandum Deo si non est beneficiatus per aliquid indeterminatum & voluntarium, quia hoc est de iure naturali: potest tamē facere quòd ad horas non teneatur, sic tenet Siluest. Land. & Ioan. delig. in prima clemē. co. tit. de his vide supra. Dicens autem horas ad tria potest attendere vel ad verba ipsa, vel ad significata eorum, vel ad necessitatem seu causam qua motus est ad orandum vel ad finem orationis qui est contemplari gloriam cœli, passionem domini & similia. Prima attentio est bona. Secunda melior. Tertia optima, vnde contemplans passionem domini inter officium melius satisfacit præcepto etiā si non attendat ad verba nec ad eorū sensum: quàm si nimis attenderet ad sensum omisso hoc.

Vtrum religiosus professus dimittēs sine causa habitum semper incurrat excommunicationem. Dicendo quòd sic vt patet in. ca. periculosa: ne cle. vel mo. libro. 6. sed dicit Angel. quòd ad incurrendam istam poenam duo requiruntur. Primo vt dimittatur habitus extra monasterium non in monasterio. Secundo vt dimittatur temere, idest sine causa. Sed Rosel. tenet quòd dimittens in monasterio si conspectui secularium se præsenter sine causa iusta incidit. Dicendum qd licet nunquam habitus à religioso sine causa rationabili dimittatur quim peccet: quia adeo est annexus ossibus monachorum quòd in lecto & ubiq;

vbiq; ipsum portare debent vt dicitur. 20. q. 1. vi-
dua: non tamen quoties peccando dimittit habi-
tum incidit in sententiam siue dimittat in mona-
sterio siue extra: nisi quando dimittat ad notabile
tempus non reassumpturus statim, vel si statim ta-
men dimittit propter causam damnatam puta vt
fornicetur, & intellige quando dimittit habitum
relatiue ad alios: puta ne cognoscatur secus si rela-
tiue ad se, puta propter voluptatem: si autem non
dimittat ex causa damnata, nec cum assumptione
alterius ad vtendum eo, vel si alium summit nō ta-
men ad vtendum sed ex leuitate iocosa puta si vt
currat vel lapidē iaciat: vel induit se vestes histrio-
rum statim dimissurus ob festum amici: male fa-
cit sed non incidit secundum Palu. & Zenze. quia
nō dicitur quis assumpsisse quod statim est dimis-
surus & quæ causa festi ioco fiunt: obligationem
non inducunt. ff. de ac. & ob. l. obligationum: &
talía raro occurrunt & iura aprantur his quæ sæpe
fiunt. ff. de leg. le. ex his.

V Tum religiosus subditus possit vouere. Su-
per hoc duæ sunt opiniones. Prima est Ri-
char. in. 4. distin 38. quod non potest vouere
& si vouet non tenet votum: non quia prælatus
omni tēpore potest ei aliquid præcipere: quia mul-
ta potest vouere obedientiā non impediētia, vt
non loqui ociosa nec cogitare de vanis, sed quia
considerata humana fragilitate & religionis one-
re: nulla

re: nulla obligatio potest superaddi sine præiudicio obseruationis eorum ad quæ tenetur: & sine periculo reddendi se onerosum Prælato & fratribus suis: & quia votum religionis est tantę arctitudinis vt omnia alia in ipsum commutari possint: Ecclesia hoc & humanam fragilitatem considerans autoritate Dei voluit nullum aliud superaddi ad vitandum periculum transgressionis. 20. quæstione. 4. monachum. Secunda est Innocen. & Petri de Palu. quod si voluit aliquid non impediens ab obedientia Prælati vt dicere aliquos. psalmus. implere tenetur. Primam sequitur Ange. & Rosel. & ascribunt eam sancto Tho. sed sanctus Do. dicit quod religiosus vouendo non peccat: quia intelligitur si Prælato placeat alias peccaret: & quod votum eius non est firmum si ne eius consensu, quia obedire tenetur omni tempore & nullum est ei tempus vacans: vnde patet quod potius declinat ad secundam opinionem. Differunt autem hę opiniones: quia secundum primam votum religiosi nullum est, sed secundum aliam implere tenetur quousque à superiori irritetur, vnde in. d. ca. monachum: dicitur qd monacho sine consensu abbatis vouere non licet, si autem vouerit frangendum erit: qua si ipso iure non sit irritum nec fractum sed irritabile: potest autem prælatus omnia vota irritare.

Vtrum in eodem genere peccati religiosus peccet grauius quàm secularis. Dicendum quod in peccatis ex deliberatione cæteris paribus grauius peccat religiosus, quia est ingrator Deo. Sed in peccatis ex surreptione vel infirmitate minus peccat: & vt elicitur ex secunda secundæ. quæstione. 186. tripliciter grauius peccat religiosus. Primo si agat contra votum. Secundo si peccet ex contemptu. Tertio ratione scandali, quia ad vitam eius plures respiciunt, tamen cessantibus his leuius peccat: quia si peccatum est leue absorbetur multis bonis, si mortale facilius ab eo exit: primo propter bonum habitum & intentionem erectam ad Deum: quæ & si ad horam interceptiatur: tamen de facili reparatur ad pristinum. Secundo quia scit corrigere peccatū. Tertio quia iuuatur à socijs.

Vtrum sit simonia dare spirituale pro spirituali sicut cū aliqui cōueniunt, ora pro me & orabo pro te. Dicendū quod secundum Richard. si vnus dicat, baptizabo te hoc pacto, quod baptizes me simonia est: & similiter si dicat dicā missam de cruce pro te, si dicas missam de beata virgine pro me: quia in talibus nulla pactio nec emptio debet interuenire. eo. ti. tua. Primo quia res a non dñō emeretur sicut à ministro sacramentorū qui non est dominus. Secūdo quia contra rationē gratiæ est quod vendatur. Dicit autē Angel. quod quando dicitur,

dicatur, ora pro me vel celebra & celebrabo pro te, si li pro dicat appreciationem, simonia est: si vero dicat adminiculationem seu inductionem nō est simonia. Alij dicunt quōd in talibus si fiat pactum solum pro labore & non respectu spiritualis nō est simonia. Ita q̄ sit sensus sustinebo laborem in dicendo missam de cruce pro te: si sustineas laborem pro me in celebrando de beata virgine. Alij dicunt q̄ cum simonia sit peccatum ratione iniustitię & inēqualitas, quia spiritualia preciosiora sunt valde temporalibus: non erit simonia dare spirituale pro spirituali, cum vt sic equiualeant.

De ieiunio.

Veritur qui dies sunt de p̄cepto, & qui de consilio ieiunandi. Dicendū quōd dupliciter obligamur ad ieiunium, scilicet, ex lege naturę & ex iure positiuo. Ex iure naturę tenemur ieiunare quoties sentimus ita rebellem carnē spiritui & ad lasciuia pronā: quōd nisi per subtractionem cibi castigetur, immortale ruemus: & in hoc ieiunio nec sunt determinati dies nec cibi, sed utetur homo secundum quōd ratio dictauerit. Ex lege autem positiua sub p̄cepto est ieiunandum. Primo in tota quadragesima, exceptis Dominicis. de conse. dist. 5. quadragesima. Secundo in

do in quattuor temporibus. distin. 76. statuimus:
 de quibus in hoc versu. vult crux. lucia. cinis. &
 charismata dia. vt ieiunetur, quarta sequēs feria. i.
 ieiunium. quattuor temporum celebratur prima
 quarta feria post festum sanctæ crucis septembris
 & post festum sanctæ Lucie. cineres & peteco-
 stem. Tercio in vigilia pētecostes. distin. 76. de ie-
 iunio. Dicit sanctus Tho. secunda secūdæ. quæ.
 147. quod ieiunium exaltationis quale est vigilia
 pente. & quod euenit infra eius octauas nō est de
 præcepto Ecclesiæ, & idem tenet gratianus. dis.
 76. §. necessario. sed florenti. & omnes alij tenent
 esse de præcepto. Primo est verū de iure scripto,
 sed secūdum est verum & seruandum propter ge-
 neralem fidelium consuetudinem. Quarto in vi-
 gilia natalis domini de obseru. iei. ca. 1. Quinto
 in vigilia assumptionis beatæ virginis vt in .d.
 cap. 1. non autem in vigilia natalis eius secundum
 Docto. licet archie. dubitet. Sexto in vigilia bea-
 ti Ioan. Bap. Laurēij & omniū sanctorum ex ge-
 nerali Ecclesiæ cōsuetudine secundū Docto. licet
 nullo iure inueniatur expressum. Septimo in vigi-
 lijs. 12. Apostolorum propter vigil. Philippi & Ia-
 co. Ioā. Euan. eo. tit. cap. consiliū. ex cōsilio autē
 indicitur ieiuniū in aduētu, vt in .d. ca. cōsiliū &
 in rogationibus. de cōse. disti. 3. rogationes. & in
 4. & 6. feria. distin. 3. ca. ieiunia. & in omnibus sabbatis. ca. sabbato. distin. ca. Quando festum ha-

bens vigiliam venit feria. 2. non est ieiunandum
in dominica sed sabbato præcedenti. eo. tit. ca. 1.
& idem quando festum corporis Christi venit in
vigilia Ioan. Baptistæ statuto Leonis. 10. & idem
de quocunque alio solenni festo.

Vtrum teneamur ad ieiunia consuetudinaria,
& vtrum consuetudo possit tollere ieiunium.
Ad primū dicitur secundum palu. in. 4. dis. 15. q. sic
sicut ad scripta, vnde. dis. 11. dicitur in his rebus
in quibus nihil certū scriptura statuit, mos populi
Dei & instituta maiorū pro lege seruāda sunt, &
sicut præuaricatores diuinarū legū sic trāsgresso-
res ecclesiasticarū cōsuetudinū arcēdi sunt, vnde
si in aliqua diœcesi cōsuevit certo die ieiunari oēs
indigenæ ad illud tenētur sicut episcopus ieiuniū
iudicaretur, alienigenæ vero si veniūt aīo habitādi
ex tūc ligātur ieiunio cōsuetudinario sicut & scri-
pto & obligātur à ieiunio prioris loci si autē solū
transeant nō ligātur cōsuetudinibus nec statutis
terræ, licet in comedēdo cauere debeāt scādālū,
arg. dis. 12. illa. secundū. florē. tamē mos laicorū nō
ligat clericos nec clericorū religiosos, quia distin-
cti sunt modi abstinence inter hos tres status, &
plures abstinentias habēt cleri. quā laici et religiosi
qua clerici, vnde nō oportet q. ad eorū ieiunia li-
gētur, quorū cōsuetudinibus a suis ieiunijs nō ab-
soluūtur. secundū regulā iuris, quē nō honoro nō
onero. Ad. 2. dicit hosiū. in. ca. 2. de obser. ieiun
ieiunijs

ieiunijs per Ecclesiā iudictis nihil potest facere
 consuetudo, quia panor, limitat quātū ad ieiuniū
 extoto tollendū sine causa rationabili, secus quan-
 tum ad interpretationē quomodo sit explendū,
 quo ad cibos, horā, collationē et huiusmodi, quia
 consuetudo est optima legū interpres imo vt ibi
 dicit. glo. consuetudo est ieiuniorū relaxatiua, q̄
 verū est. Primo si papa tolleret sine reclamatiōe
 quia scientia & tollerātia papæ sufficit ad tollēdū
 obligationē ieiunij, secus vbi per prædicatores re-
 clamaret, sicut vbiq; facit de ieiunio quadregesi-
 mē q̄ à minori pte fideliū seruatur & tamē cōsue-
 tudo nō excusat. Sed. si cōsuetudo talis sit apud ti-
 moratos & nō eos q̄ nō ieiunāt sciētes se obligā-
 tos quia nō est cōsuetudo sed corruptela, vñ sine
 scrupulo fieri potest collatio in ieiūijs ecclesiæ cū
 qualicūq; cibo quadregesimali in parua quātitate
 per modū medicinæ siue bibat siue nō quia apud
 timoratos sic hēt cōsuetudo sciēte & tollerāte Pa-
 pa, similiter quacūq; hora diei egeat potu si timet
 q̄ potus solus nocebit licet sumet aliquid cibi, im-
 mo secundū Siluest, nō frangit ieiunium qui su-
 mit in collatione quantitatem cibi consuetā, ad
 dormiēdū ad sustentandā naturā, vocē conseruā-
 dā & huiusmodi, etiā si ratione famis ex sensuali-
 tate sumat, quia sufficit nō exire terminos cōsuetu-
 dinis, & secundū plures docto, sāctius esset statui vt
 in dieb⁹ ieiuniorū bis comederetur sed parū, quia

secundū Hiero. quid prodest biduo vel triduo vacuum portare ventrem, si post simul ostruatur, nihil. n. sic inflāmat corpora & genitalia titillat sicut indigestus cibus victusq; conuulsus, vnde infideles irridētes ieiunia fidelīū hispane dicebāt. El ayuno del christiano tres dias malos para su pa
 Quia die præcedente ingurgitat stomachū cibo quia cras est ieiunaturus. in die ieiunij similiter, quia tunc ieiunat, die sequenti similiter quia heri ieiunauit

De indulgentijs.

Q Væritur vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum sonant. Dicendum quod sic concurrentibus quæ sequuntur. Primo requiritur auctoritas in dāte vnde solus Papa potest facere indulgentias plenarias in toto orbe & legati in terminis suę legationis. Archiepiscopus in sua prouintia, & Episcopus in sua diocesi. 40. dierū solum, & in dedicatione basilicæ vnū annum. de pē. & re. cum ex co. & c. nro. Secūdo requiritur causa rationabilis pro qua detur quæ cedat ad honorem dei vel sanctorum, vnde Papa non posset spoliare purgatorium quia nunquā dabitur causa vt talis indulgentia detur secundum sanctum Thomam, quod verum credo per se loquēdo secus per accidens, quia tenendo sicut credo ex dei infinita liberalitate & ex multitudine suffragiorum

CONFESSORVM. Fo. 195.

suffragiorū Ecclesię præcipue in missis pro defun-
 ctis q̃ pauci sunt in purgatorio, si cōcedat Papa si-
 cut potest q̃ aliquis faciēdo aliquid pium eripiat
 animam vnā a pœnis, tot possent lucrari hanc
 indulgentiam quōd purgatorium euacuaretur.
 Similiter tenendo sicut tenet durandus in. 4. dis-
 20. quæsti. 4. quōd non requiritur de necessitate
 causa vt valeat indulgentia nisi solum vt non pec-
 cet cōcedens, Papa posset spolare purgator. licet
 peccaret. Tertio requiritur in recipiente charitas
 vnde non valent existentibus in mortali saltē pro-
 tunc, quia manent causa idest offensa, effectus. i.
 reatus pœnæ tolli non potest. Vbi aduerte quōd
 licet forte esset bonum abstinere a tanta conces-
 sione indulgentiarum & quia paruipenditur the-
 saurus Ecclesiæ, & habent quandam spēm aua-
 ritiaē modo quo cōceduntur, nihilominus tamē
 parum & quasi nihil est quōd conceditur, cū nō
 valēt nisi amicis dei quibus maiora dona sine pro-
 portione concedit Deus pro quolibet opere fa-
 cilimo & elicienti delectabilissimo. Quarto re-
 quiritur quōd faciat id pro quo indulgentia con-
 ceditur. ange. addit alia duo. Primo q̃ accipiens
 credat Ecclesiam habere hanc auctoritatem. Se-
 cundo q̃ sit subditus dātis, vnde existens in alie-
 na diœcesi nō lucratur indulgētias concessas ab
 Episcopo talis loci nisi habeat licentiā à proprio
 Episcopo lucrandi quasunque indulgentias, sed

S V M M A

primum horum reducitur ad esse in charitate, & secundum ad habere auctoritatē. Cōfessio actualis nō requiritur quantū est ex natura talis concessio-
nis nisi hoc intendat indulgentiæ largitor. Vtrū autē hoc intendat, cū dicit vere cōfessis & cōtri-
tis videtur quod intendit dare omnibus existenti-
bus in charitate facientibus id pro quo datur, si se-
mel in anno sunt confessi, ita q̄ de confessis inte-
lligitur secundum statutum Ecclesiæ, qui autē nō
est in charitate tēpore quo accipit indulgentiam
secundū Archi. & Silues. recedente fictione effe-
ctum indulgentiæ consequitur, quia vt dicit glo.
in clemen. vnica de rel. & ven. san. istæ concessio-
nes non sunt amare interpretandæ, sed extenden-
dæ vt valeant omni modo quo possibile est.

Quæritur thesaurus Ecclesiæ vnde cōfici-
tur. Dicendum q̄ secundum durand. &
may. quos sequitur ange. ex solo merito
Christi quia merita sanctorū sunt vltra dignū re-
munerata & exhausta, sed cōmuniter tenetur q̄
ex. 4. conficitur. Principaliter ex merito Christi.
Secundo ex merito beatissimæ virginis. Tertio ex
merito apostolorū & martyrorū. Quarto ex operi-
bus cōfessorū qui in operib⁹ pœnitentiæ superero-
gauerūt ad mēsurā debitorū suorū & multas tri-
bulationes patiēter sustinuerūt, p̄ quas multitudo
pœnarum possit expiari si eis deberetur. Erat autē
sanctorum intentio per hæc opera satisfacere. Pri-
mo.

mo. Pro se. Secundo pro aliquibus determinatis personis. Tertio pro tota Ecclesia, sicut apostolus dicit se implere q̄ defunt passioni Christi in corpore suo pro Ecclesia. 2. corī. primo. Quæ autem sunt cōmunia multitudini, distribuuntur singulis de multitudine per eum qui præest multitudi-
ni, vnde sicut quis cōsequetur remissionē pœnæ si alius p̄ eo satisfaceret: ita si satisfactio alterius ei at-
tribuat per eum qui potest. Et nota q̄ remissio pœnæ fit per indulgentias & per sacramēta aliter & aliter, nā in indulgentijs fit per modū solutio-
nis, in sacramētis ex mera liberalitate Dei & pa-
cto. Ad rationem alterius opinionis dico q̄ opus bonū pœnale sanctorum dupliciter cōsideratur. Vno modo vt est meritoriū et sic nō trāsgreditur personā merētis, nisi solū meritū Christi qui sibi & alijs meruit & sic nullus plus meruit, quā acce-
perit vel accepturus sit in seipso. Alio modo con-
sideratur in quantū est satisfactorium & sic multi sancti plus satisfecerunt quā debuerunt.

Q Væritur in missa in memento quomodo se
debeat habere sacerdos. Dicendum q̄ breui-
ter ne muscæ venientes perdant suavitatem vi-
guētī. Vnde potest dicere, tibi domine cōmēdo
parētes meos, fratres, cōsanguineos et affines, om-
nes filios meos per confessionem, omnes amicos
meos & benefactores & meis orationibus com-
mendatos, & pro quibus hodie celebrare propo-

B iij sui,

de
me
men
misse

fui,specificando aliquos,prouide domine his secundum misericordiam tuam sicut vis & potes & velle debere me nosti.

Q Væritur utrū sit aliquis error in sacra scriptura. Dicendum quod secundum beatū Hierony. super. psalmū attendite, multi sunt errores in sacra scriptura vitio scritorū nā Matth. 13. vbi dicitur, vt impleretur quod scriptū est per Esaiam. aperiā in parabolis os meum. dici debet per asaph. quia in esa. illud nō legitur. Vbi in Mar. dicitur hora tertia crucifixus est debet dici hora sexta vbi dicitur Matt. 27. sicut scriptū est, in Hieremia. dici debet in Zacharia. Abulensis etiā dicit, q̄ ecclesia errat in Kalēdario, sed hoc proprie non est error. Nota q̄ Materiæ vbiq; prædicabiles sunt hæ. Primo contra blasphemiam Dei & sanctorum. Secūdo cōtra irreuerentiā ad sacramenta, ad Ecclesiam & ad diuina. Tertio cōtra concubinatum & luxurias publicas ac ludos. Quarto contra beneficia quæ vulgo dicuntur hechizerias. Quinto cōtra excessum in vestibus & adinuētionibus infernalibus, scindēdo calceos & huiusmodi. Quilibet quantūcunque iustus quotidie debet se accusare, quia nō seruit deo quātū d̄bet, nec quātū potest, nec quātū deus meretur.

Q Væritur utrū sine baptismo puer possit saluari. Dicendum quod secundū legē cōmunē puer in syluis moriens sine baptismo

CONFESSOR VM. Fo. 197.

ptismo ex defectu aquæ, dānabitur secundū bea-
tum Tho. in quo li. quia nisi quis natus fuerit ex
aqua & spiritu. &c. Pie tamē creditur quod si ma-
ter pręgnans faciat aliquod speciale obsequium
Deo pro saluatione pueri, si cōtingat abortus vel
infans ex defectu aquæ sine baptismo moriat ur,
quod non dānabitur, sed ex Dei misericordia va-
lebit illi ad remissionem originalis, sicut ante le-
gem valebat oblatio facta a parentibus pro filijs,
cum ex gratia euangelij non sit artacta via salutis,
immo aliqui tenēt quod si quis christianus faciat
aliquid pro saluatione puerorum infidelium, q̃
saluantur quia talis tenet locum Ecclesię & parē-
tum, non tamen hoc est certum.

Q Væritur qua hora dominus noster fuit an-
nunciatus natus, mortuus, surrexit, ascēdit,
misit spiritum .s. veniet ad iudicium.

Dicendum quod annunciatio domini facta dici-
tur in principio noctis, vnde in eius memoriam
hac hora pulsatur ad aue Maria. Alij probabilius
dicunt quod media nocte est annunciatus & na-
tus, vnde Sapient. 18. Dum quietum silentium te-
nerēt omnia & nox in suo cursu medium iter ha-
beret omnipotentes sermo tuus a regalibus sedi-
bus venit. Spirauit autem hora. 9. idest hora. 3.
post merediē. Surrexit diluculo, hoc est hora 3.
post mediam noctem diei dominicę. Ascendit
in cælum hora sexta idest hora. 12, dici quia anti-
quitus

†

nat
medi
no ite

quitus illa hora à viris tēperatis fiebat cœna, & a-
 te ascensum suum dominus comedit cū discipu-
 lis, vt dicitur actu. primo. Veniet autē ad iudiciū
 secundum aliquos hora qua ascendit idest meri-
 die, sed secundum alios veniet media nocte, vnde
 Matth. 25. media nocte clamor factus, ecce spon-
 sus venit, & prima Thesa. 5. dies Domini sicut fur
 in nocte veniet. Nescitur tamen hora determina-
 ta punctualiter, vnde Mar. 13. dicitur de illa die et
 hora nemo scit. Missit vero spiritum sanctum ho-
 ra tertia idest nona hora ante meridiem,

V Trū sit cōtra charitatē repellere à religione
 descendētes ex iudæis. Pro respō, notādum
 q̄ sicut non tenetur quis dare eleemosynam
 sub præcepto nisi existenti in articulo necessitatis
 extremæ, & quādo nō apparet alius qui velit pui-
 dere, ita similiter facere eleemosynā spūalē qualis
 est receptio ad religionē, nō cadit sub præcepto
 charitatis nisi in casu quo alias quis nō posset ani-
 mā saluare, q̄ nūqua cōtinget quia & in habitu se-
 culari potest quis pfectionis cōsilia implere & salua-
 ri & plures sunt religiones aliæ quas potest adire
 vbi recipietur. Si tamē nulla esset suspicio de illis
 q̄ hæreticabūtur, & præsūmitur q̄ sunt bonæ cō-
 uersationis & habiles, sicut quādo a remotis descē-
 dunt a iudæis, irrationabile est tales repellere, tūc
 quia salus nr̄a ex iudæis est ex quibus Christus est
 secundū carnē apostoli & plurimi patres fidei, &
 ingratitude

ingratitudo est sui generis filios repellere, & occasio daretur iudæis q̄ nō veniāt ad fidē dū conuersorū filios a religiōe itelligūt repulso, tū quia religionis status talis est vt potius in fide solidentur, quā alios inficere possint, & beatus Petrus martyr ex hæreticis hereticorū maleus fuit & beatus Dominicus hæreticum adiudicatū igni petijt, qui postea sanctus frater fuit.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione licite sumere possit reliquias eucharistiæ in Calice vel extra remanētes. dicendū q̄ secūdū Scotum in. 4. dis. 8. & Palu. quantuncūq; sit modica reliquia apparens nullo modo est accipienda, cū non sit ieiunus sed seruetur in crastinū vel alteri ieiuno & disposito tradatur. Sed quia secūdū Docto. in. ca. liquido. de conse. dis. 2. tota ratio quare sumens hoc sacramētū debet esse ieiunus est propter reuerentiā sacramēti, vt primus cibus in stomacho pro illo die sit sacramentū, cū maior reuerētia fiat sacramēto si statim reliquię apparentes sumātur licet sumpserit lauatoriū et nō sit ieiunus quasi in crastinū seruētur vel si quaratur qui sit ieiunus, cū ista fieri vix possint sine irreuerētia & periculo reliquiarū, videtur q̄ liceat illas statim sumere, maxime si nō sint ī magna quātitate, quia q̄ parū distat à re, nihil distare vī & q̄ fit in cōtinenti vī in esse. c. de pac. l. petēs. sic tenet Caietanus Siluel. & alij plures quia sicut prādere dicitur vnus actus

actus constans ex pluribus requisitis ad prædium
 ut sumere panem carnes & vinum, ita sumptio
 eucharistiæ sub vtraque specie & actus ablutio-
 nis, parua mora interueniēte pro vnico actu com-
 putantur, & ita censetur ieiunus summere, sicut
 in pasceue, pars hostiæ missa in vinum non cō-
 secratum, quamuis vinum prius descendat in sto-
 machum dicitur sumi à ieiuno, quia totum illud
 computatur pro vno actu. Aduerte q̃ humor ma-
 nens in calice post sumptum sanguinem cum sit
 accidens vini & accidēs non migret de subiecto
 in subiectum, est subiectiue in vino consecrato,
 quod adhuc ibi manet ut in pluribus, ideo quous-
 que desiccet totaliter illa humiditas reuerenter
 tractāda est quia ibi vere est sanguis Christi. Ideo
 lauatorium primum debet fieri cum vino & su-
 mi à celebrāte reuerēter. de celebra. missa. ex pte.

Vtrum non confesso sola contritione liceat
 accedere ad sacramentum eucharistiæ. Dicē-
 dum quod secundum beatum Tho. ad eu-
 charistiam & ad sacramentum ordinis sacri non
 licet accedere sine actuali cōfessione præuia, quia
 summa purificatio quæ est per confessionē requi-
 ritur ad sumum sacramentū eucharistiæ, sed quia
 de necessitate nō est opus nisi ut homo in gratia
 & cū debita dispositione accedat ad hoc sacramē-
 tum, quod fit per solam cōtritionem, si quis esset
 certus q̃ est contritus, non videtur aliud requiri
 ex lege

*Declaratio per
 Concilium tridentinum*

*xlom
 ricatg
 Agni
 act poss
 cedon
 dendi
 ituz
 laon
 itia
 ine
 onfessio
 ches*

ex lege diuina, & sic tenet Caietanus super. 3. par
quæsti. 80. Sed quia nemo scit an sit contritus sic
nec quod est in gratia : nec est qui delicta intelli-
gat & ex culpis nostris omnes cæci sumus, teme-
rarium videtur quod habens copiam idonei con-
fessoris post mortale accedat non confessus ad eu-
charistiam. Et idem si per multos dies non est cō-
fessus nisi sit valde recollectus, vnde Ecclesia sta-
tuit quod semel in anno omnes cōfiteamur vt in
paschate communicemus, qui vero confessus est
& post paululum accedit ad communionē & ibi
recordatur de aliquo mortali, non peccat morta-
liter cōmunicando proponens post cōmunionē
confiteri, præsertim si iam est positus in loco cō-
munionis, vel si non potest tunc com mode con-
fiteri vel sine nota & aliquali scandalo.

V Trū consecrata ara in capsula lignea, ita quod
vnctio consecrationis fit in solo lapide & li-
gnū apponitur vt sit capacius altari vel pro-
pter reuerētiam ne passim ara tangatur sed lignū
excretur altare amoto ligno a lapide, ita q̄ egeat
reconsecratione. Dicendum quod aliqui tenent
quod tunc nec lignum nec lapis consecratur, sed
compositum ex vtroque & ita cum per amotio-
nem altare patiatur enormē lēSIONEM, reconse-
cratione eget. sed Ioā. and. in. ca. ligneis de cōse.
Ecclesiæ. & Siluef. tenent quod non execratur,
quia quantuncunq̄ sit paruissimus lapis sufficit
ad altare

Contra
case
Contra
debetur
natio

ad altare vt possit consecrari & in eo celebrari, dū
tamen in hora consecrationis maior pars calicis
vel hostiæ possit teneri super lapidem, & conse-
cratio non fit in ligno, sed in lapide solo, & amo-
to ligno adhuc manet forma eius.

Vtrum infamatus de vno, inquisitus tenea-
tur respondere de alijs quæ fecit de quibus
non est infamatus. Dicendū quod secun-
dum Palu. quem sequuntur Vincētius vandelosū
per constitutiones prædicatorum: & Siluester. ti-
tulo inquisitio. tenetur tam de se quàm de alijs si
sunt in tali statu alijs, quod potest iuste contra eos
agī pro vno crimine quando nō sperat correctio-
nem eorū: maxime quando peccatum eorū est in
periculum cōmunitatis: vt quia scit eos fures &
impœnitentes: cum autē qui iam poenituit accu-
sare non debet, nisi iuste de eo nominatim inter-
rogaretur: quia non propter occultationem pec-
cati sed peccatoris homo de occultis iudicare pro-
hibetur: ideo quando per vnum crimen est diffā-
matus, debet de alijs etiam dicere veritatem. Sed
Caietanus secunda secunda. q. 69. tenet contra-
rium & facit. ca. inquisitionis de accusa. vbi dici-
tur inquisitio solū fiat super his de quibus elamo-
res aliqui præcesserūt: nec ratio eorum concludit
quia peccatum occultū non est publicandum nō
alia ratione nisi quia est occultū: & per cōsequens
exemptū est ab inquisitione humana & iudicio:

& in-

& infamatus de vno non est ita infamatus sicut infamatus de pluribus, nec omnia crimina similiter infamant. Dicitur autem infamia frequen vox non apud discolos, sed apud viros probos vnde aliquis rationabiliter redditur suspectus de aliquo crimine.

Vtrum Papa possit dispensare in iure diuino. Dicendum q̄ sic in his casibus. Primo quo ad particulares applicationes iuris diuini & naturalis, quia talia non habent vigorem nisi ex lege positiua, vt punire maleficiū hac vel illa pœna. Secundo in his quæ dicuntur de lege diuina, quia continentur in doctrina Apostolorum vt quod bigamus non ordinetur. Tertio interpretando (quod large dicitur dispensatio) vtrū in aliquo particulari habeat locum ratio legis naturæ & diuinæ: puta an ista subtractio rei alienæ sit furium. Vnde interpretatur omnia dubia circa fidem mores & scripturam quia quando ad cōditorem legis non est facilis recursus, inferior potest interpretari legem superiores: alias Christus non fuisset prouidus pater familias, nec Papa posset dici eius generalis commissarius: cuius oppositum est verum vt patet. 2. quæstio. 6. qui se scit: sic intellige decretistarum dicta, quod Papa potest ius diuinum interpretari, declarare, distinguere & limitare: vide in prima secundæ. quæst. 110. & in. 3. distin. 37.

Vtrum

VTrū religiosus cui ex professione. 37. est prohibitus esus carniū factus Episcopus peccet mortaliter comedendo carnes feria .6. quando in ea euenit natalis domini. Dicendum quòd Caietanus secunda secundæ. quæsti. 185. tenet quòd peccat mortaliter, quia beneficium canonis concedentis esum carniū in natali domini excipit eos qui regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus. de obser. ieiū. ca. fina. sed Siluest. titu. de ieiū. §. 10. tenet oppositum. Primum est verum de rigore litteræ, sed secundū est in practica apud aliquos.

Vtrum bono opere facto cum negligentia q̄ est culpa venialis vel ex inani gloria veniali & huiusmodi mereamur vitam æternam. Sāctus Doctor in secunda secundæ. quæsti. 132. ar. 3. sentit quòd nō, dicens nullus peccando meretur vitam æternam. Ideo opus virtutis factum ex inani gloria perdit vim merendi vitam æternam, si propter inanem gloriam fiat, etiam si illa non sit peccatum mortale. Sed quando aliquis amittit mercedem æternam simpliciter propter inanem gloriam tūc est inanis gloria peccatum mortale quando autem amittit non simpliciter sed quantum ad vnū actum est veniale: itaque per omne mortale homo amittit vim merendi vitam æternam simpliciter: per venialia autem amittit non simpliciter sed quo ad illum actum solum, sed in.

3. par. q. 79. 8. dicit quod sumens eucharistiam cum veniali actuali perdit quandam refectionem spiritualis dulcedinis, sed non augmentum gratie & charitatis. Sed omnis actus quo augetur gratia est meritorius vite eterne: ergo opus bonum elicitum negligentia veniali est meritorius: & sic videtur dicendum quod talis actus est meritorius simpliciter, & demeritorius secundum quid. Et similiter bonus & malus moraliter simul secundum quid. Alij tenent quod eligens dare eleemosynam propter Deum cum inani gloria veniali habet electionem simpliciter malam, quia bonum est ex tota integra causa. Propterea securissimum est: Deum bene operamur saepe reddere ad cor & reificare intentionem.

Vtrum confitens peccatum quod non fecit timore torturae peccet mortaliter. Aliqui dicunt quod non, quia oblati duobus malis minus malum est eligibilis. Posito autem ad quaestionem imminet amissio vite per tormenta & fame: ergo licite eliget saluare vitam perdita fama. Sed quia non sunt facienda mala ut veniant bona, & potius debet quis quecumque mala pati, quam malo consentire: verius alij tenent quod non licet mentiri imponendo sibi falsum testimoniū pro saluanda vita: maxime quia tale mendacium esset mortale & quia perniciosum & quia in iudicio de his in quibus iudici tenetur manifestare veritatē.

Vtrum Christus in hostia consecrata videat nos oculis corporis. Dicendum q̄ dato q̄ corpus Christi sit in sacramento ad modū substantiæ, & non modo quantitatiuo quo visio fit: tamen in sacramēto & ex sacramēto videt nos oculis mētis & corporis: non quia est in sacramēto nec prout est in sacramēto, sed quia ibi realiter est viuens & vidēs: vnde quæ alias videt Christus non definit videre per hoc q̄ consecratio fit. Facta consecratione poterit sacerdos dicere sequentia, verbum caro factū est, vere tu es Deus absconditus sanctus Israel saluator, aue verū corpus natū de Maria virgine, vere passum immolatū in cruce pro homine, esto mihi prægustatum mortis in examine. Et quando actu eleuat hostiā dicat. Laudate dominū omnes gentes, laudate eū omnes populi: finita consecratione calicis dicat. Adoro te latens deitas quæ sub his figuris vere latitas: plagas vt Thomas non intueor, tamen te esse verum Deum cōfiteor. Et quando eleuat dicat. Te Deū laudamus, te dominum confitemur, te ergo quæsumus tuis famulis subueni, quos precioso sanguine redemisti: deposito calice dicat illud quod dixit Iacob. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Vtrum pro furto simplici liceat iudici occidere hominem. Dicit Scotus in. 4. distin. 15. q. 3. arti. 2. q̄ cum lex diuina absolute prohibeat

beat hominem occidi & nulli inferiori liceat dispensare in lege superioris : nulla lex humana statuens hominem occidi est iusta, si hoc statuatur in illis casibus quos Deus non excipit: excepit autem Deus homicidam blasphemum adulterum & alios in exodo, peccatum autem furti non excepit: ideo nisi reuocauerit reuocatione speciali quod non habetur ex scriptura, nec de bula super hoc descendente de coelo audiuius : nulli iudici licet occidere hominem pro solo furto: dico autem solo quia si est fur & inuasor praesumitur etiam homicida: unde Exo .22. fur nocturnus impune occiditur, qui autem de die intrantem ad furandum occidit homicidij reus est: quia praesumitur quod furans de nocte occideret sibi resistentem si posset, non autem qui de die intrat ad furandum. Esto etiam dicit quod Iudeis licuisset pro solo furto occidere: magis videtur per misericordiam Evangelicam iste rigor reuocatus, quam rigor contra adulterum quia furtum minus peccatum est quam adulterium: iuxta illud prouerbiorum. sexto. non grandis culpa est cum quis furatus fuerit, sed poena de adulterio reuocata est in illo. Ioannis octauo, nemo te condemnauit mulier, nec ego te condemnabo. Sed dicendum quod cum omnis pars naturaliter sit propter totum : unde membrum putridum propter salutem totius corporis abciditur, & quolibet persona singularis sit pars

communitatis: quicumque est nocius communi-
tati & corruptius laudabiliter occiditur per illū
qui gerit curam totius multitudinis: vnde quem-
cunq; mortaliter peccantem ex cuius peccato se-
quitur turbatio in communitate licite Iudex oc-
cidit: & talis est omnis fur & de quolibet fure tā
diurno, quā nocturno præsumi potest q̄ ani-
mo saltem sit homicida: nec est hoc contra beni-
gnitatem euangelicam, secundum quam vita cor-
poris perdenda est vt saluetur anima: & commu-
niter qui à iudice occiduntur in domino moriū-
tur contriti & confessi: quibus si indulgeretur for-
sam alias in suis sceleribus incorrecti morerētur:
& apostolus consulit tradere aliquos Sathanæ vt
spiritus saluus fiat, vt Petrus Ananiam cum vxo-
re perdidit propter occultationem pecuniæ. Vn-
de sine scrupulo fur incorrigibilis & adulter oc-
cidi potest, nec est super hoc facta reuocatio à
Christo: cum ista scelera sint maxime turbatiua
boni communis. vide. ff. de pœ. l. capitalium. §.
famosos.

Vtrum beata virgo peperit dominū per mē-
brum genitale sicut cætere fœmine. Dicen-
dum quòd abulensis quem multi sequuntur
tenet quòd non: sed per totam latitudinem vteri
virginalis processit Christus tanquam sponsus de
thalamo Matthei. 2. sed communis schola theo-
logantium asserit quòd exiuit per membrum ge-
nitale

nitale manente incorrupto claustro virginco.
 Quia in his quæ pertinent ad speciem humanam
 debuit dominus secundum Apostolum per om-
 nia fratribus assimilari maxime in his quæ nõ de-
 rogant perfectioni scientiæ & gratiæ: & speciali-
 ter beatus Ambrosius hoc sentit dicens q̃ Chri-
 stus nascendo non apparuit vuluam matris & idẽ
 Bernard.

Vtrum sit blasfemia abnegare Deum Iu-
 deorum. Dicendum quòd cum fides mo-
 dernorum & antiquorum patrum vna nu-
 mero sit, quia omnes secundum Apostolum ha-
 bemus eundem spiritum fidei: & vna est Ecclesia
 militantium sub noua & veteri lege differentium
 in solo modo loquendi, nam quem illi credebant
 venturum nos credimus iam venisse. Abnegare
 Deum Iudeorum qui fuerunt ante Christum est
 completa blasfemia: sed intelligẽdo de Deo quẽ
 moderni Iudei fingunt cum ille non sit trinus &
 vnus: & Deus non trinus & vnus realiter non sit,
 sed solum secundum falsam illorum imaginatio-
 nem: quia in simplicibus aut totum dicitur aut to-
 tum negatur cum non habeant partes: sequitur q̃
 abnegare Deum quẽ Iudei moderni collunt non
 sit blasphemia: quia illi negat Deum esse trinum,
 & per consequens Deus eorum pro nullo suppo-
 nit, quia Deus non trinus, non est Deus. Absolute
 autem dicere, nego Deum Iudeorum: male sonat

S V M M A

ex quibus patet q̃ Deus quem modo adorant nō dedit eis legem nec eduxit eos de Egypto.

Vtrum sit laudabile iuducere aliquem ad religionem. Dicendum q̃ sic ex genere suo, sed in particulari duo consideranda sunt: vnum ex parte personæ inducendę, alterum ex parte religionis ad quam inducitur. Ex parte personæ oportet quod non coactus sed spōtaneus ob Christi imitationem & fugam seculi intret & non ob aliud: interiori affectu relinquens gloriam & honorem carnem & sanguinem & omnia temporalia propter Christum: totam spem suam ponens in eo, nam agitur de dispositione totius vitę suę: quod nisi sponte & ex animo fiat retrocedet, vel religiosus in malam vitam declinabit. Ex parte religionis oportet vt in ea ita exemplariter viuatur: vt inductus habeat occasionem proficiendi. Nam si maiores tepide viuunt & inter minores est multa relaxatio, non parum periculum imminet inducto scandali: dum credens se ad perfectionis semittam induci, inuenit intus tantam remissionē & imperfectionem: unde exponenda est ei qui inducitur, difficultas quę erit ei ex imperfectione consortium. Similiter si religio ad quam inducitur non est reformata, vituperabile est inducere ad illam & ingredi: quia consilia euangelica ad quę se astrinxerunt non solum non seruant à vita regulari exorbitantes: verum

rum etiam præcepta Dei & Ecclesiæ sæpius apud eos franguntur.

Vtrum impotens recuperare rem sibi debitam via iuris peccet accipiendo eam. dicendum q̄ regulariter non licet accipere rem suam apud furem vel aliud detentam quia ageret contra ordinem iuris, cum nemo sibi in propria causa debeat ius dicere. In casu autem in quo propter potentiam detinentis vel iudicis iniustitiam aut propter defectum probationum aut propter maius damnum amicitie pacis rerum & huiusmodi, non potest iudicis via sibi debitum recuperare, & absque scandalo periculo & præiudicio cuiuscunq; potest accipere à debitore, unde sibi satisfaciatur occulte. Prouidebit tamen cauere, ut debitor sciat se non teneri amplius ad restitutionem. Et si sententia excommunicationis super hoc feratur non incurret: declarabit tamen factum iudici si commode potest in secreto. Vide supra.

Si liceat pluries in die celebrare.

Vtrum liceat pluries in die celebrare. Dicendum quod in natali domini ter licet celebrare, semel tantum ante auroram: unde quauis in aurora liceat omnes tres missas simul vel di

S V M M A

uifim dicere, ante auroram tamen folam vnam licere. In refurrexione domini antiquitus bis celebrabatur. Conuenientiffimum tamen effer quod in die animarum liceret bis celebrare: femel pro omnibus defunctis in vniuerfali iterum pro defunctis in fpeciali: præcipue quia fecundum Palu. in die animarum non licet celebrare nifi pro omnibus generaliter. In his etiam cafibus fi facerdos fit ieiunius licet saltẽ bis celebrare. Primo fi poft miffam occurrit defunctus, vbi effer confuetudo quæ cum miffa fepeliatur. Secundo pro neceffitate infirmorum viaticũ petentium. Tertio pro neceffitate peregrinorum, die feffo quando omnes debent audire miffam. Quarto propter nuptias. Quinto fi habet duas Ecclefias cõmendatas. Sexto quando eodem die occurrunt duæ miffæ vt in quadragesima. Septimo fi fuperueniat Epifcopus vel alia magna perfona in die feriali quam nõ decet fine miffa transire, & à fortiori in die feffo de præcepto propter quemcunque. Oñtauo, quoties occurrit neceffitas vrgens arbitrio boni viri: quia in. ca. confuluiffi. de cele. miff. dicitur quod caufa neceffitatis licet pluries in die celebrare. Nono propter paupertatem Ecclefiarum & facerdotum charitatem. In his fine fcrupulo licet bis celebrare nec effer abrogatum per non vsum fecundũ docto. in. d. ca. & ca. te referente. & de confe. diftin. prima. fufficit. In Ecclefijs etiam conuentualibus debent

CONFESSORVM. Fo. 205.

debent quottidie collegialiter dici duæ missæ,
vna de officio, alia de defunctis. de cele. mis. cum
creatura, & secundum Panor. peccant non ser-
uantes, sed secundum alios nō est peccatum quia
abrogatum est.

Vtrum faciens bonum opus nihil cogitan-
do de Deo, nec actu illud referens in Deū,
faciat contra præceptum Apostoli, omnia
in Dei gloriam facite. Pro responsione sciendum
quòd sicut cum supremo agente stant inferiora
agentia: & multa prima agentia in genere hoc vel
illo vt patet in regnis: ita cum vltimo fine simpli-
citer totius vniuersi stant multi vltimi fines in ge-
nere hoc vel illo. nec esse vltimum finem in ge-
nere derogat vltimo fini simpliciter: immo vltimus
finis in genere ordinatur ad vltimum finem sim-
pliciter. Finis autem vltimus in genere dupliciter
consideratur, vno modo vt est vltimus in illo ge-
nere: & ex hoc habet quòd omnia illius generis
sint propter ipsum, & quòd ipse non sit propter
aliud in illo genere. Alio modo secundum q̄ ordi-
natur ad finem vltimum simpliciter. Nam res sic
sunt institutę à Deo, quòd omnes ex natura sua or-
dinātur in vltimum finem simpliciter. Vnde qui
bonum operatur etiam si nihil cogitet de Deo si
se habeat ad res vt sunt institutę & ordinem hunc
quem habet ex se non peruertat actualiter vel vir-
tualiter aliud intendendo: propter Deum opera-
tur &

tur & implicite refert illum in Deum : sicut qui appetit scire philosophiā nihil cogitādo de Deo: appetit aliquid propter se, sed quia tendit in illam rem vt est: appetitus ille non excludit ordinē eiusdem ad aliud: quamuis nec includat explicite, nec ad hoc tenetur semper quādo hoc appetit. Vnde infideles succurrētes egenis ex naturali pietate nō peccant mortaliter: nec omnis actio eorū est peccatum nisi quando similia ordinant ad finem suae infidelitatis. Vnde in gentilibus quamuis nō fuerint vere virtutes, quæ sunt dispositio perfecti ad optimum simpliciter: & hæc est mens beati Augustini: potuerunt tamen esse habitus virtuosī qui sunt dispositiones ad optimum in genere, idest: ad foelicitatem naturalem. Ad rationem in oppositum dicitur q̄ verbū apostoli consilium est non præceptum secundum multos: & si sit præceptum est affirmatiuum quod obligat semper sed non ad semper sed pro determinato tempore: puta cum quis vult sumere eucharistiam vel est in periculo mortis & similibus, vide sanctum Th. in. 3. distin. 36. arti. 6. opinio autem Dionisij, quæ etiam videtur esse domini Hispalen. in. 2. sententiarum. dist. 41. quæstio. 1. not. 1. quod homo ex præcepto charitatis tenetur se, & omnes actus suos referre in Deum saltem virtualiter, non est vera: quia sequeretur quod dans eleemosynam tēpore quo tenetur, si det non discussa consciētia, peccabit. & quotiescunq;

CONFESSORVM. Fo. 206.

tiescunque dederit: non habita prius probabilitate morali quod est in gratia sequitur etiam quod quando occurrit tempus implendi aliquod præceptum vt honorare parentes & huiusmodi: tenetur homo tantum discutere conscientiam an sit in peccato: sicut quando vult cōmunicare. Item sequeretur quod existenti in mortali non esset consulendum dare eleemosynam nec facere aliud opus de genere bonorum, si ista operando peccat mortaliter: quod est contra omnē sanctorum doctrinā: sequitur etiam q̄ existens in peccato tantū demeretur quando elicit opus bonum, sicut quando prauē operatur quod est absurdum.

Vtrum opera bona mortificata per peccatum mortale viuificentur per sequentē penitentiam. Pro respōsione notandū q̄ opera nostra aliquādo dicuntur viua: aliquando mortua, aliquādo mortificata, nōnunquā mortifera. Viuū dicitur opus quod procedit à gratia quæ est principiū vitæ spiritualis, & quod potest perducere ad gloriam quæ est vera vita. Mortuum dicitur bonum opus quod fit extra charitatem, quod potuit esse viuum si charitas adesset. Mortificatum dicitur opus factum in charitate: sed propter impedimentum peccati mortalis superuenientis non potest efficaciter perducere ad vitā æternam. Viuificatur autē amoto impedimento illud mortificante. Mortiferum opus dicitur opus peccati

*De
operi
humano*

peccati mortalis: quia stipendia peccati mors, his habitis. Dicendum quod secundum beatum Th. ut aliqui ei falso imponunt: opera mortificata per peccatum mortale non reuiuiscunt per sequentem poenitentiam quo ad præmium essentiale, sed solum quo ad præmium accidentale. Sed contra quia in.3. par.q.90.arti.5. ait quod per opera illa manent in acceptatione diuina postquam sunt mortificata & quantum est de se habent efficaciam perducendi ad vitam eternam: sed quod isti ad hoc non profint est ex impedimento peccati quo sublato per poenitentiam, recuperant efficaciam perducendi eum ad vitam eternam sicut prius. Sed prius perducebant ad vitam eternam & valebant quo ad præmium substantiale & accidentale, ergo & post. Vnde absolute ibi concludit sine limitatione: quod opera mortificata reuiuiscunt per poenitentiam. Item in solutione ad secundum ait, sublato obice peccati per poenitentiam: Deus tribuit quod opera merebantur, sed utrunq; præmium merebantur, ergo. Facit quod dicitur, Ioe. reddam vobis annos quos comedit locusta, super quo glo. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amissistis: & parabola filij prodigi, cui reuertenti ad patrem post dissipata bona luxuriose occurrit pater gaudens & iussit dari stolam primam & restitui omnia quæ prius habebat. Lu.14. Reuiuiscunt igitur opera mortificata

ficata quo ad præmium effentiale & accidentale
 sed non in eodem gradu: sed secundum q̄ pœni-
 tens cum maiori vel minori conatu vel æquali re-
 surgere satagit & magis vel minus detestādo pec-
 catum. Sicut si cadens in mortale habebat. 10. bo-
 na opera & charitatem & gratiā vt decem: si per
 pœnitentiam resurgens parum conetur amando
 Deum & detestando peccatum: ita vt non resur-
 gat in gratia nisi vt vnum, tali decem bona opera
 quæ prius habebat & charitas & gratia restituun-
 tur, quia ad illa habet ius: non tamen in eodē gra-
 du quo prius sed in vno in quo resurgit solum. De
 nouem autem alijs gradibus & de hoc quòd fer-
 uētur vt decem aliquando Deo seruiuit: habebit
 in cœlo gaudium accidentale si tunc moriatur: &
 hoc intendit sanctus Tho. vbi supra, ad tertium:
 sicut si propter crimen proditiōis quis perdat de-
 cem opida & priuatam gratiam quam habebat
 cum rege: si post reconcilietur regi pœnitens de
 sua proditiōe, restituit ei decem opida quæ ami-
 serat: ad gratiam autem & amicitiam suam, & (vt
 Hispanè loquar) à su priuança: non admittit nisi
 secundum quòd credit ipsum pœnitere de præte-
 rita offensa. Vnde quamuis priora opera omnia
 reuiuiscant per pœnitentiam: non tamen semper
 homo resurgit in maiori charitate nec ad maiore
 gloriam quamuis resurgat cum pluribus bonis o-
 peribus: nisi dicatur cum Scoto quòd gloria prin-
 cipali-

S V M M A

ci palius respondet bonis Episcopus quā gratiā,
quod ramen falsum est, quia vt dicitur ro. 6. gra-
tia Dei vita æterna, & iustificati gratis per gratiā
ipsius, vnde dicitur. ge. z. respexit deus ad abel, &
munera eius, vbi patet quòd prius Deus acceptat
personam, quā opera imo opera de genere bono-
rum seclusa gratia dicuntur panus menstruata.
Sed contra quia in Psalmus dicitur, &. Rosel. 2.
reddet vnicuique iuxta opera sua. Et secūdum cō-
siliū sacrae scripturae vtile est continue quan-
tum possibile est opera meritoria exercere, vnde
dicitur, quātum potest manus tua iustanter ope-
rare. Dicendū quòd vtile est exercere bona ope-
ra etiā in statu peccati mortalis, quia per hęc dis-
ponitur ad gratiam, & similiter in statu charitatis
quia omne opus bonum factum in charitate præ-
sertim si feruenter fiat, auget gratiam & cōseruat
vel disponit ad augmētum, quia vt dicit Grego.
amor Dei nūqua est ociosus, operatur enim ma-
gna si est, vnde in lege iussit Deus vt ignis assidue
coram ipso arderet quem sacerdos tenebatur nu-
trire subiiciēs ligna per singulos dies. Meritis igi-
tur & gratiæ respōdet gloria sed principalius gra-
tia, operibus vero meritorijs vt sunt elicita a gra-
tia. vide capreo. in. 4. distin. 14. & Scotū. disti. 22.

Vtrum liceat occidere tyrannum cuilibet de
populo. Dicendum quòd duplex est tyran-
nus quidam in modo regendi tantum: vt
sæpe

sæpe contingit quòd veri domini tyrannice re-
 gunt ad suam vtilitatem omnia conuertentes, dis-
 cordias inter subditos nutrientes vt ipsi lucrentur
 & exaltentur, & talẽ non licet occidere cuilibet
 de populo, posset tamen respu. a qua habet aucto-
 ritatem si monitus nollet corrigi ipsum depone-
 re: si à superiori non potest haberi remedium etiam
 si iurasset in perpetuum ei obedire. Alius est tyrā-
 nus ex ipso iure dominij, quia, scilicet, sibi vsurpa-
 uit dominium vi armorum vel alias inique. & ta-
 lem cuilibet de populo licet occidere pro liberta-
 te populi, quando non est recursus ad superiorẽ,
 a quo possit haberi iustitia super hoc nec tunc oc-
 ciditur à persona priuata auctoritate priuata sed
 publica, quia talis est hostis populi habens con-
 tinuum iniustum bellum cum populo, ex quo in-
 uasor & oppressor est iuris & libertatis publicæ,
 & ex quo inuasit populum & se dominum nomi-
 nauit bellum est inchoatum nec est aliquā tregua
 interruptum sed succumbens iacet populus. Cū
 autem bellum hoc iustum sit ex parte populi, &
 ex parte tyranni iniustum, sequitur quòd quilibet
 de populo insurgens pro populo contra tyrannū
 bellū agat iustū, & per consequens licite occidet
 illū auctoritate iusti belli q̄ est auctoritas publica,
 nec obstat, tyrannus à principio sine bello se fe-
 cerit dñm, qui avsurpatio dominij inuito populo
 est de bellare populū, & semper est bellū impli-
 citum

citum & publica semper interuenit autoritas : & vices totius gerit vtiliter eius negocium getens, qui ad ipsius liberationem procedit. Hoc modo ait occidit eglon regem Moab pro liberando populo ab eius seruitute. Iudic. 3. vide sanctum Tho. 2. 2. q. 64. arti. 3. & in. 2. sententiarum. distin. 44. articulo penultimo.

Vtrum vir in prima vice qua accedit ad meretricem committat peccatum stupri cum sit virgo. Dicendum quod cum vir ex coitu nullum perdat naturale signaculum quo inhabilior reddatur coniugio : nec perdat aliquid paterne custodiæ naturaliter commendatum seruadū vsq; ad cōiugium sicut est in foemina : talis coitus simplex fornicatio est & non stuprum.

Profitis duobus de quorū altero habetur probabilitas moralis quod est in gratia & de altero quod est in mortali: vtrum grauius peccet occidens existentem in gratia quam occidens existentem in mortali. Aliqui tenent quod occidens existentem in mortali grauius peccat: quia est causa eius damnationis & hæc circumstantia præponderat bonitati alterius : & hi similiter dicunt quod eisdem existentibus in extrema necessitate: qui non posset subuenire nisi alteri eorum, tenetur magis subuenire malo quam bono : quia subueniendo malo forte poenitebit & sic saluabitur, & bono solum esset causa mortis corporalis. Alij tenent

renent oppositum in utroque casu: quia cum peccatum dupliciter dicatur grauius altero, scilicet, ex parte obiecti & ex parte nocimenti: sicut homicidium ex parte nocimenti est grauius periurio & tamen ex parte obiecti est e contra: grauitas quæ est ex obiecto est per se grauitas & præponderat grauitati ex nocimento quæ est per accidens. Unde simpliciter grauius peccat occidens iustum quam peccatorem: & deserto iusto subueniens peccatori, quamuis quantum ad aliquid & secundum quid grauius offendat occidens peccatorem: quia minus dignus est iustus iniuste occidi & per hoc magis læditur iustitia, hæc est mens sancti Thomæ.

Vtrum comminante mortem tyranno non frangenti ieiunium, peccet mortaliter tali metu frangens. Dicendum quod prohibita lege diuina differunt à prohibitis lege humana: quia agens contra illa metu mortis vel quacunque necessitate non excusatur quin peccet, agens autem contra ista metu cadente in virum constantem excusatur: unde frangens ieiunium tali metu & communicans excommunicato maxime in ciuilibus non peccat: quia non potest Ecclesia obligare hominum ad ea quæ sunt supererogationis, & quæ communem hominum facultatem excedunt, nec præcepta iuris positiui obligant aliquem cum scandalo. cap. 2. de no. ope. nun. & ca.

D nihil.

nihil. de præscrip. Et ea. sacris. de his quæ vi. mer. causa. vbi dicitur quod nullus metus excusat participantem cum excommunicato quin peccet mortaliter : intelligitur quando participat in crimine damnato. Nota q̃ occidens hominem pro tēpore quo tenetur illum diligere facit duo peccata, vnum omissionis, quia tunc non diligit, aliud commissionis quia occidit.

Vtrum occidens hostem credens occidere feram peccet mortaliter. Pro responsione suppono q̃ omne peccatum est contra aliquod dictamen prudentiale quod actu inest, vel saltem deberet inesse. Suppono secundo quod ignorantia inuincibilis excusat. His suppositis dico q̃ talis peccabit mortaliter si non adhibuit debitam diligentiam: vel si post factum complacuit sibi vel in ipso fieri saltē virtute & concomitanter, alias non peccat, quod sic probō: si occidens non agit cōtra aliquod dictamen prudentiale, sed regulatur illa actio hoc dictamine volo occidere feram, ergo. Item si amicus eius occidisset credens interficere feram non peccasset, ergo nec iste, cum vterq; æque inuincibiliter ignorer. Aduerte quod ignorantia non dicitur inuincibilis : quia taliter ignorans non possit illam vincere & habere oppositam scientiam : nec quia ignorans facit omne quod posset facere vt vincat : sed quia adhibita omni diligentia quam tenetur præcise ad illum actum,

actum, non potest vincere. Vnde non potest darritalis ignorantia in his quæ sunt pure de iure naturæ vel diuino : quia faciendo quod in nobis est vincimus talem ignorantiam per Doctorem intrinsecum iuxta. psalmus. Signatum est super nos vultus tui lumen, sed cadit in his quæ sunt de iure humano positiuo & quæ sunt facti. Est autem ignorantia facti quando habita scientia iuris ignoratur obiectum esse iure prohibitum : sicut iacob accedens ad liam credens esse Rachellem. Item nota quod ignorantia quæ est peccatum duo dicit, vnum ex parte intellectus, scilicet, assensum erroneum & carentiam veri iudicij : aliud ex parte voluntatis, scilicet volitionem qua quis vult ignorare vel voluntate imperante ignorantiam: vel non habente talem imperiũ sed omissionem volitionem qua deberet imperare potentis inferioribus vt addiscerent. Est autem duplex ignorantia, scilicet, puræ negationis non ponens assensum nec dissensum, sed solum negans scientiam. Alia est prauæ dispositionis & est assensus erroneus, seu assensus falsi & dissensus veri, quo intellectus iudicat aliter esse in re, quàm sit.

Vtrum actus bonus moraliter possit esse imalus. Dicendum q̃ duplex est actus bonus seu virtuosus : quidã est extrinsece bonus, qui cõtinget potest esse virtuosus & vicio-

S V M M A

fus ex ordine ad aliud, quamuis ex obiecto fit bonum: vt dare eleemosynam, alius est intrinsece bonus: qui sic est bonus q̄ volūtas nō potest illū licere quin agat virtuosē & quin ille actus sit bene circumstantionatus, vt dilectio Dei interior. Sed certe nullus est actus ita intrinsece virtuosus, qui si secundum se consideretur, non posset fieri vitiosus siue sit interior seu exterior: nam dilectio Dei interior vitiosa est si fiat finaliter propter mercedē: quia sicut nunquā homo peccat, quin pro tempore quo peccat sit in eius potestate non peccare: ita nunquā homo meritorie operatur, quin pro eodem tempore si secundum se summatur non possit demereri.

Vtrum ad bonitatem moralem actus sufficiat conformitas ad dictamen rectum vniuersale. Dicendum q̄ sic secundum Ochā.

Vnde Iacob cognoscendo leam egit bene moraliter: non propter dictamen particulare sed propter hoc vniuersale. Omnis vxor mea est à me cognoscenda. Martinus de temperantia dicit quod vltra vniuersale habuit hoc iudicium particulare, hæc est à me cognoscenda: quod fuit falsum & actio illi conformis mala moraliter, sed non imputabiliter quia inuincibiliter ignorabat: & ita ignorantia inuincibilis excusat actū non à malitia morali sed ab imputabilitate. Sed secundum sanctum Tho. ad bonitatem actus requiritur bonitas ex obiecto:

iecto: bonitas ex fine & bonitas ex circumstantijs: ita quod illud quod fit, fit secundum se bonum fiat propter bonum finem: quando oportet, ubi oportet secundum quod oportet, & cum alijs debitis circumstantijs. Insuper requiritur conformitas ad dictamen rectum in vniuersali & particulari secundum quod est in apprehensione adhibita debita & honesta diligentia. Vnde bonitas actus moralis non est aliud quam conformitas actus libere elicitum ad dictamen rectum in vniuersali & particulari: & per oppositum malitia actus moralis est difformitas actus ad rationem in vniuersali vel particulari.

Quæritur penes quid attendatur maior bonitas actus moralis. Quidam dicunt quod penes esse magis intensum. Alij quod penes acceptari ad maius præmium æternum vel temporale. Sed verius dicitur quod attenditur penes esse magis conforme dictamini prudentiali secundum meliores circumstantias: ut quia est ad melius obiectum & ad meliorem finem & huiusmodi.

Aduerte quod inter bonum meritorium & malum demeritorium datur actus medius: puta actus bonus factus in mortali, sed inter bonum morale & malum morale non datur actus medius deliberatus & singularis secundum sanctum Tho. quamuis, scilicet Bonauen. & Ocham asserant opposi-

rum ut cum sit super debitam materiam & non propter debitum finem.

Vtrum intellectu iudicante aliquid esse bonum voluntas possit ferri ad oppositum. Dicendum q̄ quamuis intellectu existente in apice contemplationis secundum esse speculativum, voluntas possit ad oppositū; tamen si in esse pratico intellectus iudicat obiectum esse bonum secundū omnem rationem bonitatis in vniuersali & particulari sine hesitatione & dubio & nullā inuenit rationem mali in obiecto non potest voluntas nō ferri in illud quo ad specificationē actus & non quo ad exercitum actus pro statuto viæ, & quo ad vtrumq; in patria.

Vtrū omnes virtutes morales necessario sint cōnexæ: ita q̄ qui vnā habet necessario omnes habeat dicendam q̄ duplices sunt virtutes, quædam perficiunt hominem secundum cōmunem statum quantum ad ea quæ communiter in omni vita hominum agenda occurrunt: vnde oportet quòd homo simul exerciterur circa materias omnium virtutū, & tales virtutes sunt necessario connexæ. Aliæ virtutes perficiunt hominem secundum aliquem eminentem statum sicut magnificentia & virginitas: & quia harū materia nō occurrit vnicuiq; communiter potest quis habere alias virtutes non habendo has in actu sed in potentia propinqua. Dico igitur quòd qui habet
 ynam

vnā virtutem, habet omnes in actu vel in potē-
tia propinqua: quia de ratione virtutis moralis est
q̄ rectificet potentias ad bene & faciliter operan-
dum in omni euentu: quod sine earum cōnexio-
ne fieri non potest.

Vtrum matrimonium legitime cōtractum
per verba de prēfenti inter fideles nō con-
summatum possit dirimi per Papā absque
ingressu religionis. Aliqui canonistę. in. ca. ex pu-
blico. de conuer. cōiug. quos sequitur Caietanus,
tenēt q̄ sic ex magna causa. Sed theologi cōmuni-
ter tenent oppositum & hoc videtur verum: quia
Papa non potest mutare formas sacramentorum
nec materias. & à fortiori nec essentiam sacramē-
torum secundū omnes docto. sed in prædicto ca-
su concurrunt materia & forma sacramenti matri-
monij & omnia requisita ad ipsius essentiā, ergo
Papa nō potest illa tollere, minor patet. Nā mate-
ria sacramēti matrimonij secundū. s. Th. in. 4. dist.
26. q. 2. est cōsensus: & forma sunt verba quib⁹ ex-
primitur, vel secundū alios verbū à primo prolatū
est materia, & verba à secundo data in responsum
sunt forma quæ omnia ibi cōcurrunt, ergo. Vnde
dicit. b. Th. vbi supra. & 3. par. q. 28. q̄ duplex est
perfectio matrimonij: vna essentialis. quam facit
solus consensus inter personas legitimas ad con-
trahendum & copula coniugalī quæ est obliga-
tio ad mutua obsequia & ad prolem nutriēdam si

S V M M A

Deus dederit vel nisi aliter disposuerit. Alia est perfectio accidentalis matrimonij quam facit carnalis copula. Item secundum eundem & theologos: matrimonium ex sui natura & diffinitione dicitur indiuisibilitatem & inseparabilitatem: & formaliter & essentialiter est animorum coniunctio & non corporum, & est quædam realis relatio coniugum ad inuicem: ergo per solam mortem reale vel civilem per ingressum religionis potest dirimi: quia per hæc tollitur vnum extremum relationis, & per cōsequens cōiugium desinit esse, quod importat talem relationem. Consumatur autem matrimonium vel per solam immiſsionem seminis in vas, vel per solam corruptionē: quia vtroque modo fiunt vir & vxor vna caro. Pro dictis facit nam vbi supra. arti. 3. sic arguit. Quod pertinet ad significationem sacramenti est de necessitate sacramenti, sed carnalis copula est huiusmodi: quia significat coniunctionē Christi & Ecclesię, ergo. Respon. q̄ signatio rei contentę est de necessitate sacramenti & ad hanc non pertinet carnis commixtio, sed ad rem non contentam. In sacramēto matrimonij res cōtenta & signata est gratia quam efficit sacramentum: res signata sed non contenta est coniunctio Christi & Ecclesię, actus exterioris cōtinentes sunt sacramentum tantum, obligatio innata ex talibus actibus est res & sacramentū. Petrus etiam de Palu. vbi supra. q. 1. dicit q̄ coniunctio

Etio quæ est essentia matrimonij non est carnis cōmixtio: cum illa sequatur, nec fuit in virgine inter quam & Ioseph fuit verum matrimonium, nec in multis alijs vt in eduardo rege, nec consensus præcedens: cum ille sit causa efficiens, sed est coniunctio ligaminis media quam Deus efficit. Istud vinculum olim non erat nisi relatio rationis: sed in noua lege matrimonium est sacramentum per aliquid reale absolutum impressum. Vtrum autem illud sit subiectiue in corpore an in anima, opiniones sunt: sed verius est quòd est in anima, cum sit dispositio ad gratiam, vide Paul. in. 4.

Q Veritur quot modis fiat professio tacita. Dicendum q̄ multis: primo quando nouitius sponte et scienter ingerit se actibus qui solum competunt professis de iure vel consuetudine & triduo perseverauit in tali proposito, vel loco perseverantiæ tridui hoc fecit cum habito professorum distincto in colore & forma, secundum Panor. in. ca. porrectum. & ca. vidua, de regu. Secundo inducitur tacita professio ex delatione habitus professorum si ille sit distinctus in colore vel forma exteriori. Et sicut expressa professio non inducitur quocunque voto, vel causa nisi fiat in manibus potentis recipere & incorporare religioni, vel alterius de eius licentia: ita professio tacita non valet sine eius scientia & assensu

nisi ab eodem habitus professorū nouitio sit tradicus cum intentione vt per hoc profiteatur. Vnde patet q̄ si in ordine prædicatorum vbi habitus nouitiorū non est distinctus in exterioribus: deferat nouitius habitum per annū & illi quorum est recipere ad professionē ex incuria non aduertant quousq; sit elapsus annus & nollent ipsum admittere ad professionem: q̄ nō est professus, sic tenet Siluest. et fere omnes docto. Tercio inducitur ex delatione habitus nouitiorū per annum indistincti distinctione patenti, licet esset distinctus distinctione occulta: puta per benedictionem. clemen. eos. de reguli. Quarto inducitur secundum Innocen. Hostien. & Ioan. Andre. quando quis accipit habitum nouitiorum cum proposito mutandi vitam absolute. ca. consulti. & ca. non solum. ca. statuimus. de regul. Sed hoc non videtur verū quia. d. ca. non solum. diuidit eum qui proposuit absolute mutare vitam: contra eum qui expresse vel tacite est professus. & ca. beneficium de regul. et. ca. non solum, & alia quæ videntur contraria: intelliguntur q̄ talis non potest reddere ad seculum sine mortali, non autem q̄ sit professus: quia professio etiam tacita non fit sine duobus altero proficiente & altero acceptante: & propositum illud perseverandi est votum interpretatū vt cum quis se offert ad professionem, nec tamē fit professio quia alius non acceptat. Falluntur in hac materia canonistæ
putant;

CONFESSORVM. Fo. 214.

putantes promissionem non esse de ratione voti, sed sufficere solum propositum, quod est falsum, ut patet ex diffinitione voti. Quod autem propositum mutandi vitam absolute non sit professio probatur. Primo per. ca. transmissa. de renun. & per. ca. ad apostolicam. de regu. ubi patet. q̄ professio non fit sine consensu monasterij: quod dando habitum novitiorum non intendit istum ad professionē recipere, sed mores eius experiri. Itē cum professio sit quasi quidam cōtractus, & hinc & inde oriatur obligatio reciproca, non potest cōsistere ex parte vnius tantum. Dicit Palu. quod talis est obligatus religioni in genere ex praecepto Ecclesiae: quod non potest stare quia tale praeceptum nullibi reperitur, cum iura semper se referant ad voluntatem & intentionem intrātis. Qui ergo intrat religionem proponens perseverare & mutare vitam non vouedo nec se offerendo professioni: infra annum potest reddere ad seculum & contrahere matrimonium sine peccato quo ad Deum & Ecclesiam, si ex causa iusta redeat puta infirmitate vel debilitate, quia solum intrat talis ad experiendum: si autem in ipso ingressu religionis obtulit se professioni vel fecit votum: obligatus manet religioni in genere, sed non est professus: & peccat redeundo ad seculum, & similiter qui intrat solum animo experiendi, si redeat ad seculum ex causa iniusta peccat:

S V M M A

puta tedio sanctæ vitæ & huiusmodi propter ingrati-
tudinem.

V Trū priuilegiatus vel clericus non audiens
diuina tempore interdicti peccet mortali-
ter. Aliqui dicunt q̄ non : quia quod est in
fauorem alicuius concessum, non debet in eius
odium retorqueri. Sed cōmuniter tenetur opposi-
tum quia auditio diuinorum talibus non est inter-
dicta: nec iudices ferentes sententiam interdicti,
intendunt tales interdicere.

V Trum Papa possit errare in canonizatione
sanctorum, pro responsione. Sciendum q̄
sententiæ latæ à Papa cum Cardinalibus
sunt in duplici differētia, quædam sunt circa quæ-
dam facta particularium hominum, vt promotio-
nes ad beneficia & similia. Et in his secundum do-
cto. ecclesia potest errare: quia vitur medio in cer-
to puta attestationibus hominum & de sen. excō.
à nobis, dicitur quòd iudicium Ecclesiæ fallit &
fallitur. Quædam pertinent ad statum vniuersalis
Ecclesiæ vel quantum ad fidem vt determinatio-
nes in his quæ sunt fidei, vel quo ad mores vt sta-
tura decreta & decretales: & in his si consideren-
tur prædicti absolute vt p̄sonæ priuatę errare pos-
sunt: secus ex suppositione diuinæ providentiæ
gubernantis Ecclesiam ne fallatur secūdm illud
Ioan. 14. spiritus sanctus adueniens docebit vos
omnem veritatem, scilicet, de necessarijs ad salu-
tem.

rem. Facit. 25. quę. 1. violatores. Secundum. f. Tho. quol. 9. canonizatio sanctorum mediat inter prædicta: quia Papa utitur medio fallibili, idest, hominum testimonio: & honor quę sanctis exhibemus est quædam fidei professio qua sanctorum gloriam credimus, unde inquit pie credendum est quod in his iudicium Ecclesię errare non possit. Ioan. de nea. quol. 11. & plures alij tenent simpliciter quod asserere Papam posse errare in canonizatione sanctorum est hæreticum, & hæc est mens beati Tho. in. 2. 2. quia in spectantibus ad fidem & bonos mores asserere Papam posse errare est hæreticum, sed canonizatio sanctorum est huiusmodi: quia per eam ponuntur ut exemplar fidei & sanctę vitę & ut inuocandi ab omnibus in necessitatibus, ergo. Unde non est dubilis materia quę magis de per se spectet ad fidem & mores, quàm ista decanonizatione sanctorum: & per consequens Papa in hoc non potest errare & oppositum simpliciter est hæreticum cum sit directe contra articulum fidei, scilicet. Credo sanctam Ecclesiam. Quod autem dicitur, multi sanctorum venerantur in terris quorum corpora ardent in inferno, intelligitur de non canonizatis: & quamuis testimonium hominum quo utitur Papa in canonizatione sit medium fallibile secundum se: non autem ut eo utitur Papa in cõcipientibus fidem, quia finis & ea quę sunt ad finem eandem habent necessitatē et proportionaliter se habent.

habent. Canonizare non est aliud quàm regulari-
 ter instituere q̃ aliquis solenniter honoretur pro
 sancto autoritate Ecclesiæ: sine qua non licet face-
 re officium de aliquo & preces solēnes: quamuis
 in priuato liceat porrigere preces ad defunctū bo-
 næ vitæ quem credimus regnare cum Christo: de
 reliqui. & vene. san. ca. 1. In martyre solum fit in-
 quisitio de miraculis & de causa passionis. arg. de
 conse. dist. 4. cathecuminum. & ca. baptismi vi-
 cē: sed ad canonizandū confessorē maior fit in-
 quisitio puta de excelentia vitæ eius: si fuit in labo-
 ribus multis & iustis & cum patientia, si castus &
 strenuus moribus. distin. 66. miramur: maxime
 si simplex & humilis, de præsumpt. c. & studijs.
 de miraculis eius in vita & post mortem, si susti-
 nuit persecutiones. 7. quæstione. 1. omnes. & ca.
 ibi adunati.

Vtrum sit verum esse aliquas personas ha-
 bētes virtutem sanandi & similiter an sint
 sceminæ diabolicæ quæ vulgo bruxas di-
 cuntur. Ad primum dicendum q̃ inter alias gra-
 tias gratis datas, vna dicitur gratia sanitarum alia
 gratia prophetiæ. Cum igitur experiētia teste cer-
 tum sit aliquos homines qui dicuntur saluado-
 res Hispanæ: sanare infectos rabie & prædicere
 multa occulta circa sic infirmos. Dicēdum est vel
 q̃ sanitatem illam efficiunt quadam virtute seu
 qualitate sanatiua naturaliter eorum tactui im-
 pressa:

pressa: eo modo quo dicimus gemas quasdam & herbas sanare aliquas infirmitates: vel quod super naturaliter illud fit per gratiam gratis datam quod verisimilius est. Nec inconuenit quod tales viri communiter sunt intemperanti & male vitæ, quia cum gratia gratis data principaliter detur ad vtilitatem aliorum & non ad propriam: compatitur secum malitiam personæ & reperitur in existentibus in mortali. Vnde in die iudicii multi dicent Christo. Domine nōne in nomine tuo dæmonia eiecimus & multas virtutes fecimus: quibus dominus dicet, non noui vos, Matth. 26. Ad secundum dicitur quod sine dubio permittente domino multæ personæ illuduntur à dæmone & videtur eis quod de nocte ambulant & plura miranda faciunt: quod non sic est, sed ipsis virtute dæmonum priuatis sensatione, & quodam modo mente alienatis: dæmones formata eorum effigie hac illac perambulant vsque ad certam noctis horam: & tales sunt istæ personæ pessimæ quæ Hispanæ originas dicuntur.

Vtrum missa dicta pro pluribus tantum valeat singulis ac si pro singulis solum diceretur. Pro responsione primo adducam aliqua notabilia ex beato Thom. ad huius dilucidationem facientia. Secundo respondebitur quæsito.

Dicit

Dicit beatus Tho. in. 3. parte. q. 79. 5. quòd eu-
 charistia in quantum sacramentum habet
 vnire Christo & membris eius & remitte-
 re culpam & pœnam non totam, sed secundum
 modum deuotionis & feruoris celebrantis vel fa-
 cientis celebrari: sed in quantum est sacrificiũ ha-
 bet vim satisfactiuam, & ex se habet sufficiẽtiam
 ad satisfaciendum pro omni pœna. Item in. 4. di-
 stin. 45. q. 2. inquit quòd licet hoc sacrificium sit
 in finitæ virtutis, tamen in missa operatur finite et
 limitate: vnde non oportet quòd per vnã mis-
 sam tota pœna existentium in purgatorio expie-
 tur: immo aliquando plures missæ iniunguntur in
 satisfactione vnius peccati & ita infinita virtus eu-
 charis. limitatur ad effectum finitum, ex disposi-
 tione offerentis: quia in satisfactione plus atten-
 ditur affectus offerentis quàm quantitas oblatio-
 nis: vnde vidua plus omnibus obtulit. Lu. 12. Of-
 ferentis in quantum mediate vel immediate: quia si
 sacerdos sit malus vel nõ habeat affectum ad eum
 pro quo celebrat, vel quia odit vel quia ignorat
 eum: tamen sacrificium illi prodest finite secun-
 dum affectum mandantis pro illo celebrari. Sed
 contra pone quòd aliquis peccator faciat dici mis-
 sam per sacerdotem malum: pro aliquo existente
 in purgatorio qui de hoc nihil ordinauit: sequitur
 ex dictis quòd missa valebit sibi ad remissionem
 totius pœnæ quantuncunque graua & enormia
 peccata

peccata habeat purgāda, quia missa de se habet in finitam efficaciam & in hoc casu non videtur limitata per aliquem & sic operabitur infinite. Sed dic q̄ semper limitatur saltē secundū finitam deuotionem Ecclesiæ quæ ordinat sacerdotes vt celebrent pro viuīs & defunctis cui deuotioni Ecclesiæ si addatur deuotio immediate offerentis videtur effectus augeri, igitur licet omnes missę sint equales quo ad sacramentum non tamen quo ad effectum sacramenti, quia aliquando ille cōmensuratur dispositioni offerentis qui non est semper equalis, aliquādo Ecclesiæ, aliquādo rogantiū offerri, aliquādo eorū pro quib⁹ nullo rogāte offertur.

Q Vantum ad secundum notandū q̄ circa hoc sunt duæ opiniones extremæ & vna media. Quidā indistincte tenēt q̄ missa dicta pro pluribus æque valet singulis ac si pro eis solis diceretur. Tum quia sacrificium oblatum est infinitæ virtutis, tum quia beatus Hieronymus vt habetur de cōse. distin. 5. ca. non mediocriter ait. Cum pro cunctis animabus psalmus vel missa dicitur nihil minus dicitur quam si pro vno quolibet diceretur ipsorum accipitur. Sed Beatus Tho. reprobatur hanc opinionē in. 4. distin. 45. quæsti. 2. quia suffragium vt satisfactiuū est simile solutioni cuius effectus minuitur si fiat pro pluribus, quia finitū diuisum efficitur minus, & si esset verum quod effectus in quem potest sacerdos per

E hoc

hoc sacrificium sit infinitus vt dicitur isti: posset sacerdos vnica missa seper liberare omnes animas à purgatorio quia poena debita singulis est finita & consequenter poena debita omnibus erit finita cū ex finitis numero & quantitate non resultet nisi finitum, quod ad infinita virtute superatur. Textus vero non mediocriter, intelligitur quantum est ex parte sacrificij non cōsiderata dispositione varia recipiētis cui applicatur. Vel intelligitur ex parte celebrantis vt tantum sit illi meritorium celebrare pro omnibus sicut pro singulis aut maius si ex maiori charitate faciat, vt patet intuenti textum cum glosa.

Alia opinione indistincte tenet quod missa dicta pro multis magis prodesset vni si pro eo solo diceretur nam missa & omne suffragium dupliciter consideratur. scilicet in quantum habet valorem ex charitate, & sic tantum prodest singulis quantum si pro vno solo fieret quia charitas suffragantis non minuitur immo crescit si effectus eius distribuatur in multos. Et similiter gaudium procedēs ex charitate, quo etiam modo potest intelligi dictum. ca. non mediocriter. Si vero cōsideretur suffragium in quantum est satisfactio quædā traslata ad alios per intentionem facientis magis valet illi p quo specialiter fit, & sic effectus suffragij ex diuina iustitia diuitur inter eos pro qui b^o fit. Sic tenet Palu. Floré. Panor. & Ioan. and. in. ca.

ta. fraternitatem de sepul. itaque secundum hos
virtus infinita missæ limitatur ad operandum se-
cundū affectum offerentis qui est triplex. f. Chri-
stus, Ecclesia & particularis persona, vnde. 3. effe-
ctus satisfactionis sequitur, quorum vnum Chri-
stus cui sibi placet distribuit, alium Ecclesia om-
nibus de quibus fit mētio in canone. 3. vero sacer-
dos offerēs immediate vel ille qui illū rogat offerre.

Tertia opinio distinguit, vnā missam pro
desse singulis pro quibus offertur ac si offer-
retur pro singulis singulariter dupliciter
potest intelligi. Primo quando singuli habent ali-
quem pro se primo offerentem & sic est verū &
procedit prima opinio. Alio modo quādo singu-
li non habent offerentem pro se primo, sed aliquis
offerens primo offert pro omnibus & ex cōsequē-
ti pro singulis, & sic minus prodest singulis vt di-
cit secunda opinio. Vnde quādo sacerdos moue-
tur ad celebrādū pro pluribus à se ipso vel ab alio
effectus offerentis cui proportionatur effectus sa-
crificij est vnus tantum, qui fertur totus in omnes
primum, & non in singulos & consequenter fit
minor ad singulos. Si vero sacerdos moueatur ad
celebrandum à pluribus & pro pluribus vt quia
vnus petit missam pro anima patris, alius pro
anima matris, alius pro amico, vna missa om-
nibus satisfacit tantum valens singulis sicut om-
nibus, quia affectus quibus respondet effectus

S V M M A

sacrificij primo feruntur in singulos secundum singulos mouentes ad celebrandum. Sed contra quia hoc casu totus effectus missæ diuisus est finitus, ergo minor erit ad singulos. Dic quod ibi nullus est vnus numero effectus sacrificij diuisus in partes sed sunt ibi tres effectus secundum se totos distincti tribus affectibus respondentes. Et si replicetur. Secundum hoc omnes animæ in purgatorio liberabiles singulæ vnica missa, possent omnes simul vna missa liberari. Dicendum hoc non esse necessarium, quia non semper erit tanta deuotio offerentis quanta requiritur ad illarum liberationem, est tamē possibile si proportionetur deuotio offerentis. Est simile de virtute baptismi quæ est infinita & applicatur huic & illi per verba & intentionem baptizantis, & tamen si baptizentur simul innumerabiles, quilibet tātū accipit ac si solus baptizaretur. Similiter si vna anima purgatorij esset liberabilis centum missis & centum homines peterent ab eodem sacerdote singulariter cum debito deuotionis affectu, vt pro illa vnā missā celebraret per vnam illam solam missam liberaretur a pœnis secundum hoc. Si adhuc instes quia quāuis affectus offerentium proferatur in singulos tamē affectus sacerdotis fertur primo in omnes in vna oblatione & consequenter effectus ei correspondens est cōmunis & diuisus in partes, & per consequens minor ad singulos. Dicendum

dum quod affectus sacerdotis volentis pro illis tribus celebrare est deprecaturus & sic non minuitur per hoc quod est in multos sed augetur. Est etiam applicaturus sacrificij & instrumentum Christi & principaliter offerentis sacrificium & consequenter applicat proportionaliter ad affectum eius si sic intendit: unde effectus sacrificij non proportionatur affectui eius nisi quando motu proprio principaliter celebrat. & dato quod circa sacrificium habeat aliquem effectum diuisum: tamen cum ipsi etiam offerentes habeant effectum affectuum suorum ipsi sunt plene satisfacti, ac si sacerdos ad instantiam vnius tantum celebrasset. Quia non querebant principaliter affectum sacerdotis nec illum ipse promisit, sed sacrificium ad quod reddendum sufficit ipse affectus solum ut applicaturus quod ei conuenit ratione intentionis.

Quantum ad tertium sciendum quod Sanctus Thomas primam opinionem expresse reprobatur ubi supra. Secunda vero quantum ad suffragia in genere expresse dicit, tertiam vero expresse non docuit, consona tamen est sue doctrinae, ut patet ex dictis. Si quaeratur quomodo stat quod sanctus Thomas, teneat secundam opinionem simul cum tertia. Dic quod ideo est quia suffragium quod est per missam potest fieri immediate pro multis siue primo, & tunc non ita prodest singulis sicut si pro singulis immediate & primo fieret quia diuiditur, ut cum sacerdos

dos ex se solo mouetur ad celebrandū pro aliquibus. Potest etiā fieri immediate & primo pro singulis vt cū sacerdos motus à multis celebrat pro multis, & tunc ita prodest singulis sicut si pro eis solis celebraret, quia tūc vt dictū est nullū vnū numero suffragiū diuiditur. Quatenus ergo dicitur missa primo pro multis, vera est secunda opinio, quatenus dicitur primo p singulis vera est tertia. Confirmatur quia cum virtus sacrificij sit infinita & pars quā distribuit Christus seu Ecclesia sit finita relinquatur infinita pars dispensanda per sacerdotē quā pōt multis applicare, licet cuilibet finite & sic non videtur quare quādo ad instātiā multorū celebrat, cur singuli nō accipiant secūdū affectū suū ac si pro eis solis offeretur sacrificiū. Hanc opinionem tenet angel. Caietanus, & Silues. Secūdo si non interueniat promissio de certa missa dicenda quia si promisi vni dicere missam de beata virgine, & alteri missā de defunctis non satisfaciā per alterā tantū, nisi forte recitādo infra eandem missam vtrunq; officiū. Tertio nisi petēs missam secūdū aliquos petat expresse quod pro nullo alio sic specialiter offerat sacrificium missæ, & petat à sacerdote opus operatū missæ & totum opus operans quod per missas sacerdos cōmunicare solet. Sed hoc nihil est quia nemo sic petit, & si peteret non esset acceptanda eius petitio cum sit iniusta & cōtra charitatē. Quarto cauendum est scandalum

Iū, vnde quia simplices ista nō possunt capere nō sunt prædicanda nec passim dicenda. Quinto cōcurrere debet deuotio petentis missam, & intētio celebrantis offerentis sacrificium missæ pro illis, quia altero deficiente vna missa non valeret tantum pluribus quantum si pro vno solo diceretur. Est ad hæc bona similitudo quia si vni missæ inter sint mille & superueniant alij mille, qui prius adderant ex aduentu aliorum nihil perdunt, immo quanto plures adfuerint missæ acceptior apud Deum erit oratio singulorū & citius exaudiētur.

Vtrum donās vel promittens aliquid ob turpē causam, puta virgini vt ea abutatur teneatur implere. Pro respō. notandū q̄ donatio aliquādo fit absolute sicut cū nulla apponitur conditio, aliquādo fit sub cōditione, aliquādo sub modo. Differt autē cōditio à modo & causa, cōditio nāque est futurus euentus in quē suspēditur actus & importatur per, si, nisi, & per similes dictionis, & ante euentū cōditionis nihil est. l. prima. c. de cōdi. Modus autē est exhortatio ad impletionē illius quod in donatione imponitur & nō suspēdit actū sed clarificat. vnde promissū sub modo potest peti de præsentī præstita cautione de modo obseruādo, et importatur per vt. dū modo. ne. ad. & similib⁹, vt lego tibi mille ad sepulchrū edificādū. Causa vero importatur p quia. Cōditiones sunt quadruplices scilicet honestæ, indifferentes, impossibiles, & turpes.

Primæ duæ suspendunt contractum & ipsis non extantibus non tenet donatio. Conditio impossibilis in matrimonio favore eius habetur pro non posita, sed in alijs contractibus vitiat contractum ca. fin. de condi. appos. Conditio turpis & inhonesta si est contra substantiam contractus, vt si cōtrahet quis sub hac conditione si alter venena sterilitatis procuret, vitiat sed nō vitiatur quia remota parte substantiali non remanet totum. Et dicitur de substantia contractus sine quo non potest stare contractus. Si vero non est contra substantiā contractus nō vitiat sed vitiatur & reijcitur & habetur pro nō adiecta in cōtractibus spūalibus, vt in matrimonio sed in cōtractibus tēporalibus regulariter vitiat secū dū Docto. in. d. ca. fin. His habitis dicendum q̄ donatio vel promissio facta publicæ meretrici quæ non turpiter accipit quāuis turpiter acquirat, vel concubinæ etiam propter causā illicitā tenet secundū bar. bal. & fere omnes Doct. in. l. affectionis. ff. de dona. sed pro meretricio facto cū vidua, nupta vel virgine quod iure ciuili punitur, promissio nō valet, sed facta donatione potior est cōditio possidentis. Idem dic de donatione facta pro homicidio & pro quocunq̄ quod lege dānatur. Sicut igitur votum factū propter malum finem non tenet, ita promissio facta propter causam illicitam nō obligat, quia quo ad hoc votum & promissio pari passu currunt.

Vtrum

VTrū in anno iubilei liceat admittere ad diuina tempore interdicti habentes cruciatam. Dicendum quod vt habetur in extrauagan. quemadmodum de poeni. & re. in fine clementi. in anno iubilei hęc suspenduntur ad beneplacitū sedis apostolicę. Primo omnes indulgentię plenarię. Secundo potestas cōmutandi vota. Tertio auctoritas dipensandi super male ablatis & incertis. Quarto facultas deputandi confessores ad absoluendum à casibus sedi apostolicę reseruatis cōcessa quibuscunque Ecclesijs, monasterijs, hospitalibus, fraternatibus, vniuersitatibus & alijs pijs locis quouis modo & ex quauis causa. Incipit autem annus iubilei à vigilia natalis domini. Ex quibus patet qđ de rigore omnes cruciatę & alię gratię quęstuarię simpliciter sunt suspensę quo ad prædicta. 4. & non solū pro anno iubilei, ideo eis non est vtendū nisi de nouo concedantur, nisi dicatur quod beneplacitū sedis apostolicę est qđ solum pro dicto anno & non vltra suspendantur. Secundo quod confessionalia & alię gratię concessę spiritualibus personis non suspendūtur etiā quo ad illa. 4. quia in dicta suspensione nō fit mētio de gratijs concessis personis sed communitatibus. Similiter priuilegia religiosorum siue conueniant ipsis in se, siue in ordine ad alios vt priuilegium quod habent quod possint communicare quoscunque excepto die resurrectionis & suspen

dere interdictum in suis festis non suspenduntur, tum quia mens Papæ non est vt religiosi vagetur pro lucrando iubileo, tum quia in iubileo solum suspenduntur gratiæ quæstuariæ quales non sunt gratiæ religiosorum, tum etiam quia gratiæ ipsorum potius sunt priuilegia quàm indulgentiæ & multum differunt adinuicem priuilegium & indulgentiæ. Nec priuilegia eorū concessa sunt primo monasterijs, sed ordinibus: quamuis monasteria & personæ ex consequenti eis gaudeant. Vide de his in manuali. Sequitur tertio q̃ indulgentiæ non plenariæ & facultas eligendi confessorem & absoluendi à casibus non reservatis Papæ nō suspenduntur, nec efus ouorum nec admissio ad diuina tempore interdicti vel ad sepulturam, & generaliter alia à dictis. 4. non sunt suspensa.

Vtrum liceat confiteri cuilibet sacerdoti de venialibus. Pro respō. nota q̃ cū sacramētum pœnitentię sit quodam iudicium, per solam potestatem ordinis non potest quis audire confessiones: sed minister pœnitentiæ est solus sacerdos habens iurisdictionem super pœnitentem. Vnde quāuis Papa in terris non cognoscat superiorem, confessor tamē ab eo electus habet iurisdictionē super eum in foro pœnitentiali. Est autē duplex iurisdicctio, vna necessaria qua prælati & iudices statuti iudicant, alia voluntaria qua quis de voluntate partium assumptus iudicat de illis vt faciunt

faciunt arbitri. Cum igitur de venialibus nemo teneatur confiteri, & prælati ad hoc nō possint subditos cogere, qui esset certus certitudine morali quæ est ex coniecturis, sola venialia habere licite posset cui vellet illa confiteri, nisi in his casibus.

Primo ratione scandali, nā si religiosus clerico seculari in monasterio de venialibus cōfiteatur scādalum generabit. Secundo quando haberet excommunicationē minorem cōtractam etiam cum solo veniali, quia cum non possit absolui à peccatis nisi absolutus ab excommunicatione à qua non potest absolueri nisi solus sacerdos proprius vel habens licentiā ab eo, vt dicitur in ca. nuper. de sen. ex. talis non esset capax absolutionis.

Vtrum virtute propriæ naturæ possit homo detestari culpam. Dicendum quod dupliciter potest homo detestari peccatum, vno modo in quantum est offensiuum diuinæ & supernaturalis maiestatis, & hoc modo non potest, quia per propriam naturam seclusa fide & omni gratuita motione homo non cognoscit Deum vt principium supernaturalis boni quod oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit secundum apostolum. Alio modo potest homo detestari culpam vt est lesiua naturæ propriæ, puta quia cognoscit quod propter luxuriam incurrit morbum, & hoc modo virtute propriæ naturæ homo potest culpam detestari.

Quæritur

Quæritur per quæ discerni possint reuelationes factæ à spiritu veritatis ab hijs q̃ à spiritu mendacij & diabolica illusione ingeruntur. Dicendum quòd ad hoc. 5. sunt argumenta. Primum est quādo sapientes & spirituales viri graues & experti ita iudicant, licet à carnalibus & insipientibus qui non nisi carnalia sapiunt aliter iudicetur. Vnde prima ad Cor. 2. animalis hō nō percipit ea quæ dei sunt, spiritualis autem iudicat omnia. glo. 1. intelligit, & discernit, & Bernar. cogitatio tua à Deo est, si prælati tui & spiritualium fratrum tuorum approbatur iudicio, hac ratione paulus mittitur ad ananiam, cornelius dirigitur per petrum, eunuchus per Philippum, hac de causa in collationibus patrum abbas moyses ait, decipi nullo modo potest qui non suo iudicio sed maiorum viuit exemplo, nec valebit hostis callidus illudere ei, qui omnes cogitationes corde noscentes nescit obtegere, sed eas seniorum maturo examine reprobatur, vel admittit, tandiu suggestiones noxiæ dominantur in nobis, quandiu celantur in corde. Secundum signum est quando ex reuelationibus persona cui fiunt crescit in deuotione: in humilitate despectu sui & omnia refert in gloriā Dei. Reuelatio siquidem diuina hominē reddit humilem & disciplinatum, sicut e contra spiritus diabolicus superbum efficit tumidum & pertinacem. vnde prouer. 3. dicitur. Cum simplicibus est

sermo

sermocinatio eius & ca. ii. vbi sapientia ibi humilitas, & si ante quā habeat reuelationes appetebat eas habere signum est quod non erat humilis & timeat an à spiritu superbiæ sit illusus, quia perfecte humilis extimat se indignum conuersari cum hominibus, vnde non venit in cor eius quod dignus sit a Deo per reuelationes visitare. 3. signum quo reuelationes Dei à diabolicis distinguuntur est clara & indubia veritas eorum quæ reuelantur, nam dæmon qui pater mendacij & doctor errorum est, in illusionibus suis sepe falsa nonnunquā vera vt facilius decipiat admiscet, sed spiritus. si qui spiritus veritatis dicitur semper vera docet, & per hoc prophetia diuina à prophetia dæmonis discernitur, vt habetur. deutero. 18. & in. 2. 2. quæ. 172. ar. 5. Quartum signum est, conformitas ad sacram scripturam & sanctorum doctrinam & exēpla, vnde super illud iob. 33. semel loquitur Deus & 2. id ipsum non repetit. ait Grego. Deus in singulorum cordibus priuatis vocibus non respondet, sed tale eloquium construxit, per quod cunctorum quæstionibus satisfaciet, in scripturæ quippe eius eloquij causas nostras singulas si requiramus inueniemus, & Ricardus, suspecta est mihi omnis vinitas, quam non confirmat scripturæ sacræ auctoritas. Quintum signum est personæ cui fiunt reuelationes approbata sanctitas & sincera vita tēperātia iusticia ac ceteris virtutibus ornata.

De peccatis

De peccatis cogitationis.

Q Væritur quot modis cōtingit peccare cogitatione? Dicendum quòd. 5. primo dū mens cogitat vana & inutiliter quod est veniale peccatū cōmuniter. 2. quando cōsentitur in peccatum patrādum vel placet patrātū. & hoc est mortale si id in quod consentitur est mortale: alias est veniale. 3. quando consentitur cōditionaliter in peccatum, puta si absq; infamia & periculo posset fornicari & talis cogitatio est tale peccatum quale est illud in quod consentitur, quia licet conditionalis nihil ponat in esse, ponit tamen in appetitu rationali affectum volēdi peccatum illud nec dimittit peccare quia nō vult, sed propter defectum conditionis, nec refert an conditio interposita sit possibilis vel impossibilis, non. n. minus peccat mortaliter qui veller destruere paradisum si posset, quā qui absolute cupit eius destructionē. Excusantur tamen à mortali huiusmodi conditionales si interposita conditio tollat ab actione volita rationem peccati, puta si dicat. si non esset peccatum ego occiderē, vel si Deus præciperet ego lederem, quia tunc volūtas freno rationis à peccato retrahitur. 4. quādo consentitur conditionaliter in opus sibi illicitum propter suum statū vel votū puta si religiosus appetat ducere vxorem si esset liber vel non ieiunare post votum vel si liber esset non

nō esset religiosus hoc est cōmuniter veniale propter remissam volūtātē ab inchoato bono, sed nō mortale quia cōsensus infra limites liberi tēporis consistit. Periculosum tamē est tentare quenquā sub his conditionibus, si essem, si fuisssem, facerē ducere, ad nihil. n. hē ducunt nisi ad peccatum. 5. quādo in cogitādo interuenit delectatio morosa, quæ est volūtaria delectatio de actu malo cogitato sine voluntate exequendi illū quæ iuxta naturā actus de quo est delectatio iudicāda est, ita quod si actus de quo quis delectatur cogitando est mortale puta fornicatio, furtum, homicidū, ipsa quoq; morosa delectatio est mortale. Si actus de quo delectatur cogitando est veniale puta iocari verbis, comedere laute & similibus ipsa quoque morosa delectatio veniale est. Si persona cogitando de actu quantuncunque malo delectatur non aduertendo ad id de quo delectatur ita quod si aduertet non adprobaret non est mortale etiam si per vnum diem sic inaduertenter cogitaret & delectaretur, quia non potest esse peccatum mortale sine deliberato rationis cōsensu qui in proposito deest. Si vero aduertere incipit & præualēte impetu concitate passionis non plene aduertit sed antequā plene aduertat delectatio facit cursum suum veniale est & non mortale, quia sicut in aduertentia ita & nō plena aduertētia excusat à peccato mortali, si autem plene aduertit & positue consentit

S V M M A

consentit in illam, peccatum iam patet, & similiter si positivè dissentit: virtus iam patet. Sed si positivè non consentit nec dissentit, & tamen in illa delectabili cogitatione perseverat, convincitur consentire ex ipsa continuatione delectationis nō prohibere à ratione quando potuit & debuit. Accedente. n. tempore quo voluntas potest prohibere mentem à continuatione mali actus, tenetur prohibere, sicut tenetur prohibere manum à prosecutione alicuius mali actus inchoati in somno, alioquin sibi imputaretur tanquā voluntarius, quia potuit & debuit prohibere & nō prohibuit. Sed dupliciter cōtingit q̃ delectabilis cogitatio cōtinuetur. l. ex cōplacētia delectationis, vnde negligit cohibere cōtinuationē illius & tunc plene est morosa delectatio, vel ex nō existimatione cogitationis & commotē delectationis: puta quia scit voluntatem suam constantem & confidit quod propter tales cōmotienes phātasie & concupiscentie non cadet in cōsensum mali, & tunc peccat quia potest & debet conari ad repellendum talia intima bella & pericula maxima, non tamen mortaliter quia in veritate dissentit saltem virtualiter nec apprehendit illam vt operationem propriam sed tanquā tentationem & confidens de non consensu suo parvifacit illam cogitationem delectabilem tanquā debilem hostem, vnde ista negligentia nō cadit super cōsensu vel dissensu voluntatis ad cōtinuationē

tinuationem delectationis, sed super conatu ad repellendum illam tanquàm hostem. Item delectatio esse potest. l. de opere cogitato. l. de ipsa cogitatione, verbi gratia, si cogitatur bellum aliquod cum delectatione contingit delectari. l. de homicidijs & vulneribus & huiusmodi. l. de discursu & collatione cogitationis, primo modo est peccatum mortale vel veniale eo modo quo dictum est. 2. modo de se nullum est peccatum: nisi ratione periculi si nimis vacando talibus cogitationibus exponit se periculo consentiendi in aliquod malum. Circa morosam delectationem tria nota, scilicet occasionem, libertatem & intentionem. Occasio delectationis potest esse volutaria & licita vt cum gratia prædicandi vel consulendi. l. ex audientia confessionis cogitat vnde delectatio surgit vel voluntaria & non licita: vt si ex vanis & sensualibus verbis visis. l. tactibus incidit in tales delectationes, vel inuoluntarie: vt cum præter intentionem se offerunt prædictæ phantasie sic delectabiles. Primo modo nullum est peccatum nisi exponat se per hoc periculo consensus. Secundo modo est mortale si negligentia sit lata. Tertio modo communiter est veniale pro libertate scito quod aliter subditur rationi appetitus sensituius: aliter membra corporis, nam manus & alia membra obediunt seruiliter & absq; libertate: moueo enim manum quando volo & versus partem qua volo nulla exi-

stente in manu libera resistantia : sensualitas vero
 obedit rationi politice hoc est cum libertate resi-
 stendi, habet enim proprium motum & imperiū
 quo concupiscit aduersus spiritum. Hinc fit q^d nō
 imputatur ita huiusmodi motus delectationis, si-
 cut imputatur motus manus, nec est signum suffi-
 ciens ad probandū consensum tacitū sola perseue-
 rantia delectationis post aduertentia: sicut perseue-
 rantia motus manus sufficit ad convincendū con-
 sensum aduertentia: nā pars sensualis potest per-
 seuerare ex proprio impetu: quod non habet locū
 in manu vnde similitudo data superius inter con-
 tinuationem motus manus & motus delectabilis
 postquā homo plene aduertit intelligitur qua-
 tenus iste motus pendet à ratione quia tunc con-
 uincitur consentire in delectationem. 3. attenden-
 da est intentio hominis nam si postquā plene
 aduertit negligit, vt delectetur de illo malo ope-
 re committit formaliter peccatum cogitationis
 morose. Si autem negligit sed non vt delectetur
 de malo opere cogitato, sed ex quadam tepedita-
 te seu aliquo huiusmodi: non incurrit formaliter
 delectationem morosā, nec peccat mortaliter
 nisi exorbitatio sit tanta vt quasi ideo neglexe-
 rit vt delectetur sicut detrahens non intentione
 detrahendi non peccat mortaliter nisi lesio fa-
 mæ fuerit tanta: vt quasi intenderit si detrahen-
 do non curat grauem famæ lesionem inferre.

Sic in

Sic in proposito, & ex hoc excusare possumus à mortali plurales negligentias post plenam aduertentiam, in his qui habitualiter gerunt potius velle mori quàm mortali consentire. Non est enim eorum negligentia ex affectu ad delectationem de illo malo opere quod cogitatur. Hęc ita accipiantur ad excusandum, quod non foueant ad negligendum.

Requisita ad bene cōmunicandū.

Væritur quæ sint requisita ad bene communicandum. Dicendum q̄ ex parte fumentis quattuor, primum est secundum suā conscientiam præmisso diligenti examine ad pœnitendum de peccato sit mundus à mortali. nam qui sine contritione mortalis cogniti communicat: indigne sumit, & reus est corporis & sanguinis domini, vt ait Apostolus. Sine confessione attamen si rationabilis causa non cōfitendi subest excusatur quia præceptū de confessione præmittenda communioni non est de iure diuino nec de iure positiuo, cum nuli bi reperiatur, nisi semel in anno, qui autem cōmode potest confiteri: & habēs mortale de quo dolet differt cōfessionē, cōicat nihilominus: quia oportet ipsum cū alijs cōicare aut oportet ipm celebrare peccat grauit̄: quia min⁹

id. 51. 13.
7. contra

digne voluntarius accedit & absq; rationabili excusatione ad Ecclesiasticæ vnionis sacramentum sine Ecclesiastica reconciliatione, non tamē vt videtur mortaliter. Secundo requiritur quod sit ieiunus ieiunio naturæ hoc est quod à media nocte nihil sumpserit per modum cibi. l. potus etiam de medicinalibus quauis Goffredus: & Ioan. teneant quod medicinalia non impediunt communionem. Sed communiter tenetur oppositum, nisi in articulo mortis velit summere per modum viatici. vide Palu. in. 4. distin. 8. q. 2. Vnde nota quod si quis sumpsisset viaticū & adhuc aliquibus diebus super viueret & vellet cōmunicare hora missæ quotidie post sumptionem medicinalium, licite posset communicari. Item qui non aduertens quod non est ieiunus cōmunicat non peccat mortaliter: quia non sunt tam arcte iuris positiui vincula interpretanda: vt inuoluntarie operationes imputentur ad mortem æternam ex obliuione vel simplicitate transgredienti ius positium materialiter tantum & non ex contemptu. Tertio requiritur tempus quo ad etatem quo ad Pascha & quo ad articulum mortis de quo patet: nam puer postquam ad annos discretionis venit tenetur in Paschate cōmunicare vt habetur in. c. omnis. de pœni. & remi. sed differentia est inter annos discretionis ad confitendum & ad communicandum: nam ad confitendum sufficit quælibet discretio &

tio & videtur quòd debeat incipere confiteri quãdo incipit peccare quod accidit communiter in. 6. l. 7. anno gratis. Ad communicandum vero exigitur discretio maior vt deuote & reuerenter summat quod communiter accidit secundum Palu. à nono anno: secundum sanctum Tho. à. 10. vel. 11. sed secundum quòd consuetudo optima legum interpres habet, à. 13. l. à. 14. Et quamuis præceptum Ecclesiæ ad pueros dirigatur: quia tamen ætas illa medijs parētibz iuris præcepta suscipit: puer qui ex parentum iudicio annum discretionis ad communionem determinandum spectat, non violat præceptum si post. 14. l. 15. annum incipit communicare, nam Dei prouidentia inferiora per media gubernat: non tamē excusabitur si multo post differat parentes vero excusantur si ob reuerentiã sacramenti seruant consuetudinem patriæ: vbi tardius pueri admittuntur ad communionem, quia quo ad hoc dictum præceptum non videtur moribus vtentium comprobatum scientibus & non reprehendentibus prælatis. De. 2. Pascha ad communionem intelligitur vt declarauit Euge. 4. duobus hebdomadis durare, scilicet, à Dominica in ramis vsq; ad Dominicam in octauis Paschæ: vn de communicans in ramis palmarū satisfacit præcepto quia in declaratione Euge. expresse dicitur quòd communicans per octo dies ante Pascha satisfacit: & si adhuc diceretur à dominica in ramis

idem esset: quia cum hoc sit fauorabile debet extē-
 di & intelligi à dominica inclusive quāuis bene-
 uentanus in tractatu de pce. et re. sentiat oppositū,
 cōmunionē per aliquot dies licet de consilio pro-
 prii sacerdotis ex causa rationabili differre: in arti-
 culo vero mortis non cōmunicans peccat sed nō
 mortaliter, nisi adsit contēptus: quia quāuis valde
 securus exeat de mundo, qui sumpsit viaticū: non
 tamen ad hoc sub praecepto tenetur sed iuri diui-
 no satisfacit qui semel in vita cōmunicauit: licet
 ad hoc sub poena mortalis nemo videatur teneri,
 cū eucharistia nō sit sacramentū necessitatis sicut
 poenitentia post mortale, iuri autē positiuo satisfa-
 cit cōmunicando in Paschate. Quarto requiritur
 deuotio & reuerētia. Reuerentia vt post pollutio-
 nem nocturnā ipso die non cōmunicet si ex pollu-
 tionē sentit aliquā mentis distracionē & inclina-
 tionē ad carnalia, nisi subesset rationabilis causa:
 puta obedientia vel festū, similiter post coitū con-
 iugalē. Si tamen pollutio accadat ex culpa morta-
 li: abstinendū est à cōmunionē etiā post confessio-
 nē de illo peccato necessario, secundū. b. Tho. sed
 secundū Palu. non esset mortale facta confessione
 ipso die cōmunicare: secundū Caietanū grauius
 peccat qui post continuata peccata mortalia die
 quo de ipsis conteritur & confitetur cōmunicat,
 quā qui post pollutionē ipso die cōmunicat. De-
 uotio actualis exigitur meditādo vitā & mortem
 Christi.

Christi. Vnde in huius sacramēti institutione apostolis dictū est. Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriam facietis, hoc est masticare spiritualiter panē cœli qui corpus Christi est. Insuper secundū Gaieranum actualis deuotio requiritur de necessitate quo ad appetitū cōmunicandi. oportet enim vel tunc appetere si cōpos mentis est vel prius appetisse, si tunc dementia vel simili infirmitate detinetur. ¶ Ex parte ministri multa etiam requiruntur, id est, q̄ sit sacerdos curatus vel ab ipso vel superiori licentiam habeat, vt in clemē. religiosi. de priuile. articulo tamē necessitatis vrgente diaconus de licentia curati cōmunicare potest. dist. 93. presente & Episcopo vel curato absente sine licētia. ibi. c. diaconus. Cōmunicans autem alienum parrochianum peccat ius violās, & si est religiosus est ex cōmunicatus nisi sit priuilegiatus: vt sunt fratres mendicantes quibus licet suis deuotis ministrare eucharistiā omni tempore excepto die resurrectionis. Et per cōmunicationem priuilegiorum fratrum minimorum hoc idem liceret in die resurrectionis, quia ipsis indistincte cōcessum est omni tempore licere cōmunicare, sed iustum est pro die resurrectionis differre parrochiali iuri. Secūdo requiritur q̄ habeat saltem stolam si cōmode potest fieri propter reuerentiam.

Vtrum publicus concubinarus possit cōmunicari. Dicēdū q̄ cōcubinatus duo importat, &

peccatum mortale fornicationis, & statum peccati mortalis. Vnde ad sui veram poenitentiam exigit non solum omissionem actus carnalis sed recessum à tali statu, & altero horum remanente cū peccato communicat ad sui iudicium: ideo his qui publice fuerunt in concubinato non licet ministrare hoc sacramentum, etiam si mente & opere non luxurentur si maneant sub eodem tecto, nisi tanta esset adinuicem separatio quòd penitus nullum esset scandalum: similiter si habitatione solum sunt separati & non animo, quandiu ipsa se tenet pro eo & est eius possessio etiam si adinuicem loco sunt valde remoti, non possunt communicari: dicitur autem notorius seu publicus concubiniarius, cuius testis est populus & non est locus inficiationi probabiliter. distin. 16. in sacerdotibus. de cohab. cleri. & mulie. tua & c. vestra quia notorium est clara & famosa locutio ex euidencia rei surgens, quæ nulla potest tergi versatione celari.

Quæritur quæ sunt in iure clericis prohibita dicendum quòd multa vt patet in ca. cleri. officia. de vita & hon. cleri. & in clemen. quoniam. eo. tit. primo quo ad habitum tenentur deferre coronam & tonsuram, id est, nō nutrire comam nec barbam nec ratione luctus in morte defuncti nec quoeunq; alio respectu: & habere pallium desuper clausum talarem & non nimis

mis breuem, non diffibulatum nec viridis aut ru-
bei coloris. Inhibentur etiam eis caligæ scatatæ &
vestis virgata seu partita, manicę sotulares consu-
ticij, epithogium, infula linea, fibulę, corrigiæ au-
reæ vel argenteæ, annuli nisi quibus ex dignitate
conuenit, frena, selle, pectoralia & calcaria aurea,
magnus excessus in his mortale est. Item inhibe-
tur eis ars carnificum, tabernariorum, histrionum
& chirurgicorū. Item officiū iudicis in causa san-
guinis præpositurę sub domino temporali præ-
positi balistarijs, tabellionis aduocati in placitis se-
cularibus, nisi pro se & pro miserabilibus perso-
nis. Item quo ad actiones inhibetur illis portare
arma, nisi pro defensione: ad tabernam ire nisi in
itinere aues canesq; sequi ad venandum, accipi-
tres canesq; habere pro venatione, ad taxillos lu-
dere, ludibus similibus interesse, negociari & lu-
cris mercium vacare, habitare cum sceminis nisi
matre, sorore & amita, vel cum alijs de malo nul-
lo modo suspectis. Mandatur insuper eis vt men-
sam benedicant & post agant gratias, habeant
lectionem in mensa, & vinum temperent. distin.
44. non liceat, debent etiam de redditibus facere.
4. partes, scilicet sibi, pauperibus, fabricæ &
Episcopo. 12. quęst. p. quattuor, de quibus latius
visum est supra.

Vtrum clericus malefactor perdat priuilegium
clericale & à iudice seculari possit puniri? Di-
cendum

cendum q̄ si clericus relicto habitu clericali arma
 portat & .3. monitus illa non deponit: perdit priui-
 legium clericale. de sen. ex. in audientia, & secun-
 dum Panor. in ca. cōtingit. & .2. eo. ti. monitio fie-
 ri debet ex parte Episcopi & nō iudicis secularis:
 similiter si nō fit monitus & immiscet se tyrānidi
 & enormitatibus perdit ipso facto priuilegium: si
 quis suadente. de sen. ex. perpendimus. & .c. cum
 non ab homine, & de appella. c. 1. priuilegium au-
 tem fori non perdit nisi post monitionem. ca. si iu-
 dex. eo. tit. lib. 6. vbi habetur, q̄ si male factor ca-
 ptus à iudice laico: dicit se clericum rei cognitio
 ad iudicem Ecclesiasticum spectat, & si publica
 fama habetur pro clerico statim fit remissio, vel si
 deprehensus est in habitu clericali & prius se ge-
 rebat pro clerico: alias non fiet remissio quousq;
 sit de clericatu probatum, sed interim cōtra eum
 Iudex in nullo procedet. Super quo nota quòd an-
 no domini. 1502. ad requisitionem domini Fer-
 nandi regit Hispaniæ in mense Mai Papa super
 his statuit quod sequitur.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei
 ad perpetuam rei memoriam, Romanum
 decet pontificem prouidere: vt qui clerica-
 lem decorem suis flagitijs deturpant, clericali pri-
 uilegio non fruātur, ne quod in fauorem bono-
 rum indultum est, improbis delinquendi licen-
 tiam

tiam subministret, ipsius quod in protectionem
 excessuum tribuatur. &c. Autoritate apostolica te-
 nore presentium statuimus quod clerici primam
 tonsuram solum habentes non beneficiati delin-
 quentes si tempore perpetrati delicti & per quat-
 tuor menses ante: in habitu & tonsura clericali-
 bus non inceserint, postquam presentes litteræ
 in Ecclesijs cathedralibus publicatæ fuerint, per
 iudicem secularem licite capi & puniri possint.
 Districtius inhibentes ne quis contra huiusmodi
 statutum quouis modo venire præsumat sub pœ-
 na suspensionis: decernentes ex nunc irritum &
 inane quæ contra hæc scienter vel ignoranter qui-
 uis attentauerit, & ne de his ignorantiam quis
 alleget Ecclesiarum ordinarijs in virtute sanctæ
 obedientiæ præcipimus, vt singulis annis præ-
 dictas litteras seu trāsumptū auctēticiū primis tri-
 b⁹ dominicis quadragesimæ dū maior pars popu-
 li ad diuina cōuenerit: pro trina monitione publi-
 care teneantur, & clericos monere vt tōsuram &
 habitum decentē defferant quod ita fit in Hispa-
 nia. Ex quo decreto manifeste liquet qđ intentio
 Ecclesiæ non est suis priuilegijs & fauore delicta
 fouere. Vnde vbi manifestum esset quod iudices
 Ecclesiastici non punirent malefactores secun-
 dum quod delicta requirūt, & multo magis si eis
 fauent & impune & libere eos abire permittunt
 vel si eis obuiare non audent nec sufficiunt: salua
 senten-

sententia maiorum videtur quòd liceat iudici laico eos punire: ita tamen quòd clericos in sacris nò mutilent nec occidant, sed in arcta custodia compeditos premant. In minoribus vero constitutos secundum qualitatem criminum affligant. Quia cum punire delinquentes sit de iure naturæ & diuino, quādo proprius Iudex hoc negligit spectat ad eum qui potest, publica functus autoritate, nec est hoc contrarium mansuetudini cū Moy ses de quo sacra testatur historia quòd erat mitissimus omnium: peccantem Egyptium in suo peccato occiderit Exodi. 2. & post occisionē. 25. milium de fratribus & proximis suis in vindictam facinoris vituli, dixit leuitis. Exodi. 32. Consecraſtis manus vestras hodie domino, vnusquisque in filio & fratre suo vt detur vobis benedictio, nec repugnat Euangelicæ misericordiæ. Cum princeps Apostolorum Ananiam & Saphiram pro fraudatione pecuniæ perire fecerit in corpore & in anima secundum aliquos vt habetur actu. 5. Et Thomas Apostolus dixit non surgam hinc donec canis ferat manum quæ me percussit: & misericordissimus Gregorius monachum proprietarium in sterquilinio sepeliri fecerit cum sua pecunia & post mortem successorē suum de se detrahentem baculo occiderit. Et pijsſimus Martinus post mortem plures monachos sui monasterij: quia dissolute viuebant in nocte occidit, ex quo reformatū est ceno-

est cenobium, et plura gesta similia referri possent
sanctorum: quos approbata scriptura de mansue-
tutine super alios commendat, & falsa ac crude-
lis est mititas quæ facinorosos nutrit & peccata
fouet, & facilitas veniæ incentiuū præbet delin-
quendi, & peccata quibus non resistitur appro-
bantur vt dicunt iura.

De immunitate Ecclesiæ.

Trum malefactor cōfugiens ad Ec-
clesiam possit inde extrahi & puni-
ri. Dicendum quod nullus quantun-
cunq; malefactor confugiens ad Ec-
clesiam, vel spacium priuilegiatum
circa ipsam debet per vim extrahi gaudet autem
hac immunitate Ecclesia quęcunque etiam non
consecrata, hospitale oratoria priuata autoritate
Episcopi fundata: palacium Episcopi etiam si nō
sit coniunctum Ecclesiæ. 17. q. 4. id constituimus,
& spacium in circuitu Ecclesię matricis. 40. pas-
sium in alijs autem. 30. 17. q. 4. sicut. Est autem se-
cundum Isido. passus mensura. 5. pedum. pes ve-
ro spacium. 25. digitorum: similiter secundū Ho-
stien. malefactor obuians sacerdoti portanti cor-
pus Christi adiungens se ei gaudet hac immuni-
tate à fortiori, quia vbi maior ratio ibi & ius ma-
ius. In. ca. vero inter alia de immuni. Ecclesi. exci-
piun-

piuntur aliqui qui non gaudent hac immunitate: primo latrones publici, qui publice furantur, vel stant in via vel in castris ad prædandum transeuntes. Secundo nocturni populatores agrorum, qui nocte agros vastant. Tertiò committentes maleficium enorme in Ecclesia sub spe q̄ ab ipsa defendantur. eo. tit. ca. immunitatē. Quarto secundum Petr. de auc. raptores virginum adulteri. & homicidē. per auten. de m̃a. pri. §. q̄ si delinquentes, sed secundū alios, per ius canonicū hoc est correctū. qui tamē vellet adherere primę opinioni, nō esset dānandus cum sit satis probabilis. Quinto occidentes per insidias iuxta id. Exo. 21. si quis per insidias occiderit, ab altari meo euellēs illum vt moriatur, & cōmunis practica sic videtur habere quāuis iudices Ecclesiastici semper acclament. Sexto, secundū aliquos fur et omnis malefactor famosus turbatiu⁹ boni cōmunis, de quo verisimiliter præsumitur q̄ sit incorrigibilis, propter identitatē rationis, sed certe iste casus eoincidit cū primo vel. 2. Septimo serui compelluntur exire & traduntur domino, præstita ab eo cautione de eorum impunitate: alios autem quantuncunq; reos fideles vel infideles Ecclesiarū rectores non debent permittere extrahi ab ecclesia si cōmode id possunt: si autē non possunt eos cōmode defendere sine scādalo & periculo, cautius est eos dimittere, quā moro ribaldorū armis bellare, cū Ecclesiasticæ militiæ

arma secundum Apostolum, non sint carnalia sed
 spiritualia. Octauo clerici & religiosi hac immuni-
 tate non gaudent secundū Docto. sed à suo iudice
 & prælato extrahi possunt & verberari vel in car-
 cerem trudi: & si opus est de monasterio expelli et
 in arctiori detrudi. de sen. ex. vniuersitatis, qui au-
 tem violenter alios à prædictis extrahit incurrit iu-
 re civili crimen læsæ maiestatis: vltimo supplicio
 ferendus. ca. de his qui ad Ecclesiam confug. l.
 præsent. iure vero Canonico debet excommu-
 nicari & pecunialiter damnari, & imponi sibi pu-
 blica poenitentia, nec restitui communioni, nisi
 restituat extractum. 17. quæst. 4. ca. si quis contu-
 max. & c. quisquis.

De immunitate Ecclesiæ.

Notandum quod immunitas Ecclesiæ seu
 libertas quod idem est, est priuilegiū
 concessum Ecclesiæ, vel Ecclesiasti-
 cis personis, aut rebus ad se pertinen-
 tibus: & dicitur immunitas quasi nō
 munitas & negatio munium, id est, officiorum &
 onerum maxime sordidorum, vt caleis coquendę
 a renę fodiendę & similium. Comprehendit autē
 dicta immunitas multa. Primo quod in Ecclesijs vel
 cimiterijs non sunt tractanda placita secularia, sed
 solū Ecclesiastica submisse tñ & sine magno stre-
 pitu.

pitu.ca.cum Ecclesia.de immuni.Eccl.et proces-
 sus & sentētia iudicis secularis ibi data ipso iure est
 nulla.co.tit.ca.decet.li.6.& si sit sententia sangui-
 nis sub anathemate prohibetur ibi fieri. Secundo
 in Ecclesia sepeliri non debent nisi Episcopi vel
 abbates:& digni presbyteri,aut laici fideles faciē-
 tes miracula,vel secundum Hostien.in dignitate
 constituti vt comites & duces , sed secundum
 glo.hoc intelligitur de quolibet fidei non moriē-
 ti in mortali.13.q.2.nullus, sed opinio glo. quæ ho-
 die seruatur non est conformis textui, qui distin-
 guit de sepultura infra & iuxta Ecclesia, idest in ci-
 miterio, in quo secundum Silues. gentilis, sepeliri
 posset. de iure ciuili nullus etiam debet in Eccle-
 sia sepeliri, vt notat albri.in.l. nemo Apostolorū.
 c.de sacro san.Eccl.& azo. Tercio non debet Ec-
 clesia in castellari. de custo.relinqui. neq; in ea est
 iacendum nec conuiuandum nisi propter hos-
 les incurfus dist.42.ca.vlti.venditio autem cando-
 larum in Ecclesia secundum Angel. tollerabilis
 est non obstante quòd dominus eiecit vendentes
 de templo, quia ibi fiebant multa diuinum offi-
 cium perturbantia, quod non est hic secus de alia
 negociatione. Sed secundum alios docto. si ven-
 dantur principaliter propter lucrum nō licet, sed
 si ad satisfaciēdum deuotioni fideiū licet. Quar-
 to nulla debet fieri in Ecclesia violentia, nec po-
 test quis violēter inde extrahi.17.q.4.sicut, de his
 Paulo

paulo ante visum est. Quinto non debet Ecclesia in seculare habitaculum aut in vsum seculariũ cõuerti de cõse. dis. 1. ligna. & de relig. domi. adhæc. Sexto non debent ludi in honesti ibi fieri. de vit. & hon. cum decorem. secus de honestis conducẽtibus ad deuotionem vt repræsentare præsepe domini & similia. arg. de conse. dis. 2. semel. & dis. 4. quæris. ¶ Sciẽdum quod dicta immunitas quo ad res & iura Ecclesiastica extendit se. Primo quia rustici astricti glebẽ non possunt rura Ecclesiæ deferre & alio se transferre eo titu. ca. 3. Secundo quia quilibet potest rem suam Ecclesiæ relinquere & donare. c. de sacro san. Eccle. l. generali. & l. iubemus. Tertio quia ex sola nuda promissione trãsfertur dominũ rei in Ecclesias, cum in alijs sit necessaria traditio. c. de sac. san. Eccle. l. vt sit. Quarto quia emptum ex pecunia Ecclesiæ siue sit emptũ eius nomine siue non, debe ad eam reuerti. 12. q. 2. apostolicos. Quinto quia statuta laicorum non habent locum super rebus Ecclesiæ. de reb. eccle. nõ alien. capi. fin. & similiter statuta impediẽtia liberam facultatem donandi Ecclesiæ aut pro anima non ligant secundum panor. in capi. relatum de testa. Sexto quia quamuis Episcopus possit petere à clericis obuentionem ei concessam in. c. cũ apostolus. de censu. non tamen possunt prælati imponere Eccle. tales aut nouas exactiones & census etiam ratione visitationis. ca. vl de censu. Septimo

quia si rector Ecclesiæ potuit aliquid acquirere Ecclesiæ & nō fecit, vel passus est re Ecclesiæ præscribi tenetur ipsi Ecclesiæ. 12. quæst. 4. ca. fin. & si non est sollicitus vt acquirat Ecclesiæ agendo & promouendo res eius tenetur de leui culpa ad instar tutoris qui ad hoc tenetur. c. arbi. tutel. l. quid. Octauo, quia Ecclesiæ carenti proprio prælato non currit præscriptio licet superior prælatus pro ea agere possit de reb. Ecclesiæ non alien. ca. primo. Nono quia res Ecclesiæ non possunt alienari sine certa solennitate vt visum est supra. Decimo quia de rebus Ecclesiæ vel clericorum iudex secularis non potest iudicare. de foro competen. ca. primo. Vndecimo quia bona Ecclesiæ nō possunt obligari pro alienis debitis & obligas est suspensus. de solu. ca. 2. Duodecimo quia gaudet omnibus priuilegijs concessis minoribus & rei publicæ secundū Docto. in ca. auditis de resti. in integ.

Notandum quod dicta immunitas quoad personas Ecclesiasticas includit multa. Primo quia percutiens clericum est excommunicatus. 17. quæ. 4. si quis. Secundo quia non potest clericus cōueniri coram iudice seculari de for. cōp. ca. 2. nec possunt laici cum clericis stare in choro. de vit. & hon. ca. primo. Et de conse. distin. 2. sacerdotum. Item sunt immunes ab oneribus personalibus. c. de epis. & cler. l. omnes et. l. presbyteros & 12. quæ. 2. Ecclesiarum, pro quo nota quod mu-
nerum

nerum mere personalium, quædam sunt sordida
 vt cloacæ mūdandę vel stabuli & huiusmodi quæ
 dam sunt honesta habentia annexum honorem,
 quædam simplicia quæ nec honorem nec vitupe
 rium habent annexum, quæ dici possunt neutra,
 vt legatio tutela & similia. Ad prima non tenētur
 clerici nec eorum familia nec eorum coloni nec
 ecclesiæ. 16. quæst. 1. generaliter. Et. l. neminem. c.
 de sacro sancta Ecclesia, quæ vult quod clerici ad
 hæc teneātur in aduentu principis, non valet quia
 iure diuino sunt exempti. distin. 96. si imperator,
 quo ad seruos & familiam eorum perpetuam. Ad
 munera etiam honesta non tenentur. ca. sacerdo
 tibus. distin. 1. & c. de Episcopis, & clericis. l. pla
 cet, vbi dicitur. Placet nostræ clementiæ vt clerici
 nihil cōmune cum publicis actionibus vel ad cu
 riam pertinentibus, cuius corpori nō sunt annexi
 habeant, ex quo patet quod non sunt de vniuersi
 tate, nec in ea habent vocem vt tenet innocen. in.
 ca. dilecta de excess. prela. Ad munera etiā neutra
 non tenentur, possunt tamen si volunt accipere tu
 telam miserabilium personarum distinction. 86.
 capi. peruenit. Non tenentur etiam custodire ci
 uitatem nisi esset necessitas magna, quæ non de
 bet per laicum discerni sed per Episcopum & per
 eum compellentur. capi. Ecclesia sanctæ Mariæ,
 de consti. argumē. leg. nullus peritus. capi. de cur.
 su. & pu. d. capi. peruenit. & facit tex. in. ca. pæn.

de homi. vbi in tēpore inuasionis clerici possunt vna cum laicis sumere arma & pugnare, nec sunt irregulares si multi sint occisi, modo nullum proprijs manibus occiderint & si vulnerauerint. Item nō tenētur ire ad bellum etiam si ageretur de recuperatione tetraē sanctæ, quia clericatus reddit eos inhabiles ad pugna etiam cum sarracenis. ca. ex multa. §. fin. de vot.

Notandum q̄ Ecclesiastica immunitas quo ad personas & res seu prædia comprehendit multa. sed aduerte quod sicut munus personale dicitur q̄ cum proprio & corporali labore sine detrimento gerentis fit, ita munus reale dicitur quod sumptib⁹ patrimonij & damnis administratis expeditur. ff. de mu. & ho. l. fin. munus autē reale seu patrimoniale est duplex, scilicet, mere reale & mixtum q̄ habet onus cum sumptu. Munus mere reale tripliciter imponitur, scilicet rei vt quod nauis Ecclesiæ vadat ad seruitiū reipublicæ vel fructui ex re præcepto, vt quod detur certa pars fructus, tertio modo sic, quod annuatim detur certa summa pecuniæ. Ad munera igitur mere realia non tenetur prædiū Ecclesiæ, nisi illud habuisset antequam veniret ad Ecclesiā perpetuum & inuariabile. ca. fin. de cēsi. quia res transit cum onere suo de deci. pastoralis. sunt tamen aliqua onera quæ ratione naturali subcumbunt ipsis rebus, vt reficere viam ante domū, purgare puteum totis vicinis necessarium, solue-
re

re pro paustro ad pontis conseruationem & ad similia tenetur Ecclesia ad munera vero mixta non tenetur Ecclesia, capitulo, quamquàm de censu, li. 6. nisi in casu necessitat^{is} vel pietatis non à remotis nec per consequentiam concernentis Ecclesiæ utilitatē: sed de directo, vt puta quia praua societas incēdit & deuastat pagum in quo Ecclesia habet prædia. ca. nō minus. eo. tit. & in. ca. aduersus. tūc habet cōtribuere, nō ad deliberationē populi solius sed cleri & populi, quia quod omnes rāgit ab omnibus debet approbari. in cle. pri. de censu.

Sciendum quod Ecclesiæ & clerici non tenentur ad gabellas quæ in carnibus vino & similibus ponuntur, nisi ponerentur pro oneribus ad quæ tenentur de quibus visum est, quia tunc succedunt loco onerum. Similiter nec debent soluere pro frumento & alijs quæ ex sua præbenda habent & vendunt, secundum bal. in. l. omnis. cap. de Episcopi. ex cleri. nec de suo patrimonio. clemen. præsent. de censu. & ca. quamquàm. eo. tit. li. 6. si autem clericus res suas defert ad alium locū causa negationis vel asportat res emptas hoc titulo soluere tenetur. Si tamen res Ecclesiæ clericus transferret hoc titulo nō potest exigi gabella, quia delictum clerici Ecclesiæ nocere non potest. Aduerte quod statuentes ne quis possit instituere capellanas vel donare Ecclesiæ vel clericis & similia quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticā sunt

negotiat^{ur}

Not. excommunicati, de sen. ex. ca. nouerint. & idē de
facientibus seruari. Nota quod sextus. 4. præcepit
in virtute spiritus sancti omnibus prælatis Eccle-
siæ vt infra octa. omnium sanctorum de nullo san-
cto fiat cōmemoratio, sed omnia festa occurrētia
post dictas octauas transferantur.

Per quid deprehēditur tacita inuocatio dæmo-
num. pro respon. Nota q̄ omnis incātatio de
se est peccatum mortale cum sit inuocatio dæ-
monum tacita vel expressa, idiota tamē nesciens
interuenire inuocationē dæmonū credens bona
fide se dare operam rei licite excusatur: quādiu nō
est monitus vt talia deferat, sed post monitionem
nō excusatur, quia cessat bona fides, & qui postq̄
scit interuenire dæmonum inuocationem aut dū-
bitat nihilominus inuocat nō excusatur, sicut nec
de p̄terito qui si sciuiſſet adhuc feciſſet. Ad dubiū
igitur respondēdo dicitur q̄ tacita dæmonum in-
uocatio perpenditur ex multis, primo ex adiunta
aliqua vana cōditione vt necessaria, sicut si ponat-
ur virtus in verbis sacris dum tamē sint scripta in
pelle aut tali hora & similia, quæ neq; ad dei cul-
tum spectāt neq; ad rectā rationē, hęc n. vana de
modo apposuit vt sua sacra. 2. ex adiunctis rationa-
bilibus vt naturalibus, vt si ad effectus naturales
adhebeātur characteres significatiui. referūtur. n.
tales characteres ad dæmones intelligētes ipsos. 3.
ex adiunctis nominibus ignotis absolute. vel ad
quid

quid ptinēt. 4. ex excellētia effectus sparati, quia. s. excedit virtutē naturalium agētium, vt nosse secreta cordium sanari subito. s. ex vanitate effectus puta, quia aliqua sacra verba dicta mouent annulū super filium & similia vana. Ex quo, n. effectus est vanus, constat q̄ non est virtus diuina sed diabolica nō asistens verbis sacris sed sacrificio quod fit sibi, honorādo ipsum illis verbis, gaudet enim honorari verbis & rebus sacris. 6. ex falsis adiunctis, puta quod Christus habuit febres & similia quæ sunt a patre mendacij, Deus autem non eget nostro mendacio. 7. quādo adiunguntur apocrypha & incerta mirum est. n. quod huiusmodi incerta habeant à Deo virtutem & certa non, & q̄ viris sanctis quibus Deus credidit secreta sapiētiæ suæ & virtutem suæ potentiæ in miraculis, secretas has virtutes negauerit, & vetulis communicauerit. Vnde huiusmodi incerta saltem vt suspecta cauenda sunt in omnibus prædictis semper interuenit aliqua superstitio saltem in modo dicendi, puta dicere pater noster ad aures equi & similia quæ superstiosa esse constant.

Vtrum sit illicitum vti laruis. Dicendum q̄ de se non est illicitum, alias in sanctis representationibus non liceret, sed in his casibus est illicitū, primo ratione indebiti finis propter quem laruatus finis incedit. 2. si loco tēpore

G iij & modo

& modo in congruo fiat. 3. ex conditione persone
nam cum vri laruis inuenum leuium sit nec omni
tempore sed eo quo quasi insanire licet (vt ita lo-
quar) graues personæ & maxime Ecclesiastici gra-
uiter peccant saltem ratione scandali, quod valde
cauendum est cum dominus dicat: qui scandaliza-
uerit vnum ex pusillis istis expedit ei vt suspenda-
tur mola asinaria in collo eius.

Vtrum aperire literas sigillatas alienas sit pe-
ccatū. Dicendum quod sic inuito domi-
no, et est peccatū iniustæ curiositatis, quia
qui hoc facit vult scire id quod scire nō decet, aut
saltem vnde scire non decet, quia ex alienis secre-
tis non decet acquirere notitiam, fit etiam iniuria
domino quia ius aperiendi eas quod soli domino
competit vsurpatur. Appellatione domini in pro-
posito venit tam mittens quàm is cui mittuntur:
vnde nisi alter eorum consentiat aperitur sigillum
inuito domino. In his tamen casibus non est mor-
tale peccatum, primo si quis aperiat sub ratihabi-
tionis spe mittentis vel eius cui mittuntur. 2. si scri-
ptura non sit alicuius importantiæ & apiantur si-
ne animo iniuriandi ex curiosa leuitate cum deter-
minatione ad secretum, si casu ibi aliquid inuenia-
tur secreto tenēdum, secus animo iniuriandi hoc
facit vel si de rebus magnæ importantiæ & secre-
tis esse reputaretur. 3. si ex causa rationabili aucto-
ritate publica aperirentur, quia res publica & cu-
ram

ra aliorum gerentes ius habent providendi sibi oportune, ideo excusantur aperientes litteras de mandato publico tempore belli aut alia rationabili causa. Et similiter maritus aperiens litteras uxoris seu ad uxorem, & pater filiorum & praelatus religionum & sibi imputet qui mittit litteras, si displicet factum, scire enim debet quod nulli facit iniuriam qui utitur iure suo. Sed adverte quod si praelatus esset certus quod suus subditus a se ad audiendas confessiones expositus mittit litteras vel habet in cella super auditis in confessione vel de peccatis propriis ad confitendum ea graviter peccat aperiendo, quia in talibus non est ei subditus, & super his invito praelato scribere potest & recipere litteras subditus quantum ad ea duntaxat quae ad hoc sunt necessaria.

Quæritur quid requiritur ad miraculum dicendum, quod quamvis in comparatione ad divinam potentiam nihil sit miraculum, quia omne factum respectu dei minimum est secundum illud Isa. 40. Ecce gentes quasi stilla situlae & quasi momentum statera reputatae sunt, tamen per comparisonem ad facultatem naturae quam excedit tripliciter potest aliquid dici miraculum. Primo quantum ad substantiam facti, ut quod duo corpora sint simul. Secundo modo dicitur miraculum quia excedit facultatem naturae non quoad id quod fit, sed quoad id in quo fit: ut quod cæco

G v detur

detur visus. Tertio excedit facultatem naturæ quo ad modum faciendi, sicut cum quis subito à febre diuina virtute curatur, vide sanctum Thomā prima parte quæstio. 195. articulo octauo.

De resurrectione mortuorum.

Trum resurrectio mortuorū possit ratione naturali cognosci. Dicendum quòd cū hoc sit articulus fidei de cuius ratione est q̄ superet naturalē rationem simpliciter, dicendū est q̄ nō demonstratiue quāuis rationes probabiles ad hoc adduci possunt, quia fides est de non apparentibus, sed contra quia sanctus Thomas. 4. contra gentiles. arg. 79. dicit quòd ad ostendendam resurrectionē carnis futuram, euident ratio suffragatur, dicendum quod verbum hoc non debet capi absolute sed ex suppositione, supposito quòd quis assentiat quòd hominum animæ sunt immortales & habent naturalem appetitum ad corpus, cum esse imperfectum appetat naturaliter perfectionem & anima cum sit pars manet imperfecta & appetit esse totius quod est sua perfectio. & quòd naturale hominis desiderium tēdit ad felicitatem & quòd solus homo inter animalia nō habet hic societatem sui desiderij

desiderij cum tamē sit inter omnia perfectissimū.
 Item quòd ex diuina prouidentia peccantibus poe-
 na debetur sicut bene agentibus præmium, & su-
 positis pluribus rationibus similibus quibus natu-
 rali ratione illustratus homo magis assentit quàm
 eorum oppositis, ex eis per quandam euidentiā
 concludi & cognosci potest futura hominum re-
 surrectio, sicut secundum Theolo, in prologo
 primi sententiarum, ex principijs non scitis sed
 firmiter creditis potest inferri conclusio scientifi-
 ca & per euidentiā cognita, fiet autem resurre-
 ctio simpliciter per miraculum & debet dici su-
 pernaturalis, quāuis ex parte termini possit dici
 secundum quid naturalis.

Vtrum in finali resurrectione resurgemus in-
 tegri, pro respon, sciendum quòd ad inte-
 gritatem hominis aliqua pertinent tripli-
 citer. Primo tanquā ea sine quibus non potest
 esse homo sicut materia & forma ex quorū vnio-
 ne resultat homo. Alio modo tanquā ea quæ
 consequentur per se naturam humanam sublato
 impedimento, sed tamen sine eis potest esse ho-
 mo, vt manus: pes & similia. Tertio modo acci-
 dentaliter & extrinsece vt capilli & alia pertinētia
 ad solum ornatum. Pertinentia ad naturam hu-
 manam primo modo nō resurgent sed ex eorum
 vnione resurget homo, quia secundum damasce.
 resurrectio

resurrectio
resurrectio
resurrectio
 resurrectio est eius quod cecidit iterata resurrectio,
 sed per mortem homo cadit & nō anima nec ma-
 teria quæ sunt ingenerabiles & incorruptibiles, er-
 go. Cum pertinentibus ad integritatem naturæ se-
 cundo modo resurget homo integraliter, idest cū
 omnibus membris quia nō minus faciet virtus di-
 uina in finali reparatione humanę naturę, quan-
 tum ad ea quæ spectant ad naturam quam fecit in
 prima institutione naturę. si. n. perfecta sunt opera
 Dei in principio, vt dicitur gene. i. fortiore ratio-
 ne debent esse perfecta in fine. Per idē patet quod
 reparabitur homo in integritate eorū q̄ pertinet,
 tertio modo secundum quod requiritur ad orna-
 tum in beatis. Ad videndum an resurgant in ho-
 mine humores, nota quod triplex humor est in ho-
 mine, quidam consistit in recedendo à perfectio-
 ne indiuidui vel quia est in via corruptionis & à
 natura abijcitur tanquam simpliciter superfluum
 vt vrina sudor & huiusmodi, vel quia à natura or-
 dinatur ad conseruationem speciei siue per actum
 nutritiuę sicut lac, siue per actum generatiuę vt se-
 men, & nullus talium humorum resurget, quia
 post resurrectionē non erit status quo vnus gene-
 retur vel foueatur ab alio, sed solū quo vnusquis
 que sustentetur in se ipso. Alius est humor non-
 dum cōuersus in vnitatem naturę humanę sed est
 in via conuersionis, & hic est duplex quidā habet
 formam determinatam non existentem in via vt
 transf-

transmutetur ad aliam formam vt sanguis & alij tres humores contenti inter corporis partes & hi resurgent. Alius humor est in via transeūdi de forma humoris ad formam membri, talis non resurget, quia post resurrectionem singulæ partes sic stabilientur vt vna non transeat in aliam, quia cessabit tempus generationis & corruptionis.

Vtrum post resurrectionem erit aliqua deformitas in corporibus. Dicendum q̄ de formitas. multipliciter cōtingit vel ex defectu mēbri sicut mutilatos dicimus deformes, & hæc deformitas nō erit post resurrectionem vt visum est vel ex defectu debite quantitatē vel excessu. sicut sunt gnaui & gigātes vel ex appositione discōuenientis vt sextus digitus ex indebita partium dispositione vt in claudis & luscis et huiusmodi. Post resurrectionem non erimus deformes ex defectu vel excessu quantitatē, quia resurgemus in ea quātitate ad quā natura vniuscuiusq; non errans peruenisset in termino augmenti; & quia natura à debita quantitate dupliciter deficit, vno modo quia nondum eam est consecuta vt in pueris, alio modo quia iā ab ea recessit vt in senibus, in sola enim iuuenili etate habetur status perfectus in quantitate & in vigore, ideo in tali dispositione reparabitur in resurrectione. Confirmatur nam ephē. 4. dicitur de resurgentibus, donec occurramus omnes in virum perfectū in mēsuram plenitudinis etatis Christi

Chrsti, sed Christus surrexit in etate iuuenili ergo
 & nos, & in statura quam habuimus vel habuisse
 mus si error non contigisset naturæ, nec sequitur
 ex hoc quod post resurrectionē omnes erunt eius-
 dem stature, quia non omnes in etate iuuenili ad
 eandem quantitatem perueniūt etiam natura nō
 errante, sed quidam ad minorem quidam ad ma-
 iorem secundum diuersitatem humidi extensibi-
 lis per calidum & calidi extendentis humidum.
 De deformitate contingente alijs modis dicit au-
 gustus. in enchiridio. resurgent corpora sanctorum
 sine vllō vitio & deformitate, sicut sine vlla cor-
 ruptione. De impijs verō an resurgāt cum de for-
 mitatibus in requirendo quid laborare opus est,
 nec. n. fatigare nos debet incerta corū habitudo
 quorum est certa & sempiterna dānatio. Moder-
 ni tenent reprobos resurrecturos cum deforma-
 tibus quas hic habuerūt. quia sicut sancti resurgēt
 ad vltimā felicitatem sic dānati ad vltimā miserā
 sed sanctis nihil aufertur. pertinens ad eorum feli-
 citatem ergo dānatis nihil aufertur ad eorum mi-
 seriā faciens. Ex quo sequitur q̄ qui tempore mor-
 tis erat gibbosus & huiusmodi, si dānatur cū eisdē
 defectibus resurget, sed secundū sanct. Tho. mali
 resurgēt sine deformitate naturali, quia poena de-
 bet respōdere culpæ. sepæ autē de duobus dāna-
 tis habēs pauciora & minus grauiā pctā, subiectus
 est plurib⁹ deformitatib⁹ quā irretit⁹ plurib⁹ pctis
 & quando

et quādoq; maxīm⁹ peccator nullis deformitatib⁹
est subiect⁹. ergo si in pœnā peccati cū his dēformi
tatib⁹ resurgūt dānati, sequitur q̄ maior pœna te
nebit illū qui minus peccauit q̄ est inconueniēs.

Quod sunt dotes corporis gloriosi & quot
animæ? Pro respon, nota q̄ in proposito
dos est perpetus ornatus animæ vel cor
poris iugiter in æterna beatitudine perseuerans.
Dicitur autē dos quia cum trinitas super bene di
cta sit pater animæ & Christus eius sponsus, ideo
ab ea datur dos aīæ. vt sit digna spōsa Christi, nec
strictē loquendo dos cōpetit Christo etiā secūdū
humanitatē, quia vt sic est sponsus & nō spōsa sed
sibi cōpetit aliquid excellētius dote, nec conuenit
angelis quia nō cōueniūt cū Christo in natura spe
ciei, sunt autē dotes animæ tres. s. visio. i. lumē glo
riæ cōfortās intellectū in advidēdū & correspōdit
fidei. z. est dilectio vel fruitio respōdens charitati.
3. cōprehēsiō & tentio q̄ dicit quādā perpetuiatis
cōditionē, possunt autē dici bona paternalia beato
rū, alia dona minus præcipua vt sunt aureolę. laus.
securitas. sufficiētia. & multa alia huiusmodi. Do
tes corporis sunt. 4. impassibilitas, claritas, subtili
tas & agilitas, dicuntur impassibilia non passione
quæ est salus & perfectio sed passibilitate quæ at
tenditur secundum abiectiōem formę conteniē
tis & receptionem disconuenientis quę facta ma
gis abijcit à substantiā, vt dicitur. 2. de anima.

S V M M A

Causa autē impasibilitatis non erit priuatio prin-
 cipij passiui quæ sunt qualitates elementorum acti-
 uæ & passiue sed per impedimentum passionis q̄
 in beatis erit secundum sanctū, Tho. per aliquam
 formam inhærentem secundum duran, per solā
 diuinam virtutem assistentem prohibentem actio-
 nem extrinseci inferentis passionem. Dos subtili-
 tatis secundum sanctum Thomam dicit formam
 existentem in corporibus beatorum per modum
 habitus, per quam subicitur corpus anime ad ex-
 ercedas operationes sensitiuas purius. remota om-
 ni grossitie & ineptitudine, sed secundum Duran
 non est aliquid positium inherens corpori bea-
 to, sed dicitur subtile per solam diuinam providē-
 tiam assistentem, quia dos sponsæ ex qua hoc no-
 men tractū est consistit nō solum in illis quæ spō-
 sam ornant quasi intrinsece: sed etiam in his quæ
 assistunt extrinsece, vt si ad eius tuitionem daretur
 certa custodia militum, nō tamen per dotem sub-
 tilitatis possunt duo corpora gloriosa esse simul in
 eodem loco quia subtilitatis dos non tollit à cor-
 pore glorioso quātitatem quæ facit vnum corpus
 distare ab alio loco et situ. sed quando erunt simul
 locariter erit sola diuina virtute & per speciale mi-
 raculum secundum sanctam Thomā licet teneat
 Durandus quod nulla virtute possunt duo corpo-
 ra esse in eodem loco, & ad id quod dicitur quod
 beata virgo peperit virgo, quod non potuit esse
 corpus

corpus Christi esset simul cum corpore matris, respondet quod in beata virgine fuit fata dilactatio neruorum & meatuum vrinalium sine aliqua ruptione: sicut factum fuisset cum omnibus mulieribus si status innocentiae durasset, quæ tunc pererissent sine dolore qui est poena peccati: ad id quod dicitur Christum ianuis clausis intrasse ad discipulos. Ioan. 20. respondet quod verum est quod Christus venit ad discipulos clausos, sed non dicitur in euang. per ianuas clausas intrasse, sed cum corpus gloriosum possit moueri per aerem sicut per terram: potuit Christus intrare ad Apostolos per fenestram vel per alium locum quantuncumque parvissimum: & similiter dici potest quod resurrexit clauso sepulchro, quia potuit figuram corporis mutare in figuram augustam. Sed opinio sanctus Tho. communiter tenetur & ad positionem Duran. plura inconuenientia sequuntur, vide capitulo. in. 4. dist. 44. Per dotem agilitatis corpus gloriosum summe obediens animæ ut motori secū dum omnem differentiam positionis sine difficultate & fatione, quæ erit nō per amotionem grauitatis sed per appositionem qualitatis impediens resistentiam grauitatis & habilitans corpus ad motum. De dote claritatis sic dicit docto. sanctus vbi supra. sicut lux est qualitas solis intrinseca: ita claritas erit intrinseca corporibus gloriosis non solum secundum superficiem sed etiam ad

H intra,

intra, quia erunt peruia & transparentia fulgida,
 lucentia & colorata viuacissimis coloribus & pul-
 cherrimis.

Vtrum corpora damnatorum erunt passibi-
 lia. Pro respon. sciendum quod duplex est
 modus passionis secundum quod aliquid po-
 test recipi in alio dupliciter, vno modo materia-
 liter secundum esse naturale sicut calor ignis reci-
 pitur in ligno: alio modo recipitur aliquid in alio
 intentionaliter sicut similitudo coloris recipitur in
 aere & in oculo, dicit beatus Tho. in. 4. dist. 44. q.
 3. Corpora damnatorum futura esse passibilia pas-
 sione intentionali & animali, & non passione natu-
 rali qua aliquid transmutatur à sua naturali dispo-
 sitione, vnde non calefient ab igne sed solū inten-
 tionaliter quia apprehendent illum vt nocium &
 afflictiuū, quia cessante motu cœli ex quo vocatur
 cœlum primū alterans, cessabit omnis alteratio,
 sed secundū Duran. corpora dānatorū vere paciē-
 tur ab igne per verā & naturalē alterationē calefa-
 ctionis, sed nunquā corrumpuntur diuina virtute
 faciente quod alteratio præcise maneat in limitibus
 suis, ita quod ad eā non sequitur corruptio, vt perpe-
 tua vita naturæ in eis sit ad perpetuā durationem
 pœnæ, quod autē ignis inferni sit corporeus dubitat
 Damalce. sed beatus Greg. in. 4. dialogo. & Aug.
 expresse dicūt esse corporeū, qui affliget spiritum
 non virtute suæ naturæ sed vt instrumentū diuinę
 iusti-

iustitię, & à Deo tanquã à principali agēte modificabitur eius actio, vt plus crucientur qui plus peccauerunt. ¶ Aureola est gaudiũ de operibus à se factis habentibus ratione victorię excellētis sicut aurea est gaudiũ de Deo debitum victorię cōmuni, quæ quãuis in anima sit principaliter, est etiam in corpore per redundantia quẽdã pulchritudo singularis representatiua aureolę animę, prædicatori in ore, virginibus in illa parte, martyribus in cicatricibus & in alijs partibus corporis secũdũ genus martyrij, vt statim ex aspectu corporis qualis quisq; fuit virgo doct̃or an martyr appareat. Sunt autem tres secundum tres animę vires & tres victorias excellentes, præminet aureola martyriũ, post illam doct̃orum, & vna alteri eiusdẽ speciei nõ secundum excellentia habitus, sed actus, vt qui acerbius martyriũ passus est, aut puriorem virginitatẽ seruauit vitando occasiones, aut qui plures saluat docẽdo, aut qui frequẽtius vel laboriosus prædicat, & debetur cuicunq; doct̃rinę pertinenti ad salutem animę, vnde grãmaticus & doct̃or puerorum docens propter hunc finẽ habebit aureolã secundum aliquos, sed verius dicitur q̃ solũ debetur aureola proprie docentibus sacra scripturã publice verbo siue scripto docẽdo vel p̃dicado: docẽtes aut̃ alias doct̃rinas vt physicã & huiusmodi p̃ricipaliter nõ propter lucrũ sed propter bonũ animę habebũt aliquẽ modum aureolę, vnde secundum

S V M M A

Palu. mulier non potest hanc aureolam habere, cui
 prædicare non licet nec debetur correctioni fra-
 ternæ: qui autem propter vanam gloriam per lu-
 crum temporale principale verbum Dei adulte-
 rat, non habebit aureolam neq; per poenitentiam
 recuperabit: quia poenitentia non viuificat mor-
 tua, aureola debetur virginibus propter mētis pu-
 ritatem & carnis integritatem, eunuchi veteris te-
 stamenti non habebunt hanc aureolam, vt Daniel
 & socij eius, cum tunc non esset tempus virginita-
 tis. Eunuchi noui testamēti qui nollent actū illum
 exercere etiā si possent vt nereus & achileus ha-
 bebunt illam: qui vero dolent de sua impotentia
 & vellent illam habere ad vsum, non habebunt.
 Pueri baptizati secundum Palu habent illam per-
 fecte quia habent virtutem virginittatis infulam.
 Oppressa post factum consentiens & finaliter poe-
 nitens recuperat aureolam, quia consensus sequēs
 non potest esse causa actus præcedentis: vnde per
 solam carnis corruptionem non perditur virgini-
 tas, per consensū perditur sed recuperabiliter, quā-
 do ista duo simul concurrūt irrecuperabiliter per-
 ditur, beatissima virgo hanc habuit perfectissime
 quia habuit pugnam hostis quāuis non carnis, He-
 lias & Hieremias similiter habent quia instinctu
 spiritali continuerunt ideo vocantur viri Euan-
 gelici, sed Abel non habuit quia habebat propo-
 situm nubendi alias peccasset, nisi & ipse spiritu
 sancto

sancto continuit vt aliqui dicunt, filia Iepte quia suam virginitatem fleuit similiter non habuit. Dominus Iesus nullam habet proprie aureolam sed aliquid ea excellentius loco eius, Angeli similiter non habent cum non habeant pugnam. Ad aureolam martyrum tria requiruntur, poena, causa & voluntas. Conditio charitatis omnibus aureolis est communis quia aureola supponit auream: poena quia martyrium est circa mortem ab alio illatam, si quis autem genus mortis eligat vt beatus Petrus petijt versis pedibus crucifigi: ne simili poena seruus puniretur vt dominus non perdit, si autem propter se ipsum vt tollerabilior sit perdit secundum Palu. sicut Hiero. dicit de Seneca quem nero occidit, qd fuisset martyr si genus mortis non elegisset optione sibi data vt scilicet in balneo, vtroque brachio minueretur & sic insensibiliter moreretur, propter quod vt dicitur. 3. dialo. quidam sanctus occidendus a longobardis mortis optione sibi data nullam eligere voluit, sed ait illam se tolleraturum quam dominus permetteret: quem tamen dominus a morte eripuit, nec refert vtrum mors statim aut postea sequatur, dum tamen propter illud causetur aut acceleretur, vnde de mortuis in carcere vel in exilio martyria aguntur, quia p hęc præsunt mors fuisse accelerata in eis: si martyr susciteretur & iterum martyrizetur certum est quod de vtraq; morte habebit aureolam & gaudium du-

S V M M A

plicatum formaliter vel virtualiter, & sic propter duas mortes secundum Palu. beatus Sebastianus habet duas aureolas martyrij, ad hoc inquit me suscitare dominus dignatus est. Secundo requiritur causa, quia martyr testis dicitur moriens pro causa fidei, pro iure Ecclesiæ aut pro quacunque virtute, quia virtutibus desponsatur Ecclesia Christo martyr est. Tertio requiritur voluntas, vnde qui dormiens vel fugiens, vel se defendens inuitus pro fide moritur non est martyr, vnde Mauricius cum socijs arma proiecit vt fieret martyr. De innocentibus sicut de martyribus solennizat Ecclesia propter mortem susceptam pro domino, sed quia non fuit electa non est completa ratio aureolæ.

QVaritur quæ sunt verba necessaria ad cōsecrationem sanguinis Christi. Sciendum qd Græci in consecratione calicis dicunt, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. In cōsecratione vero hostiæ, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Ex quibus patet qd in forma sanguinis quattuor dictiones habet forma latinorū qbus caret forma græca, in forma vero corporis, græci habent septē dictiones quas nos non dicimus, quod ita habeant græci refert. Durandus in. 4. dis. 8. & Caietanus dicit super hoc se plene certifica-

tificatum. Inter latinos etiam doctores dubiū est de verbis necessarijs ad consecrationē sanguinis, nam beatus Bonauē. Duran. Caieta. tenent q̄ solū sunt de necessitate hæc verba: hic est sanguinis meus vel hic est calix sanguinis mei, sed beat⁹ Th. in. 4. dist. 8. & in. 3. par. q. 88. 3. quem sequitur cōmunis via doctorum, & vsus Ecclesię tenet q̄ omnia verba quæ sunt in forma latinorum excepto enim sunt de necessitate consecrationis, & si aliter faciunt græci non conficiunt, dici possit quòd cum forma sacramenti sit effectiua effectus sacramenti solum illa verba poni debent pro forma necessaria, quibus sufficiēter denotatur fieri effectus sacramenti, & quia consecratio sanguinis quæ est effectus formę huius sacramenti sufficienter significatur per hæc verba, hic est calix sanguinis mei, qui vellet primam defensare opinionem dicet q̄ solum verba dicta sunt necessaria, vnde Ecclesia quę in his errare non potest non habet pro forma omnia verba quibus Christus est vsus, nā apostolus prima ad corin. ii. dicit Christum dixisse, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur quæ tamen omnia non dicit Ecclesia.

Vtrum in sacramentis nouę legis sit aliqua virtus inhærens superaddita causatiua gratiæ. Durandus in. 4. dist. i. tenet quòd in sacramentis nulla virtus est causatiua gratiæ vel characteris, vel cuiuscūq; dispositionis, vel ornatus

existentis in anima, sed solum sunt sacramenta no-
 stra causa sine qua non confertur gratia: quia ex di-
 uina pactione & ordinatione sic fit quòd recipiēs
 sacramentum recipit gratiam nisi ponat obicem,
 & recipit gratiam non à sacramento sed à Deo, si-
 cut recipiens denarium plumbeum factò pacto q̃
 qui recipit vnum de illis accipit eleemosynam re-
 gis: non q̃ denarius ille sit causa eleemosynæ sed
 solus rex, nisi tanquàm signum & causa sine qua
 non idem videtur sentire sanctus Bonauen: & Sco-
 tus vnde dicit susceptio sacramenti est dispositio
 necessitatis ad effectum signatum per sacramen-
 tum: non quidem per aliquam formam inheren-
 tem, sed tantū per assistētiā Dei causantis illum
 effectum, non necessario absolute sed necessitate
 respiciente potētiā ordinatam. Disposuit enim
 vniuersaliter & de hoc certificauit Ecclesiam q̃ su-
 scipienti tale sacramentum ipse cōferret effectum
 signatum, hos sequitur tota schola nominaliū, sed
 secundum sanctum Tho. in 3. par. q. 62. 4. ponē-
 da est virtus in eis instrumentalis quę secundum
 capreolum est quædam qualitas spiritualis super-
 addita proprie operationi clementi sensibilis &
 motui quo mouetur à principali agente habens
 esse fluens per modum motus, secundum Caieta-
 num, dicta virtus non est aliud quàm motus quo
 instrumentum mouetur à principali agente ad in-
 ducendum effectum ab ipso intentum, & est ipsa
 gratia

gratia secundum esse incōplectum & transiens: cum sit meditatio & motio ad gratiam & motus non sit aliud quàm res ad quam est, vt dicitur in. 3. phyfi. hic modus dicendi videtur verior quia si ne multiplicatione entium saluatur causalitas effectiua instrumentorum omnium quæ sunt instrumenta Dei ad causandam gratiam. Dicit Scotus in. 4. distinctio. 8. quòd si quis ommissis alijs verbis contemptis in canone, secundā formam proferret, hoc est corpus meum, dubium esset an conficeret quia non videretur ea dicere in persona Christi, sed dic quòd dum modo sacerdos ea dicat in persona Christi, siue proferat recitatie siue significatie cum intentione conficiendi siue dubio conficit, etiam si dicat illa sola secundum alios doctores.

De cessatione legalium.

Væritur quo tempore circūcisio & alia legalia cessarunt. Super hoc Hiero. & August. diuersa sensisse videntur, nam secundum Hiero. Legalia statim post passionem domini quātum ad illos ad quos gratia noui testamenti diuulgata erat fuerunt mortifera sed apostoli quadam pia dispensatione his vsi sunt ad tollendum scandalum Iudeorum. ideo Petrus Iudaizans nō peccauit, & Paulus vt habetur Gala. 2. simulatoriē illū

redarguit, ne gentiles quorum ipse erat apostolus
 exēplo Petri ea quasi sacramēta quærerēt, sed quia
 non videtur conueniens apostolos aliquid contra
 veritatē fidei fecisse ad tollendū scandalum, præ-
 fertim cū dicat apostolus q̄ Petrus erat vere repre-
 hensibilis, ideo dicit Augus. q̄ medio tēpore an-
 te diuulgationē euangelij, & post passionē Chri-
 sti poterat obseruari à Iudæis non ponentibus in
 eis spēm quasi essent alicuius virtutis & sine ipsis
 gratia Christi non sufficeret ad salutē: ne videren-
 tur reprobare legē si statim quasi idolatria fugere-
 tur: ideo mater synagoga deducēda erat ad tumultum
 cū honore, sed diuulgato euangelio non solū
 non sunt salutifera sed etiā mortifera, & illo tēpo-
 re apostoli non simulatorie sed vere illa obserua-
 bant, Petrus tamē in obseruatione eorum incaute
 se habuit, nimis cōdescēdēs Iudæis, ita vt aliqui
 eius exēplo inducerentur ad illa obseruanda qua-
 si necessaria. Circa baptismum duo tempora di-
 stinguntur, vnum quo fuit sub consilio à tempo-
 re institutionis vsque ad solēnem Euangelij præ-
 dicationem per Apostolos factam post ascensio-
 nem Christi. Aliud tempus quo fuit sub præcepto
 & incepit à tempore quo Euangelium est solenni-
 ter prædicatū quod fuit in die Penthecostes quan-
 tum ad eos qui erant in Hierusalem secundū Sco-
 tum qui de hac re mirabiliter loquitur in. 4. dis. 3.
 q. 4. vsq; ad illum diem Apostoli non prædicau-
 runt

CONFESSORVM. Fo. 246.

runt publice iuxta illud actuum primo, sedete in Hierusalem donec induamini virtute ex alto, sed in Penthecoste misso spiritu sancto statim solēniter prædicarunt & tria millia baptizarunt. actu. 2. inde ad alias gentes & loca, non tamē incepit illud tempus simul apud omnes, sed de Syon exhibit lex, & verbum domini de Hierusalem, iuxta prophetiam Esai. quibusdam incepit hoc tēpus ad mensem post Pente. aliquibus ad annum, aliquibus post decem annos, & sic deinceps sicut eis prædicabatur, facta est autem institutio baptismi non in baptismo Christi à Ioanne, nec in verbo ad Nicodemum. Ioannis tertio, nisi quis renatus. &c. quia non est verisimile tam necessarium sacramentum in conclavi coram priuata persona institui, nec dilata est eius institutio vsq; ad ascensionem, nam discipuli Christi baptizabant ante passionem baptismo Christi. Ioan. 3. dicunt discipuli Ioannis, rabi cui testimonium perhibuisti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, quāuis ergo præcisa hora institutionis non legatur in euang. certū tamen est q̃ ante passionem est institutum, & verisimile q̃ in principio suæ prædicationis Christus illud instituerit, et hoc fuit cōueniens quia baptismus fuit principale sacramentum legis euāgelicę per quod intratur in eius obseruātia, quod est illi proprium nouum & copiosum in collatione gratiæ, quia gratia & veritas per Christum facta est. Io-

S V M M A

est. Ioan. 1 facile quia iugum Christi suaue est & si ne periculo suscipi potest, quod non habebat circumcisio commune omni sexui etati et genti, quia Deus ad legem moysi elegit tantum vnum populum, sed ad nouam totum mundum.

Circuncisionis quattuor tempora distingui possunt, pro primo erat necessaria, pro secundo utilis sed non necessaria, pro tertio nec utilis nec necessaria, tamen licita, pro quarto omnino illicita & mortifera. Primum tempus circuncisionis præcessit utrumque; tempus baptismi. Secundum tempus circuncisionis committabatur secundum tempus baptismi & tunc currebat utrumque; remedium sub disiunctione ut Iudeus elegerit quod vellet, licebat enim & proficiebat circuncidit tunc, quia non erat reuocata quo ad utile nec quo ad licitum, licebat etiam & laudabile erat baptizari tunc. Tertium tempus circuncisionis cucurrit cum secundo tempore baptismi quo ad Iudeos sed quo ad gentiles conuersos ad fidem tempus baptismi secundum & quartum circuncisionis simul currebant saltem post quattuordecim annos a passione Christi, quando Paulus ascendit Hierosolymam ad seniores consulens super illam questionem de qua habetur act. 15. ubi Iacobus tanquam Episcopus loci protulit sententiam secundum magistrum historiarum dicens. Ego iudico non inquietare eos qui ex gentibus conuertuntur: & scribere ad eos ut abstineant a contamina-

tione,

nationibus simulacrorum & fornicatione & suffocatis & sanguine, e quibus duo erant necessaria, scilicet, abstinentia ab idolatria & à fornicatione: duo alia non erant necessaria sed bene congruebant vt gentes conuersæ abstinere ab ipsis, ne essent abominabiles Iudeis, sicut in societate decet hominē abstinere ab hijs quæ sunt socijs abominabilia: & ita tempus secundum baptismi fecit circumcisionem illicitam quantum ad gentes conuersas, saltem post tempus dicti tertij concilij. Sed quo ad Iudeos conuersos secundum tempus baptismi non reddidit legalia illicita statim post istud tertium concilium sed multo post tempore licite seruabantur à Petro & ab alijs Apostolis. Videtur autem quòd circumcisio fuit simpliciter illicita etiam conuersis ex Iudeis post euerzionē Hierusalem & dispersionem Iudeorum inter gentes, tunc enim conformabant se gentibus inter quas vivebant & sicut Paulatim cessauit apud Iudeos legalium obseruatio, nam vsq; ad quintum annū neronis hoc anno. 30 à passione domini vsque ad quod tempus solum canonica historia perducit Ecclesiam: conuersi ex Iudeis seruabant legalia, quia de institutione baptismi per modum consilij & per modum præcepti dictum est. Nota quòd promulgatio facta de diuino consilio obligat ad non contēnendum: qui enim contemnit consilium, contēnit consulentem, ideo nollens seruare con-

re consilium euangelicum cōtenens illud tanquā
 irrationabile & infructuosum peccat mortaliter,
 vnde videant mordentes paupertatem Euangeli-
 cam, ne forte cū nollunt seruare quod non est ne-
 cessarium contēnant, quia contēnerint Christū:
 promulgatio autem per modum præcepti obli-
 gat non solum ad nō contēnendum, sed etiam ad
 obseruandum si est affirmatiuū, vel ad cauendum
 si est negatiuum.

Vtrum christus cōfecit in azimo? super hoc
 magna controuersia est inter Græcos & la-
 tinos, Græci dicūt Christū cœnasse cum
 discipulis feria .4. ante passionē. 13. die primi mē-
 sis quæ fuit secundū aliquos. 23. die Martij, secun-
 dum alios illo anno secundū compotum Iudeorū
 euenit. 2. die Aprilis, vnde secundū hos dominus
 Iesus passus est. 3. die Aprilis, sed cōmuniter tene-
 tur q̄ passus est. 25. die Martij. Dicunt igitur Græ-
 ci q̄ dominus præuidēs se passurū feria. 5. i. 14. die
 quando agnus secundū legē erat immolādus, an-
 ticipauit per vnum diē immolationē agni Pascha-
 lis, vnde Ioā. 18. dicitur, Iudeos trahentes Christū
 ad Pilatū non intrasse prætorium, vt non conta-
 minarentur & non manducarent Pascha. Ex quo
 habetur quod eadem die passus est in qua agnus
 Paschalis immolabatur, scilicet. 14. die mensis, &
 per consequēs cœnauit. 13. cum Apostolis, ex hoc
 inferunt quod Christus confecit corpus suum in
 pane

pane fermentato, quia Iudæi nō vescébātur azimis ante vesperā. 14. diei, & in tantam insaniam prorumpunt, quòd dicunt Matth. Marcum, & Lucam falsum scripsisse, scribentes Christum cœnasse cum Apostolis prima diem azimorum in qua agnus Paschalis immolabatur, sed Ioan. post eos scribens correxit eos in hoc capi. 12. dicens ante festum diem Paschæ. &c. ista sunt falsa & hæretica, asserere enim quòd in sacra scriptura sit aliquod falsum est hæreticum, cum sit tradita à spiritu sancto. Et vt ait August. in episto. ad Hiero. si concedatur falsam esse scripturam in aliquo loco, nihil firmitatis habebit in alijs locis, ideo Crysosto. super Matth. qui fuit doctor Græcus & omnes Latini tenent, q̃ feria. 5. 14. luna in qua secundum legē Exo. 12. præcipitur comedi agnus Paschalis cum panibus azimis, quæ erat vigilia Paschæ à quo die vsque ad vesperam. 21. diei eiusdem mensis tenebantur vesci azimis, Christus Paschale agnum cum azimis manducauit, & per consequens in pane azimo corpus suum confecit, propter quod bene scribit Matth. prima die azimorum. &c. 26. ca. quòd autem Iudæi non intrauerūt prætorium vt manducarent Pascha vt dicit Ioan. Dicendum, quòd ibi non capitur Pascha pro agno Paschali, qui fuerat immolatus nocte præcedenti, sed pro azimis panibus quibus septem diebus vescébantur, ad quorum cōmestionem requirebatur quòd essent

essent mundi: similiter quod dicit Ioan. ante diem festum Paschæ verum est, quia. 15. diebus primi mensis erat festiuitas Paschalis, quæ tamen incipiebat à vespere diei præcedentis & illa die incipiebant comedere azimos panes in vespere. Et sic patet quòd Ioan. non contradicit sed conuenit cum alijs.

Vtrum Iudæi cognouerunt Iesum nazarenum esse Christum sibi in lege promissum. Secundum sanctum Tho. 3. par. q. 47. 5. in populo Iudæorū minores vt laici & vulgares sciētes solum quæ sunt de necessitate salutis, subtilia scripturarum & prophetarum ignorantes, nō cognouerunt Iesum esse Christum prophetam in lege promissum, quia scripturas ignorabant quæ de temporis determinatione & de signis sui aduentus loquūtur, sed maiores qui principes eorum dicebantur hoc cognouerunt, quia cum scripturas scirent videbant in eo impleri omnia quæ scripta erant, non tamen cognouerūt ipsum esse Deum, vnde. 1. ad corin. 2. dicitur, si cognouissent nunquam dominum gloriæ crucifixissent, sed Nico. de Li. Matth. 21. tenet quòd non solum cognouerunt ipsum esse Messiam eis promissum sed etiā quòd erat verus Deus, tum quia Ioan. 15. dominus dixit nunc autem viderunt & oderunt me & patrem meum, tum quia agricolæ videntes filium dixerunt, hic est hæres, super quo Hiero. his verbis
domi.

dominus probat iudeorū principes non per ignorantiam sed inuidia dei filium crucifixisse, probat etiam ratione quia sicut scriptura determinate loquitur de tempore aduentus Christi Danie. 9. & de signis sui aduentus gene. 49. & de modo eius veniendi in paupertate & humilitate. Zacha. 9. ita & expressius loquitur de eius diuinitate Hierc. 23. Ecce dies veniūt. &c. nā vbi nos habemus dominus, hebrei habent nomen tetragramāton, quod de nullo alio nisi de solo deo vero dici potest. Et tamen secundum hebreos hęc prophetia exponitur de Christo ergo. Item Esai. 9. paruulus datus est nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis Deus fortis. &c. sed tenendo primā opinionē dicitur ad motiua. 2. quod iudei non viderunt deitatem sed miracula quæ faciebat, ex quibus scire possent quod erat naturalis Deus nisi odio & inuidia essent obcecati. Ad secundum dicitur colonos cognouisse ipsum esse filium dei, non per naturā sed per excellentiam gratiæ singularis, nullus enim est tam insanus vt credat diuinam maiestatem in propria persona posse crucifigere, ad rationem dicitur quod quamuis scriptura loquens de deitate Christi secundū vero intellectū euidenter ostēdat Christum esse deum fidelibus bene dispositis, secus prauæ affectatis quales erant maiores iudeorū, nec est simile de alijs Christi conditionibus vt de tempore & signis aduentus eius, & de diuinitate,

I quia

quā hoc excedit humanę intelligētię capacitatē.

De dispensatione in gradibus prohibitis.

Trum Papa possit dispensare vt quis contrahat matrimonium cum consanguinea vel affine pro respon. nota quod nemo debet petere dispensationem ad contrahendum in gradibus prohibitis sine magha causa quia cū volēs ducere vxorem quattuor principaliter debeat in ea quærere. personā vt. s. sit virtuosa pacifica prudens vt curā gerat rei familiaris. & pulchra, quia mulieris bonę ait Salomon beatus vir. Secundo dotē vnde onus matrimonij ferre possit. Tertio amicos. Quarto prolem ad Dei cultum ampliandum & in ea nutriendum. Contrahentes sine causa cum cōsanguinea in gradu prohibito secundum. Grego. ab hoc vltimo vt in pluribus frustantur. vnde 35. que. 3. cap. quædam. dicitur quædam lex romana permittit vt filius & filia duorum fratrum vel sororum copulentur sed experimēto discimus ex tali coniugio sobolem non posse subcrecere, ideo vsque ad quartam generationem fideles non debēt coniungi, est autem causa sufficiens dispensandi & petendi dispensationem bonum pacis inter aliquos, vitatio magni damni spiritualis vel corporalis in vna

lis in vna vel pluribus personis & huiusmodi ad arbitrium boni viri, vnde quando dubitatur de causa sufficiente, si petens ponat se in manibus patris nudam ei veritatem manifestando sine instantia & importunitate precum, fauorum, munerum, tuta conscientia poterit sequi eius determinationem, quia in his ratione officij, quia pontifex à Deo agitur & ab angelo sibi pre ceteris deputato pro bono Ecclesiæ regimine. hic suppositis duo faciam. Primo aliorum referam opinionem, secundo quod sit probabilior examinabitur. In primis tenet Florentinus. in tertia parte titulo primo capit. 14 post Paludem. in. 4. distinctione. 10. omnes gradus prohibitos in lege Moyse fore prohibitos de lege naturæ & per consequens à Papa indispen-
sabiles, idem tenet cardinalis sancti sixti de turre cremata super decreto. Prohibentur autem leui. 18. copulari duodecim genera personarum scilicet mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera, vxor patris, nurus, vxor fratris nisi sit sine liberis mortuus, priuigna, filia priuigni vel priuignæ, vxoris soror, Ioannes Andreas in capitu. per venerabilem, qui filij sint lege tenet Papam posse dispensare in matrimonio contracto in gradu diuina lege prohibito, pro vt ex nunc non pro vt ex tunc, hoc est post factum non ante factum, & vt filij ante dispensationem nati sint legitimi, nisi alteri esset iam quæsitum ius, puta quia de-

functo patre iam successerant cognati, sed in iure
 quærendo valeret vt si adhuc viuit pater secundū
 Ricar. Scotum & fere omnes docto. in. 4. dis. 40.
 in linea recta ascendentium & descendentium ma-
 trimonium perpetuo est prohibitum, ita qd si adā
 viueret non inueniret vxorem, vnde in prima in-
 stitutione matrimonij dictum est propter hoc .s.
 matrimoniū relinquet homo patrē & matrem in
 primo gradu cōsanguinitatis trāsuersali in. l. natu-
 ræ licebat, vnde Iacob habuit vxores leam & Ra-
 chel sorores, sed multiplicato genere humano cre-
 ditur qd viri abstinuerūt à sororibus, & in hoc gra-
 du papæ secundum hos non licet dispensare, nec
 in. 2. gradu trāsuersali superiorum vt .s. cum amita
 vel matertera quis contrahat & in infinitum ascē-
 dendo. in alijs autem gradibus cōsanguinitatis ex
 causa dispēfare potest. Inter affines vero in primo
 gradu ascendentium non licet dispensare vt. s. quis co-
 trahat cum vxore foceri sui. in primo gradu trans-
 uersali affinitatis non licet similiter secundū Palu.
 Florenti, & plures alios, vnde ante & in lege mo-
 saica non licebat ad patris vxorem accedere, nisi
 ad suscitandum semen fratris sine filijs defuncti.
 Cum sorore autem vxoris similiter Caietanus su-
 per. 2. 2. quæ. 155. 9. tenet quod de lege naturæ so-
 lum prohibetur matrimonium inter parentes pro-
 ximos hoc est patrem & matrem, filios & filias,
 vnde in omnibus alijs etiam in recta linea Papa
 posset

posset dispensare, pro quo facit. f. Tho. vbi supra. Ad tertium dicens in commixtione personarū aliquid est indecens secundū se & repugnās naturalitati rationi vt si fiat inter parentes & filios quorū est per se immediata cognatio, alię vero personę nō habent ex se tantam indecentiā: sed variatur decētia & indecētia secundū cōsuetudinē & legē humanā vel diuinā. Motiuum eius est quia petrus est per se productus à patre & matre sua sed per accidens ab auo & ab auia accidit enim patri meo vt ipse habeat vel habuerit patrem & matrem, nihil enim minus Abel & Cain fuerunt filij adæ & euę quā si habuissent auos & auias. Et quia q̄ est per accidēs excluditur ab arte & à natura q̄ parēs est artis, ideo inter solos parētes & proximos & filios est naturaliter matrimonium prohibitum, quod dicit Palu, quod magis reueremur auū quā patrē, responde non esse verum de reuerentia naturali, quæ est ad patres per se ad auos per accidens, dato q̄ sit verum de reuerentia politica qua auū viuētē vt primū dominū rerum & in gubernādo reueremur. Quo ad secundum ponam per conclusiones quod in hac re mihi videtur quarum prior sit. Inter ascendentes & descendentes de lege naturæ infinitum est prohibitum cōiugium, probatur tales personæ ex lege naturæ sunt dispares & descendentes naturaliter sunt subditi ascendentium, sed ex matrimonio vir & vxor in multis sunt pares &

quo ad gubernationem domus vxor est subdita viro qui secundum apostolum est caput eius, ergo, & idem de vxoribus & sororibus ascendētium & descendētium eadem ratione. Secunda conclusio in omni alio gradu ab hijs consanguinitatis & affinitatis ex causa summus pontifex potest dispensare maxime inter magnates probatur, ratio quare in his non valet dispensatio secundum Palu. est quia inter consanguineos & affines & inter cohabitantes est naturalis amicitia sine alio foedere. Et secundum beatū Thomam est alia ratio, quia matrimonium ordinatur ad reprehensionem concupiscentiæ quæ non reprimeretur sed augeretur si inter commorantes & continuo conuersantes cōiugalis copula esset confessā, cum enim electio non sit nisi possibile eo ipso concupiscibile sit impossibile, tollitur vel imprimitur eius cōcupiscentia quæ alias non haberet frenum, sed ex quo matrimonium inter hos est impossibile propter prohibitionem, cessat concupiscentia, vbi ergo cessant dictæ rationes vt pote, quia quàmuis sint consanguinitate & affinitate coniuncti non tamē ad inuicem cōuersantur nec est inter eos amicitia intima, immo in omnibus fere vt extranei se habent, sicut communiter sunt magnates, ex leuiori causa cum eis Papa posset dispensare, nec per hoc laxantur, habentæ concupiscentijs non enim consanguinei ad coniugium dispensati plus arde-
re videntur

re videtur quam alij coniuges, & practica Ecclesie sic tenet, vnde rex portugalie Emanuel duas sorores filias dñi fernadi regis hispanie & vnā neptē uxores successiue habuit. Et idē dominus praeffectus bethice regionis pater domini marchionis de tarifa moderni & ex viroque coniungio multa proles est progenita. Domina etiam regina anglie cum duobus fratribus contraxit & consumauit matrimonium successiue. A fide dignis audiuit dominum Clementem septimum dispensasse cum quodam marchione Hispanie vt cum uxore fratris contraheret, sed non est secutum coniugium quia nolluit domina illa. Refert etiam Florentinus Martinum quintum dispensasse cum eo qui sororē propriam violarat propter scandala alias inde ventura, Fernandus quoque rex silicie citra farrum sororem patris sui Ioannam duxit uxorem. Et dominus dux de bejar modernus sororem patris sui, quæ duo facta licet sint admiranda, cum tales secundum communioem vian sint naturali iure prohibiti copulari, non tamen est factum dānandum quia instar sacrilegij est disputare de potentia principis præsertim Papæ. 17. quæstione quarta §. cōmittitur, & sequenti. 3. cōclu. sit stantibus varijs doctorum opinionibus si Papa determinet secundum aliquam earum, asseuerare ipsum errare & nō valere dispensationem est temerariū, quia plura potest Papa secūdū. Flo.

quàm ipsi & nobis sit compertum, & in dubijs excusat obedientia. sed contra in iure diuino Papa nō potest dispēfare sed prædicti gradus sunt prohibiti iure diuino. ergo. Dicendum quòd quàmuis omnia contenta in biblia possent dici de iure diuino, nō tamē omnia talia obligāt ad sui obseruantiam, alias non liceret comedere suillas carnes quia ibi populo dei est hoc prohibitum. Vnde docto. distinguunt de præceptis pure moralibus, quę omnia nūc sicut & tunc obligant, & de præceptis ceremonialibus quę iam extoto cessarunt, & de iudicialibus quę habent aliquid moralitatis quales sunt prohibitiones factę ad matrimonium in certis gradibus quomodo nō obligant nisi per papam vel alios quorū est condere legem acceptentur, facit prædictis quòd in cap. gaudemus de diuor. dicitur quòd pagani. in .2. gradu coniuncti si conuertuntur non sunt separandi. quod non statueret innocentius .3. tam excellentis vitę & doctrinę, si talis prohibitio esset de iure diuino & pure moralis, dicit. sil. post. Ricar. vbi supra, quòd licet in prædictis non possit papa dispensare quasi tollens obligationem diuinii statuti, potest tamen in casu dubio interpretari, & in casu in quo cessaret ratio prohibitionis matrimonij inter consanguineos, quę est reuerentia, amicitia, repressio concupiscentiæ & huiusmodi.

Probatur

Probatur ex scriptura messi

aduentus.

trum Christum venisse possit per scripturam probari. Dicendū quod sic euidentissime. Primo per illud gene. 49, quod dixit Iacob filijs suis nō auferetur sceptrū de iuda & dux de femore eius donec veniat qui mittendus est et ipse erit expectatio gentiū. sed regnum & dominatio ablata est iudæis tempore Herodis scalonitæ sub quo natus est Iesus, ergo ab illo tēpore venit Christus. Dicunt iudæi hanc prophetiam non esse intelligendam de Christo ad literam sed de Nabuchodonosor rege Babylonis, qui venit cōtra Hierusalē & captū sedechiam excecavit occisis filijs eius regnavit vt habetur. 3. re. 15. & .24. post quem nemo d' semine eius regnavit, sed falsū est, nā post captiuitatē Babylonicā habuerūt duces & principes vt patet de Zorobabel, Esdra. Neemia & machabæis, Ioannes etiam hircanus filius Simonis Machabæi imposuit sibi diadema regium, & ex tunc filij eius fuerunt reges vsque ad dictum Herodem qui fuit alienigena, vnde vsque ad illud tēpus non fuit omnino amotum regnum Israel, & fuerunt prædicti de tribu iuda vt de Zorobabel constat & de Machabæis quia tribus regia & sacerdotalis miscebātur. Alij dicunt quod intelligi

tur de Roboã filio Salomonis à quo recesserūt. 10
tribus & adheferunt Hieroboam filio Nabor vt ha
betur. 3. regum. 12. exponūt igitur sic non auferet
tur. &c. donec veniat filo, quòd est nomen loci.
nā vbi hiero. trāstulit mittēdus, hebrei habēt filo.
ad quem locū venit Roboã vt cōstitueretur rex,
& ibi recessit Israel ab eo & constituit Hieroboã
qui erat de tribu Ephraim, & sic tunc fuit ablatum
ſceptrū de iuda, sed hoc est falsum, nā vt patet. 3.
reg. 12. Roboã fuit derelictus ab Israel in Sichem
qui multū distat à filo. Item prædictæ respōsiones
patēt falsę per interpretationē chaldaicā apud iu
dæos ita autēticā vt nullus ei audeat contradicere,
secūdū quā vbi nos habemus, veniat qui mittē
dus est dicitur donec veniat Messias. Ex ita patet
q̃ loquitur dicta prophetia de solo Christo. Et q̃
sequitur in hebreo aggregabūtur ei gētes, completū
est quia iudæi in aduētū Christi pro maiori parte
sunt obstinati & gētiles ad ipsum cōuersi, secūdū
q̃ dicitur roma. 11. cēcitas ex parte. &c. q̃ autē tē
pore Herodis ablatū fuit ſceptrū à iudæis patet, nā
ipse fuit alienigena cuius pater erat idumæus, et ro
manorū auxilio debellauit antigonū regē iuda ex
machabeis descēdentē, & occidit cū omni prole
regia & libros de genelogia regū cōbussit, ne ipse
filij q̃ eius deprehēderētur alieni à regno David
& doctores docentes illud de vtero. 17. de medio
fratrum tuorū pones super te regem interfecit vt
auferret

auferrete iudæis omnē viā recuperandi sceptrum
 & sic factū est, nam ab illo tēpore vsq; ad præsens
 fluxerunt. 1526. & nunc iudæi magis sunt sine spe
 recuperandi sceptrū quā tunc. ergo. cū oblatio
 sceptri fuerit eis data in signū aduētus Christi ma-
 nifestū est tēpus incarnationis fuisse pręteritū. Idē
 patet ex prophetia agei. 2. Ad huc vnū modicum
 & ego mouebo cælū & terrā mare omnes gentes,
 & veniet desideratus cūctis gētibus, & infra ma-
 gna erit gloria domus huius nouissimæ quā pri-
 mę, sed à secūdo anno darij regis persarū in quo a-
 geus hęc p̄dixit vsq; nūc fluxerūt duo millia anno-
 rū, quod tēpus in scriptura nō dicitur modicū. er-
 go iā est pręteriū tēp⁹ aduētus christi qui dicitur
 desideratus cūctis gētibus, sed cōtra, nā in. psal. di-
 citur mille āni ante oculos tuos tāquā dies hester-
 na q̄ pręterit ergo dictū tēp⁹ potest dici modicū.
 Dicēdū q̄ tēpus mille ānorū cōparatū eternitate
 modicū est sic loquitur. psal. sed si referatur ad ex-
 pectationē populi multū est, vnde baruc. 6. tēpus
 captiuitatis babilonicæ q̄ fuit. 70. annorū dicitur
 magnū & lōgū, idē patet per id q̄ dicitur in dicta
 prophetia. Replebo domū ista gloria, et loquitur
 de tēplo edificato post captiuitatē, igitur stāte illa
 domo venit christus, quia p̄pheta dicit illā replē-
 dā gloria per aduētū christi in eā, illa autē d̄structa
 est per titū & vespa. 42. anno post passionē domi-
 ni. ergo. Item prędicat gloriam domus huius fu-
 turā

S V M M A

Eturam maiorem, quàm fuit gloria domus ædi-
 ficatę per Solomonem, sed hoc non dicitur pro-
 pter mīiores diuitias honores seu cultum diuinū
 vel ædificationes, quia domus & status populi tūc
 erat quasi nullius momenti respectu illius domus
 & status quę fuit sub salomone. propter quod di-
 citur .2. esdre. 12. quòd qui viderant priorem do-
 mum flebant exultantibus alijs qui primam do-
 mum ne viderant quia nihil erat respectu primę.
 ergo. nō potest intelligi gloria eius maior nisi per
 aduentum Christi qui sua pręsentia illam glorifi-
 cavit, quia ibi est oblatus secūdum quòd Malach.
 3. prophetatum est, ibi miracula fecit, nec valet qđ
 dicunt aliqui quòd gloria secūde fuit maior, quia
 viginti fere annis plus durauit, nam durare. 20. an-
 nos plus non arguit perfectionem magnam idem
 patet & pprophetiā Dani. 9. vbi Gabriel instruēs
 Daniele de tempore aduētus Christi dixit, ani-
 maduerte sermonem & intellige visionē, septua-
 ginta hebdomadę abbreviatę sunt super populum
 tuum, vt cōsumatur pręuaricatio, deleatur iniqui-
 tas, adducatur iustitia sempiterna, impleatur visio
 & prophetia & vngatur sanctus sanctorū ab exi-
 tu sermonis vt iterum ædificetur Hierusalem vsq;
 ad Christum ducem hebdomadę. 7 & hebdoma-
 des. 62. erunt, & rursus ædificabitur platea & mu-
 ri in angustia temporum, & post hebdomades. 62
 occidetur Christus & non erit eius populus qui
 cum

eum negaturus est & ciuitatem & sanctuariū dissipauit populus cum duce venturo. Pro cuius intellectu scito quod in sacra scriptura hebdomada vel hebdomades quod idem est, aliquando sumitur pro tempore septem dierum vt patet leui. 31. alio modo capitur pro tempore septem annorum sicut leui. 25. dicitur numerabis septem hebdomadas annorum quæ faciunt. 49. annos. in dicta prophetia capitur. 2. modo secundum omnes sed est differentia nam secundum solum Bedam isti anni sunt lunares quia ibi dicitur hebdomadæ abbreuiatæ. anni autem lunares breuiores sunt solaribus. 11. diebus, angelus etiam loquebatur cū hebreis qui per lunares annos computant, sed vt dicit nicodemus. falsum est quod iudei computent per annos lunares sed per solares, sicut & nos, licet enim incipiant menses à lunationibus, tamen annus apud ipsos habet. 13. lunationes, & per embolismos faciunt equationem temporis. Continent autem hebdomadę prædictę. 490. annos. faciendaque est dicta cōputatio secundum herbeos. ab. 11. anno regis sedechie quando templum est destructum, secundū alios à primo anno regis darij: quando dixit ista angelus, secundum alios à reddito captiuitatis sub Zorobabel, quando Hieremias missus est ad reedificandam Hierusalem, sed qualiter eunque accipiātur anni solares vel lunares, & vbi eunque incipiat computatio, dictum tempus hebdomadarum

domadarum iam diu completum est. ergo Christus venit. Vide expositionem dictæ prophetiæ in nico. dicit Iosephus .18. libro antiquita. fuit his temporibus Iesus sapiens vir si virum eum nominare fas est, erat enim mirabilū operum effector & Doctor hominum qui audiunt quæ vera sunt, & multos ex iudæis multos ex gētibus sibi adiunxit, Christus hic erat hunc accusatione primorū vestræ gentis Pilatus crucifixit, sed apparuit iterū vinus secundum quod prædixerat. Idem sic probatur, quando scriptura dicit aliquid futurum & determinat modum tempus et locum si omnia in vnum concurrant manifestum est illud esse completum, sed sacra scriptura prædixit aduentū Christi & determinauit tempus. genesi. 49. & locum. miche. 5. & tu Bethleem, & modum viuendi scilicet in paupertate. Zacha. 9. & cū discipulis prædicando & miracula plusquàm ceteri sancti faciendo Esai. 2. & modum moriendi Esai. 3. ergo iste est Christus. Plura alia non minus probabilia possent ex scriptura adduci ad idem probandū, quæ ob vitandā prolixitatem omissa sunt, & quia hæc veritas adeo manifesta est quod si iudæi in odio Christi à cunabulis non nutrentur ex se ipsi sine Doctore hæc cognoscerent, videāt q̄ nunquā in maiori obseruātia legis vixerūt quā nūc, et nūquā adeo humiliati sunt, & tamen in lege promissum est eis quod si in præceptis Dei ambularent bene

eis effec, bene uiuant, & vt dixit eis dominus Iesus cognoscent de doctrina eius quia à Deo est, nullus ynquam iudeus bene vixit seruando legem dei in moralibus. qui tandem à Deo non sit illuminatus & viderit veritatem Euangelicæ Doctrinæ & sic conuersus vt patet de multis.

Vtrum possit iudex augere vel minuere pœnam reo debitam secundū sanct. Tho. 2. 2. quæ. 67. dupliciter impeditur iudex ne possit relaxare totam pœnam legis vel statuti. Primo ex parte accusatoris ad cuius ius pertinet vt reus puniatur ratione illatæ iniuriæ & talis relaxatio nō est in arbitrio iudicis. quia debet cuique ius suum reddere. Secundo ex parte reipu. cuius bonum requirit vt mali puniantur, & in hoc est differentia inter iudices inferiores & supremum cui plenarie respub. est cōmissa, quia primi non possunt absolvere à pœna per legem superioris posita, princeps vero hoc potest cum viderit rei pub. super quam habent plenariam potestatem expedire, si passus iniuriam velit ius suū remittere, vnde quādo pœna erigitur propter bonū priuatū & cōmune simul, princeps relaxare potest stantibus duobus scilicet q̄ expediat bono cōmuni, & assentiat offēsus, sed hoc non potest inferior nisi ponēdo spē in rati habitione principis. si vero exigitur p̄ bono cōmuni tamē hoc pōt princeps stāte. i. illorū duorū inferior vero nullo mō nisi vt dictū est. Si vero exigitur pro bono

pro bono priuato tantum, vterq; potest reo cōsenti-
 enti, & princeps etiam si ille dissentiat & expe-
 diat bono communi, quia eius gratia postponitur
 priuatum. Quo ad diminutionem reo conuicto
 certa pœna est imponenda si in iure inueniatur à
 iudice inferiori, nam princeps si relaxare etiā mi-
 nuere potest, si iudex delegatus procedit ordina-
 rie nec minuire nec augere potest, pœnam de iu-
 re debitam, vt notatur in. ca. de causis. de offi. de
 deleg. si vero procedit extraordinarie minuire po-
 test lege quid ergo. ff. de his qui no. infam. ordina-
 rius autem hoc potest etiā in processu ordinario
 ex causa secundum Bar. in. d. l. quid. erg. & panor.
 sequitur in. ca. 2. de emp. & ven. & facit ca. at si cle-
 rici de iudi, si autem pœna non est in iure expres-
 sa committitur iudicis arbitrio. de transf. ca. fin. &
 .c. de vi. pu. vel priua. l. seruos. qui semper in hu-
 maniorē partē debet declinare et sic mitigare, ma-
 xime si causa alleuans subest, aliquando expedit
 augere pœnam legis ad aliorum terrorem qui pro-
 ni sunt ad culpam: quia multis grassantibus opus
 est exemplo. ff. de pœ. l. aut facta. §. si. dimittens pœ-
 nam in casu sibi non concessio tenetur ad restitu-
 tionem secundum sanct. Tho. cōmunitati vel ac-
 cusatori si eius intereat vt pūiretur, qui vero auxit
 tenetur reo, secundum Palu. in. 4. distin. 22. iudex
 non debet negare confessionem pœni enti para-
 to facere debitum etiam si timeat quod eripietur
 quia

quia vtilius scandalum nasci permittitur quàm veritas deferatur. de re. iudi. qui scandalizauerit, nisi constet q̃ non ex deuotione petit, sed spe creptionis vt si sub patibulo petit, qui non petijt in carcere, & rei sunt animarum hoc negantes.

Vtrum pœna posita à lege vel statuto cōtra omittentem, vel non facientem aliquid infra certum terminum incurratur solum post dictum terminum, vel etiam ante illum ex eo tempore ex quo est illi impossibile hoc facere, vt si promotus ad Ecclesiam parrochiam mādetur sub pœna priuationis quòd infra annū fiat sacerdos & ante finem anni, iam est certum quòd hoc non potest. bar. in. l. cum stipulatus sum ff. de verbo. oblig. distinguit, si pœna appositā trahit secū executionem vt pœna excommunicationis, vel infamie incurratur ipso facto quòd incipit esse certum de impossibilitate faciendi, si vero pœna executionem non trahit secum, vt si dicat statutū sint periuri vel puniantur in decem, tunc non incurratur licet sit certum de impossibilitate. Ange. autem & Rapha. in. d. l. tenent quòd siue pœna trahat secum executionem siue non, non committitur ante tempus licet sit certum de impossibilitate, quia mens iudicis non est vt ante statutum terminum incurratur, de quo est casus in. ca. cōmissa. de elec. lib. 6. ad. d. autem. l. si ita stipulatus, vbi contra promittētem facere infulam ad certū tem-

pus, potest quis agere ex quo infra tempus statutū fieri non potest licet totum tempus nō transierit. Dicunt q̄ loquitur de pœna conuentionali nō de legali, ratio diuersitatis est, quia mitius cum lege quàm cum homine agitur. l. celsus. ff. de arbi. glo. in. d. ca. cōmissa. Dicit q̄ ante diem & terminum agi potest quanti interest opus non esse inchoatum, & de hoc loquuntur iura allegata, sed non ad pœnam, vt loquitur. d. ca. commissa, & hoc est melius dictum.

Vtrum pœna imposita ipso facto sit necessaria soluēda. Archi. in ca. felicitis de pœnis, tenet q̄ requiritur processus declaratorius in particulari & ante talem declarationem nō tenetur quis soluere dictam pœnam, quia quamuis non sit necessaria sententia adesse, ex quo bona illius ipso iure transeunt in dominum fisci & definiūt esse criminosi, sicut in bonis hæretici & illius qui commisit crimen lese maiestatis, tamen necessaria est postea sententia quę declarat eum criminosum & ad executionem. vnde secundū glo. in auten. de tab. §. penult. licet tabelio à iure sit priuatus officio, tamen sine sententia hominis valēt instrumenta quę facit, quando tamen bona alicuius ipso facto applicantur alicui puta fisco, vel alterius, quamuis talis non teneatur ante sententiā dare, tamen non poterit ea titulo oneroso in alium trāsferre nec fructus talis rei, quia si condēnaretur
fiscus

fiscus vel is cui applicata fuerunt vendicaret ea à quocunq; cum fructibus medijs temporis, nec teneretur restituere precium nisi ipsum preciũ vel aliquid loco precij inueniatur apud alienantẽ. ca. qui secundũ leges. de here. lib. 6. ideo ne sit causa dāni ei cui alienat non potest in conscientiam nisi alienasset pro necessitate vitæ vt pro comedendo & huiusmodi, quia administratio bonorũ voluntaria est eis interdicta non necessaria, si tamẽ alias haberet vnde solueret pro dāno dato, vel si conditionẽ rei reuelaret ei non peccabit hoc modo alienando, prædicta intelligo quādo delictũ propter quod sua bona essent fisco applicata potest aliquo modo probari, nam si esset totaliter improbable posset alienare etiam titulo oneroso, titulo autẽ lucrativo alienare potest, in pœnis vero quæ secum trahunt executionem vt excõmunicatio & huiusmodi quæ nõ requiruntur ad executionẽ factum hominis non requiritur sentẽtia declaratoria, per quã declaratur fuisse cõmissum id propter quod veniebat imponẽda illa pœna, idẽ secundũ Panor. quando tale est notoriũ facti quod nulla potest, tergiversatione celari, sed in hoc non tenetur, dicit etiam q̃ talis post cõmissum crimẽ non potest illa cũ bona cõsciẽtia retinere, quia statim sunt acquiritur fisco, sed in hoc ab omnibus reprehenditur, si tamen lex vel statutũ priuaret aliquem bonis vel aliter ipso facto, & adderet quod nulla requiratur

declaratio etiam super facto, tunc nulla requiritur declaratoria sententia, si vero poena non imponitur ipso facto sed venit imponenda non tenetur ante condemnationem sed potest disponere de ea ad libitum, quia eius est res sua licet possit ea priuari, & infra annum est petenda dicta poena & post annū peti non potest secundū Barto. in l. fin. ff. de poeni. vide Panor. in ca. cum non ab homine de iudi.

Vtrum solutio poenæ sola sufficiat ad obseruantiam legis prohibentis aliquid sub poena Dicendum quòd quādo statuitur quid disiunctiue, vt cum dicitur, omnes audiant missam vel soluant tot, tunc sufficit solutio poenæ ad euadendam culpam, si verò dicatur copulatiue, vt cum statuitur, nemo omittat missam & qui omiserit soluat tot, non sufficit solutio poenæ. Dicit Henrri. de Ganda. quoli. 3. q̄ in statutis aliquādo sunt duo præcepta, vt statuimus ne fiat tale quid & qui fecerit soluat tot, & tunc transgressio obligat ad culpam, aliquando vnum tantum, vt statui mus quòd qui fecerit tale soluat tot, & tunc non obligat ad culpam sed ad solam poenam, idem tenet Angel. sed Siluest. dicit hanc distinctionem esse solum verbalem & puerilem, quia nemo apponit poenam statuto, nisi quia vult aliquid fieri vel omitti, vnde concludit quòd omnes leges humanæ iustæ obligant ad culpam & idem dicit te-
nere

nere sanctū Tho. sed cum obligatio statuti depē-
 deat ab intentione statuentis, verius dicitur quòd
 quando legislator non intendit obligare ad culpā
 sed ad pœnam, quòd per solam solutionem pœ-
 nę satisfacit, vnde in statutis ordinis nostri dici-
 tur qđ statuta obligant subditos nō ad culpam sed
 ad pœnam, vbi capitur pœna non vt distinguitur
 contra pœnalitatem sed vt distinguitur contra cul-
 pam, pro vt malum pœnæ distinguitur cōtra ma-
 lum culpe & continet sub se non solum pœnam
 proprie dictam quæ soli culpe debetur, sed etiam
 pœnalitates, huius opinionis est Caietanus super
 secunda secundæ. q. 186. vbi sanctus Tho. idē sen-
 tit, sed restant duo dubia. Primum est an obliga-
 tio ad pœnam intelligatur si imponatur à iudice,
 vel etiam si non imponatur. Secundum est an si
 non sustineatur pœna, incurratur culpa. Ad pri-
 mum dicitur qđ tripliciter ponitur pœna in statu-
 tis aliquando non taxata sed taxanda & imponē-
 da à iudice, & ad talem nō obligatur reus nisi im-
 ponatur, aliquando est taxata sed imponenda, si-
 cut in ca. de graui culpa in regula nostra, pro qua
 pœna taxata est sed imponēda restat. Dicitur pro
 huiusmodi veniam petētibus dentur. &c. nec ad
 hanc tenetur nisi imponatur, ratio vtriusq; est quia
 non tenetur reus ad plus, quàm sua lex ordinat,
 ideo ex quo lex non statuit absolute quòd subeat
 talem pœnam, sed qđ talis & tanta pœna detur ta-

liter errantibus. Non est reus violatæ legis qui à non sibi data pœna abstinet, aliquando pœna est taxata & imposita à lege, & ad hæc tenetur etiam si Iudex non imponat. Ad aliud dicitur q̃ secundum aliquos non implere pœnam taxatam & impositam siue à iure scripto, siue à iure animato quod est Iudex semper est peccatū, quia euitant culpam sub hac conditione quòd subeant pœnam, in ordine tamen prædicatorum in quo religiosi nō tenentur ad has pœnas nisi vigore statutorum suorum quæ non obligant eos ad culpam secundum Caietanum in secunda secundæ. q. 186. non peccat omittens pœnas has, nisi omittat contra præceptum vel ex contemptu seu ex cupiditate vel negligētia, & idem in similibus quia de similibus idem est iudicium.

Vtrum in parasceue liceat celebrare, secundum beatum Tho. in .3. parte. quæst. 83. 2. passio Christi in sacramento eucharistiæ recolitur secundum quòd eius effectus & virtus ad nos deriuatur, sed in parasceue solum secundum quòd in capite nostro fuit perfecta, quod factum est semel, quotidie autem fructum dominicæ passionis fideles percipiunt, ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie propter quotidianum fructum, & iugem domini memoriam. Hac de causa in die quo passio domini recolitur, prout realiter gesta est non celebratur cōsecratio

cratio huius sacramēti. In .4. etiam sententiarum,
 dist. 13. q. 1. 2. q. 3. ad secundum dicit Ecclesia volēs
 Christianum populum circa dominicam passio-
 nem, prout in capite nostro fuit occupari, statuit
 vt illa die non cōsecraretur corpus Christi, vbi sit
 hoc statutum nescitur. In toto namq; iure non in-
 uenitur prohibita celebratio missæ in quacunq;
 die, immo multi textus suadent quotidianam hu-
 ius sacramenti susceptionē, vnde dicitur eucharis-
 tia panis quotidianus, quē petendū in oratione
 dñica suasit dominus. Et Ambrosius loquēs de eu-
 charistia ait, quotidie summe, quod tibi quoti-
 die prossit, & de conse. dis. 2. ca. iteratur, dicitur q;
 huius sacramenti obligatio quotidie est iterāda,
 & in. ca. viissum de cōse. dis. 1. habetur q; nulla dies
 esse debet in qua pro defunctis non sit dicenda
 missa. Solum. ca. sabbato. de conse. distin. 3. vide-
 tur dicere quòd non liceat in parasceue celebrare,
 vbi ponitur q; Apostoli in biduo mortis Christi
 fuerunt in meorore & ieiunauerunt, vnde traditio
 Ecclesiæ habet in isto biduo sacramenta penitus
 non celebrari. Et est decretum Innocentij Pa-
 pæ si iste textus non prohibet celebrationem illo
 die, sed asserit q; in illo biduo, scilicet in parasceue
 & Sabbato sancto, penitus non celebrātur sacra-
 mēta, & sicut abrogatū est hoc quo ad sabbatum
 quia vtiliter illo die missa dicitur, ita & quo ad pa-
 rasceuem, de consuetudine tamen Ecclesiæ est q;

illis diebus vna sola missa solenniter celebretur: vt dicitur in rationali diuinorum, ad representandū vnicam domini passionem illis diebus peractam. Si quis tamen ex deuotione in priuato veller his diebus celebrare, non esset prohibendus, immo dato q̃ quis non possit cōmode venire ad locum vbi illis diebus solenniter fit officium, melius faceret faciendo sibi in priuato celebrari quā omit- tendo, præsertim quia antiquitus tota illa hebdo- mada missa erat audienda sub præcepto, vt in. ca. conquestus. de fer. nec quo ad feriam. 5. & 6. sunt abrogatę secundum Florenti. cum tunc fiat solen- nitas principalium articulorum fidei nostre mihi videtur quod nec isti dies sunt in præcepto, quia constitutio non est moribus vrentium approba- ta, quod sufficit ad deobligādum à præcepto. dist. 4. in illis. §. leges. & sæpe hoc tempore euenit fe- stum annunciationis, quod sine dubio est in præ- cepto. ex deuotione igitur vel ex rationabili causa his diebus celebrare non est illicitum, cum nulla sit super hoc præceptiua prohibitio, nec omnis consuetudo etiam generalis obligat ad mortale, sic nec omnis lex vel statutū, alias non orans quan- do pulsatur ad aue Maria, peccabit mortaliter, quod nullus sane mentis dicit. Ego scio viros do- ctos & timoratos his diebus celebrare, vnde con- suetudo non est vniuersalis.

QUOT modis diffinitur sacramentum. Dicendum quod cum sacramenta essentialiter consistant in tribus scilicet in rebus, in verbis, & in factis, idest in vsu & dispensatione quæ fit per ministros sacramentorum communiter diffinitur sacramentum per ista & per sanctificationem & mundationem à peccato quæ est finis sacramentorum vel in ordine ad eum à quo sacramenta principaliter sunt. Primo ergo diffinitur sacramentum sic. Sacramentum est sacræ rei signum. Secundo sic. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma vt eius imaginem gerat, & causa existat. Tertio ab August. sic. Sacramentum est in quo sub tegumento rerum visibilium virtus diuina secretius salutem operatur. Quarto ab Hugone de sancto victo. Sacramentum est materiale elementum exterius oculis suppositum ex institutione significans, ex similitudine representans, & ex sanctificatione inuisibilem gratiam continens. Quinto sic, sacramentum est Christianæ fidei protestatio. Sexto, sacramentum est commemoratio præteriti, demonstratio præsentis & pronosticum futuri, hoc est signum passionis gratiæ, & gloriæ.

QUÆRITUR quare appetere beneficium curatum est mortale, & in quo differt beneficium curatum à simplici. Dicendum quod potissima ratio est quia appetens beneficium curatum offert se ad pascendum verbo & exemplo

gregem sibi commissam & ad promouendum in bono & ad reddendam Deo pro illis omnibus rationem, vt dicit beatus Petrus in sua canonica, & ex parte Dei cuiuslibet accipiēti curam animarum. Dicitur illud tertio regum. 2. Custodi virum istū, & si perierit, erit anima tua pro anima illius, præsumptuosum est autem & temerarium obligare se ad rationem dandam pro tot, qui pro se solo nō sufficit apud districtum iudicem, vnde appetens curatum si credit se dignum ad tam arduum onus superbus est, si credit se indignum & appetit iniustus est. Propter ea beatus Gregorius & alij sancti totis viribus præesse Ecclesiæ renitebant, nec est contra hoc quod dicit Apostolus. Qui Episcopatum desiderat bonū opus desiderat, nam opus quod desideratur bonum est, cū Episcopi teneantur esse perfecti, quia alios ad perfectionem debēt inducere, religiosi autem non tenentur esse perfecti, sed tenentur trudere & conari ad assequendam perfectionem. Desiderium autem habendi Episcopatum reprehensibile est ratione presumptionis quam habet annexam, quia vt digne quis fiat Episcopus non sufficit q̄ sit bonus nec q̄ sit in gratia, sed requiritur quod sit perfectus & potens alios ducere ad perfectionem, quod de se presumere temerariū est, non solū si querat vt præsit, sed etiam si cupit vt prosit. August. ocium sanctum quærit charitas, negocium iustum suscipit
neces-

necessitas charitatis, quam sarcinam si nullus imponit intuendæ veritati vocandum est. Olim ad curandum de temporalibus minor cura adhibebatur, & quilibet idoneus reputabatur, nunc autem quando prælati Ecclesiæ iam non sunt piscatores hominum, sed honorum & bonorum temporalium fit econuerso: quilibet reputatur sufficiens ad curandas animas, sed ad redditus colligendos & pecunias vix vnus reperitur idoneus.

Remedia contra defectus occurrentes in missa.

Væritur qualiter sit obuiandum defectibus contingentibus in missa. Pro respon. sciendum quòd defectus inter celebrandum vel contingit ex parte sacramenti, aut ex parte ministri, aut ex parte ministerij. Ex parte sacramenti, quo ad materiam requiritur panis triticeus, vinum de vite, aqua naturalis, quo ad formam requiruntur verba consecrationis. In ministro requiritur exterius debitum vestimentum, in corpore ieiunium & dispositio mentis. In ministerio requiritur quòd missa compleatur, sacrificium sit perfectum & q. sacerdos sumat sacramentum. Sacerdos conficiens in pane fermentato grauiter peccat

peccat faciens contra Ecclesię statutum & consue-
tudinē. Similiter si in pane azymo qui incipit cor-
rumpi propter irreuerentiam, conficit tamen nisi
sit adeo corruptus q̃ species panis deficiat, quod
ex hoc cognoscitur si continuitas non manet nec
communia accidentia panis. Si grana alterius ge-
neris miscentur tritico in tanta quātitate q̃ aliam
speciem faciant vel quod vnum medium consti-
tuant, non potest ex eo confici sacramentum secū-
dum sanctum Tho. tamen ex modica quantitate
non impeditur. Si panis sit de aqua rosacea dubiū
est an conficiatur, sanctus Tho. dicit probabilius
esse quod non possit confici. Si sacerdos ante cō-
secrationem aduertit hostiam non esse triticeam
vel esse corruptam, ponat aliam & à canone rein-
cipiat, si vero post consecrationem hoc aduertit
idem faciat, & nihilominus sumat primam vel à
alijs summendam tradat vel eam reuerēter seruet.
Palu. in hoc casu dicit reincipiendum à canone,
sed in simili sanctus Tho. tenet sufficere incipere
à consecratione. Si vero dictum defectum hostię
aduertat postquā sumpserit, doctores varie lo-
quuntur, sed sanctus Tho. in. 3. parte asserit quod
debeat aliam hostiam ponere, consecrare & sum-
mere, quia præceptum de sacramenti perfectio-
ne maioris est ponderis quā quod à ieiuno sum-
matur, & similiter fiet si hoc contingat de vino,
vel si nulla hostia fuerit posita. Si vinum est aceto-
sum

sum plene, non potest de ipso cōfici sanguis Christi, quia vinum & acetum differunt sicut viuum et mortuum secundum philoso. Sed si vinum sit in via aclescendi grauitur peccat sacerdos in eo conficiens propter irreuerentiam conficit tamen, & idem si vinum sit corruptum vel in via ad corruptionē. De agresta non potest confici, sed de musto sic, non tamen est faciendum de multum recenti propter impuritatem. Si vino addatur tanta aqua quod non conuertatur in vinum non conficitur, & similiter si tāta quod sit vera mixtio quia in mixtione non manet aliquod mixtorum nisi in virtutem, secus si tam parum aque apponatur q̄ in vinum conuertatur, nec debet apponi aqua rosarum vel alia artificialis. Si sacerdos ante consecrationem vini & post consecrationem panis percipiat vinum aut aquam non esse in calice debet apponere & consecrare, si vero post consecrationem sed ante sumptionē corporis hoc aduertat, debet deposita aqua si ibi est ponere vinum cum aqua & resumere à verbis consecrationis sanguinis. Si autem percipit post sumptionem corporis, debet aliam hostiam apponere simul cum sanguine consecrandum & consecratum vtrunque sumere, etiam si prius sumpserit aquam quæ erat in calice, quia præceptum de perfectione sacramenti maioris est ponderis quàm q̄ à ieiuno summatur secundum sanctum Tho. Nota q̄ cum missa

termi-

terminetur in benedictione sacerdotis non est ita iudicandum de defectibus missæ reparandis ante benedictionē sacerdotis quando adhuc durat officium missæ, & post benedictionem quando iā est solutum officiū missæ, quicquid enim tunc fieret potius videretur iteratio missæ quàm defectus reparatio. Dicit. s. Tho. inmane sacrilegum esse si hoc sacramentum non perficiatur quia ex concilio Toletano lata est sententia excommunicationis in eos qui cum possunt non perficiunt hoc sacramentū, vt habetur. 7. q. 1. perfecta. Si sacerdos ante consecrationem non aduertat aquam non fuisse vino appositam, ponat & consecret, si autē post consecrationem hoc percipit non debet apponere, quia non est de necessitate sacramenti, & secundum aliquos sequeretur corruptio sacramenti in aliqua parte. Qui vero scienter ante consecrationem omitteret apponere aquam grauer peccaret faciens contra morem Ecclesiæ & quia creditur dominum apposuisse, nec sufficit si apponatur quando vinum est in dolio, quia hoc nihil significaret sed oportet quod imminente oblatione apponatur, secundū Ambro. in lib. de sacramētis, hoc sacramentū conficitur verbis domini: vn de secundū Docto. de necessitate formę sacramēti solum sunt hæc verba, hoc est corpus meum, & hic est calix vsq; ad remissionē peccatorum enim est de necessitate præcepti sed non sacramēti, illa
verba

verba accipite & manducate pertinent ad vsum
 materie consecrate, qui quidē vsus non est de ne-
 cessitate sacramenti, si dictę forme mutantur se-
 cundum sanctum Tho. nihil efficitur etiam si vi-
 deatur verba idem significare, similiter si aliquid
 de eis minuitur, si vero aliquid addatur quod sig-
 nificationem non mutet nec errorem inducat,
 graue peccatum esset, conficit tamen. Ex quo in
 dicta forma ponitur pronome demonstratiuum,
 ostenditur quod materia consecranda debet esse
 coram sacerdote. vnde existens in domo sua non
 potest consecrare panem qui est in altari vel in fo-
 ro nec vinum quod est in cellario, sed quantacun-
 que sit quantitas panis & vini quę coram sacer-
 dote ponitur, ab ipso potest consecrari. Verba cō-
 secrationis ita alte sunt proferenda, vt saltem ad-
 iutor intelligat. Dicit sanctus Thomas quod si
 sacerdos non recordetur se dixisse quę in con-
 secratione dicuntur non debet ex hoc turbari,
 non enim qui multa dicit omnium recollit, si ta-
 mē probabiliter credit se omisisse aliquid eorum
 quę non sunt de necessitate sacramenti, non de-
 bet resumere immutando ordinem sacrificij sed
 debet vltterius procedere, sed si sit eorum quę sunt
 de necessitate sacramenti vt forma consecratio-
 nis, debet ipsa forma resumī & cetera per ordinē
 recitari, quia secundū Angel. sine intentione non
 est humanū quod agitur, requiritur in sacerdote
 conse-

consecrante intentio qua se subijciat principali agenti, vt scilicet, intendat facere quod Christus fecit & Ecclesia, nec requiritur actualis attentio sed sufficit virtualis: puta si à principio intendebat facere quod Christus fecit etiam si per aliam occurrentem cogitationem eius intentio suspenditur, ex virtute primę intentionis sacramentum perficitur. summo tamen studio curare debet vt actualis attentio adsit. Qui non intendit conficere sed illusorie verba profert nō conficit, maxime si hęc intentionem ad extra manifestet, si autem intētio peruertatur quantum ad id quod sequitur sacramentum: puta si conficit ad beneficia, quia prius non dependet à posteriori, talis intentionis peruersitas non tollit veritatem sacramenti. Si aliquę hostię remanent in altari aut vinum & sacerdos conficiat, illa non sunt consecrata quia de eis non intendit. Si habens corā se. ii. hostias intendit consecrare decem, vel talis numerus est solū in intentione & non in opinione, verbi gratia quia opinatur ibi solum esse decem & decem solum consecrare, nihilominus intendit consecrare quicquid habet coram se, sine dubio omnes sunt consecratę quia eius opinio fertur ad numerum & nō eius intentio, si vero opinio & intētio fertur ad numerum: ita q̃ non vult plusquā decem consecrare, distinguendum est, vel scit veritatem numeri, scilicet, q̃ sunt. ii. hostię & .x. tantum intendit consecrare

secrare quas aliquo signo distinguit ab illa q̄ non intendit consecrare, & tunc ille decē tantum sunt consecrate, si autē non determinat quas velit consecrare sed indistincte vult decem ex eis, tunc nulla est consecrata secundum Duran. quia eius intentio non fuit ad aliquam determinatam, & sacerdos est instrumentum Christi & Ecclesiæ tanquā principalis agentis, & ex quo tale instrumentum habet cognitionem, oportet quod per intentionem se determinet ad opus in virtute principalis agentis à se producendum, ideo ubi non se determinat nihil agit. Si vero ignorat veritatem numeri & intendit solum decem hostias consecrare, si non determinat quas decem nihil fit. Propterea sacerdos quando vult proferre verba consecrationis non debet curare de numero hostiarum, sed intendat consecrare quicquid habet coram se.

In celebratione missæ aliquid requiritur dupliciter, vel de necessitate sacramenti & hæc sunt quattuor, scilicet, materia debita, forma cum intentione, & ordo in conficiente, quicquid horum de sit non conficitur sacramentum, aliud requiritur de necessitate præcepti vt tempus debitum nam non licet celebrare ante auroram nisi in nocte natalis domini quando vnā solam missam licet de nocte dicere alias duas non nisi in aurora quando signa orituri solis incipiunt apparere, nec post meridiē nisi sit super hoc priuilegiatus, sicut sunt fra-

tres mendicantes quibus vna hora ante auroram
 & alia post meridiem celebrare licet. de conse. dist.
 1. dicitur quod saltē duo debent adesse missae, sed
 ex more Ecclesiae sufficit vnus qui sacerdoti respō
 deat. Mulier in missa ministrare non potest. Sing
 lumine non licet celebrare. de cele. missa. ex par
 te. Post sumptionem cibi vel potus post mediam
 noctem non licet celebrare, reliquiae tamen cibi
 remanentes in ore si casualiter transglutiuntur nō
 impediunt sicut nec saliuā. de hoc vide supra. Si
 autem sit sumptus cibi vel potus ante mediam
 noctē, etiam si parum ante non impedit siue dor
 mierit siue non, siue sit digestus siue non quan
 tum ad rationem praecepti. De immunditia corpo
 rali dicit sanctus Tho. cum iste cibi sit mentis &
 non corporis in eius sumptione magis est consi
 deranda dispositio mentis quā corporis, ideo
 si immunditia sit perpetua aut diuturna, non est
 abstinendum à communione, ne propter immun
 ditiam corporis perdatur fructus mentis, si au
 tem est temporalis & potest purgari non prohi
 betur si est bene dispositus in mente, esset tamen
 laudabile abstinere pro modico tempore. Pol
 lutio in vigilia voluntarie procurata necessario im
 pedit secundum sanctum Thomam à commu
 nione per. 24. horas quo tempore natura per il
 lum actum distracta reparatur. Pollutio in som
 nis non est de se peccatum sed ratione consequē
 tus: puta

tis: puta si postquàm est excitatus placet sibi illa inordinata delectatio, nullum autem est peccatum si gaudet de pollutione non procurata quia exoneratur natura, est etiam peccatum ratione radicis: vnde censendum est tale peccatum quale est causa vnde procedit, si prouenit ex tactu impudico qui sit mortale vel ex locutione, vel ex conuersatione vel cogitatione carnali quæ sint mortale peccatum, vel ex ebrietate seu crapula vel cōmestione vel potu mortali: mortale peccatum cēsebitur pollutio, si vero accadat ex hijs quando sunt veniale peccatum erit veniale: quando prouenit ex causa veniali vel nescitur vnde euenit communicare potest, nisi tantum perturbauerit mentem ex commotione corporis quòd nimis sit distractus & sine deuotione: quando vero ex causa mortali accidit necessario impedit secundum sanctum Thomam, sed secundum Palud. post confessionem communicare licet, quia solum mortale de necessitate impedit quod post cōfessionem iam non est.

Si sacerdos post inceptam consecrationem recordetur comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere & summere sacramentum, similiter si menti occurrat mortale nō confessum vel quòd est excommunicatus doleat & proponat confiteri & si non sumet indigne, quia à Christo summo & inuisibili pontifice quo ad illum actum absol-

uetur, sed sic ante consecrationem talium recor-
detur, tutius est cepta nō prosequi ante abolutio-
nem quando potest deferere sine graui scandalo.
Semper debet summere sacramentum sub vtraq;
spē quoties celebrat. de conse. dist. 2. relatum, li-
cet tamen portiunculam dare volenti communi-
care, si non habet aliud vnde communicet. Qui
plures missas in vno die vult celebrare in vltima
solum accipiat perfusionem, quia alias non lice-
bit ei aliam dicere cū non sit ieiunus. de cele. mis.
ex parte. Si sacerdos post consecrationem infirme-
tur & non habeatur alia hostia, alius sacerdos pro-
sequatur & diuisa hostia vnam partē det infirmo,
aliā summat ipse, sed si ante cōsecrationē infirme-
tur vel moriatur non oportet quod per alium sup-
pleatur, si vero consecrato corpore ante conse-
crationem vini vel consecrato vtroque hoc ac-
cidat, per alium debet expleri. 7. q. 1. nihil.

Si propter frigus vel negligentiam hostia laba-
tur in calicē non est necesse aliquid iterari. Si per
negligentiam sanguis cadat super tabulam terræ
adherētē lingua labatur & post radatur, si non fue-
rit tabula locus ipse radatur & cōburatur, & cinis
iuxta altare recōdatur & sacerdos. 40. dieb⁹ pœni-
teat. Si super lapidē altaris cadat sorbeat sacerdos
stillā sanguinis & 3. diebus pœniteat. Si super lin-
theū altaris & ad aliū lintheū stilla puenerit. 4. die-
b⁹ pœniteat. Si vsq; ad tertiā peruenerit. 9. diebus
pœni-

CONFESSORVM. Fo. 267

pœniteat. Si vsq; ad quartā. 20. diebus p̄dictis diebus sacerdos ieiunabit, & à communione cessabit, pensatis tamē conditionibus negotij & personæ potest minui & augeri dicta pœnitentia, abluetur etiam lintheamina tribus vicibus calice supposito & aqua ablutionis iuxta altare condatur de conse. dist. 2. si per negligentiam, & potest summi à sacerdote si vellit, post ablutionem pars illa linthei abscindatur & comburatur & cinis in altari cōdatur, sed nō de necessitate. Si laicus per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam vomat 40. diebus pœniteat, clerici vero vel religiosi. 70. Episcopus. 90. sed si causa infirmitatis. 7. diebus pœniteat. de conse. distin 2. si quis, & vomitus debet cremari & cinis iuxta altare condi. semper tamen obseruandum est. vt quando species sacramentales inueniuntur integre reuerēter summatur, quia saluis speciebus remanet ibi corpus Christi. Si muſca, aranea vel venenum cadat in calicē ante consecrationem abluto calice aliud vinum apponantur, si post capiatur animal caute & lotum comburatur & lotio cum cineribus in sacrario condatur, sed si sit venenum, non debet summi nec alteri dari, ne calix vitæ vertatur in mortem, sed diligenter in vase seruetur, & ne sacramentum maneat imperfectum aliud vinum apponatur & resumatur consecrationem & perficiat sacramētum, nec debet summi aliquid abominabile occasio-

ne huius sacramenti. argu. de consecra. distinctio-
 ne secunda. Si per negligentiam quando corpus
 Christi apparet in alia specie cum vsus huius sacra-
 menti sit per manducationem non debet summi
 ab eo cui sic apparet cum non habeat rationem
 cibi, quod si omnibus apparet debet cum reli-
 quijs poni. Si calicis iunctura sit tornatilis, & ci-
 phus separetur à pede secundum Siluest. post Pa-
 lud. non licet in eo celebrare nisi denuo consecre-
 tur, quia in tali separatione execratur cum amittat
 formam sed secundum autorem libri qui dicitur
 rationale non execratur, & idem tenent multi ca-
 nonistæ, standum in hoc videtur consuetudini pa-
 triæ. Debent in altari esse duæ pallæ & corporale,
 & omnia de lino simplici. distin. 25 ca. perlectis,
 summitur hic linum vt distinguitur contra pan-
 nū ex lana vel serico, vnde si corporale sit ex lino
 quod dicitur olanda vel ex simili in colore & ta-
 ctu sufficit, ex eo quod dicitur algodō vel ex simi-
 li probabile est qd non possit fieri, dicit Ange. suf-
 ficere vnā pallam. Siluest. tenet quod in repre-
 sentationem trinitatis requiruntur duæ & corpo-
 rale, nisi vna esset tam lata quod plicari posset.
 Debet sacerdos habere vestes sacras quæ sunt sex,
 scilicet amictus alba, cingulum manipulus, sto-
 la, & plācta, & sub præcepto debent omnia esse
 munda & secundum direct. calciamenta, sed hoc
 est de bene esse, cingulum debet esse ita longum

vt homo cingi possit quicumque saltem puer, alias amittit formam & eget de nouo benedici, secundum Siluest. mos est apud multos q̄ cingulū non sit benedictum.

Vtrum liceat fugere tempore pestis? pro respon. Sciendum q̄ duplex est causa pestis, vna naturalis, scilicet corruptio aeris vel humorū, vnde vbi iacent insepulta cadauera, & post famem terrę generalē, quando corruptis & nō sanis escis homines vescuntur pestis communiter accedit, alia causa est supernaturalis. Sæpe enim diuina iustitia ad vindictam peccatorum pestē immittit, sic fecit post peccatū Dauid de superba numeratione populi. 2. reg. 24. ex qua vt ibi dicitur mortua sunt septuaginta millia virorum. Sed primo paralipo. 21. dicitur cecidisse fere trecēta millia, quod sic concordant, nam in lib. reg. ponitur solum numerus nobilium qui mortui sunt, sed in paralipo. numerus vulgi. super quo Grego. Dauid numerando populum peccauit & populus punitus est ita enim iuncta sunt merita rectorū & plebis, vt sepe ex vira pastorum deterior fiat vita subditorum. Numerando populum offendit, in amissione populi punitus est, quia per quā quis peccat per hęc punitur, sapiunt. 9. hinc est quod Exod. 5. Moyles & Aaron Pharaoni dicunt Deus hebreorum vocauit nos vt eamus viam trium dierum in solitudinem & sacrificemus domino, nec accadat

nobis pestis aut gladius, & Leui. 26. si spreueritis leges meas, immitam pestilentiam in medio vestri. Idem habetur nume. 14. & Ezechiel. 28. hoc supposito dicitur ad dubium. Quacunq; ex causa naturali siue supernaturali pestis accadat non habenti curam populi licitum est fugere, si vero habet curam populi in tēporalibus vt rector populi vel in spiritualibus vt Episcopus & curati: si habēt æque bonum vel meliorem quàm ipse est quem præficient in Vicarium, licite fugiunt alias non. Sed vocantur à domino Ioan. 11. mercenarij qui vident lūpū venientem & fugiunt, nam ex officio obligati sunt prouidere populo etiam cū periculo proprię personæ. Qui non habet curam populi nec est persona talis quæ remanendo possit prodesse proximis consulendo, audiendo cōfessiones, prædicando, seruiendo infirmis subueniēdo corporaliter & in similibus. peccat remanendo si habet quo vadat, nisi dimittat ex eo q̄ probabiliter timet quòd ex fuga incurreret graue damnum rerum famę vel animæ, sicut communiter accidit habentibus filias nobiles vel vxores iuuenes non multum graues. Similiter qui timet quòd erit indeuotus & distractus & omittet suas deuotiones, vel quòd saltē peccabit venialiter quæ omnia cauebit non fugiendo sicut sæpe contigit religiosi licite non fugit, alias peccat tentans Deum, cum possit via humana periculum ceptum imminens

ex quo

ex quo videt multos infici euadere fugiendo, quia
 quamuis pestis veniat sapius ex peccato persone,
 inficit tamen locum, nec valet consequentia, iste
 perijt peste, ergo propter peccatum eius venit pe-
 stis vel percussus est, immo ex misericordia Dei
 quæ peccatores expectat ad poenitentiam, hij pro-
 pter quos immititur pestis non inficiuntur plu-
 ries, vt patet de Dauid vbi supra qua de re cōsultat
 dominus per prophetas fugere. Hiere. 51. Fugite
 de medio Babylonis vt saluet vnusquisq; animā
 suam. Job. 19. fugite à facie gladij quoniam vltor
 iniquitatum gladius est. & Ezechi. 7. dicitur. Pe-
 stilentia deuorabuntur & saluabūtur qui fugerint
 ex eis, & Gene. 19. Lot. dixit generis suis, egredi-
 mini de loco isto, quia delebit dominus ciuitatē
 hanc, & ibidem Angelus dixit Lot. Surge ne &
 tu pereas in scelera ciuitatis. distin. 88. dicitur, cle-
 ricum negociatorem velut pestem fuge, religiosi
 tamen nisi obedientia eos fugere cogat, manere
 debent, & quia proficient infectis & quia ex eua-
 gatione plurimum in conscientiam damnifican-
 tur, & quia ex quo semper debent esse parati ad
 transitum, ex fuga eorum sequitur scandalum, vn-
 de facta persecutione in Iudæa post mortem bea-
 ti Stephani: omnes Christiani dispersi sunt, præter
 Apostolos qui erant fortiores, stultum tamen est
 fugere pestem & secum deferre peccatum quod
 est causa pestis, qui sauiente peste non disponit

S V M M A

domui suæ facto testamento & emundata consciētia: ita q̄ sit paratus ad exitum grauit̄ peccat, & idem qui ponit se ad dormiendum cum proposito perseuerandi in mortali.

Vtrum gratia concessa sine præfinitione temporis sit perpetua & intelligatur tam de præteritis quàm de futuris. Dicendum quòd cum fauores sint extendendi sicut odia sunt restringenda, vt dicit regula iuris. & priuilegium principis, maxime quod in nullius est præiudicium, late sit interpretandum, quando conceditur alicui vt possit absolui ab omni sententia excommunicationis in quam incurrerit, sicut communiter dicitur in bullis, intelligitur non solum de his quæ vsq; ad datam bullæ habet, sed etiam de alijs quæ post incurrit, dum modo duo concurrant, primo quòd per hoc non accipiat licentiam peccandi, quia peccanti sub specie quòd per bullā absoluetur in nullo suffragatur quo ad hoc bulla, quia priuilegium meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate. Secundo requiritur quòd talis gratia sit absolute concessa sine limitatione ad præterita.

De residentia Episcoporum.

Verum

Trum sub pœna peccati mortalis teneatur Episcopus personaliter residere in sua Ecclesia. Dicendum quod sic ex præcepto iuris diuini, quia tenetur ad curam animarum median-
 tibus his actibus personalibus, scilicet doctrina, ministracione sacramentorum, consecrationibus, visitacione, custodia ac diligentia. De primo patet ex illo Apostoli, oportet Episcopum esse doctorem, ubi non dicit oportet Episcopum habere doctorem sed esse & in eius ordinatione dicitur, vade prædica populo Dei, & non dicitur mitte ad prædicandum, quod autem ad custodiam & visitacionem omnium teneatur personaliter patet, nam non quilibet ouium dominus vocatur pastor sed tantum ille qui pascit, alioquin principes habentes multos ouium greges quos per alios pascuntur pastores ouium essent, quod est falsum. Episcopus autem est vere pastor iuxta verbum domini ad Petrum, pascue oues meas, unde si non vigilat personaliter super gregem suum, nec custodit nec visitat ut cuique tribuatur quod conuenit, non pastor dici debet sed dominus ouium, habens pastorem ouium mercenarium illum enim committit quod vigilet, custodiat & visitet, nec dictum est Petro fac pascere, sed pascue oues meas, & Ezechiel. 24. contra hæc omittentes personaliter dicitur minatur dominus, nec obstat si dicatur quod Episcopi
 exercent

exercent hæc per Episcopos pauperes & titulares:
 nam abufio detestabilis est quòd pauper Episco-
 pus relictæ suæ Ecclesiæ alteri seruiat, & ex hoc da-
 tur occasio quòd in grande salutis dispēdium cle-
 rici et religiosi insolentes procurent in Episcopos
 titulari, vt abiecto obedientiæ iugo liberius pec-
 cent & seruiant carni, vnde dixit quidam, q̄ hone-
 stus modus apostatandi erat per hoc quòd intitu-
 latur in Episcopos, sine dubio magna causa & for-
 sam totalis perditionis Ecclesiæ & cultus diuini
 est ex hoc, quòd Episcopi & beneficiati non resi-
 dent in suis Ecclesijs verbo & exemplo popu-
 lum pascentes, nam si residerent redditus Eccle-
 siæ necessario in maritandis puellis, subueniendo
 pauperibus, augendo cul um diuinum & in simi-
 libus & non in vanitatibus expenderent. Sed quia
 præceptum de residētia est affirmatiuum nō obli-
 gat ad semper sed pro loco & tēpore, scilicet quā-
 do opus est actum Episcopalem in exercitio po-
 nere, maxime actum pascendi gregē Christi, huic
 enim actui ita oportet pastorem assiduum esse, vt
 quasi continue pascere teneatur oues, scriptum est
 enim qui præest in sollicitudine, & rursus sollici-
 tudo mea omnium Ecclesiarum, quis infirmatur
 & ego non infirmor, vnde quia oportet Episcopū
 continue exercere istum actum vel preparari ad
 illum per se loquendo tenendo tenetur ad conti-
 nuam residentiam in suo Episcopatu, ita q̄ sicut
 hoc præ-

hoc præceptum affirmatiuum ex natura rei præceptæ habet locum determinatum, scilicet, propriam diœcesim: ita habet determinatum tēpus, scilicet assidue, nisi excuset vel necessitas vel qualitas negocij vel conditio personæ, necessitas vt si ratione morbi oportet mutare regionē, vel si propter persecutionem infidelium vel tyrannorum oporteret fugere, si tamē Episcopi personalis persistētia expediret Ecclesiæ, tenetur persistere & non fugere, etiam si corporalis eius vita auferēda credatur, in casu etiam imminentis periculi Ecclesiæ suæ cui sua obuiaret præsētia, teneretur sustinere ægritudinem quoniam bonus pastor ait dominus animam suam ponit pro ouibus suis, itaq; ex bono Ecclesiæ sumenda est ratio persistētiæ vel absentiæ Episcopi, negocium etiam occurrens ad cōmodum suæ vel vtilis Ecclesiæ spectans excusat quando sine Episcopo alias non potest peragi, vt ire ad cōcilium generale & huiusmodi, sed nota quòd secundum Caieta. super secunda secundæ. q. 185. arti. 5. secretarius sedis Apostolicę vel auditor rotæ & huiusmodi nō excusatur ex hoc quo ad Deum à residētia, hinc est quòd non licet Episcopo votum facere quo ab Ecclesia sua se debeat absentari vt patet in ca. magnæ. de vot. considerans diuus Bern. quanta mala eueniāt Ecclesiæ ex absentia Episcoporum dure inuehitur in eos & generaliter in clericos & religiosos seculariter viuētes di-

tes dicēs, miror de clericis qui aliud esse volunt & aliud videri, habitu sunt milites, quēstu rustici, sed actibus neutrum exhibēt, quia nec vt milites pugnant, nec vt rustici laborant, nec vt clerici euangelizant, & dum vtrunq; appetunt vtrunq; confundunt, ministri Christi sunt & seruiunt antichristo, honorari incedunt de bonis dñi, cui honorem non deferūt, in eis viget meretricius nitor, histrioticus habitus, regius apparatus, plus nitēt eorum calcaria quā Ecclesiarū suarum altaria.

De interdicto.

Interdictum canonicum est separatio facta à iure vel à iudice à diuinis officijs & Ecclesiastica sepultura & à certis sacramētis. Est autē triplex modus interdicti, scilicet, locale tantum quo interdicatur locus. l. habitatio tantum & non persona loci, & personale tantum quo interdicatur persona tantum & nō locus, aliud est locale & personale simul, vnde aliud est interdicere locum aliud homines loci homines & locum, quia si locus tantum est interdictus, homines loci qui non dederunt causam interdicto alibi possunt audire diuina & recipere sacramenta. Si vero homines aut locus & homines sunt interdicti tenentur alibi seruare interdictum. Interdictum locale, secundum

secundum Angelum triplex est, scilicet generale, ut cum interdicatur regnum, speciale ut cum interdicatur ciuitas, singulare cum interdicatur certa Ecclesia, sed communiter dicitur quod solum est duplex interdictum, scilicet, generale & speciale, & in iure quod ipse dicit speciale dicitur generale, ut patet de verb. sign. cum in partibus. Interdictum speciale est quo interdicatur vna certa Ecclesia vel plures certe Ecclesie & non omnes alicuius loci. Dicit tamen Archie. post Cald. quod quando interdicatur omnis Ecclesia alicuius loci est interdictum speciale & non generale, quia & si non illis Ecclesijs tamen in alijs locis illius ciuitatis extra Ecclesias possent diuina celebrari & audiri ab omnibus illius loci.

Notandum quod omnes quibus constat interdictum esse latum tenentur ad illius obseruationem, & si sint religiosi siue exempti, siue non sunt excommunicati si non seruant interdictum quod matricem Ecclesiam hoc est principalem vel baptismalem loci ubi habitant sciuerint obseruare. Clemen. ex frequentibus de sent. excommu. Per extranag. tamen ad euitanda scandala, nullus tenetur seruare interdictum, nisi feratur contra personam vel locum specialiter & expresse. Secundum antiqua iura in loco supposito interdictum Ecclesiastico nulla permittebantur diuina officia celebrari vel audiri nisi semel in hebdomada.

celebra-

S V M M A

celebrari causa conficiendi corpus Christi. de sen.
 exco. permittimus. de poenit. & re. quod in te. sed
 per noua iura. ca. alma. de sen. exco. lib. 6. istud est
 moderatum, vnde licet tunc diuina celebrare ser-
 uatis his, scilicet submissa voce, ianuis clausis, nō
 pulsatis campanis, excommunicatis & interdictis
 exclusis, & non venientes ad diuina ita perdunt di-
 stributiones ac si non esset interdictum. Olim etiā
 poenitentiae sacramentum sanis non dabatur tem-
 pore interdicti: vt patet in. ca. non est de spon. sed
 nunc licet illud quibuscūq; ministrare modo nō
 sint excommunicati nec causam dederint interdi-
 cto. Dicere autem quod Papa nulli possit negare
 poenitentiam in sanitate vt opinatus est Godofre,
 est erroneum, quia contra ca. quod in te. de poen.
 remi. Archidi. in. d. ca. alma tenet quod clerici a-
 liarum Ecclesiarum vel religiosi aliorum mona-
 steriorum non debent admitti, sed à solis clericis
 vel religiosis eiusdem Ecclesiae in qualibet Eccle-
 sia est celebrandum cum dicta moderatione, sed
 Cald. & cōmunis opinio est in contra, & sic est te-
 nendum, per regu. iur. odia restringi. li. 6.

Notandum qd vt habetur in ca. licet de pri-
 uileg. quando alicui singulari personae con-
 ceditur vt tempore interdicti possit audire
 diuina cum dicta moderatione eius familiares &
 domestici qui non dederunt causam interdicto
 admitti debēt ad audiendum illa vel celebrandū.

Ex quo

Ex quo sequitur quòd clericus volēs dicere horas
 vel celebrare tempore interdicti non tenetur eui-
 tare familiares nec domesticos suos, sed corā ipsis
 poterit recitare & ab ipsis in celebrando adiuuari.
 familiares tamen alicuius collegij non sic debent
 admitti nisi super hoc sint priuilegiati vt ibi patet
 si tamē omnes de collegio essent infirmi vel alias
 essent valde impediti vel absentes præter vnum ta-
 lis possit celebrare cum familiari secūdm hosti.
 Ioann. and. & calde. in. ca. non nullis de priuileg.
 ratione cogentis necessitatis & ne priuilegium sit
 inutile. Sciendum q̄ in. d. c. alma, conceditur q̄
 in natali domini, resurrectione, pentecoste, & in-
 assumptione beatæ virginis campanę pulsentur a
 pertis ianuis & alta voce in locis interdictis gene-
 raliter diuina celebrentur exclusis excommunica-
 tis, & per bullam martini. 5. & eugenij 4. additur
 etiam festum corporis Christi cum eius octaua, in
 quibus diebus licet dicere aliā missam quā de-
 festo, & dicta suspensio interdicti intelligitur de
 prima die tātum quæ incipit in festo natalis & re-
 surrectionis secundum Palu. à missa vigiliæ, sed se-
 cundum omnes cōmuniter incipit in vesp̄is vi-
 gilię si quis tamen vellet tenere cum palu. nō ma-
 le faceret, quia officium illorum festorum incipit
 à missa vigiliæ dum tamen caueat scandalum, fi-
 nitur autem secundum Ioann. and. in vesp̄is,
 sed secundum Archi. in completorio inclusiue,

M

quia

quia in beneficijs est larga interpretatio facienda,
 & in vesperis includitur cōpleteriū vt notant do
 cto. in ca. si quis Episcopus. 2. n. q. 3. dis. 92. ca. vlti.
 culibet harum opinio nū adhærere licet. In prædi
 ctis diebus non licet communicare nisi solum in
 firmos, secundum Archi. & Ioan. and. & quod di
 citur de conse. disti. 2. & si non frequentius, quòd
 fideles debent cōmunicare in natali, paschate, &
 Pentecoste, intelligitur interdicto & alia prohi
 bitione cessantibus, & secundum eosdem extre
 ma vnctio dari nō potest, sed secundū federi. quē
 sequitur Silues. & plures alij, cū hoc sit priuilegiū
 principis & in fauorem animarum, late est inter
 pretandum & ita licebunt prædicta in dictis festis
 & generaliter licet in his diebus altaria & virgi
 nes consecrate, vela benedicere & sponsas, & que
 cunq; sub nomine diuinorū officiorum veniunt,
 an vero liceat sepelire defunctos in Ecclesia. Ioan.
 and. tenet quòd non, sed calder. tenet quòd licet
 his diebus sepelire solenniter, si aliud non obstat
 quia sepultura ad diuinum officium pertinet cum
 debeat funus ad Ecclesiam cum diuino officio de
 ferri. 13. quæ. 2. quia diuina, diuinum autem offi
 cium permittitur his diebus solenniter celebrari,
 idem tenet Silus. & cōmunis practica, & dato q
 prima opinio esset vera clerici officiantes sepul
 ram nō essent irregulares quia quo ad officium re
 laxatum est interdictum.

Sciendum

Sciendum quòd secundum Docto. in ca. non est vobis de spon. & ca. secundū de excessi. praela. absolute loquendo tempore interdicti vel in loco interdicto prohibentur sequentia. Primo omne exercitiū deputatum certo ordini Ecclesiastico tā sacro quā non sacro. Secūdo celebratio diuinorum quorum appellatione venit solum ordinatum in breuiario vel missali secundum Docto. Tertio administratio sacramentorum nisi ut dictum est & colatio ordinum nisi interdictis exclusis. Quarto sepultura in Ecclesia vel cimiterio vel extra cum officio, non autem si fiat extra sine officio. Quinto pulsatio campanarum pro diuinis & apertio Ecclesiæ tempore celebrationis diuinorum.

Sciendum quòd si clericus exerceat aliquid deputatum certo ordini non ut clericus sed ut laicus puta dicit psalmos vel cantat vel aliquid simile facit tempore interdicti, non incidit in irregularitatē, & idem si benedicit mensam vel dicit Epistolā sine manipulo, quæ ex consuetudine dicitur sic per quencunque, & idem si absoluit excommunicatum dum tamen non absoluat cū illa solēnitare de qua in ca. à nobis. & 2. de sen. ex. Similiter qui interest diuinis ex deuotione quādo celebratur tempore interdicti nō auctorizādo & sine cōtemptu nec officiando principaliter quasi soluendo horas suas non incurrit irregularitatem

M ij secundum

S V M M A

secundum Siluef. secus si interesset auctorizando
 ut si prælatus faciat diuina celebrari vel officiando
 horas principaliter sicut hebdomadarius qui inci-
 pit & finit vel si per hoc intendit soluere horas ad
 quas tenetur, similiter cum id quod dicunt fratres
 conuersi pro horis non sit officiũ diuinũ proprie
 si dicant illud coram interdictis tẽpore interdicti
 nihil incurrunt. Item tenendo quod psalmistatus
 seu prima tonsura est ordo ut tenent canonistæ in
 ca. cleros. distin. 21. talis cantando in choro & le-
 ctiones ac respõsoria legendo quod tali ordini est
 annexum tempore interdicti efficitur irregularis,
 sed in hoc theologis est stādum, qui dicunt quod
 non est ordo, sed dispositio ad ordines, nec legere
 & cantare est ei proprium. Aduerte quod dicētes
 officium per viam vel extra Ecclesiam tempore in-
 terdicti studiose ut audiāt seculares, violant inter-
 dictum quia hoc est officiare populum. ca. fin. de
 priuileg. li. 6. si autem dicant sub misse & sine hac
 intentione nihil incurrunt, quamuis transeuntes
 casu audiant quia per hoc non fit contra rationẽ
 legis si tamen duo vel plures dicant horas tempo-
 re interdicti per viam qua aliqui transeunt secun-
 dum calde, non euaderent, ex quo ab alijs audiri
 possunt. Quæ sequuntur tempore interdicti licēt.
 Primo baptisma paruulorum & adultorum etiā
 in Ecclesia specialiter interdicta de sen. ex. quoniā
 li. 6. cum catechismo & toto suo officio, quia per
 missa

missa permittuntur secundū quod iura disponūt
 facienda & secundum quod obseruat communis
 vsus. secundo licet ministrare sacramentum con-
 firmationis de sen. ex. responso. Tertio sacramētū
 poenitentiae non solum decedentibus sed etiam
 sanis dum modo non sint excommunicati ratio-
 ne delicti propter quod est latum interdictū, quia
 talis non potest absolui nisi in articulo mortis an-
 tequam ad arbitrium iudicis satisfaciat vel de sa-
 tisfaciendo idoneam praestiterit cautionem si po-
 test. Qui autem hoc nō possunt nisi iurauerint q̄
 ad satisfactionem faciendam iuxta posse fideliter
 laborabunt, & idem de dantibus auxilium vel fa-
 uorem vt interdictū poneretur. d. c. alma. Quar-
 to eucharistia defferri & dari potest infirmis. de
 sen. excommuni. permittimus etiam campanulla
 pulsata, & cum lumine & alijs consuetis. Quia
 cum aliquid permittitur secundum quod ius dis-
 ponit permittitur. distin. 4. capi. erit. & distin.
 12. illa, similiter sanis damnatis ad mortem secun-
 dum calde. dari potest, quia censentur in articulo
 mortis. de clericis autem de prima tonsura trepi-
 dat idem calder. an possint communicare tempo-
 re interdicti, quia in edictis permissorijs certorū
 casuum cuiusmodi est percipere eucharistiam vt
 viaticum, quod expresse non est concessum subia-
 cet regulæ prohibitivæ. 2. quæ 4. consuluisti, & in
 cleme. exiui. de verbo. signifi. §. porro. sed Silues.

S V M M A

cum multis alijs tenet oppositū, quia quo ad hoc clerici nō sunt interdicti, sicut nec quo ad celebrationem & audientiam diuinorum in secreto: alias sequeretur q̄ aliquis nulla facta variatione in ordine ad interdictum, posset hodie percipere eucharistiam, qui heri non poterat, vt si diaconus fiat sacerdos & cælebret, quod est irrationabile, quia nō mota causa nō mutatur effectus. Secularibus vero quibus permittitur audire diuina non licet dari, quia in ca. si sententia de senten. excōmu. ponitur vt diuersa auditio diuinorum & perceptio sacramentorum & in hoc tenet quod supra dictū est de edictis permissorijs. De pręgnantibus autem quāuis aliqui dubitēt, cōmunius tamen tenetur quod si pensata conditione mulieris timetur probabiliter de periculo mortis, licitum est illam cōmunicare. E idem de obsessis & mare intransitibus, & de quocunque probabiliter morituro, vel dubio de morte. Matrimonium autem contrahere licet tēpore interdicti & personis interdictis, sed non benedictio nuptialis. Clericis non interdictis qui interdictū seruauerunt conceditur Ecclesiastica sepultura sine solennitate cum silentio. de sen ex. quod inte sed quia iam modo conceditur missa & horarum solutio secundum moderationem capituli alia, licebit illū sepelire cum officio funerali per regulam, cui licet de regu. iur. li. 6. in diebus autē in quibus licet publice celebrare, sepelire licet solenniter

leniter tam clericos quam laicos. In Ecclesia autē singulariter interdicta non licet clericos sepelire secundum Ioann. Andre. sed hostien. tenet contrarium. Panor. vero in ca. quod in te, tenet clericos illius Ecclesiæ posse ibi sepeliri non autē alij qui habent in illo loco Ecclesias non interdictas. Si autē nō habēt vel sunt impeditę, sepeliri possūt.

Sciendum quod clerici & religiosi violantes interdictum incurrunt has poenas scilicet irregularitatem, ineligibilitatem, & impostulabilitatem, unde clericus interdictus generaliter vel specialiter nullibi potest exercere actum pertinentem ad aliquem ordinem aut celebrationem diuinorum, & idem si nō est interdictus sed exercet in loco interdicto sine moderatione. ca. alma. & ut clericus talis est irregularis & ineligibilis actiue & passiue & impostulabilis. de sentē. excō. is qui. li. 6. & de postula. capitulo primo. Qui autē in Ecclesia polluta sanguine vel semine celebrat scienter, grauitur peccat, sed non est irregularis ut habetur. d. c. is qui, & à fortiori nec soluens horas ne aliud diuinorum. Qui autem admittit ad diuina vel ad sepulturam scienter interdictos, non est irregularis sed est ei interdictus ingressus Ecclesiæ donec satisfaciatur ad arbitrium illius cuius sententiam contempsit. de priuileg. capitu. Episcoporum libro sexto & si in ea se ingerit in officio suo efficitur irregularis de sen. ex. is cui. li. 6. Item

M iiii clericus

clericus violans interdictum est suspensus ab officio & beneficio ac iurisdictione de excels. praelat. t. 1. Religiōsus vero nō seruans interdictū quod scit Ecclesiam matricem seruare est excommunicatus Clementi. ex frequentibus de sen. ex. Si autē religiōsus talis nō sit ordinatus vel sit monialis est ineligibilis actiue & passiue, & debet puniri aliter. Et quia in concilio constancien. decretum est quōd interdictos generaliter non tenemur euitare, nota quōd is dicitur interdictus nominatī qui proprio nomine vel aliqua certa circumlocutione per sententiam designatur, & ille dicitur quasi nominatim interdictus de quo cōstat quod est interdictus puta, si sit cuius loci quē cōstat esse interdictum. insti. de exhereda. ibi, §. nominatim. Item clericus cui est interdictus gressus Ecclesiæ ingrens se diuinis in Ecclesia in officio suo fit irregularis de sen. ex. is cui, non autem si extra ecclesiam se ingerit, etiam si fiat in oratorio priuato, sed si oratorium sit auctoritate Episcopi fundatum irregularis erit. Laicus autem violans interdictū nihil incurrit, sed puniendus est pœna arbitraria, & si fiat ex contēptu mortali peccat cum faciat contra obedientiam Ecclesiæ.

Q Væritur quis possit dispensare cum suspēso & irregulari. Pro respon. nota q̄ suspēso est Ecclesiastica censura qua interdictitur a iure vel ab homīne officium vel exercitium
competens

cōpetēs personę Ecclesiasticę q̄ est duplex scilicet maior & minor, minor priuat solū à participatione sacramentorum quæ incurritur solum ex duobus primo propter quodcunque peccatum mortale in quo existens antequām pœniteat suspensus est ab omni actu ordinis exequendo. Secundo propter participationem cum excommunicato in qua incurritur minor excommunicatio, & hanc tollit absolvens à tali minori excommunicatione, prima vero per solam contritionem tollitur, suspensio maior priuat à participatione & à collatione sacramentorum & ab exercitio actiuo ordinum, quæ incurritur in pluribus casibus præcipue in .4. sed quia in practica communius contingit suspensio simoniacorum de hac in præsentia agetur. Sciendum ergo quòd omnis simoniacus est infamis & si in iudicio confiterit est deponendus. 15. quæ. 3. sane de accusa. ca. inquisitionis. Secunda pœna simoniaci in ordine vel in beneficio est suspensio ab executione ordinum & beneficiorum administratione. Tertia est excommunicatio papalis, de his habetur in extrauagan. Martini. 5. in concilio Constantiensi. quæ incipit sacro, sic suspensus secundū Silues & Docto. in. ca. tāta. & in ca. per tuas de simo. si renūtiat beneficio taliter habito potest vti ordine suo & alijs beneficijs licite acquisitis post pœnitentiā si factum est occultū, beneficio vero in quo simonia est commissā retento non potest. de

accus. inquisitionis. Si vero est manifestum quàm
 vis beneficio renunciet indiget dispensatiōe sicut
 & quilibet alius criminosus. ca. fin. de temp. ordi.
 potest autem dispēfare Episcopus dum modo nō
 ille cum quo simonia est comissa. Cum simonia-
 co vero in ordine si ignoranter est factum Episco-
 pus dispensat, etiam si postquàm sciuit ministra-
 uit in ordine suscepto vel ad alios ascendit: sed si
 scienter sit actum solus Papa dispensat prima que-
 stione. s. præsentiū, sed secundum Ioann. And.
 in ca. de simoniace, cum simoniaco scienter solus
 Papa dispēfat, secundum vero hostien. Episcopus
 potest dispensare in alio simplici beneficio: sed se-
 cundum Panor. in ca. de simoniace potest, etiam
 in curato, in alia Ecclesia etiam cum executione
 ordinum sed quia super his variē loquuntur Do-
 ctiores, & certius est quòd in suspensione: & excō-
 municatione propter simoniā in ordine vel in be-
 neficio solus Papa dispensat. Nota quòd si quis re-
 nūciat beneficium simoniace acceptum vel si det
 Ecclesiæ in cuius iniuriam simoniace resignavit
 beneficium vel pauperibus pecuniam sic acceptā
 quando commode poterit, si non potest sine gra-
 ui iactura ad arbitrium vni viri pensanda, adire
 Papam pro dispensatione post veram poenitentia
 Episcopus poterit cum eo dispēfare saltem in exe-
 cutione ordinum, maxime si factum nō est apud
 omnes notorium, quia hæc est intentio Ecclesiæ
 & papæ

CONFESSORVM. Fo. 278.

& Papæ qui nō debent quærere quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi cui data est potestas super Ecclesiam nō ad imburseandas pecunias sed pro bono fidelium, & idem si despensetur cū eo à Papa vel à quocunque & non possit soluere quotā pecuniæ petitā vel assignatā notarijs. Irregularitas tollitur. Primo per baptismum etiam si sit propter homicidium nisi sit propter defectum natalium vel bigamiam. dis. 26. ca. acutius. Secundo tollitur per religionis ingressum irregularitas quæ non prouenit ex proprio delicto, vnde illegitimus factus religiosus promoueri potest ad ordines sine dispensatione, sed nō ad prælationē vel dignitatē. ca. si. de fil. presby. Tertio per dispensationē Papæ qui omnem irregularitatem tollere potest, cū omnis sit de iure positiuo. 2. quæstio. 7. item Daniel. licet autem conueniens & solitum sit vt super irregularitate vel suspensione verbis dispensetur sub hac forma. dispenso tecum super irregularitatem quā contraxisti propter talem causam, vel si contraxisti quando dubitatur, tamen Episcopus ordinando eum cum quo potest dispensare ipso facto dispensat, si hoc intendit licet non utatur verbis, & idem de prælato mittendo subditum vt ordinetur. secundum Siluestre, & Doctores.

Vtrum Euangelium Christi sit ubiq: prædicatum, secundū Augustinū illud Psalm. decimo octauo, in omnem terram, exiuit sonus eorum

eorum, & in fines orbis terre verba eorum, nondum tempore suo erat completum, sed Dauid propter certitudinē prophetiæ & diuinæ ordinacionis vsus est præterito profecturu & similiter beatus Paulus ad Roma. 10. non quia id esset completum, sed quia præuidebat complendum, & dicit quod tempore suo adhuc fuerunt in quibusdam africæ partibus gentes quibus lex Christi non fuerat prædicata, sed Crysoſto, quem sequuntur communiter in hoc doctores tenet hoc completum etiā tempore apostolorum super illud Matthei. 24. prædicabitur hoc euāgelium in vniuerso orbe, & tūc veniet consumatio, sed secundū beatum Thomā vtrunque est verum, quamuis opinio Crysoſto. magis cōsonet intentioni apostoli tempore enim apostolorum ad omnes gentes vsque ad finem mundi venit fama apostolorum vel per prædicationem ipsorum vel per suos discipulos, Matthei. enim prædicauit in Ethiopia, Thomas in India, Paulus & Petrus cū alijs in meridie & occidēte, iuxta præceptum domini, euntes in mundū vniuersum prædicate Euangelium, vnde secundum Iacobū de Valentia in natiuitate domini in orbe nobis ignota inaccessibili vltra meoticas paludes omnia illorum idola clamarunt, regis pacis & dominum totius mundi fuisse natum in medio mundi, & congregari omnes venerunt ad partes nostras & famam Christi audierunt, & plures post tempora

tempora baptizati sunt, non tamen sic fuit impletum tempore apostolorum quod in omnibus gentibus Ecclesia edificaretur, quod tamen implendum est ante finem mundi ut dicit Augustinus ad hæsitium, in diebus tamen nostris quicquid sit de tempore apostolorum in toto pene orbe, iam Ecclesia est edificata, quia & apud Indos qui habitant sub torrida Zona, & in terra firma quæ noua hispania dicitur, & in Calicut quæ est sub Polo Antartico multis gradibus quam habitant Lusitani sunt in multa obseruantia domus religiosorum & clericorum prædicantium eis cum multo fructu, ubicumque autem sint homines si in particulari ad eos non venit vox Euangelij, si faciant quod in se est Deus providebit eis de prædicatore fidei sicut misit Petrum Cornelio actuum decimo, & Paulum Macedonibus actuum decimo sexto, vide sanctum Thomam Roma. 10.

Vtrum sit licitum nauticum fœnus, pro responsione nota, quod cum usura sit indubia quando concurrit mutuum quod non est nisi in rebus quæ usu suo distrahuntur ut pecunia, vel quæ omnino consumuntur ut panis, & lucrum principaliter intentum ex mutuo, & pactum de lucro soluendo, nauticum fœnus ubi ista concurrunt sine dubio illicitum est, fit autem hoc modo Petro eunti ad Indos dat Ioannes centum aureos, hoc pacto quod si naus casu pereat vel merces in
via nihil

via nihil det, si autem ad portum applicet, det centum & quinquaginta aureos, siue lucretur cum mercibus siue non, vbi patet quòd fit certus de lucro & de hoc est pactum, liceret autem hoc modo si Petrus vadens ad indos quia est certus probabiliter quòd lucrabitur, & quia non vult in ratiocinijs occupari, vel quia de suo vult donare & ad placitum disponere sponte & ex se dicat Ioān da mihi centum aureos & ego volo tibi donare alios quinquaginta talentos. &c. & quamuis de se nauticum fœnus sit illicitum, tot tamē possent in casu particulari circumstantiæ concurrere, quòd omnino iustificaretur, sed quia speciem mali habet dissuadendum semper est.

Vtrum affecurare merces sit licitum, dicendum quòd cum talis affecuratio non sit vsura vt de se patet, nec alia specios iniustitiæ, quia per illam non fit lēsio proximo sed cō modum sibi & reipublicæ, licite fit, dum tamen in modo affecurandi nulla interueniat fraus, nec pactum cum dæmonibus nec aliqua superstitio. Si quis autem indiscrete affecuraret exponēdo res suas probabili amissionis periculo, tanquā imprudens & prodigus peccabit, & acceptās talem affecurationem similiter quippe qui malo proximo consentit & cooperatur.

Vtrum sit licitum ad negociandum contrahere societatem, pro dilucidatione dubij nota quòd

quòd societas est aliquorum hominum contracta
conuentio ob commodiorem vsum & vberiorē
quæstum, fit autem licite quando neutra pars gra
uatur sed dānum & commodū inter socios eque
diuitur, siue vnus ponat pecuniā tātum alter per
sonam tātum, siue alter opera tantum ponat alter
vero vtrunque, siue vterque vtrunque ponat, quī
vero deponit pecuniam apud mercatorē per mo
dum societatis seu depositi, hoc pacto quòd capi
tale suum in omnem euentum sit saluum, vsura
rius esset, ex dictis aut omnes cōtingentes quæstio
nes circa omnē societatem tā in pecunijs & mer
cibus, quā in pecudibus decidi pñt, quia nun
quā societas redditur illicita nisi vel quia sapit
vsuram quando fit pactū quòd super saluum sit ca
pitale, vel de lucro certo siue contingat lucrum
siue non vel quia fit iniustitia dum vna pars nimis
grauatur.

De cambijs.

Væritur quòd fiat genera cambiorū
licendum quòd tria. Primum dici
ur reale tantam, quod etiam dicitur
cambiū ad minutū, vt cum pro auro
cāpsor dat argentū aut habenti vnus
generis monetam, nat monetam alterius generis
accepto precio pro suo labore. Secūdū dicitur rea
le per litteras, sicut cum cāpsor danti sibi Hispali
certam

certam summam pecunię dat litteras quibus certa summa de qua cōueniunt detur sibi Romę vel cum habens certam summā alicubi, quam vellet alibi habere, dat illam campfori qui dat ei litteras per quas dicta pecunia sibi redditur vbi vult, & aliquid soluitur campfori pro suo labore & expensis. Tercio dicitur sic cum sicut Romę consecutus beneficiū habēs camerę soluere apostolicę primos fructus beneficij accipit centum à campfore obligans se illa restituere in partibus vbi ille est beneficiatus de moneta ibi currente & vltra pro lucro sex vel quinque secundum quod conueniunt, & fit scriptura de mutuo & de vsura tanquā totū sit de capitali, et iste modus secūdū quod communiter est in vsu non habet proprie naturam cambij sed mutui & vsurę & est de se illicitus. Primum cābium secūdum Ioā. de lig. in. ei. fin. de vsura nō est licitum nisi attento interesse, quia pecunia est inuēdibilis, cum sit omniū rerū æstimatio, sed cōis opinio tenet oppositum quia cum ars campforia sit republicę necessaria, talis campfor licet potest lucrari aliquid moderate ratione laboris operarū expensarum pensionum salariorū, vt dānorū periculorū, & huiusmodi & naturalis ratio hoc suadet. Et istud cambium habet modum contractus licet permutationis, vnde vna moneta data pro alia dissimili in substantia vt aurū pro argēto, aut dissimili in quātitate puta attōsa pro cōpleta, aut in

aut in qualitate vt noua moneta per veteri, potest etiam esse ibi contractus emptionis & venditionis vna pecunia tenēte locum rei venalis alia precij, quod fieri potest quando valor vnius pecuniæ est maior vel minor quā valor legalis ratione suæ bonitatis vel maliciæ. Vtrum autē pecunia sit vendibilis statim dicetur, qui autem non est campfor nec artem istam exercet, secundum aliquos nil potest lucrari, sed dici potest quod si nullum patitur periculum nec dat monetam meliorem quā accipiat non licet ei aliquid lucrari, si vero patitur dānum, puta magnam iacturam temporis in numerando vel aliud simile quod non solet gratis concedi, vel si dat pecuniam bonam pro mala, licet aliquid lucrabitur arbitrio boni viri. Secundum cambiū similiter est licitum & habet modum emptionis & venditionis quia eadē moneta potest esse precium sui ipsius quando est in diuersis locis quia eadē pecunia plus valet Romæ quando est præsens, quā quando ab ea distat, habet etiam modum permutationis quia accipitur Romæ tantum de ista moneta vt alibi certa alia summa accipiat, est etiam ibi locatio operū pro pecunia ducēda ad alium locum formaliter vel æquiuolenter. Et secundum omnes iste contractus est licitus & necessarius iure gētiū ac naturali ratione munitum, quia cāpsor subiit pericula viarum & nunciorum damna pensiones operarum & sa-

laria factorum, vt not. in l. periculi. ff. de naut. fen.
 Cambium igitur ad minutum & cābium per litte-
 ras licita sunt, & licet moderate lucrari iuxta pa-
 triæ morē. Cambium autem siccum vsura pallia-
 ta est & solo nomine cambium, sed nunquid quā-
 do est brevis distantia locorum erit cambium per
 litteras, sicut tēpore nundinarum Hispali dantur
 pecuniæ, vt soluantur metinē cum certo lucro. Di-
 cendum q̄ absolute loquēdo vsura est cum inter-
 ueniant in tali contractu omnia requisita ad vsu-
 ram, in particulari tamē aliquando poterit licite
 fieri & peti lucrum, vel ratione damni emergētis,
 vel lucri certi cessantis, vel propter periculum &
 expensas vel propter aliam circumstantiam talem
 actum iustificantem.

Vtrum liceat pecuniam vēdere vel emere.
 pro respon. nota q̄ duplex est valor mone-
 tæ, vnus realis ratione materiæ ex qua est, a-
 lius legalis quem habet moneta ex statuto com-
 munitatis seu principis à quo data est, vnde stat
 monetam æquiuālētē in valore legali vnā ex-
 cedere aliam in valore reali ratione materiæ, ver-
 bi gratia, valor vnius aurei ducati excedit valorē
 ducati ex rē legalem. Considerando igitur mone-
 tam ratione materiæ vēdi potest & adhuc maiori
 precio quā sit valor legalis, mille enim libræ in
 auro materialiter valent plusquā millo in pecu-
 nia c̄rea, & in vna materia aurea plusquā in alia
 etiam

etiam aurea vel ratione ponderis seu perfectionis, quia ex sua origine aliquod aurum est perfectius alio, aut ratione deportationis quia vna est aptior ad portandum quam alia, aut ratione vtilioris distractionis, quia illa in pluribus locis distrahitur suo legali precio quam ista, aut ratione periculi exhibitionis cui plus subiaceat ærea quam argentea, aut ratione commodationis, quia vna vtilior est & ad plura valet quam alia, sicut aurea potest poni in medicina, & aliqua aurea valet ad deaurandum non alia: similiter pecunia distans minus valens quam præsens ratione periculi & expensarum in deferendo, moneta igitur ratione materiae & sub respectibus vendi & emi potest & maiori seu minori precio, quam sit legale sine usura. Dicit etiam Siluest. quod habens monetam valentem ex statuto legali sexagesima, puta bonum aureum posset illum vendere. 62. si sibi est cara vel sibi sic valet, sicut habens æquum valentem communi estimatione, decimo potest illum vendere duodecimo, & idem de quocunque quod est carius possessori. Aduerte tamẽ quod quamuis moneta possit licite emi vel vendi alio precio quam legali ratione distantiae localis quia pecunia præsens plus valet quam distans, non tamẽ hoc licet vtiliter ratione distantiae temporis & anticipatae solutionis, nisi quando venditor erat talem rem seruaturus in tempus aliud, vel nisi emptor sit recepturus

rem in tempore de quo est verisimiliter dubium
de rei valore & huiusmodi.

Vtrum sit licitum vendere & emere tributa
ad tempus quæ Hispanæ dicuntur, tributo
alquitar, sicut cū quis inopia arctatus rem
quam in perpetuum venderet pro .xv. millibus di-
pondijs, vendit pro decē millibus alquitar, ita q̃
quandocunq; sibi fuerit possibile redimat illam
datis decem millibus quæ pro illa acceperat, ali-
qui simpliciter damnant talem contractum, asse-
rentes esse palliatā vsuram, quia cum redditur &
tributum mille dipondiorum vendatur pro decē
millibus dipondijs communiter, paruo tempore
emptor habebit in redditibus tantundē sicut ca-
pitale, & si venditor velit redimere rem venditam
dato recepto prius precio, pro mutuo accipiet em-
ptor duplum. Sed dici potest quòd quamuis à ta-
libus contractibus habētibus speciem mali sit ab-
stinēdum, iuxta illud apostoli, ab omni specie ma-
li abstinete vos, & semper hijs intendere sit pro-
posse dissuadendum, si quis tamen nollet ab hijs
abstinere non esset dammandus, immo videtur cō-
tractus licitus, dum modo sit vera vēditio sine de-
terminatione vsq; ad tale tempus, quia si vēderet
vsq; ad certum tempus, locatio esset non vēditio
& teneretur fructus perceptos computare, quia si
cut possum vendere rem meam sine spe rehabēdi
illam, ita cum spe rehabendi, & sicut res mihi per
petuo

petuo assignata plus mihi valet quàm assignata ad tempus, ita res vendita cum spe recuperandi, minus valet ementi, quàm perpetuo vendita, nec per hoc damnificatur proximus immo eius negocium sic vendendo vtilius geritur, nec valet ratio de fructibus perceptis ex quo res simpliciter est vendita quia etiam in re sine spe rehabèdi vendita sæpe accidit quòd fructus percepti paruo temporis spacio adæquant totum precium solutum, nec propterea aliquis dicit emptorẽ ad aliquid teneri, prædicta intelligo dum modo venditor non sit in tali necessitate quòd emptor teneatur sibi simpliciter subuenire non accepta re sua quam sibi vendit, & detur precium iustum secundũ quòd occurrit orta quæstione super hoc. Martinus. 5. consultus determinauit talem contractum cum conditione reuẽditionis non esse vsurarium sed licitum & iuri cõmuni conformem vt habetur in extrauag. quę incipit, regimini. & habentur in fine clemẽtinarium, vnde contrarium opinari est temerarium.

Vtrum domini habentes in suis terris speciale hospitium furnum & huiusmodi: ita q̃ nulli licet alibi coquere nec facere furnũ nec recipere hospites sint tuti in consciẽtia. multi canonistę tenent simpliciter q̃ sunt in malo statu & quòd talis exactio est rapina, nec saluat eos possessio immemorialis quia nunquàm possiderunt cum bona fide, sine qua præscriptio longissimi tẽ-

poris non valet, ex quo enim præscriptio inter omnes titulos est debiliior, vbi incertum est vel dubiū probabile q̄ fuit bona fides à principio vel inter medio possessionis vel quocunq; tempore hoc veniat in mentem, tutius est remittere tales exactiōnes, præsertim quia domini ad vassallos præsumitur violentia vt videntur tenere Hostien. Panor. Ioan. And. & plures alij in. c. quod latenter de regu. iur. Sed cum hoc sit quidam modus talliationis factum hoc poterit damnari seu iustificari, eo modo quo talliæ & collectæ damnantur vel iustificantur. Dicendum igitur q̄ sicut iusta dicitur gabella imposita auctoritate principis, vel cōsiliij, seu antiqua consuetudine à tempore cuius non extat memoria, vt patet in. c. super quibusdam. de verb. sig. ita prædicta licite habentur, altero prædictorū interueniente, & potius dicendus est prædictus census seruitus rei in ordine ad aliam rē seu personam quā tallia seu exactio, & quādo est immemorialis nisi aliqua veri similitudo seu probabilitas q̄ per vim sunt introducti tales redditus, præsumendum est q̄ à principe vel à communitate & repu. propter aliquod debitum vel obsequium dignum remuneratione habēt domini prædicta, & loquēdo de Hispania vbi ista appellantur estancos. non videtur q̄ super hęc debeat esse nimia sollicitudo et scrupulū, nam anno domini. 1492. dominus rex Ferdinandus prohibuit prædicta & misit rectum ac rigi-

acrigidum iudicem suæ functionis executorem,
 qui omnia similia quæ reperit in terris dominorū
 sine sufficienti titulo vetauit & abstulit, & reliqua
 quæ nunc habet domini tanquā iusta dimisit &
 concessit, nec est vtiliter verum q̄ in talibus præ-
 sumatur violentia domini ad vassallos, nisi quando
 de nouo sine causa & autoritate principis essent
 introducta, vel quando esset aliqua veri similitu-
 do violentiæ, immo, secundum Hostiē, gabella cō-
 cessa à principe causa non expressa tanquā de-
 bita est soluenda & præsumendum est semper pro
 principe, nec facile prestare debent aures confes-
 sores dominorum vassallis super his de dominis
 cōquerētibus, nisi iustā & probabilē rationē ostē-
 dant, quia ignobiles contra nobiles cōmuniter in
 uidia agitantur, & domini sicut & prælati subdi-
 tis discolis & imperfectis qualis est populus & vul-
 gus sunt exosi, vnde de iure Episcopus non debet
 dānari ad dictum paucorum nisi plures testificen-
 tur contra illum, vnde. 2. q. 5. sic dicitur, præsul nō
 damnetur, nisi. 72. testibus, presbyter Cardinalis
 nisi. 44. diaconus Cardinalis nisi. 28. testibus, sub-
 diaconus acolitus, exorcista lector ostiarius, nisi in
 septem testibus, & causa est secundum beatum
 Tho. 2. 2. q. 70. quia hi qui habent de alijs iudica-
 re, sæpe propter iustitiam multos aduersarios ha-
 bent, vnde non est passim credendum testibus
 contra illum.

Vtrum liceat principi vel inferioribus dominis eximere aliquos à cōmunibus oneribus. Dicēdū quòd vectigalia iniqua sunt & non soluenda, quæ non distribuuntur equaliter secundum facultatē eorum quibus imponuntur & quæ plus grauant minus grauandos, vel in his in quibus non debēt grauari, vnde secundum iura. c. de vectig. l. vniuersi pœna capitis plectēdi sunt exigentes gabelas pro his quæ deferuntur ad vsum proprium, vel pro seminādo vel ad festum, nec potest pro libito voluntatis princeps imponere subditis vectigalia, nisi secundum quòd vniuscuiusque facultas patitur, propterea nisi princeps muat de summa sibi à pōpulis soluenda pro vectigali, tantum quantum persona quam vult eximere tenebatur soluere, vel nisi exemptio & libertas detur pro bono communi, vt quia expedit communitati tales exemptos habere, vel quia fecit aliquod insigne obsequium communitati vel principi redundans in bonum publicum & huiusmodi, aliter non licet principi eximere quenquam, quia quando nō potest vnus iuuari, quin alter lēdatur, melius est neutrum iuuare. & nemo debet locupletari cum alterius iactura. de reg. iur. lib. 6. & si cū non est dominus simpliciter princeps in petēdis gabelis, quia non quantum vult sed quantum decet debet exigere, nec plus tenētur soluere subditi. ita nec in eximēdo vnum à talium solutione aggrauā-

aggrauando alium, & idem dicendum de dominis inferioribus, qui non possunt eximere aliquos subditos à recipiendis hospitibus, vel ne ab eorum domibus accipiatur lintheamina & vtēilia ad suum & suorum vsum aggrauando alios, vbi aduerte q̃ in Hispania fuit magna disceptatio an liceret dominis hospitari ad se veniētes vel suis in domibus vassallorum ipsis inuitis, & adhuc multi tenent q̃ nullo modo hoc eis licet, sed deuoluta fuit quæstio ad audiētiā regiam & sententiatum à parliamenti auditoribus, quòd licite hoc fit à dominis quando non durat talis Hospitatio per plures dies, sed breui tempore & quasi in transitu, & sine expensis & sumptibus vassallorum cum Hospitibus.

Vtrum licite fiat prohibitio, quæ vulgo dicitur coro: ita quòd nemo audeat piscare in certa parte fluminis, nec venari in certis locis, pro respon. nota quòd secundū beatum Tho. aucupium piscatio & venatio est naturalis, id est, est quidam vsus naturalis dominij præstiri huiusmodi à Deo super animalia, iuxta illud Gene.1. dominamini vniuersis animantibus quæ mouentur in terra.1. parte. q. 96.1. & 2.2. q. 64.1. vnde talia de se sunt licita & sicut ius gētium pro bono pacis & vt res melius tractentur & conseruetur iuste diuisit terras & prædia. &c. quæ à natura omnibus erant communia, post qua diuisionē peccat mor-

taliter vtens re alteri concessa eo inuito: ita si quis
 habet fluuium vel saltum vel alium locū quencū-
 q; pro leporibus, apris vel alijs siluestribus anima-
 libus, in sua proprietate & ad proprium vsum ali-
 quo iusto titulo, emptionis permutationis & hu-
 iusmodi, vel à tempore de cuius initio non extat
 memoria, iuste seruat illum & licite prohibet ne-
 quis intra talem terminum piscetur vel venetur,
 dum modo caueat ab his. Primo qd si quis occidat
 aliquod de prædictis animalibus non domesticis
 extra illum locum non puniat, quia sicut intra lo-
 cum illum non licet venari: ita animalia limites lo-
 ci exeuntia capi est licitum, cessante omni fraude
 nec dolose fiat aliquid, vt dicta animalia extra ca-
 piantur. Secūdo requiritur qd dicta prohibitio fiat
 in proprijs prædijs, vnde domini acotantes in ter-
 ris non proprijs sed communis & locorum sui
 domini iniuste faciunt, nisi forte eisdē locis aliud
 æquiualens alibi in recompensationem assignēt.
 Tertio oportet quod si talia animalia damnificēt
 prædia, quod restituant & resarciant totum dam-
 num in veritate & non sola attēratione, & hoc at-
 tendant domini, qui sæpe attentant talia restituere
 & non perficiunt, & vassalli timentes eorum &
 suorum officialium disfauorem & offensam æ-
 minas & quia frequenter egenter eorum suffra-
 gijs, non audent petere nec acclamare, quod à
 suis comparibus exigent, quibus seruatis dicta
 prohi-

prohibitio & acotatio est licita, nec plus est contra naturam quàm aliorum prædiorum possessio, quæ de prima institutione naturæ ante peccatum omnia erat communia, & dubitare de hoc est in dubium vertere an quis licite possit propria habere bona, quod nullus prudens ambigit licere. Sed nota secundum Astensem quem sequitur Siluest. & alij Docto. quod occidentes seu mutilantes homines propter siluestria animalia capta, peccant mortaliter, si faciant ex vindicta vel ex amore venandi vel talium animalium. & si sit consuetudo vel statutum loci quod pro vno actu venandi hæc poena infligatur, nō excusantur à mortali obseruantes.

Vtrum licite possit transferri frumentum vel æqui & similia quæ communiter prohibentur de regno ad regnum, & in eodem regno de vno ad alium locum. Dicendum quod sicut est prohibitum extrahere frumentum ad extraneum regnum per leges municiparum prouintiarum: ita per easdem est prohibitum ne prohibeatur vectio frumenti, quæ Hispanice la saca dicitur de vna ad aliam partem regni: magna tamen super utroque est corruptela maxime in Hispania consentientibus officialibus regni ad hoc deputatis & quandoque iidem agentibus: licet princeps communiter non tolleret sed puniat: unde non videtur tale statutum moribus vtentium appro-

approbatum nec acceptatum, quod requiritur ut
 lex in conscientiam obliget. dist. 4. ca. in istis. §. le-
 ges. de hoc infra, & propter hoc transferētes fru-
 mentum equos & similia prohibita de regno ad
 regnum. ita quod nec directe nec indirecte nota-
 bile praeiudiciū veniat regno à quo extrahuntur,
 quamuis aliquantulum ex hoc crescat precium &
 carius in modico vendatur, non auderēt damna-
 re de mortali, licet factum semper dissuadendum
 sit. Breuiter ergo dico quod extrahēs triticum de
 regno peccat sine dubio grauiter. Primo si per
 hoc fit graue damnum regno, dicitur autem gra-
 ue damnum ad arbitrium boni viri vel docti con-
 fessoris. Secundo quando extrahens sine praeiudi-
 cio grādi regni, paratus offendere custodes & iter
 prohibentes, quia bellū erit iniustum ex parte sua,
 & peccat peccato iniusticiā & inobedientiā, ve-
 ctionem autem tritici de vno ad alium locum re-
 gni, duces & comites & alij inferiores domini
 communiter tempore famis prohibent, & si hoc
 faciant pro bono populorum & non principaliter
 ut ipsi carius vēdant frumentū proprium, non
 videtur quod male faciant, quamuis sit concessa à
 principe facultas & statutum quod libere traduca-
 tur de loco ad locum triticum, quia quo ad vim
 obligandi saltem ad mortale, per contrariam con-
 suetudinem totius regni sciente & tollerante prin-
 cipe tale statum videtur abrogatum, dato quod si
 super

pesser
 regnu
 eide
 marago
 in d
 naria
 edo f
 alia
 legna
 maxime
 rocinu
 st

super hoc moueatur lis in audientia regia semper
sententia conformiter ad statutum, sed hæc non
sufficit confirmare statutum simpliciter, cum ma
ior pars vtentium non approbet

Vtrum sit licitum tollere ligna ad ignem de
montibus in locis in quibus super hoc est fa
cta prohibitio. Dicendum q̃ talia tollere in
magna quantitate sine licentia illius ad quem spe
ctat licētiare, ad hoc furtum est, nisi in his casibus.
Primo si quod tollitur est parum quid. Secundo si
quod accipitur in nullo nocet monti nec commu
nitati nec domino montis: puta quia erat lignum
ficcum, & ibi periret in monte si non tolleretur,
secus si tale quid esset quod ad domini montis vti
litate[m] esset conuertēdum. Tertio si tollens adeo
pauper est, quod si peteret licentiam impetraret,
vel à recte iudicantibus licentia non deberet ne
gari. Quarto si maiores populi passim ad sui &
suorum vsum de montibus reipublicæ ligna tol
lunt, quia tunc liceret inferioribus idē facere cum
in bonis communibus propter curam regiminis
& ius ad distribuendum æque inter ciues maio
res non habeant plusquàm minores, & intelli
go in prædictis casibus licere tollere, dum tamen
fiat sine periculo scandali & periurij, alias nullo
pacto licet.

Vtrum liceat instituere maioricatum quod Hi
spañe dicitur, hazer mayorazgo, seu vincu
lare

lare bona, pro respon. nota q̄ maioricatus non est aliud quàm retempta proprietate in se aliquorum bonorum mobilium vel immobilium concessio vsu fructus, vnde stat aliquem habere vsufructum rei, cuius proprietas apud nullum est. Proprietas namq; maioricatus non est apud instituentē cum ille inter homines non sit, nec apud aliquē descendentium, quia omnes solum sunt fructuarij & alienantes talia bona furtum committunt & tenentur ad restitutionem, nisi fiat de licentia principis & ad bonum maioricatus. Similiter peccant sic alienata possidentes, hoc supposito dicendum quòd bona habita à parentibus debent parētes dimittere filijs, ita libera sicut acceperunt, & si apponant eis aliquod vinculum (nisi fiat eis in .3. vel in .4. partibus vel in vtraq; simul quia hoc est eis licitum) male faciunt. Si fiat cum præiudicio alicuius de filijs, quia ad huiusmodi bona quilibet filiorum habet e quale ius, aliqui oppinantur parentes posse prædicta vinculare ad libitum sicut & alienare antequàm habeant filios, acquisita vero ab ipsis siue per studium litterarum, siue ex militia, seu negociando & quouis alio licito modo, cum licētia principis vinculare licet, cauto q̄ primogenitus provideat alijs fratribus & ab eis descendentibus secundum quòd eorum petit conditio, alias est illicitum, quòd autem sic liceat patet, tum quia talia simpliciter sunt parētum, & in re propria quilibet

libet est moderator & arbiter, tum quia est in bonum reipublicæ cuius status maxime conseruatur, quando in ea sunt potētes diuitijs & dignitate, valet etiam ad generis cōseruationem, ampliationem & ad ipsum antiquandum, & vere maius emolumentum prouenit filijs in se & in suis successoribus ex tali vinculatione, quàm præiudiciū: ex hoc q̄ perdunt quottam hæreditatis, quod perpendi potest quia in genere vbi sunt bona vincula cōmuniter plures sunt diuites, tam viri quàm fœminæ honoratius maritatur. Scio ego in Hispania plures prosapias (quarum maiores ad virtutis & nobilitatis exemplum plurimum contulissent, qui ex virtute digni essent in memoria) iam ex toto abolitas esse, quæ adhuc consisterent, si ex eis aliqui bona cum vinculo à patribus hæreditassent, propterea ex voto meo pollentes opibus vnū ex filijs quem magis studiosum stimant, in tertia & in quinta meliorare deberent: ita quod tertia & quinta partes cum legitima ad posteros vincula transirent, quod sine superioris licentia cui libet liceret, quia in legandis his bonis parentes filios possunt grauare, & licitas condiciones apponere.

De translatoribus Bibliæ.

Scien-

Ciendum quòd multi fuerunt tran-
 slatores bibliæ, quia ante incarnatio-
 nem domini annis. 341. tēpore Pto-
 lomei philadelphi regis Egypti. 70.
 interpretes floruerunt qui legem &
 prophetas hoc pacto transtulerunt. Ptolomeus
 studiosus percipiens apud Iudeos legem esse ore
 Dei editam & digito eius scriptam, missis Episto-
 lis rogauit Eleazarum pontificem Iudæorum vi-
 ros seniores Hebraicę ac Græcę linguę doctos ad
 se dirigeret, qui transferre valerent legem Dei Is-
 rael in Græcum. vt eam Archiuis regis interfere-
 ret. Eleazarus autem annuēs eius penoni de vna-
 quaq; tribu sex legisperitos distinauit hi sunt. 72.
 interpretes, qui licet. 72. fuerūt more sacrę scriptu-
 ræ communiter. 70. dicuntur, qui venientes ad re-
 gem Pentatheucum & prophetas transferētes co-
 ram rege de vno Deo colēdo disputauerunt & q̃
 nulla creatura esset Deus. Inde est quòd vbicunq;
 occurrebat eis in transferendo de trinitate vel sub
 silentio præteribant, vel sub enigmate transtule-
 runt, nec tres Deos colendos tradidisse videren-
 tur. Similiter de incarnatione verbi faciētes, vnde
 translatio. 70. interpretum quandoq; est superflua
 quandoq; diminuta, post incarnationem autē do-
 mini annis. 124. quidā Iudæus aquila nomine ad
 fidem conuersus, sed postea in hæresim lapsus pri-
 mus interpres fecit aliam translationem de He-
 braico

braico in græcum tempore Adriani imperatoris. Deinde post annos. 54. Theodotion fecit tertiam translationem. post. 30. annos simacus interpres claruit. Deinde post. 7. annos Hierosolymis inuenta est quædam translatio cuius auctor ignoratur, quæ dicta est translatio vulgata vel. 5. editio. & post. 18. annos superuenit Origenes videns prædictas translationes imperfectas coepit castigare translationem. 70. interpretum per dictas alias posteriore translationes, vel secundum alios solam theodotionis translationem immiscuit, supplens diminuta & ressecas superflua, vbicunque autem aliquid addidit. 70. interpretum translationi & aliorum translationibus notabat illū passum asterisco hoc est forma astri insinuans per talem additionem elucere quæ prius deerant, vbi vero erat superfluum apponebat obelum, ob eos enim græce latine sagitta dicitur significans per hoc literā ibi superfluisse, post hæc idem Origens sextam & septimā translationem reperit, rursus quidam volentes habere simul prædictas translationes, scribebant eas omnes in quolibet folio libri. Et dicebantur prædicti codices hexapla quasi liber habens sex translationes. Iterum alij fecerunt alias translationes, nouissime superueniens beatus Hieronymus plenissime à teneris annis in latina græca & hæbraica linguis eruditus primo correxit translationem. 70. interpretum. Deinde transtulit biblia de hebraico

O immediate

immediate in latinū et hac trāflatione vbiq; vtitur
modo ecclesia romana, quāuis nū in ōnib⁹ libris.
Quæ merito ceteris aut fertur cū sit fidelior & cla-
rior, cōmēdat autē & præfert alijs .be. Aug. trāsla-
tionē. 70. interpretū, vt patet. 18. de ciui. ca. 43. vbi
ait, spirit⁹ qui in prophetis erat quādo illa dixerūt
idem erat in viris. 70. quādo illa interpretati sunt.

De sensibus scripturæ sacræ.

DVPLICITER aliqua veritas potest mani-
festari scilicet verbis & rebus in quā-
tum verba res significant & vnā res
aliā, sicut ramus ante tabernā est
signum vini venalis & vnus pileus
pileorū vēdibiliū, Deus aut cū sit omnīū vniuer-
salis auctor, res ipsas accommodare potest vniuersā-
liter & à sua institutione prima vt sint aliarū rerū
signa. Ideo secundum Doctores omnes sensus sa-
cræ scripturæ ad. 4. reducuntur qui sunt, litteralis,
allegoricus, moralis & anagogicus, litteralis dici-
tur qui ab ipsa littera et vocibus immediate sumi-
tur, vel quem auctor scripturæ intendit imēdiate
per voces qui est duplex scilicet proprius qui p vo-
ces proprie significatur & improprius quo figu-
ratiue & metaphorice aliquid significatur vt pa-
rabolicus, & potest aliquando eadē littera plu-
res sensus litterales habere, vt illud paralipo, ego
ero illi in patrem ad litteram dicitur de salomone
& de Christo secūdum Apostolum hebrej.

Sensus

Sensus allegoricus est quo vnū dicitur & aliud significatur, vt illud poetæ claudite iam riuos pueri sat prata biberunt. .i. finite satis cantastis & quando allegoria ista fit verbis pertinet ad sensum litteralē: quādo autē ad re^{le} spiritualē sicut vēditio Ioseph significauit venditionem Christi, & ea quæ fiebant in veteri lege signabant ea q̄ fiūt in noua.

Sensus moralis est quando id quod dicitur ad-mores trahitur: secundum quem per res signatur quid sit operandum, sicut quod dicitur Ioann. 7. ambulabat Iesus in Galilæa & nolebat in Iudæa ambulare sic moralizatur. Iesus interpretatur saluator & significat moraliter illum qui se & alios quærit saluare. Galilæa interpretatur rota, & significat tribulationes huius vitæ, sed Iudæa quæ dicitur glorificatio signat adulationes, moraliter ergo qui vult saluari in Galilæa potius quàm in Iudæa debet ambulare quia securius viuatur in laboribus quàm in prosperitatibus.

Anagogicus interpretatur sermo de supernis. Exemplum omnium potest sumi in hac dictione Hierusalem, quæ in sensu litterali significat urbem quæ fuit sedes regni iudeorum. .i. sensu morali significat animam, in quo sensu dicitur Esai. 52. cōsurge sede Hierusalē, allegorice significat Ecclesiam militatē, in quo sensu dicitur Apocali. 21. vidi ciuitatē sanctā Hierusalē descendētē de cælo sed anagogice significat Ecclesiam triumphantē,

S V M M A

in quo sensu dicitur Gala. 4. quæ sursum est Hieru-
salem mater nostra libera est versus. Littera gesta
docet quid credas allegoria, moralis quid agas,
quo tendas anagogia. Et nota q̄ quando id quod
pertinet ad mores immediate p̄ voces ipsas signa-
tur, ille sensus. litteralis dicitur proprie & nō mo-
ralis, & idem de alijs, nec potest quilibet passus sa-
cræ scripturæ secundū omnes sensus exponi sed
aliquando potest exponi. 4. aliquando tribus, ali-
quando vno tantum, vnde duo præcepta charita-
tis & quæ traduntur per modum præcepti in scri-
ptura vel per modum consilij & Epistolæ Pauli so-
lo sensu litterali secundum Theologos sunt expo-
nibilia proprie. Secundum Hierony. quando hi-
storia aut impossibilitatem aut turpitudinem cō-
tinet ad altiora transmittimur. 1. ad sensum misti-
cū. & Grego. cum ordo historię deficit sese no-
bis intellectus mysticus quasi apertis ianuis osten-
dit, quale est illud 3. regum primo, quæramus do-
mino regi adolescentulā virginē q̄ calefaciat illū.
Omnes libri canonici iā dicuntur a giographi
apocryphi autem dicuntur quorum origo & au-
ctor ignoratur & quamuis ibi sint aliqua vera nō
habentur in auctoritate propter aliqua dubia vel
minus probabilia quæ in ipsis reperiuntur, dupli-
citer tamen aliquis liber dicitur apocryphus vel
quia & si indubiam contineat veritatem auctori-
tas eius nescitur & talem recipit Ecclesia. Secun-
do dicitur

Carmina

libri
apocryphi

omni in

do dicitur apocrityphus quia plenam veritatē nō habet & licet tales libros legere nō vetet Ecclesia cautius tamē est dimittere talium studium.

Vtrum sit vtile Ecclesiæ translationi scripturarum operam dare. Pro respon. sciendum quod perfida iudeorum ac infidelis gens, post impijsimam acerbissimamque dei & hominis Christi eis in lege promissi crucifixionem, per vniuersum orbem dispersa est & in seruitutem reducta, in pœnam perpetrati facinoris, secundum quod patris eorum pilato dixerunt sanguis eius super nos & super filios nostros: ita vt nullus sit eis sub cœlo locus refugij vbi libere viuant, semper tamē in sua pertinacia persistētes nec pœnis attriti Christum verum Deum & messim per prophetas promissum confitentur, sed purum hominem magnum atq; maleficum: qua de re originalia ac prototypa omnia per quæ notum fiebat ipsum fuisse Christum, deprauarunt & vitiarunt. Secundo sciendum quod in humano genere quatuor sunt potiores ac principales linguæ græca scilicet hebraica, caldaica quæ hebreæ multum est affinis et latina, et quibus sola latina plene sub iugo Christi ac Ecclesiæ degit, cæteris omnibus in infidelitate remanētibus vel in schismate diuisis ab vnitae Ecclesiæ his suppositis responderetur quod periculosissimum est hoc tempore vacare translationi scripturarum de hebraico caldaico siue græco

S V M M A

sermone in latinum, & ad illorū originalia & exemplaria velle latinam translationem corrigere, nec tale quid esset ab Ecclesia tollerādū, probatur primo sic in primitiua ecclesia exemplaria Hebraica & Caldaica & Græca nondum erant deprauata propter recētiam aduentus Christi: & quia multi peritissimi in lingua illa vt Paulus Matthias & alij cōuersi sunt ad fidem Christi, ergo sequitur quod translatio tunc facta fuit verissima quippe quæ cōformis erat exemplari verissimo & incorrupto. Item cum in primitiua Ecclesia capita. &c. mēbra Ecclesiæ plurimū pollerent vita & doctrina vt pote quæ velut fundamenta Ecclesiæ nascentis iaciebātur à deo, nimia diligentissimaq; cura facta fuit traslatio ab ipsa vniuersaliter acceptata, ita vt nec in apice vel iota vno discreparet à vero prototypo, nec est credibile Ecclesiam suam in casu tantę necessitatis, Christum qui est sapientia patris lux & veritas increata deseruisse vt falsa acceptaret p̄ veris, vnde pateret irrisioni & subsānationi infidelium si nō sicut erat in ipsorum veris exēplaribus transulisset. Item de b̄to Hiero. qui fuit princeps interpretum legitur q̄ ab ipsa sua infantia litteris hebræis græcis ac latinis fuit plenissime eruditus & q̄ vacauit incessanter cum multis in eisdem linguis valde peritis sibi coniunctis, translationi ac emendationi scripturarū per quadraginta annos nec est probabile hominem sanctissimum viuacis-

simi

fimi ingenij ac tenacissimę memorię in re tangēte totam Ecclesiam potuisse decipi, maxime cum isti qui nunc vacant his translationibus non vacauerint illis linguis plene per quinqueniū saltem.

Item in progressu Ecclesię doctissimi plerique in iudaismo conuersi sunt ad fidem christi probatissimi vita & scientia. vt Nicolaus de lira, Palus burgensis & alij nō pauci qui toto conamine sacram scripturam explanare et concordare nō cessarūt. Item in materna lingua vix aliquis reperitur qui plene eam caeat, quanto magis in lingua externa cui pauco tempore infudauit, verum ex quod vbi cūque reperitur vitium in libris veteris testamēti recurrendum esset ad prototypa iudeorum sicubi incorrupta reperientur, quod mihi pro nunc impossibile videtur cum ipsi post Christū varijs modis eam corruperint quia vetus testamentum primo in hebræo scriptum est. Si autem hoc accadat in libris noui testamenti attendendum foret ad exemplaria gręcorum, quia illud primo in græco fuit traditū præter Euangelium Matthei & Epistolam Pauli ad hebræos, sed gręci etiam iā pene vniuersaliter de genere facti sunt et vitiata volumina habent secundum beatum Augustinum. 18. de Ciuitate capitulo .43. hebræi præferunt interpretationem sacrę scripturę beati Hieronymi translationi. 61. interpretum & appellant illum virum veracem, & merito.

Secundum August. omnes Euangelistæ scripserunt in græco præter Mattheum qui scripsit in hebreo. Quidam tamē dicunt quod Mattheus primo scripsit in hebreo sed postea cū veniret ethiopiā causa prædicandi conuertit iterum illud in græcum, & sic fuerunt duo exemplaria Matthei hebreum scilicet & græcum, sed Hiero. de illustribus viris capitulo de Matthæo dicit hoc esse dubium, nam originale Matthei hebreū inueniebatur tempore suo in bibliotheca cæsariensi, quā paphilus martyr congregauit, græcum autē dicit se nō vidisse, de beato luca haud dubium est quod in græco scripserit cū fuerit græci sermonis peritissimus & in græcia in partibus. scilicet boetiæ & achairis scripserit, vt tradit Hieronymus & idem videtur de Ioanne quia ipse tunc erat ephesi; nunc pertinet ad terrā teucrorū in Asia minori & tota illa terra sequebatur idioma græcum maxime inter peritos, sicut modo etiam fit, nā nō solū ibi quæ est terra satis coniuncta græciæ sed etiā in tota Siria & Palestina Egypto & Alexandria omnes christiani periti, in græco scribunt & in græco sacros libros habent, de solo Marco est ambigū cū ipse in Italia esset cum beato Petro. & sic videtur verisimile in latino tradidisse, sed sententia Hiero. & Augu. vbi supra probabiliorē quod videlicet in græco scripserit primo quia beatus Marcus forte nō erat ita instructus in lingua latina sicut in græca quia creditur

ipsum conuersatum ac nutritum in grecia quam
 uis exploratum non sit ibi sit natus vel unde fuerit
 oriundus, nec obstat quod Apostoli & discipuli
 erant docti in omnibus linguis quia posset dici q̃
 tempore quo aduenit spiritus sanctus super Eccle-
 siam in linguis igneis nō erat ibi Marcus quia nō
 dum erat conuersus secundum aliquos, vel dica-
 rur quod quāuis essent docti in omnibus linguis
 cōmuniter scribebant in lingua in qua nutriti &
 humanitus instructi erant. Secundo potest dici
 ipsum in græco scripsisse propter maiorem Eccle-
 siæ utilitatem, nam maior pars Christi & fere to-
 ta Ecclesia tempore Apostolorum erat apud græ-
 cos, quod pater ex numero Epistolarum Pauli nā.
 14. scripsit & præter duas ad thimothæum & vnā
 ad titum & aliam philemonis qui fuerunt perso-
 næ singulares, reliquæ decem fuerunt ad ecclesias
 quarum vna solum fuit latinorum scilicet ad Ro-
 manos & vnica hebræorum, residuæ vero octo fue-
 runt græcorum, ut ergo magis communicaretur
 Doctrina sua scripsit in lingua in qua erat ma-
 ior pars Ecclesiæ. Tertio factum est quia Marcus
 scripsit Euangelium antequam mitteretur Alexā-
 driam & forte iam sciebat q̃ Petrus veller cum
 illuc mittere & intēdebat Euangelium secū ferre,
 & quia Alexādria & tota Egyptus sequebatur lin-
 guam græcam quantum ad viros peritos scripsit
 in græco ut proficeret genti ad quam ibat.

De regulis sacrae scripturae.

Ciendum quòd .7. sunt clauēs seu re-
gulę ad intelligendum sacram scri-
pturam, prout tradit isidorus de sum-
mo bono, & beatus Augustinus de
Doctrina Christiana.

Prima est de domino Iesu & corpore eius my-
stico quod est Ecclesia, quia per cōnexionem ca-
pitis ad corpus sacra scriptura sub vno contextu
quasi sub eadem persona aliquando loquitur de
vtroque, transiens de vno ad aliud, verbi gratia
Esa. 61. induit me vestimentis salutis quasi spon-
sum decoratum corona, & quasi sponsam orna-
tam monilibus suis, quod enim dicit, quasi spon-
sum loquitur de Christo, & quod sequitur intelli-
gitur de Ecclesia, similiter quod dicitur in psalmo
Deus Deus meus respice in me longe à salute mea
verba delictorum meorum. Primum dicitur de
Christo in se. Secundum de Christo ratione mem-
brorum, simili etiam modo debet intelligi quod
dicitur cantico. primo. O sculetur me osculo oris
fui quia meliora sunt vbera eius vino, primum est
verbum sponsę frui sponso desiderantis, quod au-
tem sequitur quia meliora sunt vbera eius, vino
verbum est sponsi sponsam commendantis.

Secunda

Secunda regula est de corpore Christi mystico vero & simulato Ecclesia si quidem est sagena nō dum tracta ad litus continens pisces bonos & malos permixtos indistincte sed separandos ab inuicem in fine seculi dicitur Matthæi. 13. & ideo in sacra scriptura mali commendatur cum bonis quibus sunt permixti sicut osee. 11. Israel & delexi eū & econuerso aliquando boni vituperantur cum malis: sicut Esa. primo, cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui, Israel autem non cognouit me, aliquando in eodem contextu exprimitur quid ad bonos pertineat & quid ad malos sicut canticorum primo. Nigra sum sed formosa sicut tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis verba sunt sponsæ Ecclesiæ quæ ratione maiorum dicitur nigra & ratione bonorū formosa.

Tertia regula est de spiritu & littera secundum quod accipitur sub eadem littera sensus historicus et mysticus, quia veritas historie tenenda est & ad spirituales sensus referenda sicut Apostolus loquens gala. quarto ait, his qui secundum carnem natus est. i. Ismael persequabatur eum, qui secundū spiritū natus est. i. Isaac trahēdo eum seu alliciēdo ad malū, & figurat spiritualiter malos in Ecclesia persequi bonos post etiam exponi prædicta regula ut referatur utrunque ad sensum litteralem tantū qui quādoq; est duplex sicut illud quod dominus dicit primo paralipo. 17. ego crolli in patrem &
ipse

S V M M A

ipse erit mihi in filium, ad litterā hoc intelligitur de Salomone & de Christo, sed secūdum q̄ intelligitur de Christo, potest dici secūdū quid sensus spūalis in quātū christus fuit figurat⁹ in Salomo.

Quarta regula est de specie & genere seu de parte & toto cū de vno transitur ad aliud, sicut Esai. 13. onus Babylonis. i. malū seu flagellum inducendū super Babylonem, & hoc specialiter minatur contra Babylonē & transit statim ad intelligendū verbū de toto mūdo generaliter per hoc quod subditur à summitate cæli dominus & vasa furoris eius vt disperdat ōnē terrā, postea reuertitur ad loquēdū de Babylone specialiter cū dicit ego suscitabo super vos medos qui argentum non querant quia scilicet darius medus cū cyro nepote suo cepit Babylonē & interfecit balthasar regē eius. danie. 5.

Quinta regula est de partibus quæ cōtingit quā dupliciter vno modo per synecdochē, quādo ponitur pars tēporis pro toto sicut in Euāgelijis dicitur Christus fuisse in sepulchro tribus diebus & tamē prima & vltima dies nō fuerunt cōplete. Secūdo modo propter minutias tēporis quæ aliquādo cōputantur, aliquādo omittuntur. Et iuxta hoc scriptura loquens de aliquo numero annorum in pluribus locis aliquādo ponit plures annos prædictas minutias numerās alio loco pauciores prædictas minutias omittēdo. Tertio modo contingit eo q̄ cōputatio annorū incipit in vno loco scripturæ à priori

priori tēpore in alio loco à posteriori, sicut Gene. 15. dictum est abrahę fomes tuū futurum est peregrinum. 400. annis, & exo. 12. dicitur q̄ mansio filiorū israel in Aegypto fuit quadrigentis & triginta annis quia hæc cōputatio maioris numeri incipia tēpore quo dictū fuit abrahę gene. 12. egredere de terra tua. Cōputatio vero minoris tēporis incipit à natiuitate Isaac, quæ fuit post egressum Abrahę de arā triginta ānis. Quarto modo cōtingit eo q̄ scriptura loquitur de futuro per modum præteriti vt illud Esaie. 9. paruulus natus est nobis quod fit propter certitudinē prophetiæ cuius aduētus de futuro est ita certus sicut si iā præterisset propter ineuitabilitatem diuinæ præsentia ex qua prophetis fit reuelatio. Aduertēdū tamē q̄ prædictus modus locutionis habet locum in prophetia prædestinationis seu præsentia nō in prophetia cōmunicationis q̄ frequēter mutatur. Vt patet de ezechia cui dictū est dispone domū tuę quia morieris & nō uiues esa. 38. E similiter de ninuiitis.

Sexta regula est de capitulatione & antitipatione. In sacra enim scriptura non semper eodem ordine gesta & facta scribuntur quo fiunt, & ideo quando præponuntur posteriora dicitur anticipatio quando uero fit eēconuerso dicitur recapitulatio, sicut gene. 10. dicitur ab his diuisę sunt insule gentium in regionibus suis unusquisque secundū linguam suam. Et postea capitulo. 11. dicitur. Erat autem

autem terra labij vnus & sermonum eorundem
ex quo patet quod dictum in capitulo.10. de de-
uisione linguarum dicitur per anticipationem, si-
militer Genesis.2. capitulo postquam descripta
est creatio celi & terræ & ornatus eorū subdit iste
sunt generationes cæle & terræ quod est per reca-
pitulationem.

Septima regula est de dæmone & eius corpore
vt dicit beatus Gregorius in homilia, cete omniū
malorum hominum caput diabolus est & omnes
iniqui sunt membra eius, & ideo propter conne-
xionem capitis ad membra scriptura loquens de
vno in eodem contextu transit ad loquendum de
altero, sicut Esa.14. loquens de Nabuchodonosor
rege Babylonis qui erat membrū diaboli trāsit ad
loquendum de principe dæmonū, cū subdit, quo
modo cecidisti lucifer qui mane oriebaris & Eze-
chiel loquens de principe tyri malo transit ad lo-
quendum de diabolo cum subdit, tu signaculum
similitudinis, plenus sapiētia & perfectus decore.

Secundum multos hebræos, quos sequitur bar-
rabā hebræus magister beati. Hiero. vnde & ipso
aliquomodo videtur idē sequi & idem tenet Ni-
colaus de lira. David nō fecit omnes psalmos sed
aliquos fecit asaph, aliquos idichū, aliquos filij cho-
re vnde & ipsis intitulātur ceteros vero sine titu-
lo fecit Melchisedec, Moises, Abrahā, & Salomō
sed beatus Augustinus, & cōmunis ritus Ecclesiæ
assertit

asserit q̄ omnes psalmus fecit Dauid, sed quia aliquādo tradebat cātādos tribus principalibus cātoribus. Isaaph filiys chore & idithū qui erant de choro hemā ideo ipsis intitulātur, nec sunt ps̄s collocati eo ordine quo sunt facti sed sicut fuerunt reperti per esdrā post captiuitatē Babylonis q̄ patet quia ps̄. 71. fuit vltim⁹ in veritate fact⁹, vnde in hebreo apponitur ei, cōplete sunt orōnes Dauid sed quia repert⁹ est post ps̄m. 70. ideo ibi collocat⁹ est.

Inclē. religiosi. de priuile. præcipitur omnibus Irreligious, ne in sermonibus detrahāt ecclesiarū praelatis, nec retrahant laicos a suarū Ecclesiarū frequētia, nec testatores à restitutionibus debitis faciendis vel legatis Ecclesijs matricibus, itē ne legata vel debita incerta fratibus sui ordinis in præiudiciū aliorū applicent, itē ne absoluat à casibus reservatis episcopo vel Papæ, itē ne personas ecclesiasticas corā iudicibus delegatis indebite vexare præsumāt vel ad loca plura & præsertim remota cōuenire & q̄ si requisiti nō satisfecerint de promissis infra mēsem sint ipso iure suspēsi, itē q̄ non usurpeut decimas debitas Ecclesijs, & quod horis debitis dicāt officiū diuinū in Ecclesijs. clemē. prima de celebra. mis. itē q̄ mēdicāres ante annū nō recipiāt aliquē ad professionē. ca. nō solum de regu. li. 6. itē q̄ nō dimittant habitum nec audiāt physicam vel leges capitu. vt periculosa, ne cleri. vel mona. libro sexto, itē ne retrahant à solutione

decimarum

decimarum & requisiti super his prædicent populo. Clementi, cupientes de pœni. item q̄ seruēt interdictum seruatum ab Ecclesia matrice Clementi. i. de sen. exco. item monachis nigris præcipitur quòd deferant habitum secundum formam debitam & quòd omni mense confiteantur & cōmunicent & quòd præsidens exponat vulgariter regulam in cap. per se vel per alium & secundum Archi. & Ioann. Andre. & Siluestrum, ad omnes religiosos hoc extenditur ex identitate rationis. Item quòd non vtantur camisijs & quòd seruent silētium in dormitorio refectorio oratorio & claustro. in clemen. ne in agro & cap. cum ad monasterium de stat. mona. & quòd non aucupent nec venētur. Item quòd non vadant ad curias vt dānificent sua monasteria & quòd faciant capitula de trienio in trieniū ibi capitulo in singulis. Item q̄ non habeant arma in monasterio, nec comedāt carnes. de conse. distin. 5. cap. carnē. vbi imponitur pœna carceris quæ solum pro mortali imponitur comedenti carnes quod verum est si fiat cum contemptu & non alias. Item in capitulo periculo de statu. regular. li. 6. præcipitur quòd in monasterijs monialium nō mendicantium non recipiantur nisi quæ de redditibus monasterij absque penuria possunt subſtētari aliter nulla sit receptio vnde taliter recepta si nubat tenent matrimoniū quia professio fuit nulla.

In capitulo

In capitulo religiosi de priuile. excommunicantur religiosi præsumentes ministrare sacramentum eucharistię vel extreme vnctionis vel solennizantes matrimonium sine licentia speciali presbyteri parochialis & absoluentes excommunicatos à iure nisi in casibus concessis, & absoluentes à sententijs promulgatis per statuta synodalia vel prouincialia seu à pœna & culpa. Itē in cle. cupientes. de pœni. excommunicantur religiosi & clerici seculares inducentes ad vouendum vel iurandum de eligendo apud se sepulturam, vel quod iam electi non mutabunt.

Clerici & religiosi sine magna causa celebrantes velato capite peccant grauitur quia de conf. dist. i. ca. nullus, sic dicitur, nullus Episcopus aut presbyter seu diaconus præsumat velato capite altari De i. assistere & si temere præsumperit cōmunionē priuetur.

Secundum beatum Tho. in. 2. 2. q. 186. religio est status pœnitentię, exercitium & schola perfectionis, quę ordinatur ad perfectionem charitatis sicut ad finem, idem. q. uol. 4. Status religionis est spiritualis militia proficientibus, exercitium tyrocinij incipientibus & paradysus perfectis, idē. Difficilius in seculo quàm in religione peruenitur ad amplexus Rachelis, idest ad quietem contemplationis, idem. Status Episcoporum perfectior est quàm religionis sed status religionis securior est,

P quia

S V M M A

quia nō imputatur ignorantia religiosi sicut præ-
 latis, idem in. q. 188. Omnis religio sumpsit origi-
 nem à discipulis Christi, ad quorū exemplar om-
 nes religiones sunt institute, idem. Status religio-
 nis præfertur eleemosynis & virginitati seculariū
 idē in. q. 186. Omnes obseruantie religionum or-
 dinantur ad tria vota, vnde habitus est signum o-
 bligationis ideo simul datur & benedicitur cum
 professione, idem. q. 189. Per ingressum religio-
 nis homo totaliter se mācipat Dei obsequijs, & in
 ipso ingressu recipitur tanta gratia quanta in ba-
 ptismo & remittitur omnis pœna, idem. Consiliū
 vel magna deliberatio non requiritur ad ingres-
 sum religionis secundum se nec quo ad vires sed
 quo ad impedimēta & modos religionis & super
 hoc peti debet cōsiliū ab his qui creduntur pro-
 desse, idē in. 4. dist. 16. in expositione littere. Lenis-
 sima religio est maior satisfactio quacūq; pœnitē-
 tia ideo non potest dari in pœnitentiam vt quis in-
 tret religionem & canones qui hanc pœnitētiā
 videntur taxare de cōsilio loquuntur, idē. Facilius
 conuertuntur ad religionē peccatores quā pre-
 sumentes de sua innocētia, idem. q. 186. Religiosi
 non tenentur habere perfectam charitatem, tenē-
 tur tamen ad hoc tendere & operam dare, idem.
 q. 88. ar. 11. Religiosi mortui sunt mūdo & viuunt
 Deo ideo non sunt reuocandi ad seculum occasio-
 ne cuiuscunq; cūctus, idē. q. 188. Religiones prin-
 cipali-

cipaliter diuersificantur secundum fines & secundario secundum exercitia, idem. Summum gradum in religionibus tenet qui ordinantur ad docendum & predicandum, secundum vero qui ad contemplandum, tertium qui ad opus extrinsecum & in eodem genere preeminet qui sunt ad altiorum actu vel quem habent statuta conuenientiora ad consequendum finem, non autem quae est arctior, idem. q. 101. Professus non debet exire ut subueniat parentibus, sed procuret sicut potest cum licentia, idem. quoli. 3. Religiosus non potest expelli a religione si sit paratus corrigi, idem. q. 88. Religiosus subditus est praelato quantum ad suas operationes et licet aliquid facere possit quando ad alia non occupatur, quia tamen nullum tempus est exceptum in quo non possit circa aliud occupari a praelato, nullum votum religiosi est firmum nisi de consensu praelati, & religionem intras non tenetur vota orationum vel ieiuniorum nec aliorum quem fecit in seculo implere quia moritur priori vite & singulares obseruatione religioni non competunt & onus religionis satis onerat hominem ut alia superaddere non oporteat, idem. q. 186. art. 10. Religiosi peccantes ex malicia vel contemptu efficiuntur pessimi & incorrigibiles.

Hugo. 12. sunt abusiones claustrum, quibus tota religionis summa corrumpitur, scilicet, praelatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis ociosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus caudicus, habitus preciosus, cibus exquisitus, rumor in

P. ij. claustro.

clauſtro. liſ in capitulo, diſſolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De Ioseph viro virginis Mariæ.

Via post dominum Christum & virginem eius genitricem omnes plurimum tenemur beatissimo patriarchæ Ioseph, decet omnes eius præclara merita venerari, qua de re de innumeris eius excellentijs aliquas subnectam. Primo secundum Ioan. Gerson & plures alios fuit in utero sanctificatus. Secundo secundum beatum Hiero. contra eluidium fuit virgo. Tertio secundum Augu. in lib. de natura & gratia nunquam peccavit mortaliter. Quarto fuit verus vir purissimæ virginis ab ea super omnes dilectissimus, nam secundum doct. in. 4. dist. 26. & beatum Tho. in. 3. par. q. 28. inter virginem & Ioseph fuit verum matrimonium. Quinto fuit nutricius, minister, & pedagogus domini. Sexto ex labore suo pavit dominum & virginem. Septimo fuit indiuiduus comes & particeps laborum virginis et testis fidelissimus puritatis eius, natiuitatis domini & omnium gestorum ipsius ab infantia vsq; ad. 29. ætatis eius annum quo obiit secundum beatum Vincen. in sermo. Octauo ipse erat tempore suo legitimus successor in toto regno Iudææ & Israel. Nono assumptus est

in coe-

1° santi
Acet
2° virg
3° nup
4° peccat
morth
5° oter
6° pinc
7° maron
8° aleby
9° vato
10° pery
11° yri
12° ex
13° labore pinc
14° 29
15° 29
16° 29
17° 29
18° 29
19° 29
20° 29
21° 29
22° 29
23° 29
24° 29
25° 29
26° 29
27° 29
28° 29
29° 29
30° 29
31° 29
32° 29
33° 29
34° 29
35° 29
36° 29
37° 29
38° 29
39° 29
40° 29
41° 29
42° 29
43° 29
44° 29
45° 29
46° 29
47° 29
48° 29
49° 29
50° 29
51° 29
52° 29
53° 29
54° 29
55° 29
56° 29
57° 29
58° 29
59° 29
60° 29
61° 29
62° 29
63° 29
64° 29
65° 29
66° 29
67° 29
68° 29
69° 29
70° 29
71° 29
72° 29
73° 29
74° 29
75° 29
76° 29
77° 29
78° 29
79° 29
80° 29
81° 29
82° 29
83° 29
84° 29
85° 29
86° 29
87° 29
88° 29
89° 29
90° 29
91° 29
92° 29
93° 29
94° 29
95° 29
96° 29
97° 29
98° 29
99° 29
100° 29

CONFESSORVM. Fo. 299.

in cœlum in corpore & anima. Nam de Adam,
David & Ioseph tenet Palud. in. 3. & plures alij q̃
 cum domino resurrexerunt & ascenderunt in cœ-
 lum. Decimo fuit Christo similimus & per conse-
 quēs formosissimus. Vndecimo p̃ cæteris dignus
 est habitus assidue & quotidianę conuersationis
 cum Christo & virgine in eadem domo & men-
 sa comedendo ex eodem cibo & vase. Duodecimo
 sepiissime portauit dominum Iesum puerũ, oscu-
 latus est, amplexatus & allocutus. Fuit autem æta-
 tis. 40. annorum circiter vt dicunt aliqui doctores
 super illud. Esa. 63. letabitur sponsus super spon-
 sam & habitabit iuuenis cum virgine. Alias si fuis-
 set senex non posset alere ex labore suo dominum
 & virginem nec ministrare illis, potiusque fuisset
 eis oneri quàm leuamini, nec fuisset libera à nota
 infamię. Quis enim videat iuenculam seni de-
 crepito coniunctam infantulum lactantem & nõ
 suspicetur eam adulteram? Depingitur autem se-
 nex tum propter honestatem virginis, tum etiam
 quia in primitiua Ecclesia fuerunt heretici asserē-
 tes beatam virginem fuisse cognitam à Ioseph.
 Multi concedunt hanc propositionem, Christus
 conceptus est ex corpore Ioseph, quia conceptus
 est ex corpore virginis, quod fuit corpus Ioseph,
 cum coniuges in matrimonio tradāt ad inuicem
 proprietatem sui corporis. Ad quem sensum licet
 sit verificabilis dicta propositio, absonus est tamē

S V M M A

talis modus loquēdi. Verisimile est & mihi indu-
 bitatum, quod sicut dominus descendens de cœ-
 lo elegit in terris in matrem perfectissimam super
 omnes foeminam: ita in nutriceium suum & fami-
 liarissimum ministrum qui pater eius ab omni-
 bus diceretur & putaretur electissimum inter om-
 nes post beatissimam virginem accepit. Si domi-
 nus in cruce matrem iam senescentem virgini pu-
 rissimo & sibi charissimo commissit, quis dubitet
 illum cui virgo quaterdennis commissa est, virgi-
 nem purissimum & sibi acceptissimum fuisse? Si
 apostoli ex maiori propinquitate ad Christū præ
 cæteris sanctis primitias spiritus acceperūt, ei qui
 præ alijs habuit ad dominum magis intimam fa-
 miliaritatem & paternitatis titulū, quale donum
 spiritus deerit? Si ad visitationem virginis sancti-
 ficatus est in ytero Ioannes & tantum gratiæ mu-
 nus accepit, vt inter natos mulierum nullus fuerit
 eo maior, & parentes eius prophete facti sunt, quā-
 ta sanctificatione plenus fuit qui toties ab ea est sa-
 lutatus, & vt verus sponsus ab ea est tractatus? Si
 respicientes Christi & virginis diuinum vultum
 non posito actuali obice statim mouebātur ad de-
 testationem peccatorum, emendationem vitæ &
 maximam deuotionē ex quodam cælesti fulgore
 ex eorum vultibus radianti, qui quotidie die ac
 nocte, & sæpe per singula momenta cognito diui-
 no mysterio per tot curricula temporum faciem
 domi-

CONFESSOR VM. Fo. 300.

domini & virginis attentissime contemplabatur,
quis dubitet sanctitatis deuotionis ac totius vir-
tutis & perfectionis apicem conscendisse.

Huius sanctissimi patris meritis, regni
sui nos coheredes efficiat Iesus

Christus dominus noster

qui est Deus benedi-

ctus in secula se-

culorum. A-

men...:

✠

✠

Augustin. Quaecunque potest
mihi dare dominus meus

totum auferat & se-

ipsum det & suf-

ficat mihi..:

✠ ✠ ✠

✠

P iij

INDEX.

- Quot sunt modi prædicandi &
quantę utilitatis sit audire cõfessiones. fo. 9.
- Qualis debet esse vita confessoris & an laico sit in
necessitate confitendum. fo. 10.
- An quilibet sacerdos possit absolvere à quolibet,
siue de ministro pœnitentię. fo. 12.
- Apostoli quam potestatem acceperunt à Christo
& quomodo se habebant ad cõfessionem, aut
quis sit dicendus proprius sacerdos. fo. 13.
- Cui sit confitendum de iure diuino. 13. 14.
- Quis est proprius sacerdos & quot proprios sacer
dotes habet quilibet. 15. 16.
- Quando licet confiteri alieno sacerdoti. 17.
- Vtrum ponendo spem in rati habitione liceat cõ
fiteri alieno. fo. 18.
- Quis potest comittere audiētiã confessionũ. f. 19.
- Prælati an debeat esse facilis ad dandum licen
tiam alteri confitendi. fo. 19.
- Religiosi an possint audire confessiones sine licē
tia prælati. fo. 19.
- Quando vicarius alterius perdit auctoritatem au
diendi confessiones. fo. 20.
- Religiosi quomodo sunt præsentandi ad audien
dum confessiones. fo. 22.
- Qui casus sunt reseruati Episcopis & a quibus pos
sunt absolvere religiosi. fo. 22.
- Absolvens a casu à quo non potest quid debeat
agere

INDEX.

agere.	24.
Vicarius institutus à superiori quam auctoritatem habet.	24.
Diuisio & diffinitio clauis, & ad quid se extendit potestas clauis, & quæ scientia requiritur in cōfessione.	25.
Quæ scientia requiritur in confessore.	27.
Confessor qui se ingerit ad quid tenetur & quoduplex est culpa.	29.
Quomodo se debet habere confessor quando iniungit pœnitentiam & quis dicitur non capax absolutionis.	30.
Quādo est petēda promissio ante absolutionē.	31.
De partibus pœnitentiæ & diffinitiones contritionis.	32. 33.
An tota vita sit tempus pœnitentiæ & vtrum quoties quis recolit de mortali tenetur dolere plura notanda.	34.
Vtrum dolor contritionis debeat esse maior quā dolor quem habuit beata virgo & Maria Magdalena de morte Christi.	35.
Vtrum debeat quis eligere cōmittere veniale ne alius faciat mortale.	36.
Diffinitiones cōfessionis & an debeat quis cōfiteri per scriptū vel pluribus sacerdotibus.	36. 37.
Quando speciem sui peccati non potest manifestare nisi reuelando peccatum, alterius reuelare tenetur.	37.

INDEX.

Quomodo cōfessio est de iure diuino & quomodo fuit in veteri lege & in lege naturæ.	37.38.
Quando instituta fuerit confessio.	38.
Confessio quot vtilitates affert.	42.
Quando obligat præceptum confessionis sub mortali.	42.
Quando obligatur quis ad statim cōfitendū.	43.
Si Papa potest dispensare in cōfessione.	44.
Conditiones confessionis.	45.
In quibus casibus tenetur quis iterare confessionem & plura notanda.	45.
Mentiēs in cōfessione an peccet mortaliter.	48.
Circumstantia sacri temporis an sit confitenda necessario & plura de circumstantijs.	49.
Confiteri numerum peccatorum quomodo tenemur.	51.
An teneamur confiteri venialia.	51.
An teneamur confiteri per interpretē vel per litteras absenti, aut modus quo fieri debet confessio.	53.
An teneamur confiteri vni integre etiā de casibus a quibus non potest confessor absolvere.	54.
Confessio secreta & confessio pluribus facta an sit sacramentalis & quando quis dicitur ponere obicem sacramento,	56.
Confessio lachrymosa & cōfessio facta sine dolore an valeat & quotuplex est fictio.	56.57.
Quomodo circūstantiæ sunt confitendæ.	59.
Pœnitens	

INDEX.

Pœnitens non tenetur acceptare omnem pœnitentiam.	60.
Quando potest confessor mutare pœnitentiã in iunctam ab alio.	61.
Peccatum ante baptismum commissum an sit necessario confitendum.	61.
Quæ mortalia sint confitenda.	62.
Celare audita in confessione est de iure diuino & an de licentia pœnitentis liceat reuelare, aut de sigillo confessionis.	62.
In quibus casibus licet reuelare scita in confessione. folio.	64.
Plura notanda de sigillo confessionis.	65.
An licet absolvere a peccatis excommunicatum manentem in sua excommunicatione.	67.
Quæ pœnitentia debetur pro quolibet mortali et quæ pœnitentia est iniungenda.	67.68.
Quando cōfessor tenetur facere interrogationes & quomodo se debet habere in iterogãdo.	69.
Interroganda circa primum præceptum & quando licet vti sortibus & de somnijs.	70.71.
Si licet soluere vnũ maleficium per aliud.	73.
Interroganda circa secundũ præceptũ & quãdo tenemur iurare ad intentionem alterius.	74.
Dispensare in iuramento an possit Papa & plura de his.	75.76.
Hypocrisis quando est mortale.	77.
Quando est licita adiuratio.	77.

INDEX.

Plura de materia voti.	78.
Quot modis fit blasphemia & an in aliquo casu blasphemans non peccet.	80.
Baptizans in mortali an peccet mortaliter.	81.
Interroganda circa tertium præceptum & quãdo tenemur orare.	82.
Quando ludus est prohibitus.	83.
Quando excusatur laborans in festo & plura no- tanda super hoc.	84.
Quando incipit dies.	88.
Quibus sit vacandum in festis & an sit præeligen- da prædicatio missæ.	89.
Non audiens missam de festo an peccet & plu- ra de hoc, & an teneat excommunicatio quòd nemo audiat missam in Ecclesijs mendicantiũ sed in propria parrochia.	90.
Quam scientiam tenetur quilibet christianus ha- bere.	93.
Interroganda circa quartum præceptũ & in qui- bus filij tenentur honorare parentes.	93.
An anima intret cœlum antequàm restitutio sit fa- cta & executor testamenti quantum peccet tar- dando.	94.
Interroganda circa quintum præceptum & occi- dere se an liceat.	95.
Quando licet occidere alium.	95. 96.
Quid sit moderamen inculpatæ tutelæ & plura notanda.	97.
Qui	

INDEX.

Qui potest fugiendo euadere an peccet si defendendo se occidat & plura de bello.	98.
Faciens abortum an sit irregularis.	100.
Dicere verba contumeliosa qñ est mortale.	100.
Interroganda circa sextum præceptū & actus coniugalís quando est veniale & quando mortale peccatum & quando meritum.	101.102.
Interroganda circa septimum præceptū & furans in extrema necessitate an teneamur restituere si venit ad pinguiorē fortunā & plura de his, quare necessitas excusat furtū & nō adulteriū.	107.
Inueniens res naufragatiū vel alia ad quid teneatur. folio.	108.
Qui possunt imponere exactiones & quādo sunt iustæ.	110.
De præscriptione, & vsu capione.	110.
Quid sit iustum precium & plura de his.	112.
Interroganda circa octauum præceptum & quando mendacium est mortale & quibus modis sine mendacio potest celari veritas.	113.114.
Murmurare quando est mortale.	115.
Interroganda circa nonum & decimum præceptū & actus interior & exterior an sint duo peccata. folio.	116.
Quid sit peccatum mortale.	117.
Appetere principatū an sit peccatū superbiæ.	117.
De præsumptione.	119.
De curiositate.	120.

INDEX.

De ingrātitudine.	121.
De adulatione.	121.
De irrisione, de pertinacia, tentare Deum, de arrogantia, de vana gloria.	122.
De inobediētia & de pręcepto plura notāda.	123.
De contemptu, de iactantia, de discordia.	125.
Quando auaricia est mortale.	126.
Acquisita per ludum an sint restituenda.	127.
Quotuplex est ludus.	128.
Fraudans gabellas an peccet. ibid.	
Gula quando est mortale.	130.
Plura notanda de ieiunio.	130.
De inuidia accidia & ira.	131. 132.
Quando maledictio est mortale & de pręceptis Ecclesię.	133.
De decimis plura. ibi.	
De operibus misericordię & plura de correctione fraterna.	134. 135.
Quando eleemosyna cadit sub pręcepto & plura de hoc.	136.
Quando subditus potest facere eleemosynā.	138.
Interrogationes generales & in quibus vxorati domini & clerici sunt interrogandi & pręlati & plura notanda.	139. 140.
De beneficijs.	145.
De modo absoluendi.	147.
De simonia plura.	148.
De vsura plura notanda.	149.
De scrupulis.	

INDEX.

De scrupulosis.	151.
Locator an teneatur soluere pensionē propter sterilitatem & quid sit casus fortuitus.	152.
Quando factum est publicū & peccator secretus si liget sententiā excommunicationis.	153.
Qui facit contra præceptum in secreto an ligetur & quomodo potest prælatus præcipere super occultis.	154.
De dispensatione plura.	154.
Quæ conditiones intelliguntur in omni iuramento. folio.	155.
De irritatione voti plura.	156.
In voto solenni an possit dispensare Papa.	159.
Vtrum satisfactio facta in mortali valeat & vnus possit satisfacere pro alio.	160.
Quæ sunt de iure positiuo quomodo possunt abrogari & an vicarius possit subdelegare.	161.
Vtrum quilibet sacerdos possit absolvere ab excommunicatione minori, & quis absoluet à maiori.	162.
De absolutione ab excommunicatione plura notanda.	162. 163.
De alienatione rei Ecclesiasticæ & plura de excommunicatione notanda.	164. 165. 168. 167. 171.
De impedimentis matrimonij.	175.
De reconciliatione Ecclesiæ.	177.
Plura de irregularitate.	177.

Vtrum

INDEX.

Vtrum præcepta hominum sint strictè interpretanda.	180.
Quæ ars est licita.	181.
Vtrum curatus sit prælatus, & an clericus coniuga- tus possit admitti ad diuina.	182.
Vtrum sciens sequi in se pollutionem ex audiētia confessionum teneatur prosequi.	183.
Vtrum Ecclesiastici vrentes preciosis peccēt.	183.
Appetere esse in purgatorio an sit licitum.	184.
Latro an primo intrauit coelū, & in diuidēdis bo- nis quomodo testator se debet habere.	184.
Viuentē patre an filius potest testari.	185.
Papa an possit esse schismaticus & quando in sta- tutis est præceptum.	186.
Deflorans virginem ad quid tenetur.	186.
Posse eligere confessorem quomodo intelligitur & an osculans non suam peccet.	187.
De attentione ad horas & quando peccat morra- liter qui tenetur ad horas.	188.
An religiosus dimittens habitum sit excommuni- catus & an possit vouere.	190.
Vtrum in eodem peccato grauius peccet religio- sus, & dare spirituale pro spirituali an sit simo- nia. folio.	192.
Qui dies sunt de præcepto ieiunādi & plura.	192.
Vtrum consuetudo tollat ieiunium.	193.
De valore indulgentiarum & de thesauro Eccle- siæ.	194.

INDEX.

fic. folio.	194.
In memento quid sit orandum et an sit error in sacra scriptura.	196.
An puer sine baptismo saluetur, & de hora qua Christus est annunciatus.	196.
Repellere descendentes ex iudeis à religione an liceat, & sacerdos an possit sumere reliquias remanentes sumpta ablutione.	197.
Sine confessione an liceat accedere ad communionem..	198.
De consecratione arę.	199.
Infamatus de vno an teneatur respondere iudici de omnibus.	199.
Papa an possit dispensare in iure diuino.	200.
An liceat religioso comedere carnes. feria. 6. Natalis. ibidem.	
An opus benefactum cum vanagloria sit meritum. ibi.	
Confitens quod non fecit timore torture an peccet. fo.	201.
Christus in hostia an videat nos. ibi.	
Pro furto an liceat occidere hominem. ibi.	
De partu virginis, blasphemare Deum iudeorum an sit peccatum.	203.
De inductione ad religionem, & an impotens recuperare rem suam peccet accipiendo. ibi.	
An liceat pluries in die celebrare.	204.
<u>Non referens bonũ opus in Deũ an peccet.</u>	205.
Bona	

INDEX.

- Bona mortificata per peccatū an reuiuiscant. 206.
 Occidere tyrannum an liceat cuilibet. 207.
 An circumstantia virginitatis in viro sit necessario
 confitenda. 208.
 Vtrum sit melius subuenire peccatori quā san-
 cto. ibidem.
 Vtrum frangens ieiuniū metu mortis peccet. 209.
 Occidens hostem credēs occidere ferā an peccet
 an idem actus possit esse bonus & malus. ibi.
 Ad bonitatem moralem quid requiritur. 210.
 In quo attenditur maior bonitas moralis. 211.
 Vtrum voluntas possit contra dictamen intelle-
 ctus. ibidem.
 De connexionione virtutum. ibi.
 Vtrum Papa possit dissoluere matrimoniū. 212.
 Per quid fit confessio. 213.
 Vtrum clericus tempore interdicti non audiens
 missam peccet. 214.
 An Papa erret in canonizatione sanctorum. ibi.
 De bruxis & saluatoribus. 215.
 Per vnā missam an satisfaciat quis pluribus. 216.
 Vtrum promittens aliquid ad malum finem sol-
 uere teneatur. 220.
 De anno iubilei. 221.
 Confiteri venialia an licet cuilibet. ibi.
 Detestari peccatum propria virtute an possit ho-
 mo. fo. 222.
 Reuelatio falsa per quid discernitur a vera. ibi.
 De pecca

INDEX.

De peccato cogitationis.	223.
De requisitis ad communicandum.	226.
Publicus cōcubinaris an possit cōmunicari.	228
Quæ sunt prohibita clericis. ibi.	
Clericus malefactor an possit puniri a iudice se- culari. fo.	229.
Vtrum fugiens ad Ecclesiã possit extrahi.	231.
De immunitate Ecclesiæ plura.	232.
Inuocatio dæmonum per quid agnoscitur.	235.
Si licet vti laruis, & aperire epistolas.	236.
De miraculis, & vtrum resurrectio mortuorū scia- tur ratione naturali.	237.
Plura notanda de resurrectione, & de qualitate re- surgentium. ibid.	
De dotibus animæ & corporis.	240.
De corporibus damnatorum.	241.
Quæ sunt verba necessaria ad consecrationē.	243.
De virtute sacramentorum nouæ legis.	244.
Quo tempore cessant legalia.	245.
Vtrum Christus confecit in azymo.	247.
Vtrum iudæi cognouerunt Christū.	248.
Vtrum Papa possit dispēfare in matrimonio cum consanguinea.	249.
Vtrum Christum venisse possit probari per scri- pturam.	253.
Vtrum iudex possit augere pœnā legis.	256.
Quando ligat pœna ipso facto incurrēda & plu- ra de hoc.	257.
Vtrum	

INDEX.

Vtrum sola solutio poenæ sufficiat ad obseruan- tiam legis.	258.
In parasceue si licet celebrare.	259.
Diffinitiones sacramenti.	261.
Appetere beneficium curatum quare est pecca- tum. ibi.	
De defectibus missæ.	262.
An liceat fugere tempore pestis.	268.
Gratia concessa an intelligatur de præteritis & fu- turis.	269.
Episcopus tenetur residere sub peccato mortali. folio.	270.
Plura de interdicto.	271.
Quis dispensare potest cum suspensio.	276.
Vtrum euangelium sit ubiq; prædicatum.	278.
An sit licitum nauticum fœnus, assecurare naues & contrahere societatem.	279.
De cambijs.	280.
Vtrum pecunia sit vendibilis.	281.
Vtrum tributa ad tempus sint licita.	282.
Vtrum domini habentes speciale hospitium in suis terris sint tuti.	283.
Vtrum liceat principi eximere aliquos.	284.
Vtrum liceat prohibitio quæ dicitur coto.	285.
Vtrum liceat transferre triticum de regno ad re- gnum. fo.	286.
Vtrum liceat tollere ligna de montibus & insti- tuere maioricatum.	287.

De tran-

INDEX.

De translatione bibliæ & de sensibus sacre scripturæ & plura notanda de clauibus.	288.
Quæ in iure tangunt religiosos.	296.
Plura notanda de religione.	297.
De laudibus beati Ioseph.	298.

FINIS.

FVIT HOC OPVS,

quod Margarita seu Summa confessorum inscribitur, editum à fratre Dominico Baltanas sacre theologiae professore, ac ordinis prædicatorum conuentus sancti

Pauli Hispalensis: impressum autem Compluti

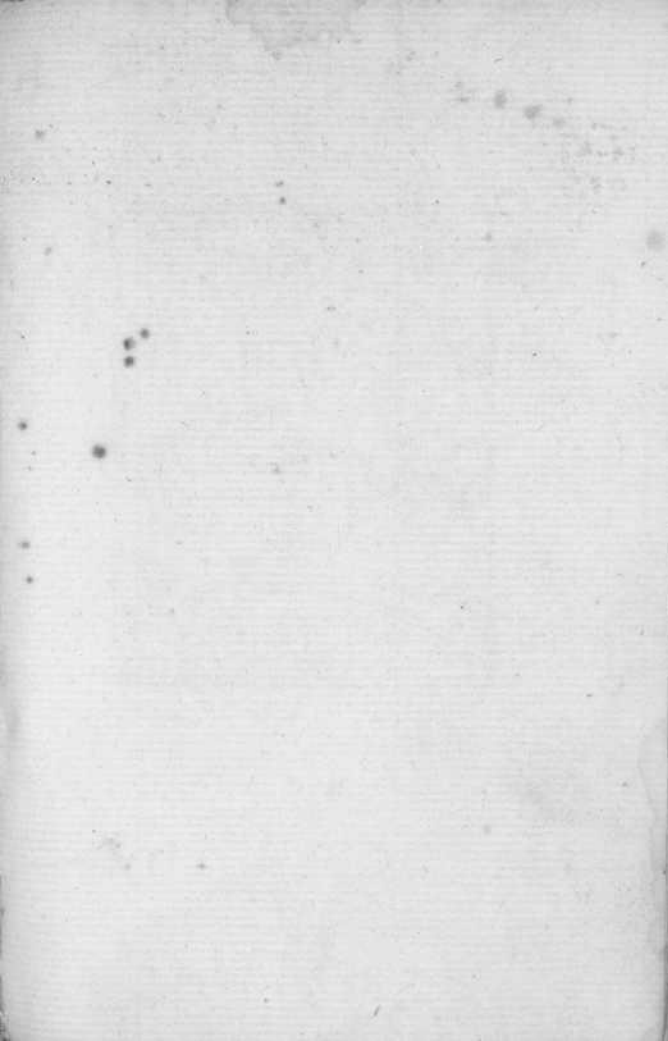
in Officina Ioannis

Brocarij. Anno

Domini.

1554.

and the other is a
man of the same
age. The first is
the first of the
series.

qui veritatem occultat et qui
mandatum dicit Vterq; men
dax est. Amb.

216

165

165

165

165

165